

ספר

שולחן ערוך

המבוא

זה השולחן אשר ערך מופת הדורות רבן של כל ישראל
החכם השלם כמוהו"ר יוסף קארו זצ"ל
לדעת המעשה אשר יעשון על פיו יצאו זיבואו
ועליו הובטח מן השמים בחדר עליון שבו תמלא הארץ דעה את ה'
הקטנים עם הגדולים תלמיד עם מבין חכם הרשים ונבון לחש
ופרש בגדלו כמוהו"ר משה איסרליש זצ"ל מפה על השולחן
להיות כל איש מוזיק במנהגי ופסקי אבותיו ורבותיו המיוסדים על אדני פז.
והיה תכלית החיבור גם על מנת שיהגו בו בשינון מובלי פלפולי הטעמים והשיטות
למען תהיה תורת ה' תמימה שגורה בפי כל איש ישראל
הלכה פסוקה באין אומר ואין דברים

ולתחזיר העטרה ליושנה לשנן ההלכה בהבנה קמו אנשי חיל לייסד

מכון הפוסקים היומני

בראשות הגאון רבי בעל"ל גלינסקי שליט"א
לבאר ההלכה בלשון צה ונקי והיה הקצר אמיץ
ובאיוהו מקומן נוספו בהערות שיטות יסודיות נוספות לפסק ההלכה
לדעת מוצאי ומובאי הרברים להיות שזאל בענין ומשיב כהלכה
ואין לקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה

וב"ה הניף ידו בשלישית

בחלק חושן משפט

הלכות טוען ונטען - גביית חוב [סימנים עה - קו]

פעה"ק ירושלים תובכ"א

שולחן ערוך המבואר

מכון "הפוסקים היומי"

ראש המערכת ועורך ראשי
הגאון רבי בצלאל גלינסקי

ביקורת
הגאון רבי נתן פיישר

ביקורת. ייעוץ הפקת ודפוס
הרב ישראל גברא

עיבוד
הרב שאול חיים יודי

*

לפניות הערות והארות:

טל' 0504117476

מייל 4117476@gmail.com

טלפון להשיג את החוברות

0527644889

©

כל הזכויות שמורות

דבר המערכת

אמר רבי זירא, (ברכות ו' ע"ב) אגרא דפרקא רהטא. וברש"י: עיקר קיבול שכר הבריות הרצים לשמוע דרשה מפי חכם, היא שכר המרוצה, שהרי רובם אינם מבנינים להעמיד גירסא ולומר שמועה מפי רבן לאחר זמן, שיקבלו שכר לימוד!!! ולהלן: אמר רבא, אגרא דשמעתא סברא, וברש"י: שהוא יגע וטורח ומחשב להבין טעמו של דבר!!!

בעמדינו בתחילת הקונטרס השלישי לחושן משפט, אשר מבוארים בו הלכות של הנושאים כמעט הכי קשים בחושן משפט – **הלכות טוען ונטען**, ועל גדות הלב צפים רגשי קודש של הודאה עצומה לבורא עולם, אשר זיכנו במתנת חינם לבוא עד הלום, לערוך בגוף השולחן ביאור משולב קצר ותמציתי על דברי השו"ע והרמ"א, עד שכל הרואה אומר ברקאי וממש קילורין לעינינו ומבוארים בטוב טעם ודעת בידי הגה"ח רבי בצלאל (בהגר"י זצ"ל) **גלינסקי שליט"א** בביאור השווה לכל נפש, ובכך לתת ללומד כלי עזר להבין טעמו של דבר" כנ"ל, אשר גם מי שאין לו יד ושם בעינינו החמורים של חושן משפט, או שטרוד ואין שעתו להתייגע להבין, יוכל להבין ולהעמיד גירסתו.

בזאת יוכל כל הרוצה להצטרף לסדר לימוד של **"פוסקים יומי"** אשר נתייסד ע"י זקני אנ"ש ובראשם הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א במסגרת ב' סעיפים ליום בחלקי השו"ע יור"ד, אהע"ז, חו"מ, כדי לקיים רצון צדיק אדמו"ר מוהר"ן מברסלב זי"ע שציווה ללמוד את כל השו"ע מתחילתו ועד סופו, וכמו שכתב בשיחות הר"ן (כ"ט) 'ללון לעומקה של הלכה וללמוד פוסק מידי יום ביומו חק ולא יעבור, בלימוד כל הארבעה חלקי שולחן ערוך כסדרו'. ואף רצון קדשו של אור שבעת הימים **מרן הבעש"ט הק' זי"ע** (בכתר שם טוב) היתה שנלמד כסדר דייקא את השולחן ערוך והרמ"א, ורבים וטובים אשר היה כל חפצם לקיים לימוד קדוש זה, ונמנע מהם לקיים זאת עקב חוסר ההבנה בשו"ע ובפרט בכרכי שו"ע אבהע"ז וחושן משפט, ובזכות ביאור זה עלתה בידם לקיים רצונם מאז ומתמיד לזכות להתחיל לעבור על כל השו"ע בהבנה.

ועל כך מחובתינו להודות ולברך את נותן התורה שזיכנו ונתן חלקנו בין מזכי הרבים וכפי שידענו נכונה, שאלפים ממש **זכו בפעם ראשונה בחייהם**

העזר וחושן משפט, ועל זאת נודה ונהלל לשמו הגדול ית' שבקונטרס הראשון של חושן משפט הוכפלה הכמות לאלפיים קונטרסים, וזאת עקב הביקוש הגובר ותגובותיהם הנלהבות של הלומדים אשר רבו מספור, שזכו להתקרב לשלחן ה' הערוך ומלא בכל מיני מטעמים משיבי רוח ונפש, ובי"ה כל הכמות אזלה. והיה זה שכרנו לתת לנו משמיה כח לעסוק בזכות הרבים בענין זה, **ואלמלא לא אתינן לעלמא דין אלא להיות חלקנו בדבר זה לבד, דיינו!!!**

והנה עד עתה זכינו להוציא לאורה את הפירוש, על כל חלק אבן העזר, ערוכים בששה קונטרסים, כשבתקוותינו להוציאו לאור בשני כרכים מכובדים לטובת רצון לומדי התורה.

כעת אנו שמחים להגיש בפניכם קונטרס השמיני בסדרה והשני בחלק חושן משפט, אשר מטבע הדברים קשים הם משאר חלקי השולחן ערוך "כי כל הרוצה להחכים, יעסוק בדיני ממונות", והנושאים הנלמדים בו אינם קרובים לכל אחד די הבנתו וצריכים יותר עמל ויגיעה להבנתם, ולאידך גיסא הרבה מהנושאים הנלמדים בחושן משפט שייכים לכל אחד ואחד לא כמו עניני אבהע"ז שנוגע רק לדיינים ומורי צדק, ומשום כך קונטרס זה מהווה בשורה משמחת וחוליא נוספת לכל הרוצה להכנס לשעריהם כדי שיזכה להבחין ולהחכים בתורת ה' כשאיפתו הטהורה.

כאן המקום להביא ברכת תודה לכל המסייעים והשולחים הערותיהם והארותיהם כי הם לנו לעיניים להוציא מידינו דברים מתוקנים ואף נבקש מכלל המעיינים בקונטרס ביאור זה, לתת ליבם לכל הכתוב בו ובאם ימצאו שגיאה או כל הטעון תיקון, לא ישאירו בליבם, וישביעון מטובם לאחרים לתקן זאת במהדורות הבאות ויזכו בכך לתת כבוד לתורתנו הקדושה ותחול עליהם כל הברכות הכתובות בתורת משה.

בברכת התורה

מערכת הפוסקים היומי

נ.ב. מי שברצונו ליטול חלק בזיכוי הרבים וליקח חלק בהוצאות הרבות של הדפסת קונטרס זה, יפנה למס' 0504117476 ושכרו ישולם מן השמים בכפלי כפליים.

קריאת קודש מהגה"ח רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א

YAAKOV MEIR SHECHTER
Rav Yeshivas Hamekubolim
"Shaar Hachomayim"
President "Keren Or" Institutions
JERUSALEM
21 Shimon Rokach St. Tel. 972-2-6264619

יעקב מאיר שכטער
ר"מ ישיבת המקובלים "שער החיים"
נשיא מוסדות "קרן אור"
בעיריית ירושלים תובכ"א
רח' שטען רוקח 21 י"ם טל. 02-6264619

בעזרהש"ת ירחא תליתאי סיון תשע"ט

הנה ידוע רצון רבינו הקדוש זי"ע שהזהיר מאוד ללמוד פוסק בכל יום חק ולא יעבור, ומהרג"ת ז"ל הוסיף על זה שרצון רבינו היה שילמדו את הארבעה חלקי שולחן ערוך כולם על הסדר דייקא, וחזור הלילה, כך כל הימים.

והנה בעינינו אנו רואים שרבים קובעים את עצמם בלימוד הפוסקים רק בחלק אורח חיים (כי בהם רואים הם צורך לדעת הלכות דבר יום ביומו ושבת בשבתו וכו') ואילו החלקים האחרים שגם בהם יש הלכות ודינים נחוצים מאוד נשארו מוזנחים, וזאת גם מסיבת העדר פירושים מבוררים עליהם, עם כל זה מתי נוכח ללמד, ותורה גדולה וארוכה זו מה תהא עליה.

אמנם זה שבעה עשר שנה שקמו אברכים והגו ברוחם הטהור קביעת לימוד גם בשלושה החלקים האחרים, ולפי המלצתי דאז, נקבע לימוד של שני סעיפים ליום חק ולא יעבור, וכבר זכו לגמור פעם אחת כל החלקים האלו (מלבד לימודם גם בחלק אורח חיים) ובר"ח אב הבעל"ט הם עומדים לסיים חלק יורה דעה, וזה מלימוד שני סעיפים ליום בלבד, ומקיימים בעצמם "קובץ על יד ירבה", וכרשת חז"ל בזה.

ומכאן שלוחה הברכה להני אברכים החשובים שלקחו על עצמם דבר חשוב ונשגב זה, להפוך לימוד זה לנחלת הכלל ומעוררים ומזרזים את אחב"י ובפרט את ציבור אנ"ש להתחוק בלימודו, ואף הגדילו לעשות אונייים לתורה, והשתדלו בעריכת פירוש משולב ומבורר על כל שלושת החלקים האלו כדי להקל את הלימוד לכל בר ישראל ויוכל לעבור עליהם בהבנה ובמרוצה. והפירוש הוא מעשי ידיו של ידי"נ הגאון הרב בצלאל גלינסקי שליט"א, וממוש קילורין הם לעינינו, ומעתה יוכל כל אחד להצטרף ללימודים אלו בכל ארבעה חלקי השולחן ערוך, מידי יום ביומו.

ומכאן קריאתינו תצא לכלל אנ"ש היקרים שבודאי חפצים לקיים רצון צדיק, וקושי הבנת הדברים מנע מהם, שמעתה כל אחד יוכל ללמוד לימוד זה הקבוע לשני סעיפים ליום, ובתחילת חודש מנחם אב שמתחילים ללמוד במסגרת זאת שולחן ערוך חלק אבן העזר ראוי לכל אחד להצטרף למסגרת זאת.

וכל מי שבידו להביא להפצת לימוד זה תבוא עליו ברכת טוב וסגולת הלימוד הזה תגן עליו לברר את הטוב מהרע ולהמתיק מעליו כל הדינים ולזכות להגדיל תורה ולהאדירה, וגם לקיים רצון צדיק ללמוד פוסק בכל יום חק ולא יעבור.

ח"ש לכבוד התורה ולומדיה

קריאת קודש מהגה"ח רבי שמואל משה קרמר שליט"א

SHMUEL MOSHE KREMER

Author Of Mayanim B'Nechalim

President, Talmud Torá BRESLOV

Roah Kollel OR HANELAM

8 Yochanan Mitrachi St. Tel: 972-2-5829514

JERUSALEM

שמואל משה קרמר

מח"ס מעיינים בגמלים

נשיא מוסדות התורה והתנ"ך

ברסלב

ירושלים- בית שמש

ורכב אור הנעלם ברסלב

עירק ירושלים תובב"א

ראש חודש תמוז תשע"ט

בס"ד

ברוך אלוהינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת להתעסק בה כל ימי חיינו ובכך נסיר כל דרך עיקש ופתלתול מאיתנו.

וברוב טובו וחסדו ית' הנחיל לנו את ארבעת חלקי השולחן ערוך ונושאי כליו אשר דרכם נוכל לדעת ולעשות רצונו בקיום כל מצוותיו כראוי ובשלמות בכל פרטיהם ודקדוקיהם ועיי"כ נזכה להדבק בו ית' כל ימי חיינו.

והנה כמה פעמים גילה רביה"ק הנגמ"ח זיע"א דעתו הקדושה וצויה לנו ללמוד פוסק מידי יום ביזמו ואמר שהוא חיוב על כל בר ישראל וזההיר על הלימוד הזה מאד מאד ביותר מכל הלימודים ומהורג"ת זיע"א הודיענו (עיי' שיחות הר"ן אות כ"ט ואת ע"ז) שחיוב זה מוסב על לימוד ארבעת חלקי השולחן ערוך מרישא לגמריא ובסדרו דייקא וחזור חלילה.

ומה מאד שמח לבי בראותי שהגו כמה מיקירי אנ"ש שיחיו מסגרת מיוחדת ללימוד יומי זה, לפי סדר מיוחד בכל השלושה חלקים של השולחן ערוך, המחולק לשני סעיפים ליום וכבר זכו לסיים פעם אחת את כל השלושה חלקים ובעת עומדים לסיים ביום ר"ח אב הבעל"ט בפעם השנייה חלק יורה דעה ולהתחיל למחרתי מחדש חלק אבן העזר.

ויגל כבודי כי אף הגדילו עשות אוזניים לתורת המחבר והרמ"א בפירוש צח הלשון ומאיר עיניים על החלקים של יור"ד והחלו זה עתה גם על חלק אהע"ז ובס"ד במחשבתם לערוך את השולחן גם בחלק חז"מ והוא פירוש משולב (באותיות אחרות) בגוף הספר למען יקל על הלומד בהם להבין פירושו הפשוט, כל זאת ערוך ומבואר בטוב טעם בידי ידידי הנכבד והנעלה האי גברא רבה שיראתו קודמת לחכמתו הגאון רבי בצלאל גלינסקי שליט"א.

ומעתה ראוי להפיץ לימוד יומי זה בישראל למען יהפוך לנחלת הכלל ולקיים בכך צוואת רבינו הקדוש הנגמ"ח זיע"א שצינו על כך ושם זאת עלינו בחובה באופן מפורש כנ"ל ואף הודיענו שעל ידי לימוד זה בקביעות נזכה לברר הרע מהטוב ונזכה להגיע לתכליתנו הנרצה.

הכותב וחותם לכבוד רבינו הקדוש ולכבוד התורה ולומדיה

קריאת קודש מהגה"ח רבי נתן ליברמנש שליט"א

כס"ד חודש תמוז תשע"ט

הנני בזה כיהודה ועוד לקרא לחזק ולהתחזק בקיום הוראת אדמו"ר מוהר"ן זיע"א לכל בר ישראל ללמוד שולחן ערוך מידי יום ביומו ומרישא לגמירא על הסדר דייקא ואף הזהירנו על כך יותר מכל הלימודים וגילה לנו שעל ידי כן נזכה לברר את הטוב מהרע והרי כל מגמתנו היא לזכות לכך ומי לא יחוש לדברי רבינו ז"ל על כך ואין מזרזין אלא למזורזין.

וכיום שזכינו שכמה מיקירי אנ"ש שיחיו יסדו והתקינו זה כמה וכמה שנים מסגרת מיוחדת ללימוד כל החלקים של השו"ע לפי שני סעיפים לכל יום, כדי שאלו שאינם מצליחים לקבוע עליו שיעור קבוע מעצמם, יוכלו אף הם להתחיל ולסיים לימוד מחוייב זה ואכן כבר סיימו פעם אחת את כל החלקים וכעת עומדים לסיים חלק יורה דעה בר"ח אב הבעל"ט ולהתחיל למחרתו חלק אבן העזר.

בנוסף לכך שמחתי מאד לראות שהם משתדלים בעריכת פירוש מבואר על גוף השו"ע מחבר עם רמא, הערוך על כל סעיף בטוטו"ד בידי ידידי המופלג מאד נעלה הגה"ח רבי בצלאל גלינסקי שליט"א וזאת כדי שיוכלו להבין כפשוטו את החומר הנלמד, ללא כל קושי מיוחד, הרי שחל עלינו משנה חובה להתחזק בהוראה זאת של לימוד פוסק כל יום ויום.

ולכן אף אני מצטרף לחזק את כלל אנ"ש ואת כל מי מאחב"י הרוצה לזכות בסגולה נפלאה זאת של בירור הרע מהטוב, יבוא ויצטרף אף הוא למסגרת לימוד זה של שני סעיפים מידי יום בשולחן ערוך על הסדר וכעת שביום ב' אב הבעל"ט מתחילים חלק אבן העזר ראוי מאד לקיים בכך רצון רבינו ז"ל ללמוד פוסק בכל יום חק ולא יעבור.

באתי על החתום

הלכות מועזן ונמעזן

סימן עה

אם המלוה והלוה צריכין לברר המענות, וכל דיני המחוייב שבועה מן התורה או מדרבנן ומי שאינו יכול לישבע, וכל שמועזן התובע והנתבע ברי ושמא וכו' כ"ה סעיפים

כ' ניסן

א התובע את חברו בבית דין, מנה לי פיך, בית דין אומרים לו ברר דבריך ממה מחמת מה הוא חייב לך, האם מחמת שהלויית אותו, או שהפקדת פיך, או שהזיק ממונך, והטעם שאומרים לו לברר דבריו, משום שאפשר שהוא חושב, שחייב לו ונאמת אינו חייב לו ולכן צריך לפרט סיבת התביעה, והב"ד יראה אם זה תביעה מחייבת. וכן הנתבע אחרי שהתובע בירר דבריו, אם משיב לתובע אין לך פנדי כלום, או איני חייב לך כלום, צריך לברר דבריו מדוע סבור שאינו חייב לו, דשמא מועה בדיו וסובר שאינו חייב לו, ונאמת הוא חייב לו ולכן צריך לברר מדוע הוא סבור שאינו חייב לו, והב"ד ישמע דבריו ויחליט אם הוא צודק. ואלו הנה הנתבע חכם גדול ואין חשש שטועה בדיו, מ"מ אומרים לו אין לך הפסד שתישיב על מענתו ותודיענו כיצד ומדוע אין אתה חייב לו משום שאין אדם רואה חובה לעצמו, וגם כדי להוציא מידי חשד. הגם: ואם אינו רוצה לברר דבריו, אם נראה לדון שיש רמאות בדבר, יפסיד הנתבע וצריך לשלם. ואם לאו, אלא שנתראה לדון שהטעם שאינו רוצה לברר הוא משום שאינו יכול לברר, וכיוצא בזה, אין מחייבים אותו ממונו משום שאינו מברר דבריו, דאין אומרים לו ברר דבריך, אלא משום כדי להוציא הדיו לאמתו, משום דנפישו רמאים

משא"כ שאין חשש רמאות" (מרדכי פ"ק דז"מ והר"ט ש בתשובה כלל ק"ז).
ועי' לעיל מה שכתבתי סימן ע"ב סעיף י"ז.

כא ניסן

ב אמר התובע לנתבע מנה לי בידך, והשיב לו הנתבע אין לך בידך
אלא חמשים א"כ הרי הוא מודה במקצת, ולכן חייב לשבע מן התורה
שאינו חייב לו אלא חמשים, ואחרי שנשבע, נותן החמשים שהודה.
ואם יש עד אחד שמסיעו לנתבע, יש אומרים שפוטרו משבועה כי
אם עד אחד יכול לחייבו שבועה, כל שכן שיכול לפוטרו, ויש אומרים שאינו
פוטרו דס"ל להתורה חייבה מודה במקצת לישבע אף כשיש עד א' שמסיעו.
ועי' לקמן סימן פ"ז סעיף ו' שם נתבאר פרטי דין זה.

ג אם לא תבעו אדם, אלא הוא מעצמו אומר לחבירו מנה היה
לאבידך בידך ונתתי לו חמשים ונשאר לו חמשים, פטור אף
משבועת הסת דנחשב משיב אבידה, היה יכול לשתוק לגמרי ולא לומר

א. ולענין לחייב את הנתבע שבועה כשאין התובע מברר דבריו, ואין יודעים אם
יש רמאות בדבר, כתב הש"ך דבשבועת היסת אין משיביעין אותו, אבל בנתחייב
שבועה דאורייתא, משיביעין אותו.

ב. ז"ל שם: יש אומרים דבכל מקום שייכול לטעון על מה שתחת ידו, יכול לשבע
סתם שאינו חייב לו כלום, ובלבד שידע גודאי שזה שפנגדו חייב לו, כגון שיש לו
מלוה בידו או פקדון וברור לו שלא נאנס משפנגדו ושהוא חייב לתן לו פקדונו
או דמיו וכיצא בזה (נמוקי יוסף פ"ק דמציעא וב"י סימן ע"ה בשם תלמידי
רשב"א). מיהו, לכתבתי אומרים לו לברר דבריו, כמו שיתבאר למטה סעיף כ"ה
ולקמן ריש סימן ע"ה.

ג. אבל בכופר הכל פטור משבועה מדאורייתא, כי חזקה אין אדם מעיז לכפור
בפני התובע [ועי' נתיבות], אבל במודה במקצת, אמרינן שבעצם רצה להודות
בכולו, רק אין לו כסף, לכן מחייבים אותו שבועה כדי שיודה בכולו. וגם כופר
הכל חכמים חייבוהו שבועת היסת בלי נקיטת חפץ, שישבע שאין חייב לו.

ד. ואם אמר לחבירו בלי שחבירו תבעו, מנה לך בידי ופרעתין חמישים, ואמר לו
אכן הזכרתני מחוב זה ויודע שאני שלא פרעתי לי כלום, לכו"ע שייך אף בכה"ג
משיב אבדה, ואם ענה לו בדעתי היה לתובעך והקדמתני בהודאתך, ואתה חייב
לי מנה, חייב שבועת היסת לכו"ע, ולענין שבועה דאורייתא של מודה במקצת,
לדעת הסמ"ע תלוי אם רואים שהערים להודות לפני שתבעו או אין מערים,
ולדעת הש"ך בכל אופן פטור כיון שקדמה הודאה לתביעה [נתיבות].

שחייב כלל אף בחמישים, ולא היה בזה שום העזה (צעל המרומות שער ו' ושער ל"ח, ורמז"ס פ"ד מהל' טוען דין ה').

כב ניסן

ד כָּפַר כָּבֵל וּפְטוּר מִשְׁבֹּעָה דְאֹרִייתָא, וְעֵדִים מְעִידִים שְׁחֵיב לֹא חֲמִשִּׁים, יִשְׁלַם חֲמִשִּׁים וַיִּשְׁבַּע מִן הַתּוֹרָה עַל הַשָּׂאֵר כְּמוֹ בְּמִוְדָה בְּמִקְצָת, וְהִטְעַם שְׁלָא תְהֵא הוֹדָאָת פִּי גְדוּלָה מְהַעֲדָתָת עֵדִים וְאִם הוֹדָאתוּ בְּמִקְצָת מִחֵיבְתוּ, כֹּל שֶׁכֵּן הַעֲדָתָת עֵדִים עַל מִקְצָת מִחֵיבְתוּ שְׁבֹעָה.¹ הַגָּה: וַיֵּשׁ אֹמְרִים דְּקָא שְׁהַעֲדִים מְעִידִים עַל פֶּה וְכֹלָא קִנְיָן, אֲבָל אִם קָתְבוּ שְׁטֵר שְׁכֵתוּב בּוּ פְלוֹנֵי לֹוֹה חֲמִישִׁים מִפְּלוֹנֵי, אִו הוּדָה בְּפִנְיֵנוּ שְׁלוּה חֲמִישִׁים, אִו שְׁלֵשׁ פֶּאֶן קִנְיָן אַע"פ שְׁאִין שְׁטֵר, מ"מ סָתֵם קִנְיָן לְכַתִּיבָה עוֹמֵד וְנִחְשָׁב כְּאִילוּ שֵׁישׁ שְׁטֵר, וְהִלוּהּ כּוֹפֵר בְּהִלּוּהָ זֹו, אִין עֵדִים מְחִיבִין אוֹתוֹ שְׁבֹעָה, דְשְׁטֵר כִּיּוֹן שֵׁישׁ מִכּוּחוֹ שִׁיעֲבֹוד קִרְקַעוֹת הַיּוֹי קְהִילָה שְׁנֵתְבֵאר לְקַמֵּן סַעִיף ו' שְׁבֵאוּפֵן זֶה אִין חֵיב שְׁבֹעָה, וְכִיּוֹן שְׁהַשְׁטֵר מִשְׁעֲבֹוד בְּקִרְקַעוֹת, נִחְשָׁב כְּהִילֵךְ, דְּבַכֵּל מְקוּם שְׁהֵם, נִחְשָׁבִים כְּכֹר בְּרִשּׁוֹת הַמְּלוּהָ (מְרַדְכֵי פֶרַק הַנִּשְׁעֲבִין). וַיֵּשׁ מִי שְׁחֵיבֵךְ כִּי רַק כְּשִׁמּוּדָה בְּחֵיבּוּב, שְׁטֵר נִחְשָׁב כְּהִילֵךְ אִף כְּשֵׁאִין לֹו קִרְקַע, וְלֹא כְּשִׁכּוֹפֵר בּוּ, כִּיּוֹן שְׁאִין לֹו קִרְקַע (צִית יוֹסֵף צִסס הַר"ן פֶּרַק הַדֵּינִים). וְעֵינֵן לְקַמֵּן וַיֵּשׁ סִימָן פ"ז סַעִיף א', שֵׁם נִתְבֵאר פֶּרְטֵי דֵינֵי הִילֵךְ. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים שְׁבַכְפֵר וּבֵאוּ עֵדִים עַל מִקְצָת, דְּנֵאֵמֵן עַכ"פּ בְּשְׁבֹעָה, בְּשִׁתְּבַע מְלוּהָ לֹא נִחְשָׁב ע"י כְּפִירְתוֹ לְכַפְרוֹן, כִּי אֹמְרִים שְׁהִסִּיבָה שְׁכֵפֵר, כִּי הַתְּכוּוֹן לְהַשְׁתַּמֵּט עַד שִׁיְהִיָּה לֹו כֶּסֶף לְשֵׁלֵם. אֲבָל אִם תְּבַעוּ הַפְּצִים שְׁוֹה מְנָה אִו מַעוֹת בְּסִכּוּם זֶה, בְּתוֹרַת פְּקֻדוֹן, וְהִלָּה אֹמֵר אִין לָהּ בְּיָדֵי בְּלוּם, וְעֵדִים מְעִידִים שְׁרָאוּ בִּידוֹ בְּשִׁנְתְּבַע מֵאוֹתָם הַפְּצִים, שְׁוֹה חֲמִשִּׁים וְא"כ לֹא שִׁיךְ טַעֲנַת הַשְׁתַּמְטוֹת עַד שִׁיְהִיָּה לֹו לְשֵׁלֵם!

ה. ולדעת הסמ"ע לקמן סימן פ"ז איירי שהעדים מעידים שידוע להם בודאי שלא פרע השאר. ולדעת הש"ך מירי שאמר שלא לווה, דכיון שטוען לא לוית, הוי כמודה שלא פרע.

ו. הש"ך הקשה תיפוק ליה שכשיש שיעבוד קרקעות לא נשבעים, ותיריך דאירי שאין לו קרקע, דמכח שיעבוד קרקעות, נשבע, אבל מכח הילך (דהיינו כיון שאין יכול לכפור נחשב כהילך), לא נשבע.

ז. אבל אם לא ראו בידו בשעת תביעה, אע"פ שראוהו בידו קודם לכן, לא הוחזק כפרן, כי יתכן שבנתיים נאבד לו, והוא משתמט עד שימצא אותם.

ממילא ודאי נתכוון לגזול, וכיון שכפר נגד עדים הַחֹזֵק בַּפָּרִן וּפּוֹסֵל לַשְּׁבֻעָה, וְלֹכֵן הַתּוֹבֵעַ נִשְׁבַּע וְנִזְמַל כְּמוֹ בְּכָל נִתְבַּע חֲשׂוֹד, שֶׁהַתּוֹבֵעַ נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל.

ה' תבעו מִנֶּה לִי בְּיָדְךָ מֵהַלְוָאָה פְּלוֹנִית, וְעוֹד מִנֶּה מֵהַלְוָאָה אַחֶרֶת שֶׁהַלְוִיָּתִיךָ בְּזִמְנָא אַחֵר בְּךָ וְכָךְ, וְהַנִּתְבַּע מְשִׁיבוֹ אֵין לֶךְ בְּיָדִי בְּלוּם, לְפִי שֶׁמֵּהַלְוָאָה רֵאשׁוֹנָה פְּרַעַתִּיךָ בְּךָ וְכָךְ וּמֵהַלְוָאָה שְׁנִיָּה פְּרַעַתִּיךָ בְּךָ וְכָךְ, וּמִתּוֹךְ מַעֲנַתֶּם הַכִּירוּ הַבֵּית דִּין שְׁעָדִין חֵיב לֹא מְאוֹתָם שְׁתֵּי הַלְוָאוֹת עֲשָׂרִים דִּינָרִין אַע"פ שֶׁהוּא עֲצָמוֹ אִמַּר שְׁאִין חֵיב לֹא כְּלוּם, מ"מ מִתּוֹךְ דְּבִרְוֹ יֵצֵא שְׁעָדִין חֵיב לֹא כ' דִּינָרִין, הֵיחָה לָהּ בְּשָׁנָם מְעִידִים אוֹתוֹ שְׁיֵשׁ בְּיָדֵי הַמְּשִׁים שֶׁהָדִין הוּא שְׁנִשְׁבַּע שְׁבֻעָה דְּאוֹרִייתָא, וְהַטַּעַם שֶׁנִּחְשַׁב שֵׁשׁ שְׁנֵי עֵדִים שְׁמַעֲדִים שְׁחֵיב חֲמִישִׁים, שֶׁהָרִי הַבֵּית דִּין עֲדִים בְּמָה שֶׁהוֹדָה שֶׁנִּשְׁאַר עָלָיו, וְיִשְׁבַּע שְׁבֻעָה מִן הַתּוֹרָה עַל הַשְּׂאֵר. הַגִּי: וְדוֹקָא שֶׁהַכִּירוּ הַבֵּית דִּין שֶׁהוֹדָה עָדִין בְּמִקְצַת, לְפִי חֲשִׁבוֹנוֹ לְפִי הַסְּכוּמִים שְׁאִמַּר, אֲבָל אִם נִתְחַיֵּב בְּמִקְצַת לְפִי שְׁאִינוֹ נֶאֱמָן בְּדְבָרֵינוּ כְּגוֹן שֶׁטַעַן שְׁאִין חֵיב לֹא כְּלוּם, וְעַל מִקְצַת הוּא חֵיב לְשַׁלֵּם מִכָּח מִתּוֹךְ שְׁאִין יִכּוֹל לְהִישָׁבַע לְפִי הַאֲפוּנִים לְקַמֵּן סַעֲיָה י"ג, מ"מ כִּיּוֹן שֶׁהוּא עֲצָמוֹ אִינוֹ מוֹדָה בְּמִקְצַת לֹא מְקַרֵּי הוֹדָאָה בְּמִקְצַת (צִיט יוֹסֵף צִטָּס רַש"ז א'). וְעִינֵן לְקַמֵּן סִימָן פ"ז סַעֲיָה ה' שֶׁם נִתְבָּאֵר אוֹפֵן נוֹסֵף שֶׁנִּחְלָקוּ בְּבִיאָרוֹ הַסַּמ"ע וְהַש"ך'.

בג ניסן

ו' הַמּוֹדָה בְּמִקְצַת וְנִתְנָהוּ מִנֶּה, וְהֵינּוּ שְׁאִמַּר אֵין לֶךְ בְּיָדִי אֱלֵא בְּךָ וְהִילֵךְ וְנִתֵּן מִיד סְכּוּם זֶה לְתוֹבֵעַ, פְּטוּר מִשְׁבֻּעַת הַתּוֹרָה אֲבָל נִשְׁבַּע הַקָּטָן דְּכִיּוֹן שְׁשִׁילֵם מִיד מָה שֶׁהוֹדָה, נִחְשַׁב עַל הַשְּׂאֵר כּוֹפֵר הַכֵּל דִּפְטוּר מִשְׁבֻּעָה דְּאוֹרִייתָא וְחֵיב רַק שְׁבֻעַת הַיִּסְתָּ. וְעִינֵן לְקַמֵּן סִימָן פ"ז סַעֲיָפִים א-ד כָּל פְּרִטֵי דִין זֶה.

ז' תבעו מִנֶּה לִי בְּיָדְךָ, וְעוֹנֵה הַנִּתְבַּע אֵין לֶךְ בְּיָדִי בְּלוּם, אוֹ שְׁמַעֲנֵן הַנִּתְבַּע יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ בְּנִגְדוֹ כְּסוּת אוֹ כְּלָיִם בְּאוֹתוֹ סְכּוּם, וּמִמִּילָא אִינִי חֵיב לֶךְ כְּלוּם, אוֹ שְׁאִמַּר, אֵמַת הֵיחָה לֶךְ בְּיָדִי, אֲבָל אֵתָהּ מִחֻלָּתוֹ

ח. וְדוֹקָא כְּשֶׁהַתּוֹבֵעַ כּוֹפֵר שֵׁשׁ בִּידוֹ כְּסוּת וְכָלִים שֶׁל הַנִּתְבַּע, וְהוּי כְּמוֹדָה שְׁלֹא נִאֲנַס, אֲבָל אִם מוֹדָה שֶׁהִיא אֲצִלוֹ בְּפִקְדוֹן רַק טוֹעֵן שְׁנִאֲנַס, נִאֲמָן שְׁבֻעָה

או נתתו לי בַּמִּתְנָה וכל שכן כשטוען פרעתי, בִּיּוֹן שְׁכַעַת כּוֹפֵר כְּבָל, פְּטוּר מִשְׁבוּעַת הַתּוֹרָה וְנִשְׁבַּע הַסֵּת. וְאִפְלוּ שְׁנַיִם מְעִידִים שֶׁהִלְחִיחוּ, וְאִינָם יוֹדְעִים שֶׁפָּרְעוּ, נֶאֱמָן בְּשְׁבוּעַת הַסֵּת לֹאִמַר יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ כְּנֶגְדְךָ אוֹ מִחֲלָתְךָ לִי אוֹ פִּרְעַתִּי. וְעַיֵן לְקַמֵּן סִימָן פ"ז כָּל חִלּוּקֵי שְׁבוּעַת הַסֵּת כֹּל הַחִלּוּקִים בֵּין שְׁבוּעַת הַסֵּת לְשְׁבוּעַת דַּאֲרִייתָא.

כד ניטן

ח תבעו מִנֶּה לִי בְּיָדְךָ מַחֲמַת שְׁגוּלָתִי אוֹ לְקַחַת מִמֶּנִּי רִבִּית קְצוּצָה וְעַלִּיד לְהַחְזִירוֹ לִי, וְהִלְחָה אוֹמֵר לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוּלָם, מִשְׁפִּיעִים אוֹתוֹ הַסֵּת ואע"פ שֶׁלְטַעֲנַת הַתּוֹבֵעַ הוּא חֲשׂוֹד בְּגוֹיָה אוֹ בְּלִקְחַת רִבִּית וּפְסוּל לְשְׁבוּעָה, מ"מ כִּיּוֹן שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂה חֲשׂוֹד ע"פ שְׁנֵי עֵדִים, מִשְׁבִּיעִים אוֹתוֹ. וְאִם הוֹדָה מִקְצָתוֹ, אוֹ שָׁעַד אֶחָד מְעִיד שְׁגוּלוֹ, מִשְׁפִּיעִין אוֹתוֹ שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה מִדִּין מוֹדָה בְּמִקְצָת אוֹ מִדִּין שְׁבוּעַת עַד אֶחָד (עֵין לְקַמֵּן סִימָן שִׁמ"ד סע"ח).

ט תבעו מִנֶּה לִי בְּיָדְךָ מַחֲמַת שֶׁהִלְוִיתִיךָ אוֹ שֶׁהִפְקַדְתִּי בְּיָדְךָ, וְהִלְחָה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ אִם הִלְוִיתִנִּי אוֹ אִם הִפְקַדְתָּ בְּיָדִי, אע"פ שֶׁהַתּוֹבֵעַ בְּרִי וְהַנִּתְבַּע שְׂמַא, מ"מ אֵינוֹ חַיִּיב לְשַׁלֵּם, אֲלֵא יִשְׁבַּע הַסֵּת שְׂאִינוֹ יוֹדֵעַ, וּפְטוּר כִּיּוֹן שֶׁהַסֵּפֶק הוּא בַּעֲצַם הַחַיּוּב אִם בְּכֹלֵל חַיִּיב לוֹ. וְאִם בָּא לְצִאֲת יְדֵי שְׂמַיִם, יִשְׁלַם כִּיּוֹן שֶׁחֲבִירוֹ תוֹבֵעוֹ בְּכַרִּי וְהוּא מְסוּפֵק. וְאִפְלוּ אִם טָעַן תְּחִלָּה טָעַנַת בְּרִי אֵין לְךָ בְּיָדִי, וּבְשִׁחִיבוּתוֹ לְשַׁבַּע הַסֵּת חֲזוֹר וְטָעַן אֵינִי יוֹדֵעַ אִם הִלְוִיתִנִּי אוֹ אִם הִפְקַדְתָּ אֶצְלִי, נִשְׁבַּע הַסֵּת שְׂאִינוֹ יוֹדֵעַ, וּפְטוּר וְלֹא נִחְשָׁב שֶׁמַּחֲלִיף טַעֲנָתוֹ, כִּי בְשִׁתִּי הַטַּעֲנוֹת הוּא נִשְׁבַּע וּנְפִטָר. אֲבָל אִם תִּבְעוּ מִנֶּה לִי בְּיָדְךָ שֶׁהִלְוִיתִיךָ אוֹ שֶׁהִפְקַדְתִּי בְּיָדְךָ, וְהִלְחָה אוֹמֵר יוֹדֵעַ אֵינִי שֶׁהִלְוִיתִנִּי מִנֶּה אוֹ שֶׁהִפְקַדְתָּ אֶצְלִי, וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם הִתְחַרְתִּי לְךָ אִם לֹא דֵהִינּוּ שֶׁהַחַיּוּב הוּא וְדַאי וְהַסֵּפֶק הוּא בְּפִרְעוֹן, תִּיב לְשַׁלֵּם כִּיּוֹן שֶׁיֵּשׁ חֻזְקַת חַיּוּב, אֵין טַעֲנַת סֵפֶק פִּרְעוֹן יְכוּלָה לְהַפְקִיעַ חַיּוּב וְדַאי, וְאֵין הַתּוֹבֵעַ צָרִיד לְשַׁבַּע אִפְלוּ שְׁבוּעַת הַסֵּת כִּיּוֹן שֶׁאֵין נִשְׁבָּעִים מִכָּה

שנאנסו, וממילא אין הנתבע יכול לומר שיש ביד שכנגדו כסות וכלים כסוכים התביעה.

טענת שמא. אַכַּל אִם יִרְצָה הַנִּתְבַּע, יִתְּרִים חֶרֶם סָתָם עַל כֹּל מִי שֶׁנֹּשֵׁל מִמוֹנוֹ שְׁלֵא בְּדִין אַבֵּל לֹא חֶרֶם כִּגְדוּ מִמוֹשׁ. וְאִם הָיָה אַחֵר כִּי וְאָמַר נִזְדַּמְּתִי שְׁפָרְעִיתִךָ בּוֹדְאִי, נֶאֱמָר בְּשִׁבּוּעָה הַיִּסְתָּ, כִּדִּין כֹּל כּוֹפֵר הַכֹּל, כִּיּוֹן שְׁלֵא הָיָה שׁוֹם שֶׁלֵב שֶׁהוּדָה שְׁחִיב לּוֹ (מַרְדְּכִי פ"ק דְּכַמּוֹצוֹת מִשְׁעֵרֵי רַב אֶלְפִּי).¹

כה ניסן

י' לֹא תִבְעוּ אֶדָם, אֶלְאִי מַעֲצָמוֹ אָמַר לְחִבְרוֹ הַלְלוּתֵנִי, אוֹ הַפְּקֻדָּתְךָ אֶצְלִי, אוֹ נְזַלְתִּיךָ, וְאִינִי יוֹדֵעַ אִם הִחְזַרְתִּי לָךְ וְהִתְבַּע אִינּוֹ יוֹדֵעַ כֹּל מַחֲבֹב זֶה, פְּטוֹר כִּיּוֹן שְׁאִין טַעֲנַת בְּרִי מִצַּד הַתְּבֻעָה.² וְאִם כָּאִ לְצִאֵת יְדֵי שְׁמִימִים, חֵיב לְשֵׁלֵם כִּיּוֹן שֶׁהוּא מוֹדֵה שֶׁהִיָּה וְדָאִי הַלּוּוּאָה וּסְפֵק פִּירֵעוֹן. אַכַּל אִם אָמַר אִינִי יוֹדֵעַ אִם הַלְלוּתֵנִי אוֹ אִם הַפְּקֻדָּתְךָ אֶצְלִי אוֹ אִם נְזַלְתִּיךָ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסַעֲיָהּ הַקּוֹדֵם שְׁאִם תְּשׁוּבָה זֶה הַגִּיעָה מַחֲמַת תְּבִיעַת בְּרִי, חִיב עִכָּפִי לְצִאֵת יְדֵי שְׁמִימִים, אַבֵּל כִּאֵן הוּאִיל וּבִלְאִי תְּבִיעַת אֶדָם אָמַר כֵּן, פְּטוֹר אִף לְצִאֵת יְדֵי שְׁמִימִים.

יא אָמַר לָהּ הַלּוּהַ לְמַלּוּהַ חֵיב אֲנִי לָךְ מְנָה, וְחִלָּה הַמְלוּהַ אוֹמֵר וְדָאִי לִי שְׁאִינִיךָ חֵיב לִי כְּלוּם, פְּטוֹר, אִף עַל פִּי שֶׁהַלּוּהַ יוֹדֵעַ בְּדָאִי שֶׁהוּא חֵיב, דִּתְּנוּ בְּאֵלּוֹ מַחֵל לֹא הַמְלוּהַ.

כו ניסן

יב אָמַר הַמְלוּהַ לְלוּהַ מְנָה לִי בְּיָדְךָ שֶׁהַלְלוּתִיךָ, וְחִלָּה הַנִּתְבַּע אוֹמֵר אִינִי יוֹדֵעַ אִם הַלְלוּתֵנִי, וְעַד אַחַד מַעֲיָר שֶׁהַלְלוּהוּ אַע"פ שְׁאִין מַעֲיָר שְׁלֵא פִּרְעָה, אוֹ שְׁאָמַר הַנִּתְבַּע אִמְנֵם וְדָאִי לוֹיִתִי, אַבֵּל אִינִי יוֹדֵעַ אִם פְּרַעְתִּיךָ, הִנּוּהַ לָּהּ מַחֲבֹב שְׁבֻעָה מִכָּה עַד אַחַד וְאִינּוֹ יָכוֹל לְשַׁבַּע

ב. ואם אחר שאמר איני יודע אם פרעתיך, אמר המלוה, איני יודע אם הלוייתך, אבל ודאי שלא פרעת לי, מ"מ פטור ולא נחשב כטענת ודאי [ט"ז וש"ך].
 ג. ולא נחשב למחילה בטעות, דכיון שהלוה אמר לו אני חייב לך, לא היה לו להשיב 'בודאי' אין אתה חייב לי, אלא היה לו לדקדק קודם שמישב כך, וכיון שלא דקדק, ודאי מחל לגמרי, ולפי"ז כתב הסמ"ע אם לא ענה לו 'בודאי' אין אתה חייב לי, אלא א"ל אין אתה חייב לי, הוי מחילה בטעות. ולדעת הש"ך, גם בלי תיבת 'ודאי' נחשב מחילה גמורה.

להכחיש את עדות העד על ההלוואה, כיון שהוא שמא, וּמְשַׁלֵּם כי כל מי שמתחייב שבועה, בעצם חייב לשלם רק התורה נתנה לו אפשרות להיפטר מתשלום ע"י שבועה, וכל שאינו יכול לישבע משלם"א.

יג תבעו מִנְהָ תְּלוּיֹתֶיךָ וְהָרִי עַד אֶחָד עַל הַהֲלוּואָה, וְחָלָה הַנִּתְבַּע אֲמַר כֵּן הוּא שְׁלוּיֹתִי אֲבָל פְּרַעְתִּיךָ ע"י שמחלת לי, או שְׁאֲמַר לוֹ הַנִּתְבַּע לתובע, אמנם לויתי ממך מנה, אבל אֵתָה חָיֵב לִי כִּנְגָד אוֹתוֹ מִנְהָ וממילא איני חייב לך כלום, ובאופן כזה שטוען טענת מחילה או יש לי בידך כנגדו, נאמן רק מכח מגו שיכל לומר פרעתי, ולכן אִם זֶה הָעַד מַעֲרִיד שְׂוֹדַע שְׁלֹא פָּרַעוֹ אוֹתוֹ מִנְהָ, כִּגְזוֹן שְׁלֹא זֹזָה יָדוֹ מִתּוֹךְ יָדוֹ ולא ראה שפרע כלל, או שְׁהוּא מַעֲרִיד שְׁהוּא עֵדִיין תּוֹךְ זְמַנּוֹ שְׁעֵדִיין לא הגיע הזמן לפרוע חוב זה, וכיון שחוקה אין אדם פורע תוך זמנו, הרי זה נחשב שהעד מעיד שלא פרע, וְכֵן אִם הַנִּתְבַּע טָעַן תְּחִלָּה לֹא הָיוּ דְּכָרִים מַעֲוֹלָם, וְאַחַר כֵּן הַתּוֹבֵעַ הוֹצִיא עָלָיו עַד אֶחָד עַל הַהֲלוּואָה, וְחָזַר הַנִּתְבַּע מִטַּעֲנָתוֹ הַקּוֹדֶמֶת וְאָמַר לְוִיֹּתִי וּפְרַעְתִּי, כִּכְלָ אֵלּוֹ הָיָה לִּי מְחֻיָּב שְׁבֻעָה וְאִינוּ יָכוֹל לְשַׁבַּע, וּמְשַׁלֵּם אִם הִיָּה טוֹעֵן פְּרַעְתִּי, הִיָּה נִשְׁבַּע נֶגַד הָעַד וּנְפֻטָר, אֲבָל כִּיוֵן שֶׁטוֹעֵן מַחֲלֵת לִי אוֹ יֵשׁ לִי בִידְךָ כִּנְגָדוֹ, שְׁנֵאֲמַנְתוֹ רַק בְּמִגּוֹ דְּפֻרְעָתִי, אִין כֵּאֵן מִגּוֹ דַּאִין מַעֲזִיז לְהַכְחִישׁ אֶת הָעַד וּלְהִשְׁבַּע שֶׁפֻּרַע, וְכִיוֵן שֶׁאִין יָכוֹל לְשַׁבַּע נֶגַד הָעַד לִוְמַר שֶׁכֵּן פֻּרַע, כִּי מוֹדָה שְׁלֹא הִיָּה מַעֲשֵׂה פִּירְעוֹן, לְכֵן מִשְׁלֵם. וְכֵן כִּשְׁטַעֵן קוֹדֶם לַהֲדוֹ"ם וְאַח"כּ חוֹזֵר וְטַעֵן פְּרַעְתִּי, אִינוּ יָכוֹל לְשַׁבַּע שֶׁפֻּרַע, כִּי כִשְׁטַעֵן לַהֲדוֹ"ם וְבֵא עַד אֶחָד שֶׁהִיָּה הַלוּואָה נִתְחַיֵּב לְהַכְחִישׁוֹ בְּשֻׁבָּה, וְכִשְׁחָזַר וְאָמַר פְּרַעְתִּי, שׁוֹב אִין יָכוֹל לְשַׁבַּע וּלְהַכְחִישׁוֹ שְׁלֹא הִיָּה הַלוּואָה, כִּי מוֹדָה שְׁלוּוָה, וְאִין יָכוֹל לְשַׁבַּע שֶׁפֻּרַע, כִּי אָמַר מִקּוֹדֶם לֹא לְוִיֹּתִי דְּהוּי כְּאוֹמֵר לֹא פְּרַעְתִּי, וְלְכֵן מִשְׁלֵם. הַגָּה: אֲבָל בְּמִקּוֹם שֶׁיָּכוֹל לִוְמַר פְּרַעְתִּי אֶת הַהֲלוּואָה, אוֹ הִתְחַזְּרְתִּי אֶת הַפְּקֻדוֹן, וְהִיָּינוּ שֶׁהָעַד לֹא הָעִיד שְׁלֹא זֹה יָדוֹ מִתּוֹךְ יָדוֹ, בְּאוֹפֵן זֶה נֵאֲמָן אִף כִּשְׁאוֹמֵר

יא. הקשו האחרונים באומר איני יודע אם פרעתיך, חייב בכל אופן גם כשאין עד אחד וכמו שנתבאר לעיל סעיף ט', ועי' בסמ"ע מה שתירץ בזה. והש"ך תירץ דאיירי שאין התובע ברי, וכל תביעתו הוא רק מכח עדותו של העד, ולכן לולא עדותו של העד לא היה חייב לשלם אלא רק לצאת ידי שמים כיון ששניהם שמא וכדלעיל סעיף ט'.

יש לי בידך כנגדו, ולא אמרינן הוה לה מחיב שבועה ואינו יכול לשבע, דנאמן במגו שיכל לטעון פרעתי והיה נאמן. כן הספימו האחרונים ז"ל (המגיד פ"ד טווען וריצ"ט סוף סימן שצ"ג). מַעֲנֵנו התובע לנתבע חֲטַפְתָּ ממני חֲפִי, וַיֵּשׁ לוֹ עַד אַחַד שְׁחַטְפוֹ, וְהוּא מודה ואומר וְדַאי חֲטַפְתָּי, אָבֵל שְׁלִי הוּא, הוּהוּ לֵה מְחִיב שְׁבוּעָה וְאִינוּ יָכוֹל לְשַׁבַּע דאין נאמן לומר שחטף את שלו, כי חזקה שכל מה שתחת יד אדם הוא שלו, ואין יכול להכחיש את העד, כי מודה בעצם מעשה החטיפה, וּמְשַׁלֵּם^{יב}. הגה: יֵשׁ אוֹמְרִים דְּוָקָא פְּהַאי גִּוְנָא, שְׁהַעֲד מַעֲיֵד שְׁלֵא בָּא לְיָדוֹ בְּתוֹרַת מְשֻׁכּוֹן אלא באופן של חטיפה ובא לידו שלא כדון. אָבֵל אִם הַעֲד מַעֲיֵד שְׁבָא לְיָדוֹ בְּתוֹרַת מְשֻׁכּוֹן, וְאִינוּ זֹכֵר פְּמָה הִלְוָה עָלָיו, הַמְלִיחָה נֶאֱמָר בְּשִׁבְעָתוֹ לומר פְּמָה הִלְוָה עָלָיו, וְלֹא אִמְרִינן הוּהוּ לֵה מְחִיב שְׁבוּעָה וְכוּ', הוּאִיל וְבָא לְיָדוֹ בְּדִין והעד לא מחייבו שום שבועה כי לא מכחישו^{יג} (הרשב"א בתשובה סימן אלף מ' וסי' תתקנ"ח). וַיֵּשׁ חוֹלְקִין (הרמב"ן בתשובה ס' פ"ד), וְכִמוֹ שְׁכַחְתִּי לְעֵיל סִימָן ע"ב סְעִיף י"ח שם הביא הרמ"א שתי דעות אלו, וכתב שדעת השו"ע שנחשב מחוייב שבועה וכדמוכח שם מסעיף כ"ג. טענו מִנְה לִי בְּיָדְךָ, והשיבו הנתבע אֵין לְךָ בְּיָדִי אֵלָא חֲמִשִּׁים וְהַשָּׂאָר אֵינִי יוֹדֵעַ, כיון שהודה במקצת נתחייב שבועה, וּבַתּוֹךְ שְׂאִינוּ יָכוֹל לְשַׁבַּע כי אמר על החמישים הנותרים שאינו יודע, ולכן מְשַׁלֵּם, וְהַתּוֹבֵעַ אֵינוּ צָרִיךְ לְשַׁבַּע כיון שאין משביעין מכח טענת שמא, אֵלָא אִם יִרְצֶה הַלְוָה יַחְרִים סָתָם לא בלשון נוכח כנגד התובע, אלא רק שמחריים עַל מִי שְׁנוֹמֵל מְמוֹנֵי שְׁלֵא בְּדִין. אָבֵל אִם הִשְׁבִּיבוֹ חֲמִשִּׁים לְוִיתִי מִמֶּדֶ וּפְרַעְתִּיךָ וְחֲמִשִּׁים הָאֲחֵרִים אֵינִי יוֹדֵעַ אִם לְוִיתִי אִם לְאִזוֹ אֵינוּ חַיִּיב שְׁבוּעַת מוּדָה בְּמַקְצָת, כי על חמישים טוען שלא חייב, ונחשב ככופר הכל, וא"כ כל התביעה שנשארה הוא על חמישים ועליו אומר שאינו

יב. כתב הסמ"ע דאירי שראוהו עתה את החפץ בידו, דאל"ה נאמן שהחפץ שחטף הוא שלו במגו שיכל לטעון החזרתי.

יג. אע"פ שכל פעם מלוה נאמן בשבועה על שיווי המשכון, רק מכח מגו שהחזרתי או לקוח הוא בידי, וכאן א"י לומר החזרתי, כי ראוהו בידו, וגם לקוח לא ניחא ליה לטעון כנגד העד, מ"מ כיון שבפועל לא מכחיש את העד, לא נחשב מחוייב שבועה וא"י לישבע, אלא אדרבא נשבע כמה שווה המשכון ונאמן.

יודע, ולכן ישבע הסת שפּרע החמשים ושאִינו יודע מהחמשים שתבעו בהם.

בו ניסן

יד לא אמרינן שמחויב שבועה שאִינו יכול לשבע, משלם, אלא בשבועה דאורייתא כמו שבועת עד אחד או מודה במקצת. אכל אם מן התורה הוא פטור משבועה כגון בתביעת קרקעות או עבדים ושטרות, או בהילך וכדו', אף על פי שמדרבנן חייב להישבע, ואינו יכול לישבע, מ"מ לא מקרי מחויב שבועה שמשלם מחמת שאין יכול להישבע".

מזו יש אופנים שאי אפשר להשביע עליהם, מ"מ אם חייב שבועה מחמת דבר אחר, יכול להשביע ע"י גלגול גם על הדבר שעליו עצמו לא היה אפשר להשביעו, ואע"פ שנתבאר בסעיפים הקודמים שכל שאין יכול להישבע משלם, מ"מ יש אומרים דלא אמרינן בשבועה הפאה על ידי גלגול מתוך שאִינו יכול לשבע משלם, אלא ישבע על הגלגול כו' או מהפכה על שפגגו (טור), בין שלא היה יכול לשבע על עקר שבועה הפאה עליה גלגול וצריך לשלם כגון שתבעו מנה והודה בחמישים, וחמישים אינו יודע, וגלגל עליו עוד שבועה שכופר בה, דאע"פ שעל השבועה הראשונה משלם, כיון שאין יכול לישבע, מ"מ על השבועה השניה נשבע היסטר ונפטר, או הפכנה על השני שישבע ויטול, בין שובל לשבע על עקר השבועה וישעל ידי גלגול אינו יכול לשבע שבשבועה הראשונה הודה בחמישים וכפר בחמישים, ועל הגלגול אומר איני יודע, דנשבע בנקיטת חפץ על השבועה הראשונה, ונשבע איני יודע על השבועה השניה ולא אמרינן מתוך שא"י לישבע משלם". ויש אומרים שבאופן שבתביעה הראשונה הודה בחמישים וכפר

יד. הטעם בזה, כי נתבאר לעיל סוף סעיף י"ב, דהטעם שהמחויב שבועה וא"י לישבע משלם, כי בעצם הוא חייב לשלם מחמת העד אחד או מחמת הודאתו במקצת, רק נתנו לו אפשרות לישבע ולהיפטר, וכל זמן שלא נשבע נשאר עליו החיוב לשלם, וזה רק בחיוב שבועה דאורייתא, אבל בחיוב שבועה דרבנן, כל חיוב מעיקרא הוא רק לישבע, ולא נתנו עליו כלל חיוב ממון.

טו. וזה כוונת הרמ"א שכתב ישבע וכו', היינו שיש כאן שתי שבועות נפרדות, על התביעה הראשונה ועל הגלגול, ואין כוללם בשבועה אחת, כמו בכל גלגול, כיון שאין יכול לישבע עליהן כאחת, אלא באחת כופר ובאחת נשבע שאינו יודע.

בחמישים, כִּינן שְׁנַת־חַיִּיב שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה עַל הַכְּפִירָה, וְהוּא מוֹעֵז
עַל הַנְּגַלְגָּלִים אֵינִי יוֹדֵעַ, קָרִינן בַּהּ שֶׁפִּיר מְחִיב שְׁבוּעָה וְאֵינִי יָכוֹל
לְשַׁבֵּעַ, וּמִשְׁלָם כִּינן שְׁחִיב מִן הַתּוֹרָה לִישָׁבֵעַ, וְעִי"ז חַיִּיב לִישָׁבֵעַ מִה"ת גַּם
עַל הַגִּלְגּוּל, דַּגְלֹגּוּל, דְּאוֹרֵייתָא, מִמִּילָא כְּשֹׁאמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ נִחְשָׁב שֶׁא"י לִישָׁבֵעַ.
אֲבָל כְּשִׁטְעֵן עַל עֵיקַר הַתְּבִיעָה חֲמִישִׁים אֵינִי יוֹדֵעַ, דְּחַיִּיב לִשְׁלֵם מִשּׁוּם מֵתוֹךְ
שֶׁא"י לִישָׁבֵעַ מִשְׁלָם, א"כ כִּינן שֶׁאֵין כָּאֵן כָּלֵל חַיִּיב שְׁבוּעָה דְּאוֹרֵייתָא, לְכו"ע אֵין
דִּין מֵתוֹךְ עַל הַגִּלְגּוּל.

כח ניטן

מִזֵּה הַתּוֹבֵעַ לְיִוְרָשׁ שֶׁל הַלּוּה מְלוּהָ עַל פֶּה, לֹא שָׁנָא אִם אָמַר הַיּוֹרָשׁ
אֵינִי יוֹדֵעַ אִם לָוָה אִם לֹא, וְיֵשׁ עֲדִים שְׁלֹוה דֹּאע"פ שִׁישׁ עֲדִים שְׁלוּה,
וְאִם הַעֲדוּת עַל הַלוּה עֲצֵמו, אע"פ שֶׁאֵין מַעֲיֵדִין שְׁלֹא פִרְע, מ"מ חַיִּיב לִשְׁלֵם
כִּינן שְׁוֹדָא לֹוה וְסַפֵּק אִם פִּרְע, מ"מ בְּיִוְרָשִׁין פִּטּוֹר, כִּינן שְׁלֹא הִיָּה לוֹ לִידַע אִם
פִּרְע אוֹ לֹא, לֹא שָׁנָא אָמַר אֵינִי יוֹדֵעַ אִם פִּרְע אִם לֹא מִהַטֵּעַם הַנ"ל,
לֹא שָׁנָא אָמַר חֲמִישִׁים יִדְעָנָא וְחֲמִישִׁים לֹא יִדְעָנָא, פִּטּוֹר אִפְלוּ בְּלֹא
שְׁבוּעָתַת הַיּוֹרָשִׁים אע"פ שֶׁכָּל תְּבִיעָה נִגְדַּי יוֹרָשִׁים כְּשִׁטְעוֹנִים אֵין אֲנִי יוֹדֵעִים,
צְרִיכִים לִישָׁבֵעַ שְׁלֹא פִקְדוֹנוּ אֲבָא ע"ז, כָּאֵן א"צ לְהִישָׁבֵעַ, כִּינן דְּשְׁבוּעָה זוֹ רַק
כְּשֶׁבֵאֵין לְהוֹצִיא וְלֹא כְּשֶׁבֵאִים לְהִפְטוֹר. וְהַטֵּעַם שֶׁאֵין אוֹמְרִים 'מֵתוֹךְ שֶׁאֵין יָכוֹל
לִישָׁבֵעַ מִשְׁלָם', כִּינן שְׁלֹא הִיָּה לוֹ לִידַע, לֹא אֲמַרִּין בּוֹה מֵתוֹךְ שֶׁאֵין צְרִיךְ לִישָׁבֵעַ
מִשְׁלָם, אֲלֵא שֶׁהַתּוֹבֵעַ מְחַרֵּים סֵתָם עַל כָּל מִי שִׁיּוֹדֵעַ שְׁמוֹרִישׁוּ חַיִּיב
לוֹ כְּלוּם. אֲבָל אִם הוֹדָה בְּחֲמִישִׁים וְכִפַּר בְּחֲמִישִׁים, שֶׁאָמַר חֲמִישִׁים
אֵין חַיִּיב לָךְ מִחֲמַת אֲבִי שְׁלוּה מִמֶּךָ וְלֹא יוֹתֵר, כִּינן שְׁטוּעֵן בְּרִי תִּרִי הוּא
בְּשֶׁאֵר מוֹדָה בְּמִקְצַתָּ, וְנִשְׁבַּע שְׁבוּעָה דְּאוֹרֵייתָא.

יז כָּל טַעֲנַת סַפֵּק אֵין מִשְׁפִּיעִין עָלֶיהָ כָּלֵל. בִּיצָד, אָמַר לוֹ בְּמִדְמָה
לִי שִׁישׁ לִי אֲצַלְךָ מְנָה, אוֹ מְנָה שֶׁהַלְוִיתִי לָךְ בְּמִדְמָה לִי שְׁלֹא
פִּרְעָתֵנִי וְהוּא טוּעֵן שֶׁאֵין חַיִּיב לוֹ כְּלוּם, אוֹ שִׁפְרַעוּ, פִּטּוֹר אִף מִשְׁבוּעָתַת
הַסֵּת, וְאִפְלוּ לְצִאת יְדֵי שָׁמַיִם שֶׁנִּתְבָּאָר לְעִיל סַעִיף ט' דָּאֵם הַנִּתְבַּע שְׁמָא
חַיִּיב לְצִאת יְדֵי שָׁמַיִם, כָּאֵן אֵינִי מְחִיב, דְּמִשְׁבוּעָתַת הִיסַת פִּטּוֹר, כִּינן
שֶׁתּוֹבֵעַ אוֹמֵר שְׁמָא, וְלְצִאת יְדֵי שָׁמַיִם אֵינוֹ חַיִּיב, כִּינן שֶׁהַנִּתְבַּע אֵינוֹ
מוֹדָה לוֹ, וְאוֹמֵר בְּרִי. וְכֵן אִם אָמַר לְחִבְרוֹ וְתוֹבַעוּ נִתְחַיִּבְתָּ לִי מְנָה
מִפְּנֵי שֶׁהוֹדִיתָ לִי שְׁלִקְחָתָּ מִשְׁלִי, אֲבָל לֹא הִיָּתָה הַהוֹדָאָה בְּעֲדִים,

אין זה נחשב למענת פרי, כיון שאין זה יודע שחייב לו אלא בהודאת פיו, והודאה שלא בעדים או אפלו בעדים ולא אמר אתם עדי, אינו בלום, שיכול לומר משמה אני כך וכמו שיתבאר באריכות לקמן בסימן פ"א. אבל אם טען להכירו הודית לי מעצמך שאתה חייב לי כך וכך ואמרתי לעדים אתם עדי, או אתה אמרת אתם עדי, ואין העדים פאן שאם היו כאן היה צריך לשלם על פי עדותם, וכיון שאינם כאן ומכחיש טענת התובע, וטוען שלא אמר אתם עידי, טענתו של התובע זהו מענת פרי ויכול להשביעו הסת שלא אמר לעדים אתם עדי. ואם יתפסקה עליו דבשבועה דרבנן יכול הנתבע להפך את השבועה על התובע שהוא ישבע ויטול במקום שהנתבע ישבע וייפטר, ישבע המועזן שהודה לו ב'אתם עדי' ויטל. הגה: ויש אומרים דמשביעין הסת אף על טענת שמא פשיש רגלים לדבר לתביעת התובע, כגון שהיה שמעון בבית ראובן, ומצא אח"כ ראובן תכתו פרוצה ונטל ממנה מה שהיה בתוכה, והוא חושד לשמעון שהוא לקח מה שהיה בתיבה, יכול להשביעו הסת כיון שרגלים לדבר שזה נכון, כיון שהיה בבית ראובן" (מרדכי פרק הדינים ומסנות מימוני סוף ספר קנין סימן ו), וכן נראה לי להורות" (נ"ע דבמשנות מימוני שם קאי אכא ליטול וכלקמן סימן נ"א ס"ג בהג"ה ואין ענינו לכאן ע"ש).

כט ניסן

יח מועזן שניהם, ספק, כגון שמענו הלוייתך ואיני יודע כמה, והשיבו אמת שהלוייתני ואיני יודע כמה, אין הנתבע נשבע אפלו הסת כיון שהתובע שמא, ומשלים לו מה שפרוד לו שחייב לו ויוצא בו אף די שמים כי מה שנתבאר לעיל סעיף ט' שבאיני יודע אם הלוייתי, צריך לצאת ידי שמים, היינו רק כשהתובע ברי, משא"כ כאן שהתובע

זו. כתב הסמ"ע שהוא הדין אם נאבד לו חפץ במקום מסויים ורק הנתבע היה שם, יכול להשביעו שלא מצאו, והש"ך חולק.
 יז. כתב הסמ"ע שאם התובע תפס מומן הנתבע שלא בפני עדים יכול להחזיק בו. והש"ך והט"ז חולקים.

שמא"ת. וַיֵּשׁ אֲמָרִים שְׂבִיּוֹן שְׂזוּכָר שְׁלֹוּה רַק אִינוּ יוֹדַע כְּמָה, אִינּוּ יוֹצֵא יְדֵי שָׁמַיִם עַד שְׂוִתְפָשֵׁר עִם הַמַּלְּוָה בְּמָה שְׂוִיבָל. וּבִין בְּדָ וּבִין בְּדָ בִּין לְשִׁטָּה שְׁאִין חַיִּיב לְצַאת יְדֵי שְׁמַיִם, וּבִין לְשִׁטָּה שְׁחַיִּיב לְצַאת יְדֵי שְׁמַיִם, אִם אִין מְשַׁלֵּם לוֹ יְבֹול הַמַּלְּוָה לְהַחֲרִים סָתָם עַל כָּל מִי שְׂוִיזַע שְׁהוּא חֵיב לוֹ וְאִינוּ פּוֹרְעוֹ וְהַש"ךְ מְכַרְעַ כְּסִבְרָא רַאשׁוֹנָה שְׁפִטוֹר אִף לְצַאת יְדֵי שְׁמַיִם.

יט מַעֲנֵנוּ הַמְלוּוֹה אִינּוּ יוֹדַע בְּמָה הַלְוִיתִידָ, אֲבָל לְפַחֲוֹת הַלְוִיתִידָ שְׁתֵּי כֶסֶף וּפְרוּטָה כִּי לְצוּרְךָ שְׁבֻעַת מוֹדָה בְּמִקְצַת צָרִיךְ שְׁהַתְּבִיעָה תְּהִיָּה לְפַחֲוֹת בְּסָכּוּם זֶה, אִו שְׁמַעֲנֵנוּ מְנָה, וְהַלְוָה אֲמָר אֲמַת לְוִיתִי מִמָּד וְאִינּוּ יוֹדַע בְּמָה, יֵשׁ לְבֵית דִּין לְחַקֵּר וְלִשְׁאֹל לוֹ אִף עַל פִּי שְׂאִינְךָ יוֹדַע הַסָּכּוּם שְׁמָא אַתָּה יוֹדַע בּוֹדָאי לְכָל הַפַּחֲוֹת שְׁאַתָּה חֵיב לוֹ פְּרוּטָה, וְאִם הַזְּדָה לְכָל הַפַּחֲוֹת בְּפִרוּטָה חֲרִי הַזְּדָה בְּמִקְצַת וְנִתְחַיִּיב שְׁבֻעָה עַל הַשָּׂאָר, וּמִתּוֹךְ שְׂאִינּוּ יְבֹול לְשַׁבַּע כִּי אִינוּ יוֹדַע, מְשַׁלֵּם. וְדוֹקָא שְׁמַעֲנֵנוּ דְכָר שְׁהוּא אָמוֹד בֹּו סָכּוּם שְׁהַמְלוּוֹה אֲמוֹד שְׁבַכּוּחוֹ לְהַלוּוֹת סָכּוּם כּוֹה, אֲבָל תְּבַעוּ אֵלֶיךָ זֶה, אִם אִין אֲמוֹד בְּסָכּוּם זֶה, אִין הַלוּוֹה חַיִּיב לְשַׁלֵּם לוֹ, מִכָּח מִתּוֹךְ שְׁאִין יְכּוּל לִישַׁבַּע [אֹוֹלֵם אֵת הַסָּכּוּם שְׁכּוּן אֲמוֹד בֹּו מְשַׁלֵּם, אַע"פ שְׁתְּבַעוּ סָכּוּם שְׁאִין אֲמוֹד בֹּו]. וּמִחֲרִים הַלוּוֹה סָתָם עַל מִי שְׁלָקַח מִה שְׂאִינּוּ חֵיב לוֹ. וְאִם הַלוּוֹה אֲמָר אֲפִלוּ בְּפַחֲוֹת מְשֻׁוֹה פְּרוּטָה אִינּוּ יוֹדַע בּוֹדָאי א"כ אִין כַּאֵן הוֹדָאָה בְּמִקְצַת כִּוּן שְׁאִין הוֹדָאָה אַפִּי עַל פְּרוּטָה, לְכּוּן נַחֲשֵׁב כְּבָרִי וְשְׁמָא רִגִּיל, וְחֲרִי זֶה נְשַׁבַּע הַסָּתָה שְׁאִינוּ יוֹדַע וְנִפְטָר מְדִינַי אֲדָם אֲבָל חַיִּיב לְצַאת מְדִינַי שְׁמַיִם כְּמוֹ כָּל בְּרִי וְשְׁמָא וְכַדְלַעִיל סַעִיף ט'. וַיֵּשׁ אֲמָרִים שְׂאֲפִלוּ לֹא שְׂאֲלוּהוּ בֵּית דִּין אִם חַיִּיב עַכ"פ פְּרוּטָה בּוֹדָאי, מ"מ חֵיב לְשַׁלֵּם, שְׁחֲרִי אִין הוֹדָאָתוֹ פַּחֲוֹת מְשֻׁוֹה פְּרוּטָה וְכִוּוֹן שְׁהוּדָה שְׁלוּוֹה רַק לֹא יוֹדַע כְּמָה, וְדָאי יֵשׁ כַּאֵן הוֹדָאָה לְפַחֲוֹת עַל פְּרוּטָה, וּמִמִּילָא נַחֲשֵׁב לְמוֹדָה בְּמִקְצַת.

יח. וּבְסַפֵּק פִּירְעוֹן שְׁמוּדָה שׁוּדָאי לֹוֹה סָכּוּם זֶה רַק אִינוּ יוֹדַע כְּמָה פִּרְעָה לוֹ, וְגַם הַתּוֹבַע שְׁמָא, בְּמַלוּוֹה בְּשִׁטְר, כִּוּוֹן שְׁהַשְׁטַר נִמְצָא בִּיד הַתּוֹבַע, חַיִּיב לְשַׁלֵּם לוֹ. וּבְמַלוּוֹה עַל פֶּה דַעַת כְּמָה אַחֲרוֹנִים שְׁחַיִּיב לְצַאת יְדֵי שְׁמַיִם אַע"פ שְׁהַתּוֹבַע שְׁמָא, כִּוּוֹן שִׁישׁ וְדָאי חַיִּיב וְסַפֵּק פִּירְעוֹן. וְהַש"ךְ מְפַקֵּק בַּזֶּה.

לי ניסן

ב מַעֲנֵנו הַתּוֹבֵע סְבוּר אָנִי שׁוֹשׁ לְאַבְרָם בְּיַדְךָ מִנָּה, בֵּין שְׂתוּבֵע לְלוֹחַ עֲצָמוּ בֵּין שְׂתוּבֵע לְיִוְרָשׁוֹ, אִין לוֹ עֲלֵיהֶם שְׂבוּעָה כָּלֵל כִּיּוֹן שְׁאִין נִשְׁבָּעִים עַל טַעֲנַת סַפֵּק, וְאִין לוֹ אֵלֶּא חֲרָם סְתָם. אַבְל אִם מַעֲנֵנו כְּרִי לִי שְׂמִנָּה לְאַבְרָם בְּיַדְךָ אַע"פ שְׁבֵא מַחֲמַת אֲבִיו, מ"מ כִּיּוֹן שִׁירַשׁ אֶת אֲבִיו וְהוּא טוֹעֵן טַעֲנַת בְּרִי, נִחְשָׁב שׁוֹשׁ תְּבִיעַת בְּרִי לְחַיִּיבו שְׂבוּעָה, וְלִכֵּן אִם הוֹדָה מִקְצַת, נִשְׁבָּע שְׂבוּעַת הַתּוֹרָה, וְאִם כִּפַּר הַכֵּל, נִשְׁבָּע הַסֵּת בֵּין תְּבָעוּ לְלוֹחַ עֲצָמוּ בֵּין תְּבָעוּ לְיִוְרָשׁוֹ דְּבִטּוּעַן הַיּוֹרֵשׁ בְּרִי, אִין הַבְּדֵל אִם תּוֹבֵע אֶת הַלוּה אִם אֶת יוֹרְשׁוֹ, אִם יֵשׁ הוֹדָאָה בְּמִקְצַת אִם כְּפִירָה בּוֹדָאִי, מִחַיִּיב שְׂבוּעָה (טור).

בא הָאוֹמֵר לְחִכְרוּ אָמַר לִי אֲבָא שׁוֹשׁ לוֹ בְּיַדְךָ מִנָּה, וְהִלָּה אוֹמֵר אִין לוֹ בְּיַדִּי אֵלֶּא חֲמִשִּׁים, אַע"פ שֶׁהוּדָה בְּמִקְצַת יֵשׁ אוֹמְרִים שְׂפָטוֹר אִף מִשְׂבוּעַת הַסֵּת כִּיּוֹן שֶׁהוּא עֲצָמוּ אִין טוֹעֵנוּ בְּרִי אֵלֶּא עַל פִּי אַחַר, יִכּוֹל הַנִּתְבַּע לְהַעֲזִיב וְלִכְפּוֹר בוֹ, וּמִמִּילָא אַע"פ שֶׁלֹּא כִפַּר בוֹ נִחְשָׁב כְּמִשְׁבִּיב אֲבִידָה שְׂפָטוֹר מִשְׂבוּעָה, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׁחִיב לְשָׁבַע שְׂבוּעַת הַתּוֹרָה כִּיּוֹן שְׂטוּעֵנוּ שֶׁהוּגַד לִי מִפִּי אֲבֵא, אִין מַעֲזִיב לְכַפּוֹר בוֹ, וְלִכֵּן נִחְשָׁב מוֹדָה בְּמִקְצַת [אַבְל בְּאוֹמֵר לוֹ הוּגַד לִי מִפִּי אַחֲרִים שֶׁאַתָּה חַיִּיב לִי, לְכו"ע אִין נִשְׁבָּע שְׂבוּעַת הַתּוֹרָה אַא"כ בֵּא אוֹתוֹ עַד וּמַעֲזִיב בְּב"ד], וְעִין לְקַמָּן סִימָן זֶה סְעִיף כ"ג.

א אייר

בב אָמַר מְצַתִּי כְּתוּב בְּפִנְקָסוֹ שֶׁל אֲבָא שְׂאַתָּה חַיִּיב לוֹ מִנָּה וְכָרוּר לִי שֶׁהוּא בְּתֵב יָדוֹ וְהַנִּתְבַּע כּוֹפֵר בְּכוּלוֹ, יֵשׁ מִי שְׂאוֹמֵר שְׂמִשְׁכִּיעִין אוֹתוֹ הַסֵּת וְאִם הוּדָה בְּמִקְצַת חַיִּיב שְׂבוּעָה דְאוֹרִייתָא. [וְדִיעָה זוֹ הִיא הַדִּיעָה הַשְּׂנִיָּה שֶׁבְּסִיפֵי הַקּוּדָם, וְקַמ"ל דְּכַתִּיבָה עַל פִּנְקָסוֹ שֶׁל אֲבִיו נִחְשָׁב כְּהַגִּיד לוֹ, אַבְל לְדִיעָה רֵאשׁוֹנָה, אִף כֵּאֵן אִין חַיִּיב לִישְׁבָּע].

בג כְּשֶׁתּוֹבֵע חֲבִירוֹ בְּבִרִי וּמִבֵּיא עַד אַחַד שְׂמַעִיד כְּתַבִּיעַתוֹ, חַיִּיב הַנִּתְבַּע לִישְׁבָּע שְׂבוּעָה דְאוֹרִייתָא מִכַּח עֲדוּתוֹ, וְאִפִּילוּ מַעֲנֵנוּ בְּסַפֵּק עַל פִּי הַעֵד, כְּגוֹן פְּלוּגֵי אָמַר לִי שְׂנַמְלֵת מִשְׁלִי מִנָּה שְׁאִין הַתּוֹבֵע טוֹעֵנוּ בְּבִרִי אֵלֶּא רַק מִכַּח מָה שֶׁהַעֵד סִיפֵר לוֹ, וְהוּא בּוֹפֵר, וְהִבֵּיא הַעֵד, מִשְׁכִּיעִין שְׂבוּעָה דְאוֹרִייתָא בְּאֵלוֹ הִיָּה מוֹעֵנוּ מַעֲנַת כְּרִי (טור נַסֵּס ה"י"ד)

והרמז"ס והרא"ש וז"מ יוסף זשס הרמז"ן והר"ן ונ"י פרק הדיינים). הגהה:
אָבֵל אִם אֵין הָעֵד לְפָנֵינוּ לְהַעֲיֵד דְּשַׁבּוּעָה דְּאוֹרִייתָא וְדָאֵי אֵי אִפְשָׁר
לְהַשְׁבִּיעוּ כִּיּוֹן שְׂאִין הָעֵד לְפָנֵינוּ, וְקמ"ל דְּלֵא דְלֵא מְקָרִי טַעֲנַת בְּרִי מַה שְּׂאָמַר
שְׂשֻׁמַע מִפִּי אַחֲרִים, וְאֵין מְשַׁבְּעִין עַל טַעֲנָה זֹאת אִפְלוּ שְׁבֻעַת הַיִּסָּת, דְּהַגִּי
טַעֲנַת סִפֵּק (טור זשס הרמז"ד). וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּכָל שְׂאָמַר שְׂהַגִּד לוֹ מִפִּי
נְאֻמָּן, אֲפֵלוּ קָרוֹב שְׁלוֹ, מְשַׁבְּעִין אוֹתוֹ הָסֵת וְכִמוּ שֶׁהוּבָא לְעֵיל סַעִיף כ"א
שְׂמֻשְׁבִיעַ ע"פ מַה שֶּׁאֵבִי הַגִּיד לוֹ, וְכֵן נִרְאֶה לִי לְהוֹרוֹת". וְדוֹקָא שְׂאוֹתוֹ
שְׂאָמַר מִפִּי אֵין נוֹגַע בְּעֵדוֹת דָּאָם הוּא נוֹגַע, אֵי אִפְשָׁר לְסַמּוֹךְ כָּלל עַל
דְּבָרָיו (מְרוּמַת הַדָּשָׁן סִימָן ע"ח).

ב אייר

כִּד הָאוֹמֵר לְחִבְרוּ מָנָה לִי בְּיָדְךָ, וְהַלֹּחֶה אוֹמֵר אֵין לָךְ בְּיָדִי בְּלוֹם,
אוּ פְרַעְתִּיךָ, וְאָמַר הַתּוֹבֵעַ הַשְּׁבֵעַ לִי הָסֵת, וְהַשִּׁיב הַנִּתְבַּע
הֵלֵא יֵשׁ לָךְ שְׂטֵמַר עָלַי וְאֵתָּה רוּצָה לְהַשְׁבִּיעַנִי תְּחִלָּה וְאַחַר בְּךָ
תּוֹצִיא הַשְּׂטֵמַר הַפְּרוּעַ וְתִגְבֶּה בּוֹ וְא"כ יִתְבַרַר שְׁנֻשְׁבַעְתִּי לְבַטְלָה, כִּי לֹא
הוֹעִילָה לְפוֹטְרֵינִי, אוֹמְרִים לוֹ לְתוֹבֵעַ הֵבֵא הַשְּׂטֵמַר וְתִגְבֶה בּוֹ וְאֵל תִּשְׁבִיעַ
סֵתָם אֵת הַנִּתְבַּע, וְאִם אָמַר הַתּוֹבֵעַ לֹא הָיָה לִי שְׂטֵמַר מֵעוֹלָם, אוּ
הָיָה לִי שְׂטֵמַר וְאַבְדָּה, אוֹמְרִים לְמַלְוֵה בְּטֵל כָּל כּוּחוֹ שֶׁל שְׂטֵמַר שְׂנִישׁ
לָךְ עָלָיו קִנְיָם לְזִמְן תּוֹה וְאַחַר בְּךָ תִּשְׁבְּעֵהוּ הָסֵת וּבְאוֹפֵן כּוֹה אֵף אִם
אֲח"כ יוֹצִיא אֵת הַשְּׂטֵמַר לֹא יוֹכֵל לְגַבּוֹת בּוֹ, וּמִמִּילָא אֵין הַשְׁבֻּעָה לְבַטְלָה, אוּ
אִם אֵינְךָ רוּצָה לְבַטֵּל אֵת הַשְּׂטֵמַר, תִּתְחַרֵּם סֵתָם מִי שְׁחִיב לָךְ וְאֵין רוּצָה לְשַׁלֵּם
וְאַחַר בְּךָ צֵא וּבְקַשׁ הַשְּׂטֵמַר וְכִשְׂמִצָּאנוּ יִגְבֶה בּוֹ.

כִּה אָמַר הַנִּתְבַּע אֵינִי נִשְׁבַּע עַד שֶׁתִּכְתַּמַּל בְּכָל עֵדִים שְׂנִישׁ לָךְ עָלַי
מִתְבְּעֵיךָ זֶה, אֵין שׂוֹמְעִין לוֹ דְּדוֹקָא בְּשֵׁטֵר שְׁצִרִךְ לְהוֹיֹת בְּבִיתוֹ,
אוֹמְרִים לוֹ אוּ שְׁתִּבְיָא אֵת הַשְּׂטֵמַר אוּ שְׁתִּבְטַלְנוּ, אֲבָל עֵדִים אֵינוּ יוֹדַע מִי יוֹדַע לוֹ
עֵדוֹת, וְלִכֵּן אֵי אִפְשָׁר לְבּוֹא אֵלָיו בְּתַבִּיעָה מְדוּעַ אֵינוּ מְבִיאֵם, וְלִכֵּן אֵינוּ צִרִיךְ
לְבַטְלָם.

יט. והש"ך חולק דכל שתובע ע"פ דברי אחר ואינו לפנינו, ל"ח טענה להשביעו על פיו, ושאני אמר לי אבא משאר עדים.

סימן עו

אחד שלוח משנים בעל פה מזה מאה ומזה
מאתים, וכל אחד תובע מאתים
ובו ג' סעיפים

ג אייר

א אחד שלוח משנים בבת אחת, מנה מנה ומנה מאתים וקיבל
בבת אחת שלש מאות, ובשעת ההלוואה הודיעוהו משל מי היה
המנה ומשל מי היה המאתים, וכשפאים לתבעו אומר כל אחד
בטענת ברי שלי הם המאתים אני הוא זה שהלויתיך מאתיים, והוא אינו
יודע איזהו בעל המנה ואיזהו בעל המאתים, צריך לתן לכל אחד
מאתים כיון שהודיעוהו בשעת ההלוואה מי הוא שהלווהו מאתיים, היה לו
לדקדק ולזכור זאת (טור לדעמ הרא"ש), אחר שישבע כל אחד שהוא זה
שהלווהו מאתיים². אבל אם היה מלוח בשטר, שעשו שטר עליו
מחזיק שלש מאות ובשטר כתוב באופן כולל שחייב שלש מאות לראובן
ושמעון, והודיעוהו אע"פ שהודיעוהו בע"פ שלא אחד מנה ולא אחד
מאתים, נותן לזה מנה ולזה מנה, והשאר יהא מנח עד שיבא
אליהו כיון שאחד מהם ודאי רמאי לכן אין חולקין. הגם: דכין שנעשו
שפתין בהלואה אחת כי שניהם נקראים מלוים על הלוואה אחת, כיון
שהלוואה כתובה בשטר אחד, ויכול אותו שהשטר יוצא מתחת ידו לגבות
בו בלא הרשאה אע"פ שהשטר כתוב על שם שניהם, יכול כל אחד לגבות
כולו בלי הרשאה מהשני וכדלקמן סימן ע"ז סעי' י', וא"כ הרי לא פשע
הלוח בבלום, ולא הוי לה למידק כי אין לו שום צורך לזכור מי נתן מאה
ומי מאתיים, כי ממילא כל אחד יכול להוציא ממנו את כל השלש מאות
(טור). ועין לקמן סימן ע"ז סעיף ט' וי' מאלו הדינין. ויש מי

ב. ולא אמרין שהלוה חייב לישבע שבועה דאורייתא, שהרי מודה במקצת לכל
אחד שודאי חייב לו מאה, וא"כ ייחשב כמחוייב שבועה ואין יכול לישבע דמשלם
בלי שבועת התובע, דשאני הכא דטוען 'ברי' שאין חייב מאתיים לשניהם.

שְׂאוּמְרֵי, דְבִמְלֻחָה עַל פֶּה אֵפִילוּ אִי לֹא תִבְעוּ לָהּ בַטַּעַם בְּרֵי חֵיב
בְּכֹא לְצִאֵת יְדֵי שְׁמַיִם ובדיני אדם נותן מנה לכל אחד וחולקין במנה
 השלישי, כיון שאין כאן אחד שהוא ודאי רמאי, כיון שאין תובעין כלל,
 וכששניהם ברי על מנה ושמא על המנה השלישי, המנה השלישי יהיה מונח
 דכיון שתובע מקצת בברי ועל השאר בשמא, יש לחוש לרמאי.

ב הֵיוּ שְׁנַיִם תּוֹבְעִים אוֹתוֹ, כָּל אֶחָד אוֹמֵר הִלּוּיתִיךָ מִנֶּה, וְהוּא
 אוֹמֵר לְוִיתִי מִנֶּה מֵאֶחָד מֵכֶם וְאִינִי יוֹדֵעַ מֵאִיזָה מֵכֶם, צָרִיךְ
 לְתַן לְכָל אֶחָד מִנֶּה אַחֵר שִׁישְׁבֵעוּ. אע"פ שבכל ברי ושמא אין חייב לשלם
 אלא רק לצאת ידי שמים, הכא שמודה שודאי חייב לאחד מהם מנה, כיון שכל
 אחד תובעו בברי, חייב לשלם לכל אחד.

ד אייר

ג וְאִי לֹא תִבְעֵי לָהּ, אֵלֶּא הוּא מַעֲצָמוֹ בֵּא אֵלֵיהֶם וְאוֹמֵר אֶחָד מֵכֶם
 הִלּוּחַ לִי מִנֶּה וְאִינִי יוֹדֵעַ אִיזָהוּ, פְּטוּר אִף מִיְדֵי שְׁמַיִם כִּיוֵן
 שהמלוה עצמו לא דקדק לזכור אם הלוחו, אין טענה על הלוח מדוע לא דקדק
 לזכור זאת^כ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׁלֹצֵאֵת יְדֵי שְׁמַיִם צָרִיךְ לְתַתּ לְכָל אֶחָד
 (וכן נראה מדברי המוס' פרק המפקיד דף ל"ז ע"א ע"ש ודו"ק).

סימן עז

דין שנים שלוו מאחד, ודין שותפין שלוח אחד לברו ובו י"א סעיפים

א שְׁנַיִם שְׁלוּוּ פְּאֶחָד, או שְׁלָקְחוּ מִקַּח אֶחָד, או שְׁקִבְלוּ פְּקֻדוֹן בְּיַחַד
 (המגיד פ"ה), ואיירי שלוו או קנו או קבלו פקדון בין בַּשֶּׁטֶר בין בְּעַל

כא. כתבו הסמ"ע והש"ך שלא נמצא מי שחולק ע"ז, אלא כיון שלא כתבו בפירוש
 אלא רק אחד מהפוסקים, הביאו בלשון יש מי שאומר.
 כב. ולא דמי לסוף סעיף א' דבלא תבעו ליה חייב לצאת ידי שמים, דהתם כיון

פּה (צִיט יוסף), שְׁנֵיהֶם עֲרָבִים זֶה לָזֶה אֵף עַל פִּי שְׁלֵא פָּרְשׁוּ כִּי וּדְאִי הַלוּה אוּ מַכְר לֵהם בְּהַקְפָּה אוּ הַפְקִיד אֲצֵלֶם עַל דַּעַת שִׁיחִיו אַחְרָאִים כֹּל אַחַד עַל חֵלְקוֹ שֶׁל הַשָּׁנִי, וְכִיוֹן שֶׁכֹּל אַחַד עֲרַב עַל הַשָּׁנִי, לִכֵּן אִם אֵין נְכָסִים לְאַחַד מֵהֶם, גּוֹבָה מִחֶבְרֵוֹ הַכֹּל. אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ לַחֲבִירוֹ נְכָסִים, לֹא יִתְבַּע אֶת הָעֲרָב הַתְּחִלָּה, כִּי יֵשׁ לוֹ דִּין עֲרַב בְּכֹל דְּבָר וּבְעֲרַב הַדִּין הוּא שֶׁרַק אִם אֵין נִכְסִים לַלוּה גּוֹבָה מִן הָעֲרַב (צִיט יוסף, וְכֵן מִשְׁמַע צְפוּסְקִיס), וְגוֹבָה מְכַל אַחַד הַחֲצֵי שֶׁהוּא מְטַל עָלָיו כִּי כֹל אַחַד לוֹה עַל חֲצֵי וְעֲרַב עַל חֲצֵי (הַרְלִ"שׁ צִמְשׁוֹנָה כֻּלָּל ע"ג סִימָן י'). אֲלֵא אִם כֵּן פָּרְשׁוּ בְּהַדְיָא שֶׁהֵן עֲרָבִים קְבָלָנִים זֶה בְּזֶה שְׂאֵז תּוֹבַע אֵיזָה מֵהֶם שְׁיִרְצָה כַּדִּין עֲרַב קַבְלוּן שֶׁרִשְׁאֵי לַגְבוֹת מִן הָעֲרַב אֵף כְּשִׁישׁ נִכְסִים לַלוּה (מִשְׁוֹנָה הַרְלִ"שׁ כֻּלָּל ע"ג סִימָן י"ג וּמַהֲרִ"ק שֶׁרֶשׁ קפ"ג). וְאִם פָּרַע אַחַד מֵהֶם כֹּל הַחֹב, חֲזוּר וְגוֹבָה מִחֶבְרֵוֹ חֵלְקוֹ כְּמוֹ עֲרַב שֶׁפָּרַע אֶת הַהַלוּוָּא שֶׁחֲזוּר וּגּוֹבָה מִן הַלוּה־ב. וְלִכֵּן שְׁנַיִם שְׁלוּוֹ וּפְרַע אַחַד מֵהֶן, וּדְאִי פָּרַע בְּעַד חֶבְרוֹ לֹא מִבְעֵיא כְּשֶׁאִמְרוּ בִשְׁעַת פִּירְעוֹן שֶׁפּוֹרַע עֲבוּר חֲבִירוֹ, אֵלֵא אִפִּילוֹ פָּרַע סַתְמָא, לֹא אִמְרִינֵן שֶׁנִּתֵּן בְּתוֹרַת מַתְנֵה, אֵלֵא וּדְאִי הַתְּכוּוֹן לַחֲזוּר וּלְגְבוֹת מִמֶּנּוּ (מַרְדְּכִי רִישׁ פֶּרֶק מִי שֶׁהִיא נְשׂוֹ וּמַהֲרִ"ק שֶׁרֶשׁ ק"ך).

ה אֵייר

ב שֶׁתִּפְּזֵן שְׁלוּוֹה אַחַד מֵהֶם מֵאַחַר לְצַרְף הַשְּׁתַּפּוֹת, אֵף הַשָּׁנִי מִשְׁעַבְד לַפְּרוּע חוֹב זֶה אֵף עַל פִּי שְׁלֵא הָיָה עִמּוֹ בְּקִנְיָן בְּשַׁעַת הַלְוָאָה כִּיוֹן שֶׁהַהַלוּוָּא הִיתָה לְצוּרֵךְ הַשְּׁתַּפּוֹת, נַחֲשָׁב כְּשֶׁלּוּחוֹ לַלוּוֹת. וְדוֹקָא שֶׁהוּא מוֹדָה שֶׁמָּה שְׁלוּוֹה שֶׁתִּפְּזֵן הָיָה לְצַרְף הַשְּׁתַּפּוֹת, אוּ שְׁוִתְבָּרַר הַדְּבָר בְּעֵדִים, אוּ דִינָם בְּשָׁנִים שְׁלוּוֹ בְּאַחַד כִּי נַחֲשָׁב שֶׁגַם הוּא לוּוֹה בִּיחַד עִם שׁוֹתְפוֹ. הַגֵּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דָּאִם לֹא נִתְבָּרַר הַדְּבָר בְּעֵדִים שֶׁהַהַלוּוָּא הִיתָה לְצוּרֵךְ הַשְּׁתַּפּוֹת, רַק שֶׁהַשְּׁתַּף מוֹדָה שֶׁהַשְּׁתַּף הַשָּׁנִי לוּוֹה

שְׁלוּוֹה מִשְׁנַיִם, הִיָּה לוֹ לְכַתּוּב עַל פְּנִקְסוֹ לְזַכּוֹר כְּמָה לוּוֹה מִכֹּל אַחַד, מִשְׁא"כ כְּשֶׁלוּוֹה מֵאַחַד, לֹא עֵלָה עַל דַּעַתוֹ שִׁישַׁכַּח מִי הוּא זֶה שֶׁהַלוּוֹה [ש"ך].

כג. וְקַמ"ל דְּלֹא נַחֲשָׁב כְּפּוֹרַע חוֹבוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ דְּפִטוֹר מִלְּשֵׁלֶם לוֹ כַּדְּלַקְמֵן סִימָן קכ"ח ס"א, וְהַטַּעַם כִּיוֹן שֶׁנִּשְׁתַּעַבְד לְשֵׁלֶם עֲבוּרוֹ, נַחֲשָׁב כִּתְנוּ לוֹ רְשׁוֹת לַפְּרוּע עֲבוּרוֹ ע"מ לַפְּרוּע לוֹ אַח"כ.

לצורך השותפות, רק טוען שלא נהנה ממעות אלו, אין צריך לשלם, אלא אם כן היה ממון בקופת השתפות, שאז המלכה גובה מהקופה, אבל רק מחלק הלכה [השני] שהוא נתחייב בהלוואה זו. (זית יוסף נסס הר"י כי רב לדעת הרמ"ש צמטונה כלל פ"ט סימן ג' שהביאו הטור), וכן נראה לי להורות.

ג שנים שערבו לאחד שלה, בשיבוא המלכה לפרע מן הערב, יפרע מאיזה מהם שירצה את כל החוב אף כשיש ממון לערב השני^כ. ואם לא היה לאחד מהם כדי החוב, חוזר ותובע לשני בשאר החוב כיון שגם הוא ערב על החוב. ובסימן קל"ב סעיף ג' כתוב שיש חולקים בזה וס"ל דגובה רק חצי מכל אחד, וא"כ אין ממון לשני. ואחד שערב לשנים שנעשה ערב למלוה אחד עבור שני לווים משני הלוואות, בשיפרע למלוה, וידיעו המלוה על חוב איזה משניהם פורע, כדי שיהיה עליו כדי שיידע על איזה לווה לחזור ולתובעו שפרע חובו (טור סס ס"ה).

ו אייר

ד ראובן שהצטרף ללוות מנה משמעון, ולא רצה להלוותו עד שיקנסו יהודה ולוי ערבים, והעני ראובן, וגבה שמעון המלוה את כל חובו מלוי, וחזר לוי לתבע מחצית המנה מיהודה הערב השני, ומען יהודה, לא נכנסתי ערב לך אלא לראובן הלוה, ואיני חייב לך אלא השליש כי נחשב שיש כאן ג' לווים, הלוה ושני הערבים, אין בדבריו בלום וצריך לפרע החצי כמו שנתבאר בסעיף הקודם שערב שפרע כולו חוזר וגובה החצי מהערב השני.

ה ראובן תבע משנים שלוו ממנו כאחד, וכפר אחד והודה אחד, אין עדותו ששניהם לוו ביחד מחייב את חברו [שבועה] דאע"פ שיש

כד. ולא דומה לסעיף א', דשם כיון שהוא קיבל את הכסף, הוא לווה על חצי וערב על חצי, לכן אם יש לשני ממון אין כלל דין ערב, אבל כאן הרי לא קיבל שום ממון אלא רק הלוה קיבלו, וא"כ כל אחד נעשה ערב על הכל כי אין שיעבוד לחצאי, ולכן יכול לגבות את הכל מאחד [סמ"ע].

כאן עדות של עד אחד לחובת השני וא"כ יש לו לישבע שבועת עד א', מ"מ לא נחשב עדות, דנחשב נוגע בעדות, כיון שרוצה שהשני יתחייב חצי וממילא גם הוא ישלם רק חצי"ב. **וְאִם הָיוּ הַנִּתְבָּעִים שְׁלֹשָׁה, וְהוֹדוּ הַשְּׁנַיִם עָלָיו וְעַל עֶצְמָן שֶׁשִּׁלְשַׁתן לוו יחד, אִין הָאֶחָד מִתְחַיֵּב מִמּוֹן עַל פִּיָּהֶם אַע"פ שֶׁהֵם שְׁנֵי עֵדִים, כִּיּוֹן שֶׁהֵם נוֹגְעִים כִּנ"ל. אֲכָל אִם הוֹצִיא שְׁטֵר עַל שְׁלֹשָׁה שְׂרִישׁ לֹא אֶצְלָם כִּדְ וְכִדְ מִמּוֹן, וְטַעְנֵנוּ כֻּלָּם וְאָמְרוּ פָּרַעְנוּ זֶה בְּפָנָי זֶה, אִם כָּל אֶחָד בְּתַב סֵד יִדוּעַ בְּפָנָי עֲצָמָם, וְאִין בִּינֵיהֶם שְׁתַּפּוֹת אַע"פ שֶׁכְּתוּב בְּשֵׁטֵר אֶחָד, מ"מ מְפוֹרֵט שֶׁם בְּנִפְרָד כִּמָּה כֹּל אֶחָד לוֹוה, וּמִמִּילָא אִין נִחְשָׁבִים לְשֵׁנִים שְׁלוֹו יחד, וְאִינֵם עֵרְבִים זֶה עַל זֶה, וּמִמִּילָא אִינֵם נוֹגְעִים וְכֹשְׂרִים לְעֵדוֹת, וְלִכֵּן מְעִידִים זֶה עַל זֶה שֶׁפָּרַע אֶת חֶלְקוֹ, וְאִין חוֹשְׁשִׁין לְגוּמְלֵין שֶׁכֹּל אֶחָד מְעִיד עַל הַשְּׁנֵי שֶׁפָּרַע כְּדִי שִׁיעִיד עָלָיו שֶׁפָּרַע וְעֵין לְעִיל סִימָן ל"ז סְעִיף ד' ה' ו"ב.**

ז אייר

ו שְׁנַיִם שְׁלוֹו מֵאֶחָד בְּשֵׁטֵר אֶחָד, וּמַחֲל לְאֶחָד מֵהֶם אַע"פ שֶׁאִמְרוּ שֶׁמִּחוּל כֹּל תְּבִיעוֹת שֶׁבְּשֵׁטֵר זֶה, לֹא מַחֲל אֶלָּא חֶלְקוֹ כִּיּוֹן שֶׁהוּא לֹוה רַק עַל חֲצִי וְלֹא עַל כּוֹל, וְגוֹבָה מִחֲבִירוֹ חֲצִי הַחֹב. הַגֵּה: וַיֵּשׁ חוֹלְקִים וְאִמְרִים דְּכָל הַחֹב מְחוּל וְאִין יָכוֹל לְתַבַּע לְחִבְרוֹ כְּלוּם דַּס"ל דְּבַסְתָּם אִם שְׁנַיִם לֹו בְּשֵׁטֵר אֶחָד, נִחְשָׁבִים עֵרְבִים קְבֻלִּים, וְכִיּוֹן שִׁיכוֹל לְגַבּוֹת אֶת כֹּל הַחֹב מֵאֶחָד, נִחְשָׁב שֶׁהוּא חַיִּיב לוֹ אֶת כֹּל הַחֹב, וְלִכֵּן כֶּשֶׁמַּחֲל לוֹ, כֹּל הַחֹב מְחוּל, וְאִין יָכוֹל לְתַבּוֹעַ אֶת הַשְּׁנֵי, דְּכִיּוֹן שֶׁהֵם כְּשׁוֹתְפִין נִחְשָׁב שֶׁהֵרָאִשׁוּן שְׁלִיחַ שֶׁל הַשְּׁנֵי לְפַעוֹל לְמַחֲלֵת הַחֹב גַּם עִבּוּרוֹ (טוֹר זַסֵּס הַר"ע). וְלַעֲנֵן

כה. ולכן הוא משלם את כולו, דכיון שאי אפשר לגבות מהשני, נחשב כאילו אין לו נכסים, וחייב הראשון את הכל כדלעיל סעיף א'.
 כו. ז"ל שם: ד. ראובן תבע לשנים שהלוה להם, וכפר א' והודה השני שהוא וחבירו חייבים, אם אותו ממון לקחו בשותפות אינו נאמן על חבירו, והוא לבדו יתחייב בכל. ה. המוציא שטר חוב על שלשה, וטענו כולם פרענו, אם כל אחד מהם חייב עשרה זהובים לעצמו, ואין לחבירו בהם שותפות. עדותו כשרה על חבירו. ו. אם טען אחד מהשותפים דבר שהוא חובה לו ולחבירו, נאמן כעד אחד לחייב שבועה את חבירו, ולפטור משבועה את שכנגדם. ואם שני שותפים העידו וחתבם, נאמנים לחייב את חביריהם.

הלקה, אם היו אלו השנים, ערבים קבלנים, שאז היה יכול לגבות כל החוב מאחד מהן גם כשיש ממון לשני, א"כ נחשב שהוא חייב בכל החוב, ולכן אם מחל לאחד מהן, כל החוב מחול, וגם השני פטור כי הראשון היה שלוחו לפעול מחילה זו. [ובאופן זה גם המחבר מודדה]. אכל אם אינם ערבים קבלנים, שאז צריך לתבע כל אחד את חלקו, ומחל לאחד מהם, אינו מחול אלא החצי, וגובה מחברו חצי החוב (דעמ' ענמו).

ז אחד שלוח משנים, ומחל אחד מהם כל החוב, אין חלק חברו מחול דאין בכוחו למחול אלא את חלקו. הגה: אפלו שניהם פתויים בשטר אחד ונתבאר לקמן סעיף י' שכל אחד יכול לגבות ממנו את כל החוב, מ"מ אינו יכול למחול על כל החוב, כי האמת שיש לכל אחד רק חצי בחוב, רק יש לו זכות גבייה גם בחלקו של חברו, אבל לא זכות למחול¹ (משומט הרשב"א ח"א פ"ז). נתפשר הלוח עם אחד מהם, לא יוכל השני לומר בזה שהסכמת להתפשר כבר הודית שאמה חייב לנו, ותתפשר עמי גם כן, כי יוכל הנתבע לטען באמת אינני חייב, רק לזה ותרתי, ונגדך איני מותר וכל זמן שאין לו הוכחה שהוא חייב לו, אין חייב לשלם לו (תרומת הדשן סימן שני"א) (עין לקמן סימן קע"ו סעיף ל"א).

ח אייר

ח שנים שהם ערבים בשביל אחד, ופטור המלוה את אחד מהן מהערבות, יש אומרים שייכול לגבות כל החוב מהערב השני כמו שנתבאר לעיל סעיף ג' שייכול לגבות את כל החוב מאחד, וא"כ אף שמחל לאחד, לא פקע כל החוב מהשני². ועין לקמן סוף סימן קל"ב סעיף ו', שהביא דין זה.

כו. והש"ך חולק משום דשותפין הם כמו שליח ששלחו בין לתקן ובין לעוות דמעשו קיימים, ולכן מועילהמחילתו גם על חלקו של השני, רק א"כ יוכל השני לתובעו על מה שהזיקו, אבל הלוה נפטר. והנתיבות מסכים לרמ"א שאין כח לאחד למחול חלקו של חברו.
כז. ואע"פ שנתבאר לעיל סעיף ו' דבשניים שלוו, אם מחל לאחד, מחל גם לשני,

ט שְׁנַיִם שֶׁהָלוּ אוּ הִפְקִידוּ לְאַחַד, וּבֵא אֶחָד מֵהֶם לְמַל חֶלְקוֹ, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ אִף לִקְבַל אֶת חֶלְקוֹ עַד שְׂוִבֵא חֶבְרוֹ וּידוֹ, וְאז יִקְבְּלוּ אֶת הַכֵּל בַּיּוֹד, כִּי יִכּוֹל לֹמַר לֹא אֲדוֹן עִמָּךְ, שְׂמֵא אַח"כ יִבּוֹא חֲבִירְךָ וּירְצֵה לְטַעֵן טַעֲנוֹת חֲדָשׁוֹת. אֲבָל אִם חֶבְרוֹ נִמְצָא בְּעִיר, וְשָׁמַע שְׂשׁוֹתָפוֹ תִּבַּע אֶת הַנִּפְקָד אוּ אֶת הַלוֹה בְּב"ד וְלֹא בָּא, צָרִיךְ לְתַן לְלוֹה הַתּוֹבֵעַ חֶבֶל כִּי לֹא יִכּוֹל אַח"כ לְבוֹא וּלְטַעֵן טַעֲנוֹת חֲדָשׁוֹת, כִּיֹּן שְׂלֵא בֵּא, מַחֲל עַל זְכוּת טַעֲנָה, וּודֵאֵי יִנְחֵא לִיה שִׁיתֵּנו הַכֵּל לְשׁוֹתָפוֹ. וְאִם טַעֵן הַנִּפְקָד אוּ הַלוֹה שְׂאֵינֵנוּ רוֹצֵחַ לְתַת לוֹ לְלוֹה שְׂתַבְעוּ אֲלֵא רַק אֶת חֶלְקוֹ, אֲבָל חֶלְקֵי שְׂתַפּוֹ יִתֵּן בְּיַד בֵּית דִּין, הֶרְשׁוֹת בְּיַדוֹ. הִגֵּה: וְכֵל זֶה שְׂאֲמַרְנוּ שְׂאֵין צָרִיךְ תַּת לְאַחַד חֶלְקוֹ אִלֵּא בְּנוֹכַחוֹת הַשְּׁנַיִם שֶׁהִפְקִידוּ בַּיּוֹד, אֲבָל מִי שֶׁהִפְקִיד בְּיַד אֶחָד, וְמָת, וְהָיוּ לוֹ שְׁנַיִ בְּנַיִם, וּבֵא אֶחָד מֵהֶן, נוֹתֵנִין לוֹ חֶלְקוֹ כִּי שְׁנַיִם שֶׁהִפְקִידוּ יַחַד, מוֹכִיחַ עַל הַסְּכַמְתָּם שְׂלֵא יִתֵּן לְאַחַד בְּלִי נוֹכַחוֹת הַשְּׁנַיִם, אֲבָל כְּשִׁקִּיבֵל אֶת הַמִּמּוֹן מֵאַחַד, רַק כַּעַת בְּאִים שְׁנַיִ בְּנֵיו מְכוּחוֹ, וּודֵאֵי צָרִיךְ תַּת לְכֵל אֶחָד חֶלְקוֹ (מַטְוֵבֵת הַרְשָׁב"א סִימָן אֶלֶף ק"ג). וְעַיֵן לְקַמָּן סִימָן רצ"ט סַעִיף א' מֵאַלוֹ הַדִּינִים.

ט אייר

י לְלוֹה מְשַׁנִּים, וְנִקְתַּב הַשְּׂטֵר בְּשֵׁם אֶחָד מֵהֶם, אִם תִּבְעוּ אוֹתוֹ שְׂלֵא נִקְתַּב הַשְּׂטֵר עַל שְׂמוֹ, יִכּוֹל לְדַחֲתוֹ וְלוֹמַר לֹא נִתְחַנְּקֵתִי לְךָ בְּלוֹם דְּלֹא בַעַל דְּבָרִים דִּידֵיהּ הוּא. הִגֵּה: וְלִכֵּן אִם הוּא רוֹצֵחַ לְתוֹבַעוּ בְּב"ד, צָרִיךְ הֶרְשָׂאָה מִן הַשְּׁנַיִם, אֲבָל זֶה שְׂקֵתוֹב בְּשְׂטֵר יִכּוֹל לְגַבּוֹת בְּלוֹ בְּלֵא הֶרְשָׂאָה כִּי כֵּל הַחוּב מִתִּיחַס אֵלָיו (מַטְוֵבֵת רְשָׁב"א סִימָן אֶלֶף קל"ו). וְהוּא הַדִּין אִם שְׁנֵיהֶם כְּתוּבִים בְּשְׂטֵר, כֵּל אֶחָד יִכּוֹל לְגַבּוֹת בְּלוֹ כִּי כֵּל אֶחָד נַחֲשֵׁב מְלוֹה בְּכֵל הַחוּב (מַטְוֵבֵת הַרְשָׁב"א סִימָן אֶלֶף פ"ג וְסִימָן אֶלֶף פ"ו). אִישׁ וְאִשָּׁתּוֹ שְׂלוֹו מֵאַחַד, הָרִי זֶה נַחֲשֵׁב כְּשְׁנַיִם שְׂלוֹו שְׂכֵל אֶחָד חַיִּיב חֲצִי, וְלִכֵּן הָרִי חַיִּיב לְפָרַע הַחֲצִי מִכְּתַבְתָּהּ. וְאִם הַבַּעַל אוּ יוֹרְשָׁיו פָּרְעוּ כֵּל הַחוּב, חוֹזְרִים וְנִפְרָעִים מִמֶּנָּה הַחֲצִי כְּמוֹ שְׁנַיִם שְׂלוֹו

דשאני הכא כיון שהחוב נשאר על הלוה, לכן נשאר גם החוב על הערב, משא"כ שם שמחל ללוה עצמו.

ואחד פרע את כולו וכדלעיל סעיף א"ב. **וְאִם הִפְעֵל קָנָם וְהִיא מוֹעֲנַת אַתָּה לְקַחְתָּ לַעֲצֹמְךָ אֵת כָּל הַמְּעוֹת אֲלֵא שְׂאֵנִי נִכְנָסְתִּי עִמָּךְ בְּשִׁמְרָה, אֵינָה נֶאֱמָרְתָּ, אֲלֵא בְּמִגּוֹ דְפִרְעֻתֶיךָ הֵייוּ בְּאוֹפֵן דְנֵאֲמַנְתָּ לּוֹמֵר לְבַעַל פִּרְעֻתִי לֶךְ מֵה שְׁפִרְעֵת עֲבוּרִי, נֵאֲמַנְתָּ בְּמִגּוֹ אֶף לּוֹמֵר שֶׁהַבַּעַל לָקַח אֶת כָּל הַכֶּסֶף לַעֲצוֹמוֹ. הַגֵּס: וְהָרִי הֵם בְּטַעֲנוֹת הִלְלוּ בְּשִׁנֵּי לִוְיָן שְׁלוֹוֹ בְּיַחַד (טור). רַאיוּבֵן שְׁפָתָב לְבָנּוּ וְלֹאֲשֵׁתּוֹ לֵאשֶׁת בְּנוֹ בֵּית, וְכָתָב דְּלֵא יִגְבוּ אֲלֵא שְׁתִּיחֵן בְּיַחַד, וּמַת הַבֵּן. יְכוּלָה אֲשֵׁתּוֹ לְגַבּוֹת כְּתַבְתָּה מִמִּתְנָה זֶה, דְּלִשׁוֹן יַחַד שְׁפָתָב, לֹא בָּא לְמַעַט אִם מֵת הָאֶחָד, אֲלֵא שְׁלֵא יִגְבֶּה כָּל אֶחָד הַמְּחַצֵּה לְבָדּוּ מִכַּח הַמִּתְנָה, אֲבָל כְּתוּבָה יְכוּלָה לְגַבּוֹת, דֹּאפִי הוּא חַי וְגִירְשָׁה, גּוֹבֵה כְּתוּבָתָה מִנְכָסִים אִלוֹ (רי"ט ע"ט סימן תפ"ט). וְעֵינֵן בְּאַבְן הָעֶזֶר סִימָן ק"ב סְעִיף ח'ל.**

יֵא רַאיוּבֵן הִיָּה חֵיב לְשִׁמְעוֹן מְנָה, וְאַחַר כֵּךְ בָּא הוּא רַאוּבֵן וְאֲשֵׁתּוֹ וְלִוְוֹ מְלִוֵי מְנָה וְא"כ רַאוּבֵן עֲצָמוּ חַיִּיב מִנָּה לְשִׁמְעוֹן, וְעוֹד מִנָּה לְלוֹי מִכַּח הַהֲלוּוָה שֶׁהוּא וְאֲשֵׁתּוֹ לּוֹו מִמֶּנּוּ, וְנִפְטָר רַאיוּבֵן, וְאַחַר שֶׁהִגְבּוּ מִנְכָסֵי כְּתַבְתָּ אֲשֵׁתּוֹ וְהַטַּעַם שֶׁנִּתְּנוּ לָהּ לְפָנֵי שִׁמְעוֹן וְלוֹי, כִּיוֹן שֶׁחֵיִתָּה מְקַדְּמָת שׁוֹמֵן שִׁיעֲבוּדָה קִדְּם לָהֶם, וְאַחַר שֶׁהִיא קִיבְלָה כְּתוּבָתָה לֹא נִשְׂאָר כְּלוֹם לְבַעַל חוֹבָתָה, וְהָרִי לִוְיָ גּוֹבֵה מֵהָאֲלֵמְנָה הַמְּנָה כִּיוֹן שֶׁגַּם הִיא לוֹוֹתָה מִמֶּנּוּ, אֵינֵן שִׁמְעוֹן יְכוּלֵ לְחַזֵּר עַל לִוְיָ וְלְגַבּוֹת מִמֶּנּוּ בְּטַעֲנָה שֶׁרַאוּבֵן מְשׁוֹעֲבֵד לוֹ לְפָנֵי שִׁיעֲבוּדוֹ שֶׁל לִוְיָ, לְפִי שְׁלוֹוֵי לֹא נִבְּה מִנְכָסֵי רַאיוּבֵן כְּלוֹם אֲלֵא מִנְכָסֵי אֲשֵׁתּוֹ שְׁלוֹוֹתָה מִמֶּנּוּ.

כפ. ודוקא במקום שהנשים נושאות ונתנות בממון עצמן, בזה אמרינן שכיון שמסתמא היא נהנתה מהממון, הבעל חוזר וגובה ממנה. אבל במקום שאין נושאות ונתנות בממון עצמן, אע"פ שהמלוה יכול לגבות ממנה חצי, מ"מ אם הבעל פרע הכל, אין יכול לחזור ולגבות ממנה, דנאמנת לומר שכל הכסף הגיע לבעלה וחתמה רק בתורת ערב קבלן כדי שילוו לבעלה [סמ"ע].

ל. וז"ל שם: הערב לאשה בנדונייתא, וכתב כשטר כל זמן שיתבעה 'שניהם' שחייב לשלם להם, ומת הבעל, אפ"ה אשתו גובאת מה שכתב לה. [משמע שאפ"י שכתב לשון שניהם, אפ"ה אם מת יכולה לגבות לבדה].

סימן עה

המועזן שפרע תוך הזמן
ובו ח' סעיפים

י אייר

א תקובע זמן פירעון לחברו, ותבעו המלוה בתוך הזמן שיפרענו, ואמר לה כבר פרעתיך, אינו נאמן, דחזקה אין אדם פורע בתוך זמנו^א. והוא הדין דלא יכול לומר מחלת לי אע"פ שלא שייכת טעם של חזקה וכו', מ"מ טענת מחילה טענה גרועה היא, ומה שנאמן הוא רק מכח גוג דפרעתי, וכיון שאין נאמן לומר פרעתי, אין נאמן לומר מחלת לי (מרדכי ריש ג"ג). ומכח חזקה זו גובה אפלו מותמי, כגון שמת הלוח בתוך הזמן והניח יתומים, אפלו קמנים, אע"פ שתמיד אין גובים מיתומים בלי שבועה, כאן מכח חזקה זו נפרעים מהם בלא שבועה, אם היה מלוה בשטר שעי"ז נתברר שההלוואה ודאית, או אפלו מלוה על פה והעמיד כבר את אביהם בדין ונתקבל העדות בפניו ונתברר שאכן חייב חוב זה^ב, דבמלוה על פה נמי איתא להאי דינא שחזקה אין פורע תוך זמנו. ומה שאמרנו שמכח החזקה חייב לשלם, הוא בלבד שיש עדים בחלואה ובקביעות הזמן, שאם אין עדים על ההלוואה או על קביעות הזמן, נאמן בשבועת הסת שכבר פרע, כמגו דיכל לטעון לא היו דברים מעולם שמעולם לא לויתי ממך, או כמגו שיכל לטעון לא קבעת לי זמן וממילא לא נחשב שפרעתי 'בתוך' הזמן או כבר הזמן ופרעתיך

לא. דווקא בקבע זמן, שהלוח גילה דעתו שזקוק למעות אלו עד זמן זה, ולכן חזקה שלא פרע קודם לכן, משא"כ בסתם הלוואה, אע"פ שסתם הלוואה ל' יום ואין המלוה יכול לתבוע שיפרענו קודם ל' יום, מ"מ הלוח עשוי לפרוע קודם זמן זה ואין חזקה שלא פרע.

לב. דאל"כ אי אפשר לתבוע את היתומים הקטנים כעת לדין, דאין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין, וקטנים אפי' יביאם לב"ד נחשב שלא בפניהם, אבל שטר מקיימים אף שלא בפני בעל דין, ולכן בשטר א"צ שיקבלו עדות בחיי האב.

בְּזַמְנוֹ. אִם תִּבְעוּ בפני עדים תוף זְמַנּוֹ וְאָמַר לָהּ פְּרַעְתִּיךָ ולא היה נאמן בטענתו, כי חזקה שלא פרע, וְתוֹר וְתִבְעוּ אַחַר זְמַנּוֹ בב"ד וְאָמַר לָהּ הִשְׁתָּא כעת פְּרַעְתִּיךָ, הַחֲזִק בַּפָּרֶן על טענת פרעתי, כי על פירעון תוך זמנו אינו נאמן, ולומר שפרע כעת אינו נאמן כי למה יפרע שוב לשיטתו שכבר פרע וְלֹכַן אֵינוֹ נֶאֱמָן לטעון פרעתי אחר זמנו. (הגהת אש"ר"י ס"פ השואל וזמנה"י סימן פ"ט) הגה: יש אומרים דלא אמרינן חזקה זו שאין פורע תוך זמנו אלא במלגה כיון שלוח כדי להוציאן לצרכו, ומחמת זה קבע זמן לפירעון, כי ידע שמסתמא לא ישיג כסף קודם, לכן אין דרך שישגי כסף לפני הזמן שקבע, אָבֵל אִם הָיוּ מַעוֹת מְפַקְדִין בְּיָדוֹ וְעוֹסֵק בְּהֵן לְצַרְךָ אַחֲרֵים המפקיד, הָיוּ כְּשֶׁאֵר פְּקֻדוֹן שודאי נאמן לומר החזרתי בתוך הזמן, כיון שאסור לו להשתמש בו, ואף בעיסקא אע"פ שניתן לו להוציא בו בסחורה, מ"מ אין יכול להשתמש בו לצרכיו הפרטיים, וְלֹכַן יְכוּל לִזְמַר דְּהַחֲזִירֶן אֶפְלוּ תוֹף הַזְּמַן שְׁקִבַע. וְשְׂכִירוֹת חוב שנוצר מחמת שכירות בית או חפץ, דינו כְּהַלְוָאָה ולא כפקדון, וְאֵינָהּ מִשְׁתַּלְמֶת אֶלָּא בְּסוֹפָה החיוב לשלמו הוא רק בסיום תקופת השכירות שקבעו ביניהם, וְלֹכַן אֵינוֹ נֶאֱמָן לִזְמַר שֶׁפְּרַע תוֹף הַזְּמַן (טור ריש סימן ש"ז ונ"י ריש ז"צ). מיהו, אִם שָׁכַר סוֹפֵר לְכַתֵּב לוֹ סֵפֶר שֶׁעָשׂוּי מִפְּמָה קוֹנְטְרָסִים, כָּל קוֹנְטְרָס הוא שכירות נפרדת, ולכן כל קונטרס שסיים לכותבו מיד זְמַנּוֹ הוא ונאמן לומר שפרע שכר קונטרס זה²⁵. והוא הדין בְּכָל מְלָאכָה הַמְתַּפְרֶדֶת שֶׁעָשׂוּיָה מִכֶּמֶה חֲלָקִים נפרדים בְּכַיּוּצָא בְּנָה (מרדכי ריש ז"צ).

ב אִם מֵת הָלוּה בְּתוֹף זְמַן ואם בא לגבות מיורשיו גובה בלי שבועה דודאי אביהם לא פרע תוך זמנו, וְאִם בָּא לְטַרְף [מְלַקְחוֹת] קרקעות שקנו מהלוה אחר זמן ההלוואה, שהם משועבדים להלוואתו בְּמַלְוָה בְּשִׁטְר [דבמלוה על פה אין גובה מלקוחות], לְהַרְמִיבֵם אֵינוֹ צָרִיךְ שְׂבוּעָה כְּמוֹ מיתומים, וְיֵשׁ אֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ דְּבִיתוּמִים אומרים שאם אביהם היה פורע היה אומר להם, משא"כ בלקוחות לא שייך סברא זו, ולכן חייב לישבע כמו בכל

לג. והש"ך מצדד לומר דכיון שהגיע זמן התשלום של קונטרס זה, נאמן לומר ששילם גם עבור הקונטרסים הבאים, דפעמים משלם על הכל כדי שלא יטרידנו מחדש על כל קונטרס.

גובה מלקוחות. וְאִם הַלֵּזָה חַי וְאָמַר שֶׁפָּרְעוּ אֶע"פ שְׂאִינוּ נֶאֱמַן מִחֲמַת הַחֲזָקָה מ"מ כִּיּוֹן דְּטוּעֵנוּ בְּרִי שְׁפָרַע יֵשׁ אֲזַמְרִים דְּצָרִיךְ הַמְלִיָּה לְשַׁבַּע שְׁלֵא פָּרְעוּ, וְגוֹבָה מִשְׂא"כ כִּשְׂמַת הַלוּה וְאִין הַיּוֹרְשִׁים טוּעִנִּים בְּרִי, אִין הַב"ד טוּעִנִּים עֲבוּרִם שְׁפָרַע כִּיּוֹן שְׁהִיא טַעֲנָה לֹא שְׂכִיחָא, כִּיּוֹן שְׁלֵא מִצְוֵי שְׁפוּרַע תּוֹךְ זִמְנָא. וְיֵשׁ אֲזַמְרִים דְּאִינוּ צָרִיךְ שְׂבוּעָה כִּיּוֹן שְׁחֲזָקָה שְׁלֵא פָּרַע לּוֹ (צַטוּר שְׁמֵי הַדְּעוּת), וְכֵן עֲקָרָהּ (נִמְוִקֵי יוֹסֵף פ"ק דְּצ"ג וצ"י).

יא אייר

ג (כן משמע מרמז"ס פ"ו משכירות) עד כעת נתבאר באופן שטוען שפרע בתוך הזמן, ואם תבצעו ביום שנשלם בו הזמן, ואמר לה פרעתיתך היום, אם היא מלנה על פה, נאמן בשבועת הסת, דעביד איניש דפרע ביום משלם זמנה כי יתכן שאדם יפרע ביום זה שנשלם הזמן. ואם היא מלנה בשטר, דינו במלנה בשטר שלא קבע לו זמן או כמו שקבע זמן וכבר עבר הזמן, שהדין הוא דכיון שהשטר נמצא ביד המלוה, אין נאמן לומר פרעת'י, רק אם הלוה טוען הישבע לי שלא פרעת'ך, צריך לישבע שלא פרע לו ונטל.

ד ויש אזמרים דהא דאמרין בתבועו ביום שנשלם הזמן ואמר לו פרעתיתך היום, דנאמן, הני מלי בשתבועו בסוף היום כי יתכן שפרע במשך היום, אבל קדם לכן, אינו נאמן כי נחשב כמו בתוך הזמן שאין דרך לפרוע'ה. ובי אמר בסוף היום פרעתיתך תוך זמני, אע"פ שאין דרך לפרוע תוך הזמן, מ"מ נאמן, כמנו דפרעתיתך היום כיון שיש

לד. אבל אם אחר שפרעו שנית תובעו שפרע לו פעמיים וצריך להחזיר לו פירעון אחד, ודאי שיכול להשביענו היסת, כמו כל תביעת ממון, וכל המחלוקת כאן היא רק אם צריך לישבע לפני שגובה.

לה. והסמ"ע והש"ך מפרשים שודאי אם אמר שפרע היום, נאמן אפילו בתחילת היום, ולא דוקא כשאמר כן בסוף היום, ורק לענין מגו כשטוען פרעת'ך בתוך הזמן דצריך להגיע למגו, לפי הסמ"ע בזה חלוק סוף היום מתחילתו, דבתחילת היום צריך לומר פרעת'ך עכשיו, דאל"כ הוי תוך זמנו, ולכן אם אומר פרעתי תוך זמנו אין נאמן במגו דפרעת'ך עכשיו, דהוי מגו דהעזה. אבל לשיטת הש"ך אין הבדל ובכל היום אפילו בסופו אין מיגו [אמנם כ"ז בשיטת התוס' והרא"ש, אבל שיטת הרמב"ן דכל היום נאמן במיגו].

כמה שעות שיכל לפרוע לו, ואין צריך לטעון פרעתיד כעת, אין זה העזה והוי מגו טוב. וי"ש אומרים מה דנאמן לטעון שפרע ביום שנשלם הזמן, הוא דוקא דטעין איהו, אכל ליתמי דידה לא טענינן להם טענה זו, כיון שזה לא שכיח, ואין טענינן בטענה שלא שכיחא (נמוקי יוסף פרק השואל).

יב אייר

ה תבעו אחר זמנו, או בסוף יום שנשלם זמנו, וטען שפרעו בזמנו או בתוך זמנו, נשבע הל"ה הסת כמו בכל תביעת ממון, ונפטר [ובסמ"ע הקשה מה קמ"ל הא כבר נתבאר כל זה בסעיף הקודם].

ו נפטר מת הל"ה תוך זמן, והוציאו יורשיו כתב פרעון סתם וכתוב בו ע"י ראובן המלוה ש"הלוה פ"רע כל חובו לראובן ק"ד מות"ל, נתבאר בסימן ע"א סעיף י"א, שפטר ועין לקמן בסימן פ"ד סעיף ב' וסימן פ"ה סעיף א'.

יג אייר

ז מי שיש לו שטר על חברו לפרעו לזמן פלוני, ואבד ממנו, ותבעו תוך זמנו, וכן אם השטר יוצא מתחת ידי אחר, וזה תובעו תוך זמנו, והלה טוען ממני נפל ופרעתי, פטור, כי לא אמרינן כפי הא אין אדם פורע תוך זמנו, וכמו שנתבאר בסימן מ"א סעיף ד', דחזקה אין פורע תוך זמנו, הוא כשהשטר יוצא מתחת יד המלוה.

ח הא דאמרינן חזקה אין אדם פורע בתוך זמנו, הינו דוקא בקובע זמנו, אכל בסתם הלואה אף על פי שזמנה שלשים יום ואין המלוה יכול לתובעו בתוך ל' יום, מ"מ נאמן לומר פרעתי בתוך שלשים יום, כיון שהלוה לא קבע זמן מצידו, יתכן שהשיג כסף ופרע את חובו.

לו. והסמ"ע גרס נפטר המלוה תוך הזמן, והוציאו יורשיו את השטר חוב, והלוה הוציא כתב פירעון וכו'.
לו. ואפילו אם המלוה התחסד עמו ובסוף ימי ההלוואה האריך לו את הזמן וקבע זמן חדש, נחשב ע"י תוך זמנו [ש"ך וקצות ודלא כמהרש"ם].

סימן עט

דין האומר לא לויתי, והחילוק שבין צא תן לו
או חייב אתה ליתן לו
וכו י"ד סעיפים

יד אייר

א טענו מנה הלוייתך, וכפר בבית דין ואמר לא היו דברים מעולם שמעולם לא לויתי, וכאז שני עדים שלוח ממנו מנה ופרעו, והמלנה אומר לא נתפרעתי, אע"פ שהעדים מעידים שפרע ולא כמו שטוען התובע, מ"מ תרי זה תיב לשלם. הגה: דכל האומר לא לויתי, כאלו אומר לא פרעתי דמי, ונאמן על עצמו יותר ממאה עדים ולכן אין יכול אפילו להשביעו היסת וכדלהלן, ומה שאומר לא לזה, תרי הקבש בעדים (טור), ואין המלנה תיב שבוטעה שלא נפרע, שתרי החזק זה כפרן בממון זה. ואם לאחר שפרעו חזר ותבעו, ואמר פרעתיך שני פעמים ועליך להחזיר לי פירעון אחד, אין משביעין אותו הסת על טענה זו כיון שהודה שלא פרע מקודם. וכן אם הוציא עליו כתב ידו שהוא תיב לו, ואמר לה לא היו דברים מעולם וזה אינו כתב ידו, אם החזק נתקיים שהוא כתב ידו בבית דין ע"י עדים, או שהב"ד השווהו לשטרות אחרים הכתובים בכתב זה ואלו כבר קוימו או שכאז עדים והעידו על שטר זה שהוא כתב ידו, תרי זה החזק כפרן, ומשלים וקמ"ל בדין זה ששייך הוחזק כפרן גם על ידי כתב ידו לכד, אע"פ שלא הוחזק כפרן על ידי עדים.

ב התובע מחברו מנה, והשיב לו אמנם לויתי ממך, אבל יתכן הכוונה בתורת ודאי שאתה תיב לי כמו כן אותו סכום המעות שאתה תובע ממני אע"פ שלא אמר בפירוש שלכן איני חייב לך, יש מי שאומר דתני באומר יתכן שאתה תיב לי ואיני תיב לך וממילא איני צריך לפרוע לך כלום, ותר"י כפר בחוב, וכאומר לא פרעתי דמי ואם אח"כ

יבואו עדים שהתובע לא חייב לו כלום, הרי זה כמו שהודה שלא פרע לו כלום, וחייב לשלם^{לח}. הגה: וְעַן לְקַמַן סִימָן פ"א סְעִיף כ"ג, אם יוכל לומר טְעִינִי בַּהֲדָאָה שהודיתי, בְּמִקּוֹם שִׁישׁ לוֹ מַגּוּ.

טו אייר

ג מי שְׁהוֹדָה בְּבֵית דִּין שֶׁחֵיב לָזֶה הַתּוֹבֵעַ מִנֶּה, וְאַחַר כֵּן אָמַר נִבְרַחְתִּי שֶׁפָּרַעְתִּי לוֹ חוֹבִי זֶה שְׁהוֹדִיתִי בוֹ, וְהָרִי עֲדִים שֶׁפָּרַעְתִּי, הָרִי זוֹ עֲדוֹת מוֹעֲלָת וְעוֹשִׂים עַל פִּיהֶם וּפּוֹטְרִים אוֹתוֹ, שֶׁהָרִי לֹא הִכְחִישׁ עֲדוֹת שְׁלוֹה מִמֶּנּוּ, וְאִינוּ בְּאוֹמַר לֹא לְוִיתִי מְעוֹלָם דְּבִאוֹמַר לֹא לְוִיתִי לֹא מֵהֵנִי לומר אה"כ נזכרתי שפרעתי. הגה: וְדָקָא שֶׁטַעַן שֶׁנֹּזְכֵר שֶׁפָּרַעְו קָדַם שֶׁבָּאוּ הָעֲדִים וְהֵעִידוּ עַל הַפִּירְעוֹן, אָבָל אִם בָּאוּ הָעֲדִים תַּחֲלָה וְהֵעִידוּ שֶׁפָּרַע, וְאַח"כ טַעַן שֶׁנֹּזְכֵר שֶׁפָּרַע, אִינוּ נֶאֱמָר כִּי יִתֵּן שְׁבִאמַת לֹא פָּרַע עֲדִין, וְהֵעִידִים רָאוּ פִירְעוֹן עַל חוֹב אַחַר, וְכִשְׁמַע שְׁעִדִים הֵעִידוּ עַל פִּירְעוֹן הַחֲלִישׁ לְטַעַן שֶׁנֹּזְכֵר שֶׁפָּרַע. וְהַש"ך פֶּסֶק שֶׁגַם בַּהֲעִידוּ קוֹדֵם, נֶאֱמָר (נִמְקוּי יוֹסֵף פֶּרֶק קַמַּא דְּב"מ).

ד אָמַר לוֹ לְלוֹה מִנֶּה הִלְוִיתִיךָ בְּפָנַי פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי, וְאָמַר לוֹ הֲלוֹה לֹא הָיוּ דְּבָרִים מְעוֹלָם מְעוֹלָם לֹא לְוִיתִי מִמֶּךָ, וּבָאוּ עֲדִים שֶׁרָאוּ שֶׁמִּנֶּה לֹא מְעוֹת, אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָדְעוּ אִם דָּרָךְ הִלְוָאָה נִתְּנָם לוֹ אוֹ דָּרָךְ מִתְּנָה, כִּיוֹן שֶׁהוּא טַעַן שֶׁמְעוֹלָם לֹא קִיבַל מִמֶּנּוּ מְעוֹת, וְעַל פֶּרֶט זֶה הַכְּחִישוּהוּ עֲדִים, לִכֵּן הִחֲזֹק בְּפָרֹן, וְלִכֵּן אֶפִּילוּ אִם יִמְעַן אַחַר כֵּן שֶׁהַמְעוֹת שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ לֹא הִיָּה הִלְוָאָה, אֲלֵא דָּרָךְ מִתְּנָה נִתְּנָם לִי אוֹ פָּרַעוֹן עַל הִלְוָאָה שֶׁהוּא הִלוּהּ לוֹ הָיוּ, אִינוּ נֶאֱמָר כִּיוֹן שֶׁהוּחֹזֵק כִּפְרוֹן. אָבָל אִם מִיד כִּשְׁתַּבְּעוּ שֶׁהִלוּהוּ, מְעַן תַּחֲלָה אָמַת שֶׁקִּבַּלְתִּי מִמֶּךָ מִנֶּה אָבָל בְּמִתְּנָה הָיוּ אוֹ בְּפָרַעוֹן חוֹבִי, נֶאֱמָר, כִּיוֹן שֶׁאִינוּ מִכְּחִישׁ הָעֲדִים כִּי

לח. כן פירש הש"ך. אבל הסמ"ע פירש שלא הודה לו על החוב, אלא "יתכן הכוונה בתורת שמא, דהן החוב שאתה תובע אותי איני מודה לך, דיתכן שאינו נכון, וגם "יתכן" שאתה חייב לי כנגדו, ובאופן כזה לא די שיבואו עדים שודאי חייב לו, כיון שלא הודה על עצם התביעה אלא איירי שבאו עדים שודאי חייב לו אולם פרע לו, וכיון שאנו מתייחסים לדבריו כאילו אמר ודאי לא פרעתי לך, ולכן אע"פ שהעדים העידו שפרע, מ"מ חייב לשלם. ועי' בט"ז מה שהקשה על הסמ"ע.

מודה להם שאמנם היה מניית מעות ביניהם, וְנִשְׁבַּע הַסֵּת על תביעת ההלוואה, וְנִפְטָר. וְאִם בשעת נתינת המעות הַכֶּמֶן הטמין לוֹ עֵדִים מִבְּחוּץ וְשָׁמְעוּ שְׁנֵתָנָם לוֹ דָּרָךְ הַלְוָאָה והמקבל הודה לו שהוא דרך הלוואה, וְאִח"כ כשתבעו לפרוע לו, טַעַן זֶה לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוֹלָם שלא קיבלתי ממנו מעות מעולם, או שאומר שלא קיבלתי לשם הלוואה, אלא היה במתנה, והביא את העדים ששמעו שהיה לשם הלוואה, וְדָאֵי הַחֹזֵק בַּפְּרָן עַל פֵּי הָעֵדִים. אָבָל אִם טַעַן האמת שאֲנִי לֹא קִבַּלְתִּי מִמֶּנּוּ אֲלֵא בַּפְּרָעוֹן שְׁלֹי, וּמִפְּנֵי שְׁלֹא הָיִיתִי יָכוֹל לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ אֵת מַה שְׁחִיב לִי הַדִּיתִי לוֹ כֹּל מַה שְׁאוּמַר שֶׁמָּה שֶׁהוּא נוֹתֵן לִי זֶה לְשֵׁם הַלוּוָאָה, ועשיתי זאת כְּדִי לְהוֹצִיא חוּבִי, וְלֹא חֲשַׁשְׁתִּי לְהוֹדוֹת לוֹ שֶׁהָיָה דָּרָךְ הַלְוָאָה בֵּינָן שְׁלֹא רָאִיתִי עֵדִים ולכן לא היה איכפת לי להודות לו על זה, כי לא ידע שהוא הטמין לו עדים, טַעַנְתּוּ מְעַנְתּוּ, וְנִשְׁבַּע הַסֵּת על הכחשת תביעת ההלוואה, וְנִפְטָר.

טז אייר

ה טַעַנּוּ מְנַה לִי בְיָדְךָ, וְאָמַר לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוֹלָם, וְהִבִּיא עֵדִים שֶׁמְעֵדִים שֶׁהִלְוָהוּ, וְחֹזֵר וְאָמַר פְּרַעְתִּיךָ לֵאחֲרֵי הַעֲדָאת הָעֵדִים, אע"פ שטוען שפרע אחרי עדותם, מ"מ הַחֹזֵק בַּפְּרָן לְאוֹתוֹ מְמוּן, וְחֹבֵב לְשֵׁלֵם עַד שִׁבִּיא עֵדִים שֶׁפָּרַע, וְאִין הַמְלִיחָה צָרִיךְ לְשַׁבַּע לִהְכִּישׁוּ, כִּיּוֹן שֶׁהוּחֹזֵק כִּפְרוֹן, וְדָאֵי שְׁלֹא פָּרַע. וְדוֹקָא לְאוֹתוֹ מְמוּן הַחֹזֵק בַּפְּרָן, אָבָל לֹא לְמְמוּן אַחֲרֵי, וְכִלְפֵי מְמוֹן אַחֲרֵי נֶאֱמַר עָלָיו בְּשִׁבְעָתוֹ, בְּשִׁאֲרַי כֹּל אָדָם, וְלֹא נַעֲשֶׂה חֲשׂוֹד לְשִׁבּוּעָה, וְאִפִּילוּ תִּבְעוּ ק' וְהִכְחִישׁוּ, וְבָאוּ עֵדִים עַל חֲמִישִׁים, נֶאֱמַר לְהִישָׁבַע עַל הַחֲמִישִׁים הָאֲחֵרִים, כִּיּוֹן שְׁלֹא הוּחֹזֵק כִּפְרוֹן רַק עַל חֲמִישִׁים.

ו וְכֵן אִם טַעַן לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוֹלָם, וְהוֹצִיא הַמְלִיחָה שְׁטַר בְּעֵדִים שֶׁהִלְוָהוּ, הַחֹזֵק בַּפְּרָן, וְאִין הַמְלִיחָה צָרִיךְ לְשַׁבַּע, אֲפִלּוּ אִם אִין נֶאֱמַנּוֹת בְּשִׁטְרָא וּבִדְרָךְ כֹּל שֶׁטֶר שֶׁאִין בּוֹ נֶאֱמַנּוֹת, הַמְלוּה צָרִיךְ לְהִישָׁבַע כִּשְׁהִלּוּה דּוֹרֵשׁ זֹאת, וְכֵאֵין אִין צָרִיךְ לְהִישָׁבַע, דְּכִיּוֹן שֶׁהוּחֹזֵק כִּפְרוֹן, וְדָאֵי לֹא פָּרַע.

יז אייר

ז וְכֵן אִם הַמְלוּה הוֹצִיא עָלָיו כְּתָב יָדוֹ שֶׁהוּא חֹבֵב לוֹ, וְאָמַר הִלּוּה לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוֹלָם, וְזֶה אֵינּוּ כְּתָב יָדִי וּמְזוּיָף הוּא, אִם הַחֹזֵק כְּתָב יָדוֹ בְּבֵית דִּין שְׁקוּיִים בּב"ד שֶׁאֵכָן זֶהוּ כְּתָב יָדוֹ, ע"י הַשּׁוּוּאָה לְשִׁטְרָא

אחר שהעידו עליו עדים, או שהדיינים עצמם מכירים כתב ידו או שראו עדים שהוא כתב ידו והעידו על כך בפני ב"ד, א"כ החזק בפרן על טענתו שאין זה כתב ידו, ומשלים, ואינו נאמן לומר פרעתי אפילו אם טוען פרעתי אח"כ, עד שיוודה לו בעל דינו שפרע לו, או יביא עדים שפרע בפניהם אחר כפירתו, דאם טוענים שפרע קודם כפירתו, לא מהני, כיון שהכחישם בטענתו וכדלעיל ריש סעיף א'. הגה: מי שהודה בבית דין שחוב לחברו, ואחר כך אמר נזכרתי שפרעתי לו, ונהרי ואלו הם העדים שפרעתי לו, נאמן המחבר הביא דין זה לעיל סעיף ג', וצ"ע מה חידש כאן הרמ"א (סמ"ע).

ח כל מי שהחזק בפרן, הבעל דין שפגגו נוטל בלא שבועה. ואע"פ שאין הנתבע יכול להשביע את התובע, מ"מ אם ירצה, יחרים סתם על מי שנוטל ממונו שלא בדין.

יח אייר

ט אינו מחזק בפרן, אלא אם בן כפר בבית דין וכאן שני עדים והכחישוהו^ט. אבל המוען לא היו דברים מעולם, והיבחהו שבועה שבועת היסת, ובשפא לשבע חזר וטען פרעתי, או איני יודע, או שבתחילה טען הלז איני יודע דפטור, משום שאיני יודע אם התחייבתי פטור, וחרז וטען לוייתי ופרעתי, הואיל ולא חזר מטענתו משום שהכחישוהו עדים, אלא משום שמדקדק בשבעתו לעשותה בתקנה, בין ששתי המענות פאות לפטרו א"כ יש לו מגו שהיה יכול להישאר בטענתו הראשונה, ולכן ישבע שאינו יודע כשחזר ואמר איני יודע, וכשחזר ואמר פרעתי, ישבע שפרע, ויפטר. הגה: ואפלו במקום דאקא למימר דמה שהודה משום שראה עדים שפאו שעומדים לבוא, מקל מקום הואיל והודה קדם שפאו העדים, לא החזק בפרן (צ"ט יוסף ג"ס מלא כמזכר)

ל. ואם טען להד"ם ובא עד אחד ואמר שלוח, ושוב חזר ואמר פרעתי קודם, לדעת הרשב"א נשבע היסת ונפטר, כיון שלא הוחזק כפרן בשני עדים, אבל דעת רוב הראשונים דכיון שנתחייב שבועה מחמת שהכחיש ע"א, ואין יכול לישבע להכחיש את העד, כיון שטוען כעת פרעתי, לכן מתוך שאין יכול לישבע משלם. אבל אם טוען פרעתי אח"כ, נאמן כיון שלא נחשב שהוחזק כפרן.

ומרדכי פרק הנטענין). וכן אם היה קול בעיר שלוח אע"פ שבתחילה אמר שלא לזה ואח"כ חזר ואמר פרעתי, לא אמרינן שחזר בו מחמת הקול, ונחשב הוחזק כפרן אם לא שהקול מפרסם, דאז הוי כאלו כבר באו עדים דמי כיון שאין לו מיגו שהיה יכול להישאר בטענתו הראשונה, כיון שהוא נגד קול מפורסם, וממילא נחשב שהוחזק כפרן² (הגהות אשרי ס"פ המקבל), כמו שנתבאר לעיל סימן ע"ב סעיף י"ח. וכן אפלו הבחישוהו עדים, אם לא היתה הבפירה בבית דין, לא התחזק בפרן כי אדם עשוי שאינו מגלה טענותיו האמיתיות אלא רק בב"ד. אבל אם התחזק אמר לעדים שכתפם בפניהם שלא בפני ב"ד אתם עדי שטען לא לויתי, ושיתק הלך כשהתובע אומר 'אתם עידי', אין השני יכול לשתוק מכח שאין מגלה טענותיו אלא בב"ד, אלא צריך להשיב ולהכחישם, וכיון ששתק, הוי כמודה שאכן לא פרע עד עכשיו, ולכן אם חזר ואמר פרעתיך קדם לכן, אינו נאמן. אבל אם אמר פרעתיך אחר כך, נאמן כיון שההכחשה לא היתה בב"ד ולא נחשב הוחזק כפרן לאותו ממון, משא"כ כשכפר בב"ד, הוחזק כפרן בב"ד, ואין נאמן לומר פרעתיך אח"כ וכדלעיל סעיף ה'.

י תבעו מנה לי בנדך, והנתבע אמר לו בפני עדים 'הן', למחר אמר לה התובע בפני בית דין תגהו לי, אמר לו הנתבע נתתיו לך אחרי שהודיתי, והמלוה טוען שלא נתן לו, נשבע הסת, ונפטר. אבל אם אח"כ כשתבעו בב"ד אמר לה מעולם לא היה לך בנדי, והעידו עדים שהודה לו בפניהם שאכן חייב לו, התחזק בפרן, כיון שכתפם הודה שיהיה לו בנדי, והודאתו במאה עדים דמי ואין נאמן לומר פרעתי. אבל אם אמר לה בב"ד 'אין לך בנדי' סתם ולא אמר 'מעולם' לא היה לך בנדי, ואח"כ טוען שפרעו, לא התחזק בפרן, שכיבול לתקן דבריו הראשונים כוונתו למה שאמר בפני ב"ד ולומר 'אין לך בנדי' שאמרתי, תינו לומר שפרעתי לך. והוא הדין אם אמר איני חייב לך, או שקר אתה טוען, או שאומר איני יודע מה אתה אומר (מרדכי פ"ק דכמוזות), שכיבול לתקן דבריו.

מ. והקצות חולק דאפי' נגד קול מפורסם יוכל לטעון פרעתי, כיון שמשנה טענתו מפורסם לפטור, שמועיל כדלקמן סימן פ'.

יט אייר

יא אָמַר לוֹ הַתּוֹבֵעַ מִנֶּה הִלְוִיתִיד וְנִתַּן סִימָן שֶׁהִיא בְּצַד עֲמוּד פְּלוֹנִי, וְהַנִּתְבַּע הַשֵּׁיבֹי לֹא עֲבָרְתִּי בְּצַד עֲמוּד פְּלוֹנִי מֵעוֹלָם, וְכֵּן עֲדִים שָׁכַן עֵבֶר בְּצִדוֹ, אֲבָל לֹא רָאוּ שֶׁהִלְוִהוּ, לֹא הִחֹק בְּפָרֵן אַע"פ שֶׁהִכְחִישׁוּהוּ בִּפְרֹט זֶה שָׁכַן עֵבֶר בְּצַד עֲמוּד זֶה, מִשּׁוּם דְּמִלְתָּא דְּלֹא רְמִיָּא עֲלֶיהָ אָמַר וְלֹא אֲדַעְתָּהּ כִּי דָבָר שְׂלֵא מוּטֵל עַל הָאָדָם לִזְכוֹר, יִתְכַּן שַׁעֲשֵׂה זֹאת וְאוֹמֵר שְׂלֵא עֲשֵׂאוּ, וְכִיּוֹן שְׂלֵא מוּטֵל עֲלֵיו לִזְכוֹר אִם עֵבֶר בְּצַד עֲמוּד זֶה, אַע"פ שֶׁנִּתְבַּרֵּר שֶׁשִּׁיקֵר בּוֹה, לֹא הוֹחֵק כְּפָרֵן ע"ז. אָמַר הַנִּתְבַּע פְּרַעְתִּיד בְּפָנֵי פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי, וְכֵּן אוֹתָם פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי וְאִמְרוּ לֹא הָיוּ דְּכָרִים מֵעוֹלָם, נִתְבָּאָר בְּסִימָן ע' סַעִיף ב'כ"א.

יב אָמַר לָהּ הַנִּתְבַּע פְּרַעְתִּיד מִנֶּה בְּסַחֲרָה פְּלוֹנִית שֶׁהִיא הַשַּׁעֲרָה שְׁלֵחַ בְּבֶדֶךְ וְכֵּן, וְהִכְבִּיא הֵלָּה עֲדִים שְׂלֵא הִיתָה שְׂוֹה כָּל בֶּה, וְתוֹבֵעַ מִמֶּנּוּ הַמּוֹתֵר, וְחֹזֵר וְמוֹעֵן שְׂכַחְתִּי, וּבִאֲמַת פְּרַעְתִּיד אוֹ בְּאוֹתָהּ סַחֲרָה אוֹ בְּדָבָר אַחֵר, הִחֹק בְּפָרֵן, כִּיּוֹן שֶׁבְּפָנֵי אָדָם נִתְּנִים דַּעְתָּם לְיֹכֵר סְכּוּם הַשַּׁעֲרָה, לְפִיכֶךָ גִּזְכָּה מִמֶּנּוּ תִּמְלֹחַ מִה שֶׁנִּשְׁאַר מִתְּחֻב בְּלֹא שְׂבוּעָה. בְּהוֹדְאַה בְּבֵית דִּין אוֹ עֲדוֹת בְּבֵית דִּין

מ"א. שם נתבאר דדעת השו"ע שרק אם הזמינם להעיד דמוטל עליהם לזכור, לכן נאמנים להכחישו וממילא חייב לשלם, אבל אם לא הוזמנו להעיד, כיון שאין מוטל עליהם לזכור, יתכן שאכן פרע בפניהם והם שכחו זאת, וממילא לא הוחזק כפרן. ודעת הרמ"א שבכל אופן אינו נאמן וחייב לשלם.

מ"ב. שיטת הסמ"ע בביאור סעיף זה הוא כך: כשאדם בא לב"ד להודות על חיובו או שהעידו עליו בב"ד, תלוי א' אם היה זה במקום קביעות הב"ד, ב' אם שלחו לו לבוא לדין תורה, הרי באופן זה ודאי הב"ד עומד לכתוב פס"ד, ואין צריכים לשואלו על כך, וממילא צריך הוא לחשוש שאכן כתבו שטר, ואין לו לפרוע בלי לבקש את השטר, וממילא אין נאמן לומר פרעתי, כיון שיש שאפשר לכתוב שטר כנגדו. אבל כשאינו במקום קביעות הב"ד, או שבא מעצמו להודות בלי ששלחו לו לבוא, מסתמא אין הב"ד עומד לכתוב שטר על הודאתו, ולכן יכול לטעון פרעתי, וממילא אין לב"ד לכתוב שטר אע"פ שיהיה נאמן לומר פרעתי, שמא ישכח שפרע ויטען להד"ם, והלא יוציא שטרו ויתחייב שלא כדון, וזה החילוק בין הרישא לסיפא.

הש"ך חולק על השו"ע וסובר שרק אם היה דיון בב"ד ולבסוף יצא פס"ד, בודאי הב"ד עומד לכתוב פס"ד וממילא אחרי שכתבו שטר פס"ד לא יהיה נאמן לומר

שחייבוהו ע"פ עדותם, בְּמִלּוֹהּ בְּשֹׁמֵר דְּמֵי וגובים ממשועבדים כיון שיש לזה קול, וּלְפִיכָהּ, בּוֹתְבִים וְנוֹתְנִים לְכַעַל דֵּינָו את הפסק בשטר, וממילא לא יהיה נאמן אה"כ לומר פרעתי, כיון שידוע שהב"ד כותבין לו שטר, אין לו לפרוע עד שיתבע את השטר או שיכתוב לו שובר^כ. בְּמָה דְּכָרִים אָמְרוּ שְׂכּוֹתֵבִין שֹׁטֵר לְתוֹבֵעַ בְּלִי לְהוֹדִיעַ לְנִתְבַּע, בְּשֵׁלָא קִפְּל הָרִין שְׁלֵא בֵּא לְב"ד מַעְצָמוּ, אֲלֵא עַד שִׁשְׁלָחוּ בֵּית דִּין שָׁל שְׁלֵשָׁה שְׁחִיו יוֹשְׁבִים מַעְצָמָם בְּמָקוֹם הַקְּבוּעַ לָהֶם וְהִכְיֵאוּהוּ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן ל"ט הֵינּוּ שְׁבֵא לְב"ד אַחֲרֵי שֶׁתְּבַעוּהוּ לְבוֹא לְפָנֵיהֶם, לִכֵּן נִקְרָא מַעֲשֵׂה בֵּית דִּין, וְלִכֵּן אֲפֻשֵׁר לְתַת שֹׁטֵר לְתוֹבֵעַ, וּמִמִּילָא אִין לוֹ לְפָרוּעַ בְּלִי לְבַקֵּשׁ שׁוֹבֵר, אָבָל שְׁנַיִם שְׁבָאוּ לְדִין מַעְצָמָם, וְתָבֵעַ אַחַד מֵהֶם אֶת חֲבֵרוֹ וְאָמַר לוֹ מְנַה לִּי בְּיָדְךָ, וְאָמַר לוֹ הֵן, בֵּין שְׁאֲמָרוּ חֵיב אַתָּה לְתַן לוֹ שׁוֹה לֹא נִחְשַׁב פֶּסֶק דִּין מוּחְלָט מִמֶּשׁ, בֵּין שְׁאֲמָרוּ צֵא תַן לוֹ שׁוֹה נּוֹסַח שֶׁל פֶּסֶק דִּין מוּחְלָט, וְיֵצֵא וְאֲח"כ אָמַר פְּרַעְתִּי כְּמוֹ שֶׁפִּסְקוּ לִי, נֶאֱמָן, וְיִשְׁבַּע הֶסֶת שְׁפָרְעוּ. לְפִיכָהּ כִּיּוֹן שֶׁנֶּאֱמָן לְטַעוֹן פְּרוּעַ, כִּי הוּא צִיֵּית דֵּינָא, לִכֵּן אִם אַחֵר הִפְסֵק דִּין חֲזַר הַתּוֹבֵעַ לְדֵינֵיהֶם וְאָמַר בְּתִבּוֹ לִי הוֹדָאתוֹ שֶׁהוּדָה שֶׁחֵיב לִי, וּרְצוֹנִי שׁוֹה יִהְיֶה לִי בִשְׁטֵר, אִין בּוֹתְבִים לוֹ, שְׁמָא פְּרַעוּ אַחֵר הִפְסֵק דִּין, וְעַל יָדִי שִׁיכְתּוֹבוּ לוֹ שֹׁטֵר יִבְאֵ לְגַבּוֹת מְמַנּוּ פְּעַם שְׁנִית כִּי לֹא יִהְיֶה נֶאֱמָן לְוֹמַר פְּרַעְתִּי נֶגַד שֹׁטֵר. וְעַזְן לְעֵיל סִימָן ל"ט סְעִיף ט' שֶׁם כְּתוּב דִּין זֶה.

כ אייר

יג שְׁנַיִם שְׁבָאוּ לְדִין, וְנִתְחַיֵּב הָאֶחָד לְשֵׁנִי, וְאָמַר לוֹ צֵא תַן לוֹ שֶׁהוּא לְשׁוֹן שֶׁל פֶּסֶק דִּין מוּחְלָט, וְיֵצֵא, וְחֲזַר וְאָמַר פְּרַעְתִּי אַחֵר פֶּסֶק הַדִּין, וְעֵדִים מְעִידִים אוֹתוֹ שְׁלֵא פְּרַעוּ, בְּגוֹן שְׁאוֹמְרִים שְׁלֵא זֶה יָדָם מִתּוֹךְ יָדוֹ וְלֹא רֵאוּהוּ לְפָרוּעַ, הַחֲזוּק בְּפָרֵן לְאוֹתוֹ מוֹמֵן. הַגֵּט: אָבָל אִם לֹא אָמְרוּ בְּךָ שְׁלֵא זֶה יָדָם מִתּוֹךְ יָדוֹ, אֲלֵא אָמְרוּ שֶׁהַתּוֹבֵעַ תְּבַעוּ לְפָנֵיהֶם

פרוע, משא"כ כשבאו לב"ד ומיד הודה בחיובו ולא הוצרכו לדון כלל בענין, בזה אין הב"ד אמור לכתוב פס"ד, ולכן יהיה נאמן לומר פרעתי. מנ. לפי הסמ"ע גם באופן שאין כותבין שטר כי נאמן לומר פרעתי וכדלהלן, מ"מ גובים ממשועבדים כיון שיש קול. ולפי הש"ך רק באופן שכתבו שטר וא"א לטעון פרעתי רק אז גובים ממשועבדים, דבלא"ה חוששין לקנוניא לגבות ע"פ הודאת הלוח.

אחר פסק הדין ולא פָּרְעוּ במעמד זה, לא החזיק בַּפֶּרֶן, וְדִלְמָא פָּרְעוּ אַחַר כֵּךְ (הרא"ש פ"ק דמניעא), אֲבָל אִם אָמְרוּ לוֹ תִּבְּ אִתָּה לְתַנּוּ לוֹ שאין זה לשון פסק דין מוחלט, אלא הלשון מראה שהדיינים צריכים עדיין להתבונן סופית בהחלטתם, וְיִצְא, וְחֹזֵר וְאָמַר פְּרַעְתִּי, וְעֵדִים מְעִידִים שְׁלֹא פָּרְעוּ, כְּגוֹן שְׁלֹא זֶה יָדָם מִתְּוֹךְ יָדוֹ, לֹא הִחֲזֹק בַּפֶּרֶן שלא יהיה נאמן בעתיד לומר שפרע, משום שְׁנֵה נִשְׁמַט מֵהֶם מלפרוע, וממתין עַד שִׁיחְקְרוּ דִּינֹו ויפסקו באופן מוחלט אם חייב לשלם, ולכן אמר שפרע אע"פ שבאמת עדיין לא פרע. לְפִיכָךְ, אִם חֹזֵר פָּעַם אַחֲרַת וּמַעַן שִׁפְרַעְוּ אַחֲרֵי שֶׁבִּיד פִּסְקוּ באופן מוחלט שחייב, וְלֹא הָיוּ שָׁם עֵדִים שֶׁמְכַחֲשִׁים אוֹתוֹ פָּעַם שְׁנִית, חָרִי זֶה נִשְׁבַּע הִסֵּת שִׁפְרַעְוּ, וְנִפְטָר. לְפִיכָךְ הָיוּ נוֹהֲגִים בְּקִיָּא הַדַּעַת שֶׁבִּסְפָּרָה, בְּשִׂוְדָה הַלְוָה שֶׁחִיִּב אוֹ בְּשִׂוְת־חֵיב שְׁבוּעָה בְּבֵית דִּין כְּדֵי שֶׁלֹא יֵאמַר אַח"כ פרעתי או כבר נשבעתי, אוֹמֵר לוֹ בְּבֵית דִּין הָיוּ עָלַי עֵדִים שְׁלֹא יִפְרַעְנִי אוֹ שְׁלֹא יִשְׁבַּע לִי אֱלֹא בְּפָנַי עֵדִים וּבְאוּפֹן זֶה אִינוֹ נֵאמָן לומר שפרע או נשבע, אא"כ עשה זאת בפני עדים²⁷.

יֵד בְּמָה דְכָרִים אֲמוּרִים שְׁנֵאמַן לומר אחר פסק דין, שפרע, באדם דְצִיַּת דִּינָא שמקיים פסק דין ולא סירב לקיים את פסק הדין, לכן אם טוען שפרע כפי שפסקו לו, מאמינים לו. אֲבָל אִם יִצְא מִלְפָּנַי בֵּית דִּין בְּסִרְבָּנוּת שאמר שאינו עומד לקיים את פסק הדין, וְשִׁמְתוּהוּ משום כר"י, אִינוֹ נֵאמָן לומר פְּרַעְתִּי אַח"כ, וְגוֹבָה הַתּוֹבַע אֶפְלוֹ מִמִּשְׁעָבְדֵי מִלְקוּחוֹת, כִּי וְדֹאֵי שְׁלֹא פִרַע, לְפִיכָךְ, בּוֹתְבִים לְמַלְוָה שֶׁטֶר עַל חֵיב הַלוּהַ, אֶפְלוֹ בְּלֹא דַעַת הַלְוָה וְלֹא חוֹשְׁשִׁים שֶׁמֵּא פִרַע בְּנֵתִים וְכִמו שֶׁנִּתְבָּאָר לְעִיל סַעִיף י"ב. הַגֵּס: מִי שֶׁקָּבַל לְפָנַי בֵּית דִּין לְפִרַע לְחֵבְרוֹ, וְאַחַר כֵּךְ בָּא וְאָמַר כְּבֵר תִּבְּ לִי חוֹב אַחַר, וְלִכֵּן אִינוֹ צָרִיךְ לְפִרַע לוֹ, אִינוֹ נֵאמָן בְּטַעֲנָה זֶה, וְדֹדֵאֵי אֵלּוּ הָיָה כֵּךְ, לֹא קָבַל עָלָיו בְּבֵית דִּין לְפִרַע, אִף עַל גַּב דִּישׁ לֹו מְגוֹ דִּיּוֹבֵל לומר פְּרַעְתִּי, מ"מ לא מהני מְגוֹ זֶה, כִּיּוֹן דְּבִמְקוֹם חֲזָקָה

מד. ואם טוען כן עשיתי ופרעתך בפני פלוני ופלוני ומתו או שהלכו למדינת הים, נאמן (שו"ע לעיל סימן ע' סעי' ג').

מה. דעת הסמ"ע שרק בסירוב עד כדי שמתא, אינו נאמן לומר שפרע, אבל בסירוב ולא שמתוהו, נאמן לומר שפרע. אבל דעת הש"ך והסכים עמו הנתיבות שאם סירב לקיים את פסק הדין, אף שלא שמתוהו, שוב אין נאמן לומר פרעתי.

אלמָתָא פֿי הָאִי שְׁחֻזָּה שְׂאדָם לֹא שׁוֹתֵק עַל פֶּסֶק דִּין כְּשֶׁהַתּוֹבֵעַ חַיִּיב לוֹ כַּגְּדוּד, לֹא אֲמָרִינָן מַגּוּ (בֵּית יוֹסֵף סִימָן ע"ה גֵּסֶס הַרְשָׁנ"א).

סימן פ

באיזו ענין מועזין וחוזר ומועז ובו ב' סעיפים

כא אייר

א מִי שֶׁמוֹעֵז בְּבֵית דִּין מַעֲנָה אַחַת וְנִתְחַיַּב בָּהּ שֶׁהִב"ד לֹא קִיבַל טַעֲנָתוֹ, וְאִפְּלוּ לֹא חַיִּיבוּהוּ עֵדִיין, אֲלֵא שֶׁהִב"ד לֹא עֵתִיד לִקְבַל טַעֲנָה זוֹ, אִינוּ יָכוֹל לְמוֹעֵז אַחֲרֵי כֵּדֵי דִּיבּוּר מַעֲנָה אַחֲרַת לִיפְטוּר בַּהּ, בְּאֹפֶן שֶׁסּוֹתְרַת הָרֵאשׁוֹנָה. וְאִפְּלוּ יֵשׁ עֵדִים עַל טַעֲנָה שְׁנִיָּה לֹא מֵהֵנִי כִּיוֵן שֶׁטַעֲנָה שֶׁמַּחֲיִיבֵת אוֹתוֹ, הוּא כְּהוּדָה שֶׁחַיִּיב וּמִמִּילָא לֹא מֵהֵנִי עֵדוֹת עֵדִים לְפִטְרוֹ (נִמְוָקִי יוֹסֵף פֶּרֶק חֻזְקַת הַנְּמִיִּס וְעוּד פּוֹסְקִיס) כְּדִלְעִיל רִישׁ סִימָן ע"ט שְׁבֹאוֹמֵר לֹא לוֹיֵתִי דְהוּי כְּמוּדָה שֶׁלֹּא פִרְעַ, לֹא מֵהֵנִי עֵדִים שֶׁפִּרְעַ. אֲכַל אִם לֹא בֹא לְסַתּוֹר טַעֲנָתוֹ הָרֵאשׁוֹנָה, אֲלֵא בָּא לְתַקַּן מַעֲנָה רֵאשׁוֹנָה וְלוֹמַר כִּי נִתְבַּנְּתִי בְּטַעֲנָתִי הָרֵאשׁוֹנָה, וְיֵשׁ בְּמִשְׁמַעוֹתֶיהָ שֶׁל הַטַּעֲנָה הָרֵאשׁוֹנָה לְשׁוֹן שֶׁסּוֹבֵל זֶה הִתְקַוָּן, שׁוֹמְעִין לוֹ כְּגוֹן שֶׁטַעֲנָה קִרְקַע זוֹ שֶׁל אֲבוֹתֵי, וְהַתּוֹבֵעַ חַיִּיב עֵדִים שֶׁהִיא שֶׁל אֲבוֹתָיו, יִכּוֹל הַנִּתְבַּע לְתַקַּן דְּבָרָיו שֶׁהִתְכוּוֹן שֶׁל אֲבוֹתֵי שֶׁקֵּנוּ מֵאֲבוֹתֶיךָ. בְּמַה דְּכָרִים אֲמוּרָיִם, שְׁלֹא יֵצֵא מִבֵּית דִּין קוֹדֵם שֶׁטַעֲנָה אַחֲרַת, אֲכַל אִם יֵצֵא מִבֵּית דִּין, אִין שׁוֹמְעִין לוֹ לְטַעֲנָה טַעֲנָה אַחֲרַת, אִפְּלוּ בְּאֹפֶן שֶׁבֹא לְפָרֵשׁ כּוֹוֵנָתוֹ הָרֵאשׁוֹנָה, דְּשִׁמְאָ לְמִדּוּחָהּ בְּחוּץ לְמוֹעֵז שְׁקָרָה. אֲכַל כָּל מַה שֶׁמוֹעֵז חוּץ לְבֵית דִּין הֵינּוּ בְּאֹפֶן שֶׁטַעֲנָתוֹ הָרֵאשׁוֹנָה הִיתָה חוּץ לְב"ד, יָכוֹל לְחַזֵּר וְלְמוֹעֵז, אִפְּלוּ לְסַתּוֹר מַעֲנָתוֹ הָרֵאשׁוֹנָה, לְפִי שֶׁאִין אָדָם מְגַלֵּה מַעֲנָתוֹ הָאִמִּיתִיּוֹת אֲלֵא

מו. דעת הש"ך דשינוי טענה אחר יציאה מב"ד לא מהני רק אם הב"ד כבר פסק שחייב, דאל"ה אע"פ שהיה מתחייב בטענה זו, לא אמרינן שלמדוהו שקר, כל זמן שלא פסקו שחייב, דלא ילמדוהו לשקר כי סבורים שהפס"ד יהיה לטובתו.

לְבֵית דִּין ולכן פעמים שמחוץ לב"ד טוען אחרות ממה שרוצה לטעון באמת בב"ד. כְּמָה דְכָרִים אֲמֹרִים שְׂאִינוּ טוֹעֵן וְחֹזֵר וְטוֹעֵן לְסִתְרוֹ מְעַנְתּוֹ הֲרֵאשׁוּנָה, כְּשֶׁנִּתְחַיֵּב בְּדִין בְּמַעֲנֵה רֵאשׁוּנָה יֵינּוּ שִׁמְכַח טַעֲנָה זוּ בֵּית הַדִּין לְבִסוּף יִחִיבוּהוּ. אֲבָל אִם יָכוֹל לְזַכּוֹת בְּדִין גַּם בְּמַעֲנֵה הֲרֵאשׁוּנָה, יָכוֹל לְחֹזֵר וְלִטְעֵן וְלְזַכּוֹת בְּמַעֲנֵה הֲאֲחֶרֶת, וְאִף עַל פִּי שְׂלָא נָתַן אֲמֵתְלָאָה לְמַעֲנֵה הֲרֵאשׁוּנָה לְהַסְבִּיר מְדוּעַ חֹזֵר בּוּ מִטַּעֲנֵתוֹ הֲרֵאשׁוּנָה (טור זשס ר"י מג"ש ורמב"ם והוא זשס פ"ז מהלכות טוען), וְכֵן אִף עַל פִּי שְׂאִינוּ מְבִית דִּין וְחֹזֵר, יֵשׁ לוֹ אִפְשָׁרוֹת לְחֹזֵר וְלִטְעֵן וְלִהְפֹּךְ כָּל הַמְעַנְנוֹת שְׂדִירָצָה, כִּיּוֹן שֶׁהוּא מְפָטֵר לְפָטֵר כִּיּוֹן שֵׁישׁ לוֹ מְגוּ שְׁהִיָּה יָכוֹל לְהִישָׂאָר בְּטַעֲנֵתוֹ הֲרֵאשׁוּנָה, עַד שְׂיִבְאוּ עֲדִים וְעֵינָן לְעֵיל סִימָן ע"ט סְעִיף ט' שְׁנֵאֲמֵן בְּטַעֲנֵתוֹ הַשְּׁנִיָּה אִפִּילוּ בְּאוֹ עֲדִים אַח"כ וְסִתְרוּ טַעֲנֵתוֹ הֲרֵאשׁוּנָה, לֹא אֲמִרִין שְׁחֹזֵר בּוּ כִּי יִדַע שְׁעוֹמְדִים לְהִגִּיעַ עֲדִים נֶגַד טַעֲנֵתוֹ הֲרֵאשׁוּנָה, כִּיּוֹן שְׁחֹזֵר בּוּ קוֹדֵם הִגַּעַת הָעֲדִים. אֲבָל מֵאַחֵר שְׂיִבְאוּ עֲדִים וְיִכְחִישׁוּ מְעַנְתּוֹ הֲרֵאשׁוּנָה¹⁰ שְׁסִמְךָ עָלֶיהָ, אִינוּ יָכוֹל לְהִשָּׂאָר לְמַעֲנֵה אֲחֶרֶת לִפְטֹר בּוּ, אֲלָא אִם בֵּן נָתַן אֲמֵתְלָאָה לְמַעֲנֵה שְׁסִמְךָ עָלֶיהָ וְיֵשׁ בְּמִשְׁמַעְנֵה כְּמוֹ שְׁהִשָּׂאָר בְּזֹאת הַמְעַנְנָה הֲאֲחֶרֶת, וְהוּא שְׂלָא יִצָּא מְבִית דִּין כְּמוֹ בְּמִשְׁנֵה מִטַּעֲנָה הַמַּחֲיִיבֵת לְטַעֲנָה הַפּוֹטֵרֵת כְּדַלְעִיל בְּתַחֲלִיל הַסְעִיף. הַגִּסָּה: וְכָל זֶה שְׂאִין יָכוֹל לְשַׁנּוֹת טַעֲנֵתוֹ, דְּרָקָא לְאַחַר כְּדִי דְבוּר, אֲבָל תּוֹף כְּדִי דְבוּר שֶׁל עֲצָמוֹ, וְלֹא תכ"ד מְדַבְרֵי חֲבִירוֹ, יָכוֹל לְחֹזֵר וְלִסְתֹר מְעַנְתּוֹ הֲרֵאשׁוּנָה (טור). וְכָכָל זֶה אֵינָן חֲלוּקִים בֵּין אִם טַעֵן בְּרֵאשׁוּנָה טַעֲנָה אַחַת וְיָבֵא אַחַר כֶּף לְטַעֵן טַעֲנָה אַחֶרֶת, אוֹ אִם שְׁתַּק בְּתַחֲלָה בְּשַׁעַת שְׁתַּבְעוּהוּ וְיָבֵא לְטַעֵן אַחַר כֶּף טַעֲנָה הַפּוֹטֵרֵת, דְּאִינוּ יָכוֹל, כִּיּוֹן שְׂלָא טַעֵן זֹאת בְּשַׁעַת שְׁתַּבְעוּהוּ, הִרִי זֶה נִחְשָׁב כְּמִשְׁנֵה טַעֲנֵתוֹ מַחֲיִיב לְפָטֵר, אֲלָא אִם בֵּן נָתַן טַעֵם לְמָה שְׁתַּק בְּתַחֲלָה (מְשׁוּבָה הַר"שׁ כֻּלָּם ס"ד סִימָן ג' וְמַהֲרִ"ו סִימָן ע"ו). וְדִלָּא פִּישׁ חוֹלְקִין דָּאֵם שְׁתַּק יָכוֹל לְחֹזֵר וְלִטְעֵן¹¹ (הַגְּהוֹמָה מִיּוּמֵי פ"ז דְּטוֹעֵן זְשִׁס מוֹהֲר"מ).

מז. ויש גורסים 'האחרונה', וכוונת שתי הגירסאות שוות, דהכוונה על הטענה שטען לפני שבאו עדים.

מח. והש"ך תמה על הרמ"א וס"ל דלכו"ע אין שתיקה כהודאה, אלא רק אם התובע אמר אתם עידי והנתבע שתק, אבל בלא"ה יוכל לטעון אח"כ ולהיפטר.

ב יש אומרים שלאחר שכתב מענתו בשטר אינו יכול לחזור ולטעון, ואפלו בנותן אמתלאה, ואפלו לא הבחש כי כל טענה שנכתבת הוא מדויק בה היטב ולא שייך לחזור ממנה. ויש אומרים דהבית דין כתבו הטענות בהסכמת שני הצדדים, והב"ד ידאג להגיע להסכמת שניהם לכתוב את טענותיהם כדי שלא יוכלו לחזור ולטעון (רי"ז"ט סימן רל"ח) [ועין לעיל סימן י"ג סעיף ג' שאין כותבין את טענותיהם אלא בהסכמת שניהם].

סימן פא

אם הודה מעצמו, מתי יכול לומר משטה אני כך
ובו ל"ב סעיפים

כב אייר

א אומר התובע לחברו מנה לי כך, אומר לה הנתבע בפני עדים, הן, למחר אומר לה התובע לנתבע תנהו לי, והשיב מה שאמרת והודיתי שאני חייב לך, האמת שמשטה הייתי כך כמו שאתה שיטית לתבוע ממני דבר שאין לך בידי, אף אני שיטיתי כך לומר שיש לך בידי, ולכן נאמן בטענה זו, וצריך לשבע שהוא כדבריו שפונתו להשמות בו וצריך גם לישבע שאין חייב לו, דהרי תבעו קודם שחייב לו מנה. ואפלו לא טען משטה הייתי כך, אלא לא היו דברים מעולם שמעולם לא הודיתי לך, אע"פ שבאו עדים שהודה, פטור ולא נחשב כפרן בזה שכפר בהודאתו של אתמול, כיון דמלי דבדי (פירוט, דנריס שאין זהס ממש) לא דבירי אינשי דברים שאין להם צורך לזכור אינם נותנים לבם לזכרו, ולכן כיון שיועד שאינו חייב לו, אינו זוכר מה ששיטה בו אתמול, ולכן טוען היום להד"ס. הגה: ולא אמרינן טענת משטה אלא בתידי המודה, אבל לא בצבור המודים שחייבים, דאין דרפן של ציבור להשטות. מי שאמר לחתנו העשירי תלמד עם בנך דהיינו נכדי ואני משלם לך על הלימוד, פטור, פיון דחתנו לאו עני הוא וממילא אין שום ענין לתת לו כסף, אבל אם היה עני היה מתחייב לו בדיבורו מדין צדקה, ועל עצם מעשה הלימוד אין חייב לשלם לו, כי

בלאו הכי חיב ללמד עם בנו, לכן יכול לומר משטה הייתי בך, ואף על גב דלא טעין, טענינן לה הב"ד טוענים טענה זו עבורו, אף על גב דלא טענינן לה בשאר משטה בשאר הודאות אין הב"ד טוען עבורו טענת השטאה, רק הוא יכול לטעון זאת בעצמו, אבל כאן טענינן עבורו, והטעם ראה בהערה^מ (מרדכי פרק זה זורק ואגודה סימן ל"א ממסובת מהר"ם).

ב בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים שִׁיכּוּל לטעון שהודאתו היתה בתורת השטאה, בַּבְּרִיאָה שהמודה בריא. אַבְּל שְׂכִיב מְרַע חוּלָה הַנוּטָה לְמוֹת שְׂתַבְּעוּ חֲבֵרוֹ, וְהוֹדָה, אֵינּוּ יָכוֹל לֹמַר אַח"כ מְשֻׁטָּה הָיִיתִי בְּךָ, כִּיּוֹן שְׂאִין אָדָם מְשֻׁטָּה בְּשַׁעַת מִיתָה וּוְדָאֵי הַתְּכוּוֹן אִמַּת בְּהוֹדָאתוֹ. הַגֵּה: וְהוּא הַדִּין אַחֲרֵים שֶׁהוּדוּ לוֹ לְשִׁכִּיב מְרַע עַל תְּבִיעֵתוֹ שְׁחִיבִים לוֹ אוֹ שְׂתַקּוּ לְצוֹאָתוֹ, הוּי כְּהוֹדָאָה, וְלֹא יְכוֹלִין לְמִימַר שְׁעָשׂוּ זֹאת שְׁלֹא לְהַכְעִים הַשְּׂכִיב מְרַע (מרדכי פרק זה זורק נזס ראז"ה).

בג אייר

ג בַּבְּרִיאָה נִמְי שֶׁנִּתְבָּאָר לְעִיל שִׁיכּוּל לטעון משטה הייתי, דְּוָקָא אִיהוּ גּוֹפֵה מְצִי לְמַטְעֵן דּוּוּקָא אִם הוּא מַעְצָמוֹ טוֹעֵן מְשֻׁטָּה הָיִיתִי בְּךָ מִקְבָּלִים טַעֲנָתוֹ, אַבְּל אִם הוּא עֲצָמוֹ לֹא טְעִין, לֹא טְעִינָן לָהּ אֲנִי הַב"ד: אַבְּל לְיִזְרְשִׁיו בְּאוֹפֵן שְׁאִבְיָהּ הַבְּרִיאָה הוּדָה לְתוֹבַע שְׁחִיב לוֹ, טְעִינָן שְׂמָא לֹא כִּיּוֹן אֲבִיָּהֶם אֲלֵא לְהַשְׁמוֹת כִּי רַק בּוֹ עֲצָמוֹ מוּטֵל עֲלָיו לטעון בעצמו, ואין נִזְקָקִין לטעון עבורו, מִשָּׂא"כ בְּיִוְרָשִׁים טוֹעִנִים עֲבוּרִים מֵה שְׁאִבְיָהֶם הִיָּה יָכוֹל לטעון.

מ וגם אע"פ שטענת השטאה היא רק כשתבעו קודם לכן, ולכן יכול לומר שהודה לו גם דרך השטאה, אבל כשהודה מעצמו, אין יכול לטעון טענת השטאה, שאני הכא שמוכח שנתכוון לשם מצוה שילמד עם בנו שהוא נכדו, וגם יש באפשרותו לשלם למלמד כיון שהוא עשיר, לכן אומדים מעצמינו שהתכוון להשטאה, ולכן כאן גם טענינן עבורו משא"כ בשאר משטה. והשיך מחלק שעל הודאה לא טענינן משטה, אבל על התחייבות טענינן משטה.

נ והיינו באופן שמודה בהודאתו, רק אומר שאיני חייב לו ולא מסביר מדוע, אבל כשטוען שמעולם לא הודה, נתבאר בסעיף א' שאדם לא זוכר דבר שלא מוטל עליו לזכור, וטענינן שטען להד"ם בגלל שהודה בדרך השטאה.

ד' יש מי שאומר, שאם התובע תופס ממון הנתבע שהגיע אליו דרך הלוואה או פקדון בשעת הודאתו כנגד המנה שהוא מודה לו בו, אף על פי שיש עדים שהוא ממונו של זה הנתבע ואין לו מיגו שהיה יכול לומר שזה שייך לו, וגם ראוהו עתה בידו שאין לו מגו של החזרתו, מ"מ שוב אינו יכול המודה למען מענת השטאה כי באופן שהתובע מוחזק בממונו, אין אדם משטה להודות לחבירו שחייב לו, כשאין חייב לו באמת.

כד אייר

ה' לא מהניא מענת השטאה אלא בשתבעו והודה לתביעתו, יכול לומר כשם שתבעתי אותי דבר שאיני חייב לך, כן הודאתי היה בדרך השטאה אבל אם לא תבעו, והוא הודה מעצמו, אינו יכול למען משטה היתני כך כי לא היתה לו שום סיבה לשטות בו. ועיין לקמן סימן זה סעיף י"ד שם נתבאר שיש טענת השבעה, וזה שייך אף כשהודה מעצמו בלי תביעה^{נא}.

ו' אם בשתבעו הודה בפני בית דין אפילו בלי שייחדם לעדים, או שהודה בפני עדים ויחידים התובע או הנתבע לעדים על הודאה זו, בין שאמר להם הנתבע אתם עדי בהודאה זו, או שאמר התובע אתם עדים, ואמר הנתבע בן תהיו עדים, או ששתק הנתבע, שוב אינו יכול לומר משטה אני כך, אבל יכול למען פרעתי כי לא עדיף מהמלוה בעדים שנאמן לומר פרעתי שלא בעדים וכדלעיל סימן ע' סעיף א'.

כה אייר

ז' הא דמהני 'אתם עדי' להוריד טענת השטאה, דוקא בשתבעו מנה ואמר לה הן, ואחר כך אמר אתם עדי, ושתק לה כיון שייחוד העדים הגיע אחרי הודאתו, אם כונתו בהודאתו היה להשטות בו, לא היה לו לשתוק כשייחוד עדים על כך. אבל אם אמר לו מנה לי בידך, והלה שתק, ואמר התובע לעדים אתם עדי על שתיקתו, ושתק הנתבע,

נא. ונפ"מ בין טענת השטאה להשבעה, דבהשטאה אפי' טוען להד"ם, נאמן, דאין אדם זוכר מילי דכדי, משא"כ בטענת השבעה. והש"ך חולק שגם טענת השטאה שייך גם בלי שתבע אותו, וכתב הנתיבות שיכול לומר קים לי כהש"ך.

אין שתיקתו פלוס, דלא הוי שתיקה בהודאה אלא בפשהודה לו תחלה ואמר לה הן, ובשואמר התובע אתם עדי, שאתם, אבל בפששתק מתחלה ועד סוף, יכול לומר לא חששתי להשיבך אבל כשמתחילה השיבו הן, א"כ כן מתייחס לתביעתו, ולכן היה לו לחזור מהודאתו כשייחד את העדים. הגם: מי שהתנה עם בחרו ללמד שהבחור ילמוד עם בן חברו ואביו ישלם לו, וההסכם נעשה בפני אבי הבן, ואבי הבן שמתק, שתיקה בהודאה דמיא שמסכים שילמד עם בנו בתשלום, ואף על פי שלא דבר האב פלוס, דהוי לה לאב לאסוקי אדעתה ולמחות (מרדכי פרק זה נזכר, ע"ל ר"ס של"ו), וקמו שיתבאר בסמוך סעיף י"ג.

ח אמר בפני שנים הריני מודה לפניכם שיש לפלוני אצלי מנה, ואמר בן דרך הודאה גמורה ולא דרך שיחה, אף על פי שלא אמר אתם עדי, ואף על פי שאין התובע עמו, הרי זו עדות גמורה, ומשלים על פיהם ואע"ג דשייך טענת השבעה וכדלקמן סעיף י"ד, הכא איירי שטוען השטאה או להד"ם, ולכן חייב לשלם, ובאופן שההודאה היתה בפני התובע י"א שאין טענת השבעה.

כו אייר

מ הודה בפני עדים בדרך הודאה גמורה שמתחייב עי"ז וכמו שנתבאר בסעיף הקודם, וחוזו לה סתרי אחריו וראו זאת עדים נוספים, ולא ייחדם לעדות ולא הודה בפניהם, אף על גב דליתנהו לעדי הודאה אע"פ שעדי ההודאה עצמם לא באו לב"ד, כי אתו עדי ראיה ומסדרי דאודי קמי הנדה, תיב כיון שהודאתו יצרה חיוב, שוב יכולים כל עדים אחרים להעיד על חיוב זה.

י הודאה בפני עד אחד בדרך הודאה, או שהודה מעצמו שלא שייך בזה השטאה וכדלעיל, הויא הודאה, בין לשבע על פיו אם כפר ומכחיש

גב. הקשה התומים שתיקה מתחילה עד סוף אינה הודאה ולמה יתחייב אבי הבן ולמה צריך למחות, ותיריך הנתיבות שאם עשו מעשה בפניו, אפי' שתיקה מתחילה ועד סוף הוי הודאה, וכאן מיירי שהתחיל ללמוד עם הבן בפני האבא ושתק ולא מיחה בו, ולכן חייב.

שהודה בפניו, בין לפרע, אם הודה שהודה בפניו שהודה בפני עד אחד, גם מוכיח שהתכוון באמת ולא להשטאה²².

כז אייר

יא תחביא לו עדים אחורי הנדר, ואמר לה מנה לי פינדה, אמר לה הן, אמר לה רצונך שתודה לי בפני עדים, והשיב לו הייתי מודה לך בפני עדים אלא שאני מתירא שמא תכפני שאשלים לך מיד, והעדים שומעין לו כל זה, פטור כיון שלא היה לו להעלות על דעתו שהטמין לו עדים, יכול לומר שכל מה שאמר התכוון להשטות בו.

יב כל שראו עצם התלוואה, אפלו בהכמנה (פירוש, מרגוס ורנז וכמן) אפילו שלא ידע שיש עדים שרואים את ההלוואה, מעידים עליה כי עצם ההלוואה מחייבתו גם אם לא היו עליה עדים כלל, כל שמודה בהלוואה, ולכן גם כשכופר בהלוואה, יכולים העדים להעיד עליה.

כח אייר

יג תחביא לו עדים בכילה יריעה פרוסה סביב המיטה, ואמר לה מנה לי פינדה, אמר לה הן, אמר לה ערי ושכני האנשים שהם ערים או ישנים להיו סתרי עליך יהיו עדים על הודאתך, אמר לה לא, אינה הודאה כיון שלא הסכים עם ייחוד העדים, יכול לומר שהתכוון להשטות בו בהודאתו. אבל אם שתק, תויה הודאה דשתיקה כהודאה²³. ודוקא פי האי גונא, דאיבעי לה לאסוקי אדעתה שיש שם עדים מוסתרים, דלמה אמר ערי ושכני להיו סתרי עליך הרי אין לפניו שום אנשים, אם לא שהיו שם אנשים מוסתרים, אבל אי לא בעי לה לאסוקי

22. דעת הש"ך שצריך דווקא הודאה בפני שניים, ובתומים כתב שהלכה רווחת כדעת השו"ע שבפני ע"א הוי הודאה.

23. דעת הקצות דמהני רק אם העדים ראו אותו מאחורי הכילה, דאל"ה א"א לחייב ממון על סמך הכרת קולו. אבל דעת הנתיבות דטביעות עין דקלא מהני להוציא ממון.

24. והוא הדין כשתובעו בבית הקברות, והודה לו, ואמר לו החיים והמתים יהיו עדים עליך, ושתק, דהוי שתיקה כהודאה, דהוה ליה לאסוקי אדעתיה שהטמין לו עדים כי אחרת למה אמר לו כן.

אֲדַעְתָּהּ אַבְל כּאֹפֶן שְׁלֵא הִיָּה צְרִיךְ לְהַעֲלוֹת עַל דַּעְתּוֹ, כְּגֹוֶן שֶׁהִטְמִין לוֹ עֵדִים
מֵאַחֲרֵי הַגְּדֵר וְאָמַר אֲתֵם עֲדֵי, וְזֶה אֵינִי יוֹדֵעַ שְׂיֵשׁ שָׁם עֲדִים, וְשִׁתְּקָה,
אֵין הוֹדְאָתָהוּ שְׁתִּיקְתּוֹ הוֹדְאָהּ.

יֵד לֹא תִּבְעֵנוּ שׁוֹם אָדָם, אֶלָּא הוּא בְּעַצְמוֹ הוֹדָה דְּרַךְ הוֹדְאָהּ בְּפָנֵי
עֲדִים מְנָה לְפָלוּנֵי בְּיָדֵי, וּכְשֶׁתִּבְעֵנוּ שִׁישְׁלֵם לוֹ מִה שֶׁהוּדָה, אָמַר
לִּיה אֵין לָךְ בְּיָדֵי בָּלוֹם, שְׁלֵא הוֹדִיתִי אֶלָּא שְׁלֵא לְהִשְׁבִּיעַ (פִּיּוּס),
שֵׁלֵא לְהִלְאוֹם שְׁזַע וְעֵסִיר) אֶת עַצְמִי הוֹדִיתִי שֶׁמֵרָאה לְאַנְשִׁים שִׁישׁ לוֹ
חֻבּוֹת וְאֵינְנוּ עֵשִׂיר כְּמוֹ שֶׁחֻשְׁבִּים עֲלֵינוּ, נְאָמְנָן אֶפִּילוֹ כְּשֶׁהוּדָה בְּדֶרֶךְ הוּדָה
גְּמוּרָה. אַבְל אִם הוּדָה מִחֻמַּת תְּבִיעָה, לֹא שִׁיךְ לְטַעוֹן טַעֲנַת הַשְּׁבֻעָה, דֹּאֵין אָדָם
מוּדָה עַל תְּבִיעָה מִחֻמַּת טַעֲנָה זֹי. וְאֵין חֵלִיק בְּזֶה בֵּין עֲנִי בֵּין עֲשִׂיר קַמ"ל
שֶׁאֶפִּילוֹ עֲנִי שֶׁאֵין מִחֻזְקִין אוֹתוֹ לְעֵשִׂיר, יִכּוֹל לְטַעוֹן שְׂרַצָּה שִׁחֻזְקוֹהוּ לְעֲנִי
עוֹד יוֹתֵר (נִמְקוּי יוֹסֵף פֶּרֶק מִי שִׁמְתָה), בֵּין שְׁתֵּיהֶם בְּרִיא בְּשֶׁהוֹדָה דוּדָא
שִׁיךְ בּוֹ טַעֲנַת הַשְּׁבֻעָה, בֵּין שְׁתֵּיהֶם שְׂכִיב מְרַע"ג דֹּאֵע"ג דִּנְתַּבְּאָר לְעִיל סַעִיף
ב' שֶׁבִשְׂכִיב מְרַע אֵין טַעֲנַת הַשְּׂטָאָה, מ"מ שִׁיךְ טַעֲנַת הַשְּׁבֻעָה כְּלַפִּי בְּנֵי שְׁלֵא
יַחֲשִׁבוּ אוֹתָם לְעֵשִׂירִים י"י. וְאִם בְּשֶׁהוֹדָה בְּפָנֵיהֶם הִיָּה הַתּוֹבֵעַ עִמּוֹ, אֵינִי
נְאָמְנָן לְטַעוֹן לֹא הוֹדִיתִי אֶלָּא שְׁלֵא לְהִשְׁבִּיעַ אֶת עַצְמִי כִּי אֵין דֶּרֶךְ
לְהוֹדוֹת בְּפָנֵי הַתּוֹבֵעַ כְּשֶׁאֵין חַיִּיב לוֹ כְּאַמְתָּה, אֶף כְּשֶׁכּוֹנְנָתוֹ שְׁלֵא לְהִשְׁבִּיעַ אֶת
עַצְמוֹ, שְׁמָא אַח"כ יִתְּבַעֵנוּ ע"פ הוּדָה זֹו, וְעַל כִּרְחַךְ שֶׁהוּא הוּדָה אִמִּיתִית.
וַיֵּשׁ מִי שְׁאֹמֵר, שְׁאֶפִּילוֹ הִיָּתָה הַהוֹדְאָה בְּפָנֵי הַתּוֹבֵעַ, נְאָמְנָן לְטַעוֹן
לֹא הוֹדִיתִי אֶלָּא בְּיָדֵי שְׁלֵא לְהִשְׁבִּיעַ אֶת עַצְמִי. וְלַעֲנִין שְׁבֻעָה בְּכָל
פַּעַם שֶׁטוֹעֵן שֶׁאִמְרַן כֵּן שְׁלֵא לְהִשְׁבִּיעַ אֶת עַצְמוֹ, אִם מְטַעֵן הַתּוֹבֵעַ תֵּן לִי מְנָה
שְׁאֲתָהּ חַיִּב לִי, וְאִם תִּרְצָה לְכַפֵּר הָרִי פְּלוּנִי וּפְלוּנִי שְׁאֲמַרְתָּ

גו. אֶפִּילוֹ אִמְרוּ לוֹ שֶׁחַיִּיב הִרְבָּה חֻבּוֹת, וְאִמַר שֶׁאֵין חַיִּיב אֶלָּא לְפָלוּנִי וּלְפָלוּנִי,
שֶׁלְּכֹאוּרָה אֵין נִרְאֶה שֶׁהִתְכוּוֹן שְׁלֵא לְהִשְׁבִּיעַ אֶת עַצְמוֹ, מ"מ יִכּוֹל לומר שֶׁהִתְכוּוֹן
שְׁלֵא יַחֲזִיקוּהוּ לְבַעַל חוֹב גְּדוֹל וְלֹא לְעֵשִׂיר, וְלִכֵּן הוּדָה עַל קֶצֶת חֻבּוֹת.
גו. וְהַש"ךְ מַחֲלֵק שֶׁבְרִיא שֶׁהוּדָה דֶּרֶךְ הוּדָה גְּמוּרָה יִכּוֹל לְטַעוֹן הַשְּׁבֻעָה, אַבְל
שְׂכִיב מְרַע לֹא יִכּוֹל לְטַעוֹן הַשְּׁבֻעָה, רַק כְּשֶׁלֹּא הִיָּה הוּדָה גְּמוּרָה.
גו. וְכַתֵּב בְּנִתִּיבוֹת בְּשֵׁם הַתּוֹמִים דֹּאֵע"ג דְּטַעֲנַת הַשְּׁבֻעָה טַעֲנִינָן לִיה אֶפִּילוֹ
כְּשֶׁאֵינִי טוֹעֵן זֹאת וְכִדְלַקְמוֹ, מ"מ בְּשִׂכִּיב מְרַע, אִם מֵת לֹא טַעֲנִינָן זֹאת לְבִנְיָו, אֶלָּא
רַק כְּשֶׁעֲמַד מִחוּלְיוֹ וְטוֹעֵן זֹאת, מִקְבָּלִים טַעֲנָה זֹו.

בפניהם שאתה חיב לי, אף על פי שהוא אומר מענת שלא להשביע את עצמי, צריך לשבע הסת להכחיש טענת התובע, דרל מהקא עדים שהודה בפניהם, מ"מ חיב לשבע על תביעתו היינו דאפי' היה תובעו מנה ללא הודאתו בפני העדים, היה צריך להישבע על הכחשתו, כיון שתביעתו היא לא מחמת הודאתו בפני העדים. אכל אם אומר לה תגן לי מאה שאמרת בפני פלוני ופלוני שאתה חיב לי, והוא מועזין מענת שלא להשביע, אף שבועה אינו צריך כיון שכל כח תביעתו הוא רק מחמת הודאתו בפני העדים, כיון שיש לו תשובה על הודאה זו, אינו חייב אף להישבע. הגה: לעיל בסעיף ג' גבי טענת השטאה, נתבאר שאין טוענין לו אא"כ טען זאת בעצמו, אבל טענת שלא להשביע טוענין לו אף על פי שהוא אינו טוען. וענין לקמן סימן זה סוף סעיף כ"א שהשו"ע הביא בזה ב' דעות, והרמ"א הכריע כדיעה זו. בית דין שהכריזו על כל מי שבידו ממון של יתומים שיודיע לבית דין הוא או שלוחו, והודה אהד [על ידן] שליח, לא יוכל אחר כף לומר שלא להשביע הודיתי, וטעם הדבר מאחר שלא הודה מעצמו, שהרי היתה שם קצת תביעה ע"י ב"ד, וכבר נתבאר שכל טענת השבעה היא רק כשבאה בלי שום תביעה. גם לא יוכל לומר משטה הייתי, שהרי לא היתה שם תביעה מבעל דבר עצמו כי רק כשיש תביעה, יכול לטעון כיון שהתביעה היתה בדרך שטות, כיון שאינני חייב כלום, אף הודאתי היתה מחמת כך, אבל כשאין תביעה מהבעל דבר עצמו רק ע"י ב"ד, אין זה נחשב דרך שטות, ולא היה עליו להודות בדבר שאינו חייב (רי"ז סימן ט"ז).

כט אייר

מו לדעת האומר שאפלו היה התובע בפניהם יכול לטען מענת שלא להשביע כמו שנתבאר בסעיף הקודם, אפלו אומר הנתבע אתם עדי, והתובע שתק, יכול עדיין לטען שלא להשביע הודיתי, כיון שמעצמו הודה וגם מעצמו אמר 'אתם עידי', אבל אם התובע אמר אתם עידי, לא היה לו לשתוק, דמוכח שדעתו לתובעו, והיה לו לומר מיד שנתכוון להשבעה, ומדשתק מוכח שהודה באמת. הגה: ויש חולקין, מאחר שאמר המודה אתם עדי, לא יוכל לומר כדי שלא להשביע הודיתי וכן הוא הכרעת הש"ך (טור).

מזו יש מי שאומר^י, שטענת שלא להשביע אינה מועלת אלא בשמוחה מעצמו, אבל אם תבעו והודה, אינו יכול לפטר בטענת שלא להשביע דאין דרך להודות על תביעת התובע מחמת סיבת השבעה.

א סיון

יו אם הודה בכתב ידו שחיב לפלוני מנה, או שהודה בקנין או במעמד שלשותו, אינו יכול לפטר בטענת השמאה ולא בטענת שלא להשביע דבאופן זה נחשב כהודאה גמורה ואין יכול לטעון טענת השטאה ולא טענת השבעה. הגה: (ע' ד"מ סימן כ"ג) ודוקא² כתב ידו שנמצא ביד חברו כיון שמסר כתב ידו ביד חברו, ודאי הוי הודאה גמורה, אבל אם נמצא כתוב אצלו ששטר זה של פלוני (מרכי פרק זה נזכר), או שכתב שם פלוני על חפץ פלוני והחפץ נמצא ברשותו, אפשר לומר שלא להשביע עצמו עשה כן, וכמו שנתבאר לעיל סוף סימן ס"ה סעיף כ"ב"א.

יח מי שמת, ונמצא כתוב באחד משטרותיו שטר זה חציו לפלוני, לא זכה אותו פלוני בחצי השטר כי תולים שעשה כן שלא להשביע את עצמו. הודה בפני עדים, בלא קנין, אף על פי

נפ. אין חולק בזה, וכתב בלשון 'יש מי שאומר' כיון שלדעת הרמב"ם כל שהודה בפני התובע אין טענת השבעה אף בלי שתבעו [סמ"ע], ועיין ש"ך שכתב שבעל התרומות חולק ואפי" ע"י תביעה יוכל לטעון השבעה, אבל לדינא פוסק כהרמב"ם שבפני התובע אין טענת השבעה.

ס. הרמ"א כתב כן ליישב שלא יסתור את דברי השו"ע לעיל סוף סימן ס"ה, ואת דברי השו"ע לקמן סעיף י"ח, ולכן חילק אם הכתב יד ברשות המודה או ברשות התובע. אבל הסמ"ע חולק וס"ל דאירי שהודה בפני עדים וגם כתב בכתב ידו, ולכן אע"פ שהכת"י ברשותו, שוב אין יכול לומר טענת השבעה, משא"כ בסעיף י"ח לא היתה הודאה בנוסף לכתיבת ידו. אבל כשנתן את הכתב יד לידי התובע, אין טענת השבעה אפילו בלי הודאה בפני עדים. והב"ח הסכים עם הרמ"א. ועי' עוד בש"ך מה שכתב בזה.

סא. ז"ל שם: מי שמת ונמצא באחד משטרותיו מכתב ידו: שטר זה חציו לפלוני, אין לאותו פלוני חלק בו.

שְׂאֵמֶר לָהֶם כְּתָבוּ שְׁטֵר, אִם לֹא אָמַר אַתֶּם עֲדִי, לֹא הוֹדָאָה הִיא ודעת הש"ך דאמירה לעדים שיכתבו שטר, נחשב כאמירת 'אתם עידי'.

ב סיון

יִמָּסֵר הַמּוֹסֵר לַחֲבֵרוֹ שְׁטֵר שְׂכֵתוֹב בּוֹ שֶׁהוּא חֵיב לוֹ מְנָה, אִף עַל פִּי שְׂלֵא אָמַר אַתֶּם עֲדִי, הוּיָא הוֹדָאָה וּלְדַעַת הַסֵּמ"ע בְּאוֹפֵן שֶׁמִּסֵּר אֵת הַשְּׁטֵר לִידוֹ, א"צ לומר שלא אמר אתם עידי, דאפילו בלי הודאה כלל חייב.

ב הַמּוֹדָה לַחֲבֵרוֹ בְּתוֹקֵת מִשּׁוֹם שֶׁהִיא סְבוּר שֶׁהוּא חֵיב לוֹ, אִו מְסֵר לוֹ שְׁטֵר בְּעֵדִים, וְעֵדִים חֲתוּמִים עָלָיו וּמִסֵּר לוֹ שְׁטֵר זֶה מִשּׁוֹם שֶׁחֲשָׁב שְׁחֵיב לוֹ, וְאַחֲרֵי כֵן נִתְּפָרֵר הַדְּבָר שֶׁמִּעֵתָּה בַּחֲשׁוֹן וְכוּצָא בּוֹזֵה, וְרַק מִשּׁוֹם כִּךְ הוֹדָה לוֹ, לֹא הוֹדָאָה הִיא.

ג סיון

כֹּא אִף עַל פִּי שֶׁהַמְּמַמֵּין עֲדִים וְתַבְעוּ וְהוֹדָה לוֹ, אֵינּוּ עֹדוֹת כְּמוֹ שֶׁנִּתְּבָאֵר לְעֵיל סְעִיף י"א, וְכֵן הַמּוֹדָה מְעַצְמוֹ וְעֵדִים שׁוֹמְעִין אוֹתוֹ שֶׁנִּתְּבָאֵר לְעֵיל שִׁיכּוֹל לְטַעוֹן טַעַנַת הַשְּׁבֻעָה, וְכֵן הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ בְּפָנֵי עֲדִים מְנָה לִי בְיָדְךָ, וְאָמַר לוֹ הֵן דִּנְתְּבָאֵר לְעֵיל סְעִיף א' שִׁיכּוֹל לְטַעוֹן מִשְׁטָה הֵייתִי בְךָ, בְּכָל אֵלּוֹ הַדְּבָרִים וְכִיּוּצָא בְּהֵן אַע"פ שִׁיכּוֹל לְהִיפְטֵר בְּטַעַנַת הַשְּׁטָאָה אוֹ הַשְּׁבֻעָה, מ"מ אוֹמְרִים בֵּית דִּין לְנִתְּבַע לְמָה לֹא תִתֵּן מַה שֶׁיִּשׁ לּוֹ אֲצִלְךָ, אִם אָמַר אֵין לוֹ אֲצִלִּי בְּלוֹם, אוֹמְרִים לוֹ וְהִלֵּא אַתָּה אֲמַרְתָּ בְּפָנֵי אֵלּוֹ כֵּךְ וְכֵךְ, אוֹ הוֹדִיתָ מְעַצְמְךָ, אִם עֹמֵד וְשִׁלְמָ, מוֹטָב, וְאִם לֹא טַעַן, אֵין הִב"ד טוֹעֵנִים לוֹ בֵּין טַעַנַת הַשְּׁטָאָה וּבֵין טַעַנַת הַשְּׁבֻעָה, וּמַחֲיִיבִים אוֹתוֹ לְשִׁלְמָ. אֲבָל אִם טַעַן מְשֻׁמָּה הֵייתִי בּוֹ בְּאוֹפֵן שֶׁהוֹדָאתוֹ בָּאָה מַחֲמַת תְּבִיעוֹתוֹ, אוֹ לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוּלָם דִּנְתְּבָאֵר לְעֵיל סְעִיף א' דֵּאֵין זֶה הוֹחֵק כְּפָרֵן, דְּדַבְרִים שֶׁאֵין מוֹטֵל עֲלֵיו לְזוֹכְרוֹ אֵינוֹ זוֹכֵר, וְכֵן מְבוּאֵר לְעֵיל סְעִיף ח' דֵּאִם לֹא הִיה בְּדֶרֶךְ הוֹדָאָה גְּמוּרָה, לֹא נִחְשָׁב הוֹדָאָה אִף שֶׁהִיא בְּפָנֵי עֲדִים, אוֹ שְׂלֵא לְהַשְׁבִּיעַ אֵת עַצְמִי נִתְּבֹנְתִי בְּאוֹפֵן שֶׁהוֹדָה מְעַצְמוֹ, פְּטוּר, וְנִשְׁבַּע הַסֵּת, בְּמִוֹ שֶׁנִּתְּבָאֵר לְעֵיל סְעִיף י"ד. וְיִישׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלוֹ לֹא אָמַר אֵלֵּא אֵינִי חֵיב לְךָ בְּלוֹם, פּוֹטְרוֹ הַדִּין, וְתוֹלָה הוֹדָאתוֹ בְּמָה שֶׁאֲדָם עָשׂוֹי שְׂלֵא לְהַשְׁבִּיעַ אֵת עַצְמוֹ, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא לֹא טַעַן בֵּין שִׁטָּה זוֹ ס"ל דַּע"פ שֶׁלַעֲנִין טַעַנַת הַשְּׁטָאָה לֹא

טענין ליה, אבל טענת השבעה כן טענין ליה. הגה: טענת שלא להשביע לא שיקא אלא כשהודה מעצמו, וטענת משטה לא שיקא אלא כשתבעו בעל דבר ולכן אף לשיטה שטענת השבעה טענין ליה, דבר זה שייך רק בהודה מעצמו (טור).

כב הודה בפני בית דין של שלשה לאפוקי יחיד מומחה, דאע"פ שיכול לדון, מ"מ הודאה בפניו לא חשיב הודאה גמורה, בין שהודה מעצמו בין שתבעו אחר והודה, אינו יכול לחזור אלא תוך כדי דבור הודאה בפני ב"ד הוי הודאה גמורה ואין אדם משטה בפני ב"ד וגם לא טוען בפניהם טענות כדי שלא להשביע את עצמו.

ד סימן

כג תבעו בחפץ פלוני ששייך לו, והשיב אינו שלף אלא של פלוני, אפלו אמר בן בפני בית דין, אינה הודאה להוציא אותו פלוני מידו כיון שעיקר כוונתו לדחותו שזה ודאי לא שלו, ואין בכך הודאה שזה של פלוני. הגה: ויש חולקין וסבירא להו דהוי הודאה. מיהו אף לשיטה זו יוכל אחר כך לומר טעיתי בהודאתי ושל אחרים הם, במגו דהחזרתים לאותו פלוני. אבל לא יוכל לומר טעיתי בהודאתי ושלי הם, ואף על פי שיש לו מגו שהחזרתים לפלוני, דהודאת פיו שאינו שלו הוי עליו קעדים, ולא יוכל לומר אחר כך טעיתי, אף על גב דיש לו מגו דהוי כמגו נגד עדים. והש"ך חולק וס"ל דנאמן לומר טעיתי (מרדכי פרק חזקת הנזק). מיהו, בהשבוץ שכתב על פנקסו, יוכל לומר טעיתי, אף על גב דליקא מגו כי בדבר שכותב על פנקסו לעצמו אין דרך לדקדק בו כל כך (מהרי"ק

כב. דעת הקצות שצריך שאחד מהשלשה יהיה גמיר וסביר ויודע ההלכות, דאל"ה לא נחשב לב"ד. ודעת הנתיבות דכל שלשה כשרים ונחשבים לב"ד, כיון שא"צ ב"ד כדי לפסוק דין.

כג. והש"ך כתב שכל זה רק באומרים דרך שיחה בב"ד, או אפילו דרך הודאה ואומר אח"כ נזכרתי וטעיתי, אבל אמר דרך הודאה, אין אדם משטה בב"ד, והוי הודאה.

כד. והש"ך ס"ל דאין חולק בדיון זה, ורק כשהודה בפני מי שאמר שזה שלו, נחשב הודאה.

טַרַט פ"ה). וְעֵינֵי לְקַמֵּן סִימָן קכ"ו סְעִיף י"ג באיזה אופנים נאמן לומר עיינתי בחשבוני ונתברר לי שטעיתי.

כִּד רְאוּבֵן שֶׁאָמַר לְשִׁמְעוֹן חֵיב אֶתָּה מְנַה לְלוֹי, וְאָמַר שִׁמְעוֹן בֶּן, וְאָמַר רְאוּבֵן אֲתֶם עַדִּי, אַע"פ שֶׁאֵין רְאוּבֵן בַּעַל דֵּינוּ כִּלְל, מ"מ הָיָה הוֹדָאָה, וּבִשְׂבֹבֵא לֹי לְתוֹבָעוֹ, אֵינּוּ יָכוֹל לְמַעַן לֹא מַעַנַת הַשְּׂמֵטָה וְלֹא מַעַנַת שְׁלֵא לְהַשְׁבִּיעַ כִּיוֵן שֶׁאִמְרוּ לוֹ 'אַתֶּם עֵידי, אָף עַל פִּי שְׁלֵא כֹּא רְאוּבֵן בְּהַרְשָׁאת לֹי. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא אֶפְלוּ לֹא אָמַר רְאוּבֵן אֲתֶם עַדִּי, אֵינּוּ יָכוֹל לִזְמַר לְלוֹי מְשֻׁטָּה אֲנִי בְּךָ כִּי רַק כִּשְׁהַבַּעַל דִּין עֲצָמוּ תוֹבָעוּ, יָכוֹל לִזְמַר כִּשֵּׁם שְׁשִׁיטִית בִּי בַתְּבִיעַתְךָ, כִּךְ שִׁיטִיתִי בְךָ בַּהוֹדָאתִי, אַבֵּל כֹּאֵן שֶׁרְאוּבֵן תְּבָעוּ וְלֹא תְּבָעוּ עֲבוֹר עֲצָמוּ אֵלֵא עֲבוֹר לֹי, אֵינּוּ לוֹ סִיבָה לַשְּׁטוֹת בּוֹ, וְלַכֵּן נִחְשַׁב לַהוֹדָאָה גַּמּוּרָה^פ.

ה סימן

כֹּה רְאוּבֵן שֶׁאָמַר לְשִׁמְעוֹן וְלוֹי מְנַה לִּי בְּיַדְכֶם, וְאָמַר שִׁמְעוֹן הוֹ, וְלוֹי שְׂתֵק, אִם אָמַר רְאוּבֵן לְעֵדִים אֲתֶם עַדִּי, וְשְׂתֵק שִׁמְעוֹן, הָיָה הוֹדָאָה לְגַבֵּי שִׁמְעוֹן וְחַיִּיב בְּכֹל הַסְּכּוּם אַע"פ שֶׁהוּא רַק שׁוֹתֵף, מ"מ שׁוֹתֵף עָרַב עֲבוֹר חֲבִירוֹ, וְכִיוֵן שֶׁהוּדָה חַיִּיב בְּכֹלוֹ, אֲבָל לְגַבֵּי לֹי לֹא הָיָא הוֹדָאָה, וְאֶפְלוּ הָיוּ שִׁמְעוֹן וְלוֹי שְׂתֵפִים, אֵינּוּ הֶאֱחָד מִתְּחִיב בְּהוֹדָאת חֲבֵרוֹ.

כּו הָאֹמֵר לְחֲבֵרוֹ מְנַה לְךָ בְּיַדִּי הִילָךְ מֵהֶם חֲמִשִּׁים, וְלֹא אָמַר אֲתֶם עַדִּי, יָכוֹל לִזְמַר מְשֻׁטָּה אֲנִי בְּךָ לְגַבֵּי חֲמִשִּׁים שְׁעֵדָן לֹא נִתֵּן לוֹ וְאִירִי שֶׁהוּדָאָה בָּאָה מִכַּח תְּבִיעָה, דַּל"ה אֵינּוּ טַעַנַת מִשְׁטָה, אֲבָל מֵה שְׁנֵתָן, נִתְּוֵן אֶפְלוּ כִּשְׁטוּעַן שֶׁנִּתְּוֵן לַהֲשֻׁטוֹת בְּכֹל הַמְּנָה.

ו סימן

כּז אִם הוֹדָה מְעַצְמוֹ לְפָנָי שְׂכִיב מְרַע שְׂחִיב לוֹ מְנַה, אֵינּוּ יָכוֹל לְמַעַן מַעַנַת שְׁלֵא לְהַשְׁבִּיעַ^ו וְכֵן אִם תְּבָעוּ הַשְׂכִּיב מְרַע וְהוֹדָה לוֹ, אֵינּוּ

פ. והקצות כתב שתוס' חולקים וס"ל שאינו נחשב להודאה גמורה, כיון שראובן הוא לא הבע"ד.

ו. והקצות חולק על השו"ע וס"ל שדברי שכיב מרע נחשב כמו אמירת 'אתם

יכול לטעון טענת השטאה, דאין דרך להשטות או שלא להשביע בפני שכיב מרע, דאם רוצה שלא להשביע את עצמו, יעשה זאת בפני בריא.

בח אָמַר מְנַה לְפָלוּנִי בְּיָדֵי, וְלֹא אָמַר אֶתֶם עָדֵי, וְקָפִין וְנִשְׁבַּע עַל הוֹדָאתוֹ, וּבֹא הָלָה וּתְבַעוּ, וְהַשִּׁיב שְׁלֵא לְהַשְׁבִּיעַ אֶת עַצְמִי נִתְפַּנְנֵתִי וְהַשְׁבוּעָה הָיְתָה לְשִׁקְרָה וְה' יפָרַע מִמֶּנִּי עוֹוֹן שְׁבוּעָה זוֹ, וְאִין לִבִּי דִּלְגָבוֹת מִמֶּנִּי, אִין שׁוֹמְעִין לוֹ דְּחוּקָה אִין אָדָם נִשְׁבַּע אֵלָא בְּאִמְתּוֹ. וְכֵן אִם יִמְעֵן שְׂכַחְתִּי שְׁפָרַעְתִּי לוֹ כִּכְר וְלִכּוֹן נִשְׁפָּעְתִּי וְהִיִּיתִי סְבוּר שְׁתִּייתִי חֵיב לוֹ, וְעַכְשָׁיו נִזְכַּרְתִּי שְׂאִינִי חֵיב לוֹ כְּלוּם כִּי נִזְכַּרְתִּי שְׂכַכְר פָּרַעְתִּי לוֹ, אִין שׁוֹמְעִין לוֹ דְּאִין אָדָם נִשְׁבַּע אֵא"כּ מִדְּקַדֵּק הֵיטֵב קוּדֵם שֶׁנִּשְׁבַּע. הַגָּה: וְהַקִּיעַת פֶּה הָיָה בְּשְׁבוּעָה. וְדוֹקָא בְּשִׁמּוּדָה בְּדָבָר שֶׁתִּקַּע כִּפּוֹ אוֹ אֶפְסָ עֲדִים שֶׁתִּקַּע כִּפּוֹ, אֲבָל אִם פּוֹפֵר וְאוֹמֵר שְׁלֵא תִקַּע כִּפּוֹ מֵעוּלָם^י, אוֹ אֹמֵר שֶׁתִּקַּע כִּפּוֹ עַל תְּנַאי פֶּה וְכָף, נִאָּמַר בְּמִיּוֹגוֹ שְׁהִיָּה כּוֹפֵר וְטוֹעֵן שְׁלֵא תִקַּע כִּפּוֹ (רַצִּינוּ יְרוּחַס סוֹף נ"ג).

ז סימן

כַּמּוּ הַמּוּדָה לְחַבְרֵי בְּפָנֵי עֲדִים קִבְּלֵתִי מִמֶּדֶּ כֶּף וְכָף מִחֻב שְׂאִישׁ לִי עֲלִידָה, אִין צָרִידָה לֹאמַר אֶתֶם עָדֵי, בֵּין שְׁהִיא מְלוּוָה בְּשִׁטְרָה בֵּין שְׁהִיא מְלוּוָה עַל פֶּה, שְׂאִין שְׂרָדָה בֵּאֵן לֹא טַעֲנַת הַשְּׂטָאָה וְלֹא טַעֲנַת שְׁלֵא לְהַשְׁבִּיעַ כִּי הַהוּדָאָה נִגְמַר בַּעֲדוּתוֹ, כִּמּוֹ שְׁפּוּרַע בְּפָנֵי עֲדִים. וְהוּא תְּדִין לְמוֹחֵל חוֹבֵוֹ בְּפָנֵי עֲדִים שְׂאִין צָרִידָה לֹאמַר אֶתֶם עָדֵי כִּי בְּרַגַּע שֶׁמַּחֵל, נִמְחַל הַחוּב גַּם בְּלִי אִמְרִית אֶתֶם עֵינֵי, וְכֵן אִין צָרִידָה לֹאמַר בְּתַבּוֹ וְיִכּוּלִים לְכַתּוּב שֶׁטֵר בְּלִי לְשֹׂאֵל אוֹתוֹ קוּדֵם, כִּמּוֹ שְׂאִין צ"ל אֶתֶם עֵינֵי (וְכֵן כַּמּוֹ מוֹר"ס לְעֵיל סִימָן ל"ט סוֹף ס"ג).

ל הַמְתַּעֲבֵק בְּשָׁל חֲבָרָה קִיבַל מִמֶּנּוּ עִיסקָא בְּאוּפֵן שְׁחוּלָקִים בְּרוּוּחִים, וְנוֹתֵן לוֹ רֵוַח בְּכָל שְׁנָה, וְלִבְסוֹף טַעֲנָן שְׁלֵא הִיָּה שֵׁם רֵוַח וְלִכּוֹן רּוּצָה לְחַשֵּׁב מַה שְׂכַכְר נִתֵּן לוֹ בְּשִׁכְבִּיל קָרָן, אִי יְחִיב לֵה רְוּחָא

עֵינֵי, וְא"כּ כִּשְׁהוּדָה מֵעַצְמוֹ וְהַשְׂכ"מ שֶׁתֵּק אִין כֹּאֵם 'אֶתֶם עֵינֵי', וְיִוּכַל לְטַעֲוֹן הַשְּׁבַעָה לִמ"ד שֶׁבְּפָנֵי שִׁיר הַשְּׁבַעָה, וְכֵן יִוּכַל לְטַעֲוֹן מִשְׁטָה לִמ"ד שְׁבָלִי תְּבִיעָה יֵשׁ טַעֲנַת הַשְּׂטָאָה.
פו. וְצָרִיד לְהִישְׁבַּע שְׁלֵא תִקַּע כִּפּוֹ [קִצּוֹת הַחוּשׁן].

כַּאֲפִי סְהַדִּי אם נתן לו את הרווח בפני עדים לשם רווח, **אִי נִמְי** לא נתנו בפני עדים, אבל **מוֹדָה לָהּ דְּכִי יְהִיב לָהּ בְּשֵׁם רְנוּחָא אָמַר** לה מודה שכשנתן לו אמר לו שנתן לו בתורת רווח^פ, **לֹא כָּל בְּמִינָה לְמַחְשָׁב לָהּ הַשְׂתָּא לְשֵׁם קְרָנָא** אין בכוחו להחליט כעת שזה יהיה בתורת קרן, וְנִבְי לָהּ בְּלָהּ וּגּוּבָה את כל הקרן, אָף עַל גַּב דְּלֹא אָמַר אַתֶּם עָדִי. מִיָּהוּ, אם יוכל לְבַר שְׂטָעָה טַעְנָתוֹ טַעְנָה (צ"ת יוסף נסס המרומוס). אָבֵל אִי יְהִיב לָהּ בְּסַתְמָא ולא אמר לשם רווח, מְשַׁתְּבַע דְּלֹא הוּא בַּהּ רְנוּחָא, וְיַחְשָׁב מַה שֶּׁנָּתַן לוֹ בְּקָרְנוֹ. וַיֵּשׁ מִי שְׂאוּמַר, דְּאִפְלוּ נָתַן הָרוּחַ בְּפָנֵי עָדִים, אם לא אָמַר אַתֶּם עָדִי, אִפְלוּ נִתְּנָם לְשֵׁם רְנוּחַ יִכּוֹל לַטְעוֹן שאמר זאת בתורת השטאה, ולכן יִשְׁבַע עֲבָשׂוֹ שְׁלֹא הִיָּה רְנוּחַ, וְכָל מַה שֶּׁנָּתַן יַעֲלֶה לוֹ לְשֵׁם קָרְנוֹ.

ח סיון

לֹא רְאוּבֵן נָתַן מְנָה לְשִׁמְעוֹן וְלוֹי לְחַתְעֶסְקָ, וְעָשׂוּ עֲלֵיהֶם שְׂמַר עֵיסְקָא, וְנִשְׁבְּעוּ לְתַת לוֹ חֲצֵי הָרוּחַ, שְׂאֵל רְאוּבֵן מְעוֹתָיו, וְנָתַנוּ לוֹ מְנָה סְכוּם הַקָּרָן שֶׁנָּתַן לָהֶם, ולא קיבלו ממנו את השטר בחזרה, שְׂאֵל מֵהֶם הָרוּחַ, אָמְרוּ לָהּ בְּךָ וּבְךָ הָרוּחָנוּ וְלֹא יוֹתֵר הֵינּוּ שְׂטוּעֵנִים שלא הרויחו כלום, אָמַר רְאוּבֵן לְשִׁמְעוֹן אַתָּה אָמַרְתָּ לִּי שֶׁהָרוּחָתָם חֲמִשִּׁים, אָמַר לָהּ שִׁמְעוֹן לֹא אָמַרְתִּי לָךְ כְּלוּם וּרְאוּבֵן לֹא הִסְכִּים לְהַחזִיר לָהֶם את השטר מחמת הודאת שמעון, וּמִפְּנֵי כֵּן הַשְׂמַר עֵיסְקָא שְׁתִּיָּה לוֹ עֲלֵיהֶם וְלֹא הִיָּה כְּתוּב בּוֹ שׁוּם פְּרָעוֹן וְיִכּוֹל לְתַבּוּע מֵהֶם את כל השטר, הִצְרִיכוּ לְתַת לוֹ מַה שְׂאָמַר שִׁמְעוֹן שֶׁהִיָּה רוּחַ חֲמִישִׁים, וְעַתָּה כָּא לְוִי וְתַבּוּע לְרְאוּבֵן מַה שְׁלָקַח מֵהֶם רְנוּחַ שְׁלֹא כְּדוּן, שְׁלֹא תְרִיחוּ כִּיּוֹן שְׂטוּעוֹן שֶׁהוּא לֹא הוּדָה לוֹ שֶׁהִיָּה רוּחַ, וּמִמִּילָא נָטַל מִמֶּנּוּ מִמּוֹן שְׁלֹא כְּדוּן, תְּרִינְ עִם רְאוּבֵן מִחֲמַת שְׁלוֹי לֹא מִסַּר מוֹדְעָה קוֹדֵם שֶׁפָּרַע את המנה, הִרִי יֵשׁ בּוֹה הוּדָאָה שֶׁאֵין הוּדָאָה שִׁמְעוֹן נְכוּנָה שֶׁהִיָּה רוּחַ חֲמִישִׁים.

פח. ולא אמרינן שיהיה נאמן במגו שיכל לומר לא אמרתי שהוא לשם רווח, דהוי מיגו הדעה [ס"מ"ע]. ודעת הש"ך דהטעם דהוי כמיגו במקום עדים, דכיון שעשה מעשה נתינה מפורשת לשם רווח, אי אפשר להאמינו שהתכוון לשם קרן.

לב ראובן תבע לשמעון רוח החוב שהיה עליו מכמה שנים, ואמר שהתנה עמו לתת לו רוח, ושמעון אומר שלא התנה, שמעון פטור אפלו משבועה, שאף לדברי ראובן שהתנה עמו, מ"מ לא היה תנאי זה בשעה שנתחייב שמעון, ואף אם אמר שמעון אחר כך אני איתן לך רוח, דברים בעלמא הם בלא קנין, ולכן יכול לחוד בו.

סימן פב

דין שטר שאינו מקוים, או מקוים, שהלוה מוען

אמנה או פרוע או ריבית, ודין תנאי השטר

והשבועה

ובו י"ג סעיפים

ט סיון

א מלוה שהוציא שטר שאינו מקוים, ואינו מוצא עדים לקנימו, והלוה מודה שקיבלו, אלא שמעון פרעתי, נאמן. ואפלו אם כתוב בו נאמנות שנתן נאמנות למלוה לומר שהשטר לא נפרע, מ"מ אינו מועיל דנאמן שפרע במיגו שיכל לטעון מזוייף, כיון שהשטר לא מקוים, וגם על הנאמנות עצמה יכל לטעון שהיא מזוייפת. והוא הדין לכל מה שיכול שמועון בו דבר שמבטל השטר, כגון אמנה שנתן לו את השטר מתוך אימון שלא ישתמש בו אם לבסוף לא תהיה הלוואה, וטוען שלא היתה הלוואה, או שטוען בתבתי לעצמי ללות שיהיה בידי עד שאלוה עליו ולבסוף לא לוייתי והשטר נפל ממני והוא מצאו וטוען שהלוה לי, או על תנאי נעשה ולא נתקיים התנאי, או שאמר קטן הייתי בשנכתב השטר, בכל טענות אלו נאמן במיגו דפרעתי (נמוקי יוסף פרק מי שמת). ואם אחר כך מוצא המלוה עדים לקום השטר בבית דין, הרי הוא כשאר השטרות, ונזקק בו כיון שאין לו מיגו, שוב אין נאמן לפסול את השטר בטענות הנ"ל. הגה: אמר תחלה מזיף השטר ולא טען פרעתי, ואחר שהביא עדים לקנימו

אמר הלוה פרוע, יש אומרים דהחזק כפרן ואינו נאמן, מאחר שאמר מזנף באלו אמר לא ליתתי, ואינו נאמן אחר כך לומר פרתתי ואפילו כשאומר פרעתי אחרי שבאו העדים, שטענת לא ליתתי דהוי כהודה שלא פרע אינה הוכחה שלא פרע אח"כ, מ"מ אינו נאמן כיון שהוחזק כפרן, וממילא אין יכול לומר למלוה הישבע לי שלא פרעתיך (נמוקי יוסף סוף ז"ב). ויש חולקין ואומרים דנאמן הוא, דהא לא כפר בהלוואה, רק שאומר שהשטר מזנף וההלוואה היתה בעל פה בלי שטר, ודקצה והתכוון לומר שיקימנו ואחר כך ידון עמו ולכן אע"פ שיש שטר, מ"מ נאמן לטעון פרעתי, לענין שאם תובע שישבע לו, צריך להישבע (הרשב"א).

ב ואם השטר מקיים ולכן אין יכול לטעון מזויף, וטוען הלוה פרתתי בלו, או מקצתו, והמלוה אומר לא נתפרעתי כלום, שבשטר רגיל הדין הוא דאע"פ שאינו נאמן לטעון פרוע, משום דשטרך בידי מאי בעי, מ"מ יש בכוחו לתבוע מהמלוה שישבע שלא נפרע. אבל אם יש כתוב בו נאמנות למלוה, שיהיה נאמן לומר שלא נפרע, אינו אין הלוה נאמן לטעון פרוע, ואפלו אם אמר השבע לי, אין שומעין לו בגלל הנאמנות, דמסתמא הנאמנות באה לפוטרו משבועה, ונזכה בלא שבועה (וכן כמז נסי' ע"א סי"ט). ומיהו, אם יש בעל חוב מאחר ממנו שגם תובע את הלוה הזה, ואין לו לפרוע לשני התובעים, והראשון רוצה לגבות קודם, כיון שהוא מוקדם יותר מהשני, לא יגבה הראשון אלא בשבועה, שישבע לבעל חוב המאחר שלא נפרע מחובו כלום כי בלי שבועה אינו יכול לגבות, כיון שהשני טוען שמה נפרעת כבר, וממילא מגיע לי כעת לגבות ממנו, ולא מהני הנאמנות רק כלפי הלוה. ואין המקדים יכול לומר למאחר לא אשבע שלא נפרעתי עד שאתה תשבע קודם שלא נפרעת מחובך כי מי שבא ליטול, עליו מוטל להישבע, אבל מחריים סתם על מי שיודע ששטרו של הראשון אינו פרוע, או מי שיודע שהשטר של השני הוא פרוע ומשביעו בזה כי בין אם יודע ששטרו של הראשון אינו פרוע, ובין אם יודע ששטרו של השני פרוע, משביעו בחינם. ואפלו אם יש בו בשטר נאמנות מפרש לראשון, ומפורש בו שהוא מאמינו אף בנגד בעל חוב מאחר, אף על פי כן צריך לשבע כי אי אפשר לתת נאמנות על חשבון אדם אחר. ובשטר מקויים אם אין בו נאמנות, כל זמן שלא יטען הלוה השבע

לִי שְׁלֵא פִרְעֵתִיה, אִין הִב"ד מְשַׁבְּעִים מֵעֲצָמָם לְמַלְוֵה, אֶלְא אֹמְרִים לְלוֹה שְׁלָם. וְאִם טַעַן הַלוּה הִשְׁבַּע לִי שְׁלֵא פִרְעֵתִיה, מְשַׁבְּעִים אוֹתוֹ בְּנִקְיִטַּת חֶפְזָן כְּדוּן כֵּל נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל, וְיִטְל. וְמָה שֶׁאִמְרָנוּ שִׂיכּוּל לְהַשְׁבִּיעוּ, הוּא הוּקָא כְּשִׁיטְעֵן הַלוֹה בְּרִי שֶׁהוּא פְּרוּעַ, אֶכְּל אִם בָּא בְּמַעֲנַת שְׁמָא פִרְעַתִּי, לֹא מְשַׁבְּעִין לֵיהּ לְמַלוּה בְּלָל, אֶפְלוּ אִם גַּם הַמַּלְוֵה מְשִׁיב אֵינִי יוֹדֵעַ אִם הוּא פְּרוּעַ. הַגָּה: הִיָּה הַשְּׁטֵר עַל זְמָנִים שְׂצָרִךְ לְשֵׁלֵם אֵת חוּבוֹ בְּתִשְׁלוּמִים, וְלֹאֲחֵר שְׂעָבְרוּ מִקְצַת מֵהַזְּמָנִים שֶׁהִיָּה אִמּוֹר לְשֵׁלֵם לוֹ, אֶמֶר הַלוֹה פִּרְעֵתִיף הַזְּמָנִים אֵת הַתִּשְׁלוּמִים שְׂעָבְרוּ, וְהִנְחַתִּי לָךְ הַשְּׁטֵר מִשּׁוּם הַזְּמָנִים הַעֲתִידִים, וְהַמַּלְוֵה אֹמֵר שְׁלֵא נִפְרַע כְּלוּם, הַמַּלְוֵה נִשְׁבַּע כְּשֶׁתּוֹבַע הִישְׁבַּע לִי וְנוֹטֵל, דְּהָוָה לֵיהּ לְתוֹבַע מִהַמְלוּה לְכַתֵּב שׁוֹבֵר אוֹ לְהַחֲלִיף אֵת הַשְּׁטֵר (מַשׁוּבָּא רַשְׁז"א אַלֶּף פ"ה).

י סיון

ג בְּשִׁטְמוּעֵן הַלוּה שְׂפִרְעַתִּי הַשְּׁטֵר, וְאִמֵּר יִשְׁבַּע לִי הַמַּלְוֵה וְיִטְל, אֹמְרִים לֹא־ קוֹדֵם הֵבֵא מְעוֹתָיו כְּדִי שֶׁנִּרְאָה שֶׁהוּא בֹאמֵת עוֹמֵד לְפִרְעוֹ, וְיֵשׁ טַעַם לְהַשְׁבִּיעַ אֵת הַמְלוּה, וְאַחֵר בְּךָ יִשְׁבַּע וְיִטְל. וְאִם טַעַן הַלוֹה שְׂאִין לוֹ מָה לְפָרַע מִמִּילָא אִין סִיבָה כַּעַת לְהַשְׁבִּיעַ אֵת הַמְלוּה שְׁלֵא נִפְרַע, כִּי מִמִּילָא אִין לוֹ מַהִיכֵן לְפִרְעוֹ, וְלִכֵּן יִשְׁבַּע הַלוֹה שְׂאִין לוֹ, וּבְשִׁתְּשִׁיג יָדוֹ לְפִרְעוֹ יִשְׁבִּיעַ לְמַלְוֵה שְׁלֵא פְּרַעוּ, וְאִן יִתֵּן לוֹ אֵת מַעוֹת הַהַלוּוָאָה.

ד אִם הַחֲזוּק הַלוֹה בְּפִרְוֹן בְּאוֹתוֹ הַשְּׁטֵר, בְּגוֹן שְׁתַּבְּעוּ הַמְלוּה מִכַּח הַשְּׁטֵר שְׁחִיב לוֹ, וְאִמֵּר לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוֹלָם וְהַשְּׁטֵר מְזוּיָף, וְכֹאֵן עֲדִים וְקִימּוֹ אֵת חֲתִימוֹת הָעֵדִים שֶׁבַשְׁטֵר וְנִתְקַנְּוּ הַשְּׁטֵר, וְחִיבּוּהוּ בֵּית דִּין לְפָרַע מִכַּח הַשְּׁטֵר שֶׁנִּתְקַיֵּם, שׁוּב אֵינִי יָכוֹל לֹאֲמֵר הַשְּׁבַע לִי שְׁלֵא פִרְעֵתִיה, אִף עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ נְאֻמָּנוֹת, כִּיוֹן שֶׁבְּכֵר הוֹדָה שְׁלֵא פְּרַעוּ, מִשּׁוּם שֶׁכָּל הָאוֹמֵר לֹא לְוִיתִי, בְּאוֹמֵר לֹא פִרְעֵתִי, דְּמִי וְכִיוֹן

פ. כתב הסמ"ע דאין ה"ד טוענים לו זאת, אא"כ המלוה לא תובע שיפרע לו כעת, אלא הלוה טוען שיחזיר לו את השטר או שישבע שלא פרע לו, באופן זה ה"ד טוענים לו קודם תביא מעותיך, ואח"כ המלוה ישבע לך. ע. ואפילו העידו העדים שפרע, לא מהני, כיון שהוא הודה שלא פרע.

שהודה שלא פרע, אינו יכול לתבוע להישבע שהשטר לא נפרע. **אָבֵל אַם יְחָרִים מַעֲצָמוּ סָתָם עַל מִי שֶׁנִּמְטָל מִמֶּנּוּ מִמּוֹן שְׁלֹא כְדוּת, אֵין מוֹחִין בְּיָדוֹ.**

יא סיון

ה אַם כְּשֶׁאָמְרוּ בֵּית דִּין לְלוֹחַ שְׁלֹם לוֹ, וְלֹא מָעַן הַשְּׂבַע לִי, אָלֵא אָמַר הַלּוֹחַ לְבֵית דִּין מַה חֵיב לִי הַמְלוּה לַעֲשׂוֹת לִי כְּדֵי שֶׁאֶשְׁלֵם לוֹ, אוֹמְרִים מַה אַתָּה רוֹצֵה שְׂוִיתֵחִיב לָךְ, אַם אָמַר רוֹצֵה אֲנִי שְׂוִישְׂבַע לִי, מְשַׁבְּעִים אוֹתוֹ. וְאַם לֹא, אֵין פּוֹתְחִין לוֹ אֵלֵא אוֹמְרִים לוֹ שְׁלֵם, דִּאֲסוּר לְהִיּוֹת מַעֲרוֹכֵי הַדֵּיּינִים לְלַמֵּד טַעֲנוֹת לְאֶחָד מֵהַצַּדִּים.

ו הִיָּה הַמְלֻוֶּה תִּלְמִיד חֶכֶם, אֵין מְשַׁבְּעִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא לִזְלוֹל בּו שְׁחוּשְׁדִין בּו שְׁבֹא לַגְבוֹת בְּשֹׁטֵר פְּרוּעַ, וְאֵין מְנַבֵּין אוֹתוֹ כִּיּוֹן שֶׁהַלוּה תּוֹבַע שִׁישְׁבַע לוֹ שֶׁלֹּא פְּרוּעַ, וְגַם אֵין מַחִיבִים אוֹתוֹ לְהַחזִיר אֶת הַשְּׁטֵר, מִשֶּׁא"כ בֶּאֱדָם רַגִּיל. **אָבֵל אַם תִּפְסֵם מִשְׁלַל לּוֹחַ, אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ וְגַם אֵין מְנַדִּין אוֹתוֹ^ט.** וּבִתְלִמִּיד חֶכֶם אַם לֹא תִפְסֵם, וְהוּא מַעֲצָמוּ רוֹצֵה לְשַׁבַּע כְּדֵי שִׁיּוּכַל לְנַבּוֹת אֶת שְׁלוֹ, שׁוֹמְעִין לוֹ.

יב סיון

ז אַם הַמְלֻוֶּה וְהַלּוֹחַ שְׁנֵיהֶם תִּלְמִידֵי חֶכְמִים, יֵשׁ מִי שְׁאֹמְרֵי שְׁחוּזֹר הַדְּבָר לְכַמּוֹת שְׁתֵּיהֶן, וְאֵי מָעַן אֲשַׁתְּבַע לִי, אָמְרִינֵן לָהּ זֵיל אֲשַׁתְּבַע לָהּ וְאֵם לֹא נִשְׁבַּע מַחִיבִים אוֹתוֹ לְהַחזִיר אֶת הַשְּׁטֵר.

ח אַם מֵת הַמְלֻוֶּה, וְיִוָּרְשׁוּ מוֹצִיאִים הַשְּׁטֵר, וְהַלּוֹחַ מוֹעֵן שְׁהוּא כְּפְרוּעַ וְהַיּוֹרְשִׁים לֹא יְכוּלִים לְהִישְׁבַּע שֶׁלֹּא פְּרוּעַ, כִּיּוֹן שֶׁאֵינִם יוֹדְעִים כְּלוֹם, לִכֵּן אַם טוֹעַן שִׁישְׁבַע לוֹ, נִשְׁבְּעִים שְׁבוּעַת הַיּוֹרְשִׁים שֶׁאֵיבִיהֶם לֹא צִוּוּה לָהֶם כְּלוֹם בְּעֵינֵי שְׁטֵר זֶה, וְלֹא מִצָּאוּ שׁוֹם שׁוֹבֵר עַל שְׁטֵר זֶה בֵּין שְׁטֵרוֹתָיו, וְנִזְמָלִים. הִיָּה הַמְלֻוֶּה חָשׂוּד עַל הַשְּׁבוּעָה, וּמִמִּילָא אֵינוֹ יְכוּל לְהִישְׁבַּע שֶׁלֹּא פְּרוּעַ לוֹ, יֵשׁ אוֹמְרִים שְׁהַנְּתַבַּע נִשְׁבַּע הָסֵת, וְנִפְטָר כְּמוֹ בְּכָל חָשׂוּד שְׁחִיב שְׁבוּעָה

עא. באדם סתם שתפס לדעת הסמ"ע והט"ז אין מגדין אותו כמו בת"ח, רק הלוה יוכל לדרוש שיחזיר לו את שטרן ולא יתפוס בו. ולדעת הש"ך והגהותיו מגדין אותו עד שישבע.

כדי ליטול, שכיון שאינו יכול להישבע, שכנגדו נשבע היסת ונפטר, ויִשׁ אומרים שְׁהַמְלוּחַ נֹמַל כִּי כֵאן מַעִיקַר הַדִּין הִיָּה לוֹ לִיטוֹל בלי שבועה, כיון שיש בידו שטר מקויים, רק חז"ל הטילו עליו שבועה לפיכך את הלוח, וכיון שאינו יכול להישבע מעמידים אותו על עיקר הדין, וְהָכִי מִסְתַּבְּרָא.

יג סיון

מ ראה בהערה הקדמה לסעיף זה י"ב לא הָיָה הַמְלוּחַ חָשׂוּד ויכול להישבע וליטול, וְרוּצָה לְהַפְּךָ הַשְּׁבוּעָה עַל הַלּוּחַ שִׁישְׁבֵע ויפטר, אִין שׁוֹמְעִין לוֹ כִי אִין טַעַנַת הַיַּפּוּךְ שְׁבוּעָה בְּשְׁבוּעָה חֲמוּרָה. וְאִם אָמַר אִי אֶפְשִׁי לְשַׁבֵּע בְּתַקְנָה זוֹ שְׁדִינִי לְהִישְׁבֵע וליטול מכח שאני תובע בשטר, אֶלָּא תִּהְיֶה תְּבִיעַתִּי בְּמְלוּחַ עַל פֶּה שֶׁהַדִּין הוּא שְׁאִינוֹ יִכּוֹל לְהִישְׁבֵע וליטול, רק הלוח נשבע היסת ונפטר, וְלִכֵּן תּוֹבַע שִׁישְׁבֵע הַלּוּחַ הַסֵּת, וְאָמַר הַלּוּחַ מֵאַחַר שֶׁחֲזַרְתָּ שְׁשִׁינִית אֹתָהּ לְשְׁבוּעַת הַסֵּת, הָרִינִי מִהַפְּכָה עֲלֶיךָ כְּדוּן כֹּל הַחַיִּיב בְּשְׁבוּעַת הַסֵּת וְלִהְיִפְטֵר, שִׁיכּוֹל לְהַפֵּךְ עַל הַשְּׁנִי שִׁישְׁבֵע ויטול, הַדִּין עֲמוֹ וְאִינוֹ חַיִּיב לְהִישְׁבֵע כְּדִי לְהִיפְטֵר, וְהַתּוֹבַע נִשְׁבַּע הַסֵּת וְנוֹטֵל. וְאִם אָמַר הַתּוֹבֵע אִינִי נִשְׁבַּע וְאִינִי נֹמַל, אֶלָּא מַחְרִים סֵתָם, הַרְשׁוֹת בְּיָדוֹ, (ע"ל סימן ז"ב סי"א נהג"ה) וְאִין הַלּוּחַ יִכּוֹל לִזְמַר אוֹ הַשְּׁבֵע וְנֹמַל וְאֵל תַּחְרִים בְּכֹל, אוֹ אִם אַתָּה רוּצָה לְהַטִּיל חֶרֶם סֵתָם, לַפְּחוֹת הוֹצִיאֲנִי בְּפִירוּשׁ מִן הַכֶּלֶל שַׁחַל עֲלֵיהֶם חֶרֶם זֶה. וְאִם יֵצֵא הַלּוּחַ וְלֹא רָצָה לְשַׁמַּע הַחֶרֶם, אִין מְנַדִּין אוֹתוֹ כְּכֹה, וּמַחְרִימִין שְׁלֹא כְּפִנּוּי כִי מִמִּילָא הַחֶרֶם לֹא בִלְשׁוֹן נֹכַח, אֵלָּא עַל כֹּל מִי שְׁחַיִּיב לְמַלּוּחַ, וְזֶה חַל אִף שֶׁלֹּא בְּפִנּוּי.

עב. כל המחוייב שבועת היסת כדי להיפטר, יכול להפך את השבועה על שכנגדו ולומר לו הישבע וטול, ואם הלה אינו רוצה להישבע וליטול, אף הוא אינו מחוייב להישבע ולהיפטר. אמנם דין היפוך שבועה הוא רק בשבועה קלה, אבל בשבועה חמורה כגון בשבועה דאורייתא כגון מודה במקצת או שבועת עד אחד, אין בזה דין היפוך, וה"ה בשבועה חמורה שנשבע ונוטל, אין יכול להפך על זולתו שיישבע ויפטר.

י הוציא עליו שטר מקיב, והלך אומר שטר מזוף הוא, או שטען חוב זה רבית הוא ואיני חייב לשלם ריבית, או שטר אמנה הוא שנתתי לו על דעת שילוח לי ולבסוף לא הלוה לי, או כתבתי ללוות ולא לזיתי ונאבד ממני והוא מצאו, והמלוה עומד בשטר ובתביעתו ואומר שזה טוען שקר, ואמר הלך ישבע ויטל, אין שומעין לו להשביעו כי רק בטענת פרעתי, שומעין לו להשביעו, כיון שכל שטר עומד לפירעון, ואין זו טענת סרק, משא"כ כל טענות אלו, אלא ישלם ואחר כך יטען על המלוה כמה שירצה אם טוען שיש בידו ממון שלו שלא כדין, ואם יודה יחזיר לו, ואם כפר, ישבע הסת כדין כל תביעה ממונית שהנתבע שוכפר נשבע היסת ונפטר.

יד סיון

יא אם טען הלך מחלת לי חוב שבשטר זה, יש מי שאומר, שדינו כמי שטוען פרעתי כי גם הוא מודה בעצם אמיתות השטר, רק טוען שמחל לו, ואינו דומה לסוגי הטענות שבסעיף הקודם, ולכן יכול לתבוע שישבע לו שלא מחל. הגה: ויכול לטעון מחלת לי, אף על פי שיש בו בשטר נאמנות למלוה על החוב, משום שהנאמנות לא קאי אלא על טענת הפרעון, (טור והמרומוט נסס הרמנ"ן). והמדקדקים בותכים והאמנותיו לומר שלא נפרעתי וככל עניני חוב זה/ ובלשון זה כולל הנאמנות, אף נגד טענת מחילה. ויש מי שאומר, דמחילה, כמי שטוען אמנה או רבית הוא שמבואר בסעיף הקודם שאין יכול לטעון טענה זו, ואף טענת מחילה דומה לאלו, כי שטר מסתמא אין עומד למחילה, וממילא אין יכול להשביעו על זה.

יב טען הלך שהשטר נעשה על תנאי שאם אקימנו אפטר, וקימתי, ומלוה אומר שלא היה שום תנאי בדבר, אם כתוב בו בשטר שנעשה בלא שום תנאי, או בלא שום שיור פעולם, אין הלך נאמן ואין יכול להשביעו ע"ז שלא היה תנאי, כיון שנוסח השטר מוכיח שלא היה תנאי. ואם אין כתוב בו כן, טענת הלוה טענה לענין שיכול להשביע את המלוה, ולכן נשבע המלוה בנקיטת חפץ שלא היה שום תנאי ונזיטל, ואפלו אם כתוב בו נאמנות צריך להישבע, דמסתמא אין כוונת הנאמנות לטענה כזו אלא לטענת פירעון. ואם הודה המלוה שנעשה על

תנאי, אלא שאומר שעדין לא קימו הל'ה, על המלוה להביא ראיה, ואם אין לו ראיה נשבע הל'ה הסת, ונפטר. הגם: ואין המלוה נאמן במגו שהתנאי לא קיים, במיגו שהיה יכול לטעון שלא היה שום תנאי, משום דאין [אומרים] מגו להוציא (טור סי"ט וז"י ומסופות פרק חזקת הבתים ורמז"ס סוף שזיעת ומרדכי ריש ז"מ ואשר"י פרק הכומצ). ויש חולקין וסבירא להו דאמרינן מגו להוציא כתב הסמ"ע שכתב הריב"ש שכן דעת רוב הפוסקים, אבל הש"ך חולק ומסיק דהוי ספיקא דדינא (ריב"ש סימן של"ו). ואם יש לל'ה עדים שבתנאי נעשה, מקבלין עדותן ואין זה נחשב עדות שעוקרת את השטר. ואפלו עדי השטר עצמם נאמנים לומר שנעשה על תנאי ואין זה נחשב סתירה לעדותן, שמכח זה נימא שאין חוזר ומגיד, דהתנאי רק תוספת לעדותן, ואפלו אם כתב ידם יוצא ממקום אחר שאין להם הפה שאסר הוא הפה שהתיר, מ"מ נאמנים, והטעם כנ"ל, ונפטר הל'ה אפלו בלא שבועה כיון שעדים מסייעים לו. ואם עד אחד אומר על תנאי היה, ועד אחד אומר לא היה תנאי, כיון שאין כתב ידם יוצא ממקום אחר, א"כ הקיום רק גם ע"פ העד שטוען שהיה תנאי, ולדבריו אין חיוב מחמת התנאי, ולכן נשבע הל'ה הסת, ונפטר.

טו סיון

יג טען הל'ה על שטר מקום שהציו פרוע, והמלוה אומר שלא נפרע ממנו בל'ה, ואחרי שהודה שפרע מחצה באו עדים ומעידים שפלו פרוע ממילא התבטל השטר, ותביעת המלוה הוי כתביעת על פה, וממילא נחשב שהלוה הודה במקצת וחייב שבועה דאורייתא, ולא מועילה לו עדות העדים שפרע כולו, כיון שהודה שחייב מחצה, ולכן נשבע הל'ה שפרע מחצה, ונזכה המלוה מחצה מבני חרי ולא ממשועבדים, כיון שהשטר התבטל מכח עדות העדים, ואם כתוב בו שהאמינו הלוה למלוה על

עג. והש"ך חולק וס"ל דאם כתב ידם יוצא ממקום אחר, אין נאמנים להכחיש השטר ע"י אמירת תנאי היו דברינו.
עד. כתב הש"ך דאיירי כאן שאין כתב ידם יוצא ממק"א, דהתורה אמרה לא יקום עד אחד באיש, ולא יתכן שעד אחד יגרע כח של שטר בעדים.

עצמו כשני עדים, גובה כל השטר מבני חרי ולא מלקוחות, כי לא מהני נאמנות כלפי אחרים, ועכ"פ גובה בלא שבועה שאין המלוה צריך להישבע שלא נפרע אפילו כשהלוה דורש זאת, כיון שהאמינו.

סימן פג

דין מלוה שהודה בשטר שהוא מזויף

ובו ד' סעיפים

א אם המלוה מודה שקבל ממנו דמי השטר, אלא שאמר שקבלם שהתכוון לקבלם בשביל מלוה על פה אחר שהיה לו עליו, והחוב שבשטר נשאר במקומו, ואין הלוה מודה באותה מלוה, נתבאר בסימן נ"ה.

טז סיון

ב אם הלוה מודה בעובדה שהיו שתי הלוואות, ושתיהן עבר זמנו, והלוה נתן לו מנה סתם, ולא פרש עבור איזה הלוואה התכוון לפרוע, והמלוה אומר שרוצה לחשב אותם בפרעון החוב שאין לו פה על הלוה כל כך, ובאחרת יש לו פה יותר, בגזן שבהלוואה השניה יש לו ערב, והלוה רוצה לחשב אותם בפרעון המלוה שיש לו פה ערב, כי אומר שקלאותה נתבון, אין שומעין לו אלא למלוה (טור ס"ג גסס געה"ט). ואפלו אומר בשעת הפירעון בפרוש לא אפרע לך אלא מחוב פלוני, והמלוה אומר לא אקבלם אלא מחוב אחר, הדין עם המלוה דעבד ליה לאיש מלוה. הגה: ואפלו שמתקבלי והלוה נתן לו בפירוש לשם חוב פלוני, יכול אחר כך לומר מה ששקמתי כדי שתתן לי המעות, ולמעשה לא אקבלם רק על חוב אחר (ר"ן פרק הסומט). וכן אם שלח עם המלוה מעות כדי לפרועם לאחרים שחייב להם, ונתן לו את המעות בתור שליח, וקבלם בשתיקה, יכול לומר אחר כך אקבלם לעצמי, ומה ששקמתי, כדי שתתן לי המעות ובתנאי שטוען שמיד שנתן את המעות לידו, התכוון לזכות בהם לעצמו, דאם בתחילה התכוון

לקבל את המעות עבור אחרים, הרי הם זכו במעות, ואין יכול כעת לתופסם (זית יוסף סימן נ"ח בשם הרשב"א).

ג אם הלזה אומר מחוב פלוני שפלוני ערב בו נתתים לך, ועל מנת כן קבלתם, והמלוה אומר לא נתרציתי לקבלם אלא מחוב פלוני שאין לי בו ערב, אם החוב שאמר הלזה שפרעו הוא מלוה על פה וגם הערב השתעבד בעל פה בשעת מתן מעות, נאמן הלזה במה שאומר שפרע על חוב פלוני והסכים המלוה עמו בשבועת הקת והטעם שנאמן, משום שיש לו מיגו שיכל לומר להד"ם, או פרעתי, כיון שאין למלוה שטר, וכיון שנפטר הלזה נפטר הערב כי כשאין לזה אין ערב, ואפלו היה קבלן היינו שיש זכות למלוה לגבות ממנו אף קודם שתבע את הלזה, דהוא נחשב גם כלוה מהמלוה, אמנם ס"ל לשו"ע דאף בקבלן אם הלזה טוען פרעתי באופן שהוא נאמן, נפטר אף הקבלן". ואם שני החובות יש לו עליהם שני שטרות שאין ללוה מיגו לומר להד"ם או פרעתי, אם לא פרעו בעדים, נאמן המלוה שלא הסכים לקבלו עבור חוב מסויים, במגו דלא היו דברים מעולם שלא פרע לו הלזה כלום והיה נאמן כיון שהשטרות בידו, ונשבע בנקיטת חפץ ונזמל כמו כל שטר שאם הלזה טוען שישבע שלא נפרע, שצריך לישבע. ואם יש בו בשטר נאמנות שיהיה נאמן לומר שלא פרע ולא יצטרך להישבע, נזמל בלא שבועה. ואפלו אם פרעו בעדים, ומעידים שבתורת פרעון נתנם לו, ואינם יודעים מאיזה שטר, כיון שיש בידו שתי שטרות נאמן לומר שקבלם בשביל החוב שאין לו בו ערב, ונשבע, ונזכה חובו מהלזה או מהערב, ואם יש בו נאמנות, נזכה בלא שבועה.

עה. הקשה הש"ך דאמנם שיטת בעל התרומות [שהוא מקור הלכה זו] דבטוען הלזה פרעתי, נפטר אף הקבלן, אולם הרמ"א לקמן סימן קכ"ט סעיף ט"ו פסק דהקבלן לא נפטר בטענת פרעתי של הלזה, וא"כ אמאי הכא נפטר וצ"ע. ולכן הש"ך לקמן סימן קכ"ט פוסק כהמחבר כאן שאם טוען הלזה פרעתי נפטר הקבלן. עו. באופן זה שיש לו מיגו דלהד"ם, סגי שחוב אחד יהיה בשטר והשני בע"פ, אבל בהמשך הסעיף שפרעו בעדים ואין מיגו דלהד"ם, צריך ששתי החובות יהיו בשטר ושניהם בידו [סמ"ע].

יו סיון

ד הוציא עליו שטר מקנם, ואמר הלזה מנוף, או אמנה ומעיקר הדין אינו נאמן לטעון כן כיון שהשטר מקויים, אולם כאן איירי ואמר המלוה בן הדיבר, אבל שטר בשר היה לי ואבד, כיון שהודה ששטר זה אין בו כלום, הוי כמלוה על פה, ולכן נשבע הלזה הסת, ונפטר.

סימן פד

הפוגם או פוחת שטרו, או עד אחד מעיד שהוא פרוע ובו ה' סעיפים

א לעיל בסימן פ"ב נתבאר שאם הלוח טוען פרעתי, אין משביעים את המלוה, אא"כ הלוח תובע שישבע, אולם הפוגם שטרו, לא יפרע אלא בשבועה, אף על פי שלא טען הלוח השבע לי כי הפורע רגיל לדקדק משא"כ הנפרע, ולכן הטילו עליו שבועה כדי שידקדק היטב. ביצד, תרי ששטרו אלה זזו, וטען הלוח פרוע בלו, והמלוה מודה ואומר לא נתפרעתי אלא מקצתו, כיון שהמלוה עצמו מטיל פגם בשטרו, שאין הלוח חייב כפי הכתוב בשטר, לכן לא יפרע את השאר, אלא בשבועה בנקיטת חפץ בעין של תורה. אפלו היו עדים בשעת הפרעון וראו שפרע מחצה, או שכתב לו שוכר במה שפרע מחצה, מ"מ לא יפרע השאר אלא בשבועה, ולא אמרינן אם איתא דפרע טפי, בעדים הנה פרע ליה, בפרעיה מעקרא ולא אומרים שאם היה פורע יותר כטענת הלוח, היה גם פורע בעדים כמו שפרע את החצי הראשון, או היה כותב לו שוכר על החצי השני כמו שכתב על החצי הראשון. ואפלו דקדק לצרף

עו. ומה שאין המלוה נאמן בטענתו במיגו שלא היה מודה שהשטר מזויף, משום דהוי מיגו להוציא, ודעת השו"ע דלא אומרים מיגו להוציא, והרמ"א לעיל סי' פ"ב שהביא את היש חולקים שאומרים מיגו להוציא, לפי דעה זו יחלקו על דין דהכא [ש"ך].

בְּחֻשְׁבוֹנוֹ שביים זה קיבל כך וכך, וביום זה קיבל כך וכך, ודקדק בחשבונו עד דיוק של אפלו פחות משנה פרוטה, מ"מ לא אמרינן בינו שדקדק כל בה, קושטא קאמר ולא שייך הסברא שהנפרע לא מדייק, כי רואים שכן מדקדק, מ"מ לא יפרע בלי שבועה. ואם יש בו בשטר נאמנות למלוה, אף על פי שלא פרש שהנאמנות 'בין בבלו בין במקצתו', מ"מ נוטל בלא שבועה כי סתם נאמנות הוא בכל ענין.

יח סיון

ב בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים שבפוגם שטרו אין גובה אלא בשבועה, בְּשִׁעְבֵּר זְמַנוֹ של הפירעון. אֲכַל אִם הוּא תוֹךְ זְמַנוֹ שחזקה אין אדם פורע תוך זמנו, אף על פי שפגם שְׁטָרוֹ ומודה שפרע מחצה תוך זמנו, מ"מ יִפְרַע שְׁלֹא בְּשִׁבְעָה^ט, אֲלֵא אִם בֵּן טַעַן הַלְוָה יִשְׁבַּע לֵי"ט.

ג בְּתוֹב בּוֹ פֶּרְעוֹן בִּינֵי יְשִׁימֵי בֵּין שוֹרוֹת הַשְּׁטֵר, לא חֲשׂוֹב בְּפֹגֵם שְׁטָרוֹ לְחִיבּוֹ שְׁבִיבָה דבאופן זה אין זה נחשב לפוגם שטרו, אלא כאילו נכתב מראש על סכום הנשאר, ובלבד שזה נכתב מידיעת הלוה. אמנם הוי כשטר רגיל שאם הלוה תובע שבועה צריך להישבע. (וע"ל סימן מ"ד ס"ו וסוף סימן מ"ה). שְׁטֵר שְׁפָתוֹב בּוֹ פֶּרְעוֹן בִּינֵי יְשִׁימֵי אֲרֻבַּע מֵאוֹת וְחֹבִים והכתיבה היא עַל הַגֵּרָד היינו מקום שניכר שהיה כתוב דבר אחר וגדרוהו וכתבו דבר אחר, וְטוֹעֵן הַלְוָה שִׁפְרַע יוֹתֵר וכתב ע"ג השטר את הסכום שפרע, וְהַמְלִיחַ גֵּרָד את מקום הַפֶּרְעוֹן מה שהיה כתוב בו וְחֹזֵר וְכָתַב מַה שֶּׁרָצָה, אִם כָּתַב הַפֶּרְעוֹן הוּא כָּתַב יָד הַלְוָה, הַדִּין עִם הַמְלִיחַ כי מוכח שטענתו של הלוה אינה נכונה, כי הסכום שכתוב כעת הוא כתב ידו.

יט סיון

ד (כפול לעיל סימן מ"ו ס"ז) הַפְּוֹתֵת שְׁטָרוֹ לא שפגם שטרו שכבר נפרע מקצתו, אלא שמודה שמראש לא הלוה ככל הסכום הכתוב בשטר, נִפְרַע

ע.ה. הטור כתב שרבי האי חולק וס"ל דאף בתוך זמנו נפרע בשבועה. והש"ך כתב שאינו יודע היכן מצא כן בדברי רב האי, והעיקר כדברי המחבר. ע.ה. והסמ"ע והש"ך תמהו ע"ז, דכיון שבמת תוך זמנו גובה מיתומים בלי שבועה מכח החזקה, ע"כ שאין הלוה יכול לתבוע שבועה, דהרי טוענים ליתומים כל מה שאביהם היה יכול לטעון.

שְׁלֹא בַשְּׁבוּעָה. בַּיּוֹם, הָיָה שְׁמֵרוֹ אֲלֶיךָ זֶה, וְטוֹעֵן הַלּוּהַ פְּרַעְתִּידִךָ בְּלוֹ, וְהַמְלוּהַ אוֹמֵר לֹא נִתְפָּרַעְתִּי בְּלוֹם אֲבָל אֵינְךָ חַיֵּב לִי אֲלֵא חֲמֵשׁ מֵאוֹת, וּמָה שֶׁנִּכְתַּב אֲלֶיךָ, אֲמַנָּה הַסְכָּמָה הֵיטָהּ בִּינֵינוּ שֶׁסִּמַּכְתָּ עָלַי שְׁלֹא אֶגְבֵּה יוֹתֵר מִהַסְכּוֹם הָאִמִּיתִי שֶׁל הַהַלְוָאָה, אָתָּה עַל פִּי שְׁאִין בּוֹ נִאֲמָנֹת, נִפְרַע שְׁלֹא בַשְּׁבוּעָה דְנֵאמָן בְּמִיּוֹגָה שֶׁהִיא טוֹעֵן שֶׁהִשְׁטַר אִמְתָּה, וְלֹא הוּי מִיּוֹגָה לְהוֹצִיא, דְהָרִי שְׁטַר טוֹב בִּידוֹ, אֲלֵא אִם בֶּן יֹאמֵר הַלּוּהַ הַשְּׁבַע לִי כְמוֹ בְּכָל טַעֲנַת פְּרַעְתִּי. טַעֲנֵן הַמְלוּהַ לֹא נִתְפָּרַעְתִּי בְּלוֹם, אֲבָל אִין תְּחִיב אֲלֵא חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְהַעֲדִים טַעוֹ וְכִתְבוּ אֲלֶיךָ זֶה וְהַלּוּהַ טַעֵן שֶׁפְּרַע כּוֹל, הָרִי מוֹדָה שֶׁהַעֲדִים הַעֲדִידוֹ שֶׁקָּרַךְ מִמִּילָא הַשְׁטַר פְּסוּל, וְהוּי כְּטוֹעֵן עַל מְלוּהַ עַל פֶּה, וְלִכֵּן נִשְׁבַּע הַלּוּהַ הַסֵּת, וְנִפְטָר

הַ עַד אֶחָד מֵעִיד בַּשְּׁטַר שֶׁהוּא פְּרוּעַ כְּדַבְרֵי הַלוּהַ, וְהַמְלוּהַ טוֹעֵן שְׁלֹא נִפְרַע כְּלוֹם, לֹא יִפְרַע אֲלֵא בַשְּׁבוּעָה וְאִף כֵּאֵן נִשְׁבַּע אִף בְּלִי תְּבִיעַת הַלוּהַ לְהִשְׁבַּע. וְאִין זֶה אֵלָּא רַק כַּעֲשֵׂי שְׁבוּעָה דְאִוְרִייתָא, דְּבַדְאִוְרִייתָא נִשְׁבַּע וְנִפְטָר, וְכֵאֵן נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל. בְּמָה דְבָרִים אֲמִוּרִים, בַּשְּׁעֵבֵר זְמָנוֹ. אֲבָל אִם הוּא תוֹךְ זְמָנוֹ, נִפְרַע שְׁלֹא בַשְּׁבוּעָה, אֲלֵא אִם בֶּן טַעֵן הַלּוּהַ יִשְׁבַּע לִי כְמוֹ בְּכָל טַעֲנַת פְּרוּעַ בַּשְׁטַר. וְהַש"ךְ חוֹלֵק וְס"ל ד"א צ"ל לְהִשְׁבַּע. עַד אֶחָד מֵעִיד עַל שְׁטַר שֶׁהוּא פְּרוּעַ, וּמֵת הַמְלוּהַ עַד שְׁלֹא נִשְׁבַּע, אִין יוֹרְשִׁין גּוֹבֵיין אוֹתוֹ דְאִין אָדָם מוֹרִישׁ מִמּוֹן שְׁאִין יִכּוֹל לְגַבְתּוֹ אֵלָּא בַשְּׁבוּעָה, וְהוּא תְּדִין לְפִנְיָם שְׁמֵרוֹ, וּמֵת עַד שְׁלֹא נִשְׁבַּע^פ.

פ. כתב הטור שרב האי חולק וס"ל דאף בתוך זמנו נפרע בשבועה. והש"ך תמה שאינו יודע היכן מצא כן בדברי רב האי.

פא. הב"ח הסמ"ע והש"ך תמהו דדין זה שאין אדם מוריש שבועה לבניו, הוא רק כשירשיו באים לגבות מירשי הלוה ומת לוה בחיי מלוה, אבל כשבאים לגבות מהלוה עצמו, שפיר יורשים ממון זה, ונשבעים רק שלא פקדנו אבא וגוברים, וצ"ע.

סימן פה

הוציא שטר חוב והלה מוען שמכר לו שדהו
ובו ז' סעיפים

כ סיון

א ראובן שהוציא שטר חוב על שמעון, ושמעון הוציא שטר שראובן מכר לו שדהו אחר שהניע זמן פירעון שטריו, ואומר שמעון הלוה אלו תיב היתתי לך כפי טענתך הנה לך לפרע ממני מהמעות שהיו בידי ולא למכר לי שדה וכיון שמכרת לי שדה, ראיה שכבר פרעתי לך ואין לי שום חוב אצלך, וראובן טוען שעשה זאת, כדי שאם יטען שאין לו מהיכן לשלם, יגבה את השדה שברשותו, אם הוא במקום שנתהנין שמי שקונה שדה נותן מעות ואחר כך בותבין לו שטר, מענתו מענה, שלא היה לו לבתב שטר המכירה אחר שקבל המעות אלא מיד כשהלוה נתן לו מעות עבור המכר, היה לו לומר שמעכבם עבור חובו, וממה שכתב לו שטר מכר, מוכח כדברי הלוה, ונאמן הלזה לומר פרעתי ושוכר היה לי ואבד. ואפלו שיש בו נאמנות כי החזקה שלא היה מוכר לו שדהו אא"כ כבר פרע לו, הוי כאנן סהדי, והוי כהוכחה ברורה שכבר פרע, שודאי לא מהני נאמנות^פ. ואם אומר מנוף הוא השטר חוב, יש מי שאומר שאינו נאמן, כיון שהוא מקנים ולא מהני ההוכחה שמכר לו שדהו, כיון שיש שטר מקויים לפנינו, ולא טען פרעתי. ויש אומרים שהוא נאמן כיון שיש חזקה שלא היה מוכר לו שדהו אם חייב לו ממנו^פ. ואם עדין לא הניע זמן שטריו לפורעו, אין מענתו של הלוה מענה כי לכן מכר לו שדהו

פב. ואפי' האמינו כבי תרי, וא"כ אפי' יפרע בפני עדים יצטרך לפרוע עוד הפעם, אבל כאן שמביא עדים על המכירה שאני, דלא האמינו להכחיש רק עידי פירעון ולא עדים שמעידים על דבר אחר.

פג. והש"ך כתב דאין מי שחולק וודאי שאין נאמן לטעון מזוייף נגד שטר מקויים. והתומים תירץ דמירי שמקויים בקיום דרבנן, וכיון שיש ריעותא לפנינו צריך קיום דאורייתא.

כי היה זקוק למעות, ולא יכל לתבוע ממנו את החוב, כי עדיין לא הגיע זמנו. ואם הוא במקום שבִּבְתִּיבִין שָׁטַר וְאַחַר כֵּךְ נִזְתָּנִים מְעוֹת, אָף עַל פִּי שְׁהִינֵעַ זְמַנּוֹ לַפְרוּעַ, אִין מְעַנְתּוֹ שֶׁל הַלוֹה מְעַנָּה, שְׁוֹה יֵאמַר לֹא מְכַרְתִּי לָךְ הַשְּׂדֵה אֱלֵא כְּדִי שְׁתִּיחֶה לִּי מִמָּה לְגַבּוֹת חוֹבִי כִּיּוֹן שְׁלֵא הֵיית נוֹתֵן לִי מְעוֹתֶיךָ בְּלִי שְׁטַר מְכִירָה, הֵייתִי מוֹכֵרָה לְכַתּוּב לָךְ שְׁטַר מְכִירָה וְלִקְבַל מְעוֹתַי, וְאח"כ אבוא לגבות חובי מקרקע זו שקנית ממני.

ב בסעיף הקודם מדובר שהמלוה מכר שדהו ללוה אחר שהגיע זמן הפירעון. ואם הַלּוֹה מְכַר כְּרַקַּע לְמַלּוֹה אַחַר שְׁהִינֵעַ זְמַן פְּרִיעַת שְׁטַרּוֹ, לא מבעיא במקום שכותבים שטר ואח"כ נותנים מעות, ודאי היה לו לעכב את השטר לעצמו ולא לשלם לו, אלא אִפְּלוּ בְּמָקוֹם שְׁנוֹתָנִים מְעוֹת וְאַחַר כֵּךְ בּוֹתְבִים שְׁטַר, יְכוּל הַלוֹה לִזְמַר לֹא לְמַלּוֹה אֱלֹו חֵיב הֵייתִי לָךְ הֵיךְ לָךְ לְטַרְף הַשְּׂדֵה בְּשִׁמְכִרְתִּיו לָךְ וְלֹא לַתּת לִי כֶסֶף, וּמִמָּה שְׁקִנִּית מִמְּנִי אַת הַקְרַקַּע בְּכֶסֶף מְלֵא, מוֹכֵב שְׁאִינֵנִי חַיִּיב לָךְ כְּלוּם פ"ה. הַגְּהֵ: אָבַל אִם מְכַר לוֹ מְטַלְטְלִין, לֹא יְכוּל לִזְמַר אֱלֹו הֵייתִי חֵיב לְמָה לֹא תְּבַעַתְּ מִמְּנִי מְחוּבָּךְ, דְּזֵה יוֹכַל לִזְמַר אֱלֹו תְּבַעַתִּי דְרַתִּי שְׁלֵא תִמְכַּר לִי כֶּלֶל אֵלֵא תִטְמִינִם מִמְּנִי או שמתכרם לאחר ולא אוכל לטרוף אותם מהם, כי אין טרפין מטלטלין מלקוחות. (משוּנָה מִיִּמּוּנֵי סֵפֶר מִשְׁפָּטִים).

כא סיון

ג רְאוּבֵן הוֹצִיא שְׁטַר עַל שְׁמַעוֹן, וְשְׁמַעוֹן הוֹצִיא שְׁטַר עַל רְאוּבֵן וּזְמַנּוֹ מֵאַחַר לְשְׁטַרּוֹ שֶׁל רְאוּבֵן, וְהִגִּיעַ זְמַן הַפְּרַעוֹן שֶׁל הַשְּׁטַר שֶׁל רְאוּבֵן קָדָם שְׁלּוֹה מִשְׁמַעוֹן, יְכוּל שְׁמַעוֹן לִזְמַר לְרְאוּבֵן אֱלֹו הֵייתִי חֵיב לָךְ לֹא הֵיךְ לָךְ לְלוֹת מִמְּנִי, אֱלֵא הֵיךְ לָךְ לְפָרַע מְחוּבָּךְ פ"ה. הַגְּהֵ: וְדוֹקָא שְׁהַשְּׁטַר כְּדוּר וְיִכוּל לְגַבּוֹת חוֹבוֹ מִשְׁמַעוֹן בְּלִי טַעוּנָה, אָבַל אִם יֵשׁ טַעֲנָה עַל הַשְּׁטַר, כְּגוֹן שִׁישׁ בּוֹ חֲשַׁשׁ אֲסַמְכְתָּא או כְּדוּמָה, יוֹכַל

פד. הש"ך כתב שלא מצא מקור לדין זה, וגם תמוה הוא מסברא, כי הלוה יטען אולי היית מסלקני במעות, ואני רציתי קרקע זו, לכן קניתי אותה ואין לפסול שטר טוב בסברא זו.

פה. והש"ך חולק, כי יכול לטעון שרצה ללוות ממנו כדי שיגבה ממנו זיבורית כי זה מה שיש לו, והוא יגבה ממנו בינונית.

לומר הייתי מתירא שאי אפשר לי לגבות בשטרך מכח אסמכתא, על כן
הצרכתי ללות, כי לא היה לי פנאי לדון ולנגש אותך (משוואה הלא"ט
כלל ע"ב סימן ז'). ויש מי שאומר, דלא שָׁנָא בְּאַתְרָא דִּיהֵבִי וְזוּי
וְהָדָר בְּתַבִּי שְׁטָרָא דודאי לא היה לו ליתן שטר הלוואה, אלא היה לו לעכב
המעות לעצמו, וְלֹא שָׁנָא בְּאַתְרָא דְתַבִּי שְׁטָרָא וְהָדָר יְהֵבִי וְזוּי כי
אם יטען שהיה צריך לתת לו שטר הלוואה, דלולא זה היה מכחש לומר אין לי
מעות לפדוע לך, א"כ לא היה מלוה לך, כי כעת תתפוס במעות בפירעון החוב.
ועוד דאין דרך לעשות עצמו עבד לזה ללמה כדי להוציא חובות אחרים. ויש
אומרים דהני מלי בְּאַתְרָא דִּיהֵבִי וְזוּי וְהָדָר בְּתַבִּי שְׁטָרָא כי אז לא
היה צריך לכתוב לו שטר, אלא לעכב את מעות ההלוואה בעד חובו, וְאִפְלוּ
אִם יֵשׁ לְרֵאוּבֵן זְבוּרִית וְלִשְׁמַעוֹן עֲדִית, אֵינּוּ יָכוֹל לֵאמֹר לְיֹדֵי מְמָד
כְּדִי שְׁאֵאָבְהָ מְמָד עֲדִית כעת בומן הפירעון של שטרך שכבר הגיע זמנו
וְאֵנְהָ אֹתְךָ הַזְבוּרִית כשיגיע זמני ואולי יהיה לי רק זיבורית, ואין יכול לומר
כן, כי גם בלי שלוח ממנו יכול לגבות ממנו כעת את העידית שיש לו. וְאִם
הוּא בְּאַתְרָא דְתַבִּי שְׁטָרָא וְהָדָר יְהֵבִי וְזוּי, אֵינּוּ יָכוֹל לֵאמֹר לוֹ
תְּהִי לְךָ לְפָרַע מִחוּבְךָ לפי הדיעה האחרונה שבאופן זה אין טענה למה לוזה
ממנו כשהוא עצמו חייב לו, כי עשיתי זאת כדי שיהיה לי כיצד לגבות חובי,
אֲלֵא כָּל אֶחָד גּוֹבֵה חוּבוֹ. ראה הקדמה בהערה¹⁵ וּמִיָּהוּ, אִם יֵשׁ
לְשֵׁנֵיהֶם עֲדִית אוּ בִּינוּנִית אוּ זְבוּרִית שאין שום רווח שיגבה כי ממילא
יצטרך לתת בחזרה מה שגבה, או שֵׁשׁ לְאֶחָד עֲדִית אוּ בִּינוּנִית וְלִשְׁנֵי
זְבוּרִית, עוֹמֵד כָּל אֶחָד בְּשָׁלוֹ אע"פ שאם בעל הזיבורית יתחיל לגבות
חובו, ירויח עידית, ואח"כ יתן את הזיבורית שלו, מ"מ כיון שאפשר להתחיל

פו. מלוה הגובה חובו מן הלוה כשארין לו מעות או מטלטלין גובה מקרקעותיו,
וגובה מבינונית. גדר בינונית לא נמדד לפי מה שנקרא בעולם בינונית, אלא
יחסית ללוה עצמו. ולכן אם יש ללוה בינונית וזיבורית, הרי הבינונית נחשבת
לעידית, וגובה מהזיבורית. וכשכל אחד חייב לשני, ויש לאחד עידית או בינונית
ולשני יש זיבורית, גובים רק באופן שמכל צד שנתחיל יגבה קרקע מוגדרת, אבל
באופן שאם נתחיל מצד א' ירויח משהו מסויים, ואם נתחיל מהצד השני לא
ירויח, אינו יכול לכפות להתחיל הצד הראשון. ולכן אם יש לאחד עידית ולאחד
זיבורית, אין יכול בעל הזיבורית לדרוש להתחיל לגבות כדי שהוא יגבה את
העידית, ואח"כ כשיבוא לגבות ממנו יתן לו את הזיבורית.

הפוך, ואז לשניהם יהיה זיבורית, אין יכול לכוף שהוא יתחיל לגבות. וכן אם יש לזה בינונית וזבורית ולזה זבורית, עומד כל אחד בפשלו כי לא ריוח כלום, כי יחזור ויגבהו מה שגבה ממנו. אבל אם יש לזה עדיית ובינונית, ולזה זבורית, זה גובה וזה גובה כי בזה בעל הזיבורית מרויח ע"י הגבייה, כי כשיגבה בעל העידיית והבינונית את הזיבורית, אח"כ כשיחזור ויגבה ממנו, יגבה את הבינונית, וכן אם יתחיל בעל הזיבורית לגבות, הרי יקבל את הבינונית ותיהפך להיות אצלו עידיית, ויחזור ויגבהו את הזיבורית. ואם זמן ההלוואה של השטר שמוציא שמעון על ראובן היה קדם שהגיע זמנו של שטר של ראובן ליגבות, אז בכל ענין יעמד כל אחד בפשלו שאין אחד מהם מפסיד שטרו, ואם יהיה איזה נפקא מינה, זה יגבה וזה יגבה, שאין יכול לומר היה לה לפרע בחובך, שהרי עדין לא הגיע זמנו לגבותו. אפלו היה ביום אחרון, כגון שראובן הלוח לשמעון בשטר לחמש שנים, וביום שנשלמו החמש שנים בא ראובן ולזה משמעון לעשר שנים, אין שמעון יכול לומר לראובן אלו חוב היתני לה למה שעבדת עצמך בשביל יום אחד כי אע"פ שיש אנשים שפורעים ביום האחרון של ההלוואה, מ"מ כיון שאין יכול לכפותו לפרוע עד למחרת, יתכן שהיה זקוק לכסף והלוה לא הסכים להלוותו אלא רק לעשר שנים, ולכן שיעבד עצמו לזמן רב כזה, ונוכה זה פשלו לסוף חמש שנים וזה פשלו לסוף עשר שנים. הגה: ראובן שתובע משמעון לשלם לו, והשיב לו שמעון הלא אתה פרעת לי זה השבוע מה שהיית חייב לי, ואם אני הייתי חייב לך למה לא עפכת את מעותי בחובך, וראובן אומר האמנתיך שתפרע חובך, נאמן, כגון דיוכל לומר לא פרעתיך כלל השבוע, או עדין לא הגיע זמני של שטרי כנגדך אז שתפרעני (מרדכי פרק שני דיני גזרות). אשה שהקדישה נכסיה וצותה שידורו בנותיה בפתים ויתנו שכירות להקדש, ואתר כף הביאה פת אחת שטר מתנה מקדם לשטר מתנה של הקדש, ושאר היורשים אומרים אלו היה שטרך אמת למה נתת שכירות להקדש, אם הפת נותנת אמתלא על השכירות, הדין עמה, ואם לאו, הדין עם היורשין (משנות הרא"ש כלל ע' סימן ט).

פו. אבל בלי סברא זו אין דרך בני אדם להשתעבד לפני שגובים חובם, אפי' שיתכן שרצה כסף גם של עצמו וגם ללוות מהשני [נתיבות].

ד באופן שיש לכל אחד חוב על השני אם מת אחד מהם והניח יתומים קטנים, כל אחד עומד בשלוי, אפלו לא הניח להם אביהם כלום כי אם הניח קרקע, אין טעם לגבותו, כי יחזרו ויגבוהו מהיתומים^פ, אלא אפילו לא הניח כלום, שמדינא דגמרא אין גובים מיתומים ממטלטלין אלא רק מקרקעות, וא"כ באופן זה היתומים יכולים לגבות מעות מהשני, והוא לא יוכל לחזור ולגבותם מהם בחזרה, מ"מ הדין למעשה שאין גובים כי לא ירויחו כלום, כיון שאם יגבו מנות, אפלו מעות, חוזר ונזכה אותם מהם, אחר תקנת הנאונים שתקנו שגזרים מטלטלי דיתמי.

כב סיון

ה אפלו היתומים קטנים שהדין הוא שאין גובין מהם עד שיגדילו, כי חוששין שמא אביהם התפס מנכסיו למלוה קודם שמת, וא"כ כאן היה מקום לומר שהם יגבו ממנו מה שחייב להם, והוא לא יגבה חובו עד שיגדילו, קמ"ל שאין אומרים שהם יגבו מיד ולא ינכה מהם עד שייגדלו, בין שתפס את החוב הנגדי שהוא חייב להם בתי אביהם ורק כשבאים להוציא מהיתומים אומרים שאין מוציאין שמא אביהם התפס מנכסיו, אבל כאן שהשני מוחזק ורוצה רק שלא יוציאו ממנו מכח מה שהיתומים חייבים לו, ודאי שאין מוציאין ממנו.

ו שנים ראובן ושמעון שיש לכל אחד מהם שטר חוב על חברו במנה, והיה בענין שהדין הוא שיעמד כל אחד בשלוי ואף אחד לא יגבה, כי אין בזה שום רווח כמו האופנים שנתבאר לעיל סעיף ג', ומכר אחד מהם שטר חובו לאחד שראובן מכר שטרו נגד שמעון ללוי, וכעת לוי הוא התובע של שמעון, אבל שמעון תובע את ראובן ולא את לוי, ולכן תלוקת לוי נזכה מהלוח משמעון, וחוזר תלוח שמעון ונזכה מהמוכר מראובן מקניי חרי מנכסים שיש בידו. אבל שמעון, לא יכול לגבות מהקרקע שלוי גבה ממנו בחובו, בטענה שכיון שלוי גבאו מכח ראובן, הרי נכסי ראובן משועבדים לחובו שקדם לקנייתו, ומה שלוי גבה משמעון, זה חלק מנכסי ראובן

פ. ואפילו שתמיד אם יש בידו מעות אין מגבהו קרקע, הכא שאם יגבהו מעות יהיה לו הפסד, כי לא יוכל לחזור ולגבות חובו, יכול לכתחילה להגבותם קרקע.

שמשועבדים לשמעון, כיון שהדין שאם יש ללוה בני חורין, אי אפשר לגבות מלקוחות, ויש לראובן בני חורין אחרים. **וְאִם אִין לְמוֹכֵר רְאוּבֵן נְכָסִים** מהיכן לשלם את חובו לשמעון, **אִם נָבַח תְּלוּקָה לוי קִרְקַע מְזַח משמעון,** חוֹזֵר שמעון וְגוֹבָה מְמַנּוּ מלוי, **שֶׁהָרִי הוּא מְשַׁעֲבֵד לוֹ לְחֹבּוֹ** שכל קרקע שקיבל מכח קניית שטרו מראובן משועבד לחובו של שמעון שקדם לקנייתו, **וְאִם לוי נָבַח מְמַנּוּ משמעון מְטַלְטְלִין,** **אִם רְאוּבֵן שֶׁעֲבָד לוֹ** לשמעון **מְטַלְטְלִי אֲנִי מְקַרְקְעִי** ששיעבד לו בפירושו מטלטלין אגב שיעבוד הקרקע, וגם כתב לו בין מטלטלין **שְׁכַבְר קָנָה וְשִׁיקָנָה** ובין מטלטלין שיקנה בעתיד, אבל בלי לכתוב מפורש לא משתעבד מה שיקנה בעתיד^{פס}, **חוֹזֵר וְגוֹבָה אוֹתָם מְמַנּוּ, וְאִם לְאוּ, אִינוּ מוֹרֵף מְמַנּוּ כְּלוּם** כי לא גובים מלקוחות רק קרקעות ולא מטלטלין, אא"כ שיעבדם מראש אגב קרקע.

בג סיון

ז רְאוּבֵן נִתְחַיֵּב לְשִׁמְעוֹן מְאָתִים, וְשִׁמְעוֹן לְרְאוּבֵן מְנָה, וְשִׁמְעוֹן עָמַד כְּבֵר בְּדִין עִם רְאוּבֵן עַל הַמְנָה, וְנִתְחַיֵּב בְּבֵית דִּין, וְאָמַר שִׁמְעוֹן אֲתָה חַיֵּב לִי מְאָתִים, תְּחַסֵּר מֵהֶם הַמְנָה כִּנְגַד מְנָה זֶה ותפרע לי רק מנה, ע"י שתוריד מחובי שאתה חייב לי, מה שאני חייב לך, **הַשֵּׁיב רְאוּבֵן אֲנִי לֹא עֲמַדְתִּי עִמָּךְ בְּדִין עַל הַמְאָתִים, וְכַמְדָּמָה לִי שִׁישׁ לִי רְאִיזוֹת שְׂאֲנִי פְטוּר מֵהֶם, אִם שְׁטַרְוֹ שֶׁל שִׁמְעוֹן כִּלְפֵי רְאוּבֵן מְקַנָּם** וממילא ראובן לא יוכל לטעון שום טענה נגד השטר ויהיה חייב לשלמו, **לִכֵּן הָדִין עִמּוֹ עִם שִׁמְעוֹן שְׂרְאוּבֵן יוֹרֵד מֵחֹבּוֹ אֵת הַמְנָה שֶׁשִׁמְעוֹן חַיֵּב לוֹ.**

פס. בדרך כלל שיעבוד חל רק על נכסים שכבר היו קיימים בשעת ההלוואה, אבל מה שקנה אח"כ לא משתעבד, אפילו קרקעות, אא"כ כתב לו מפורש שמשעבד לו גם מה שיקנה. ובלשון השו"ע משמע שרק לענין אם לוי גבה מטלטלין צריך שיכתוב 'דאקנה', ולא אם גבה קרקע, וצ"ב מדוע. ולדעת הסמ"ע זה אכן נכון אם מדובר שראובן המוקדם מכר שטרו ללוי ולוי גובה משמעון, ששמעון חוזר וגובה מלוי אף בלי דאקנה, כי כשהלוה לראובן השתעבדו לו כל נכסי ראובן כולל כל המשועבד לחובותיו, משא"כ אם שמעון מכר ללוי, וגבה מראובן, אין ראובן חוזר וגובה ממנו בלי דאקנה. אולם דעת הש"ך דלענין גביית קרקע כאן לא בעינן 'דאקנה' בכל גווני, דכל מי שהלוה לשני משתעבד לו שטרותיו מכח שיעבודא דר"ג דמהני גם על חובות שנעשו אח"כ, משא"כ בגבה מטלטלין בעינן בהם 'דאקנה' [מלבד מה דבעינן שיעבוד אגב קרקע], דלא מהני בהם שיעבודא דר"ג בלי 'דאקנה' כיון שיכול להבריחם.

סימן פו

ראובן נושה בשמעון ושמעון בלוי, מוציאין מלוי
ונותנין לראובן
וכו מ' סעיפים

א ראובן שנושֶׁה מְנָה בְּשִׁמְעוֹן ראובן הלוה מנה לשמעון, וְשִׁמְעוֹן בְּלוֹי ושמעון הלוה מנה ללוי, מוציאין את המנה מלוי ונותנין לראובן כי זה נחשב שלוי משועבד לראובן, וזה הוא הנקרא בכל מקום שיעבודא דרבי נתן, שהוא חידוש דין זה, לא שנא אם נתחייב לו לוי בכר לשמעון בשעה ששמעון לזה מראובן וא"כ כששיעבד נכסיו לראובן, שיעבד לו אף את החוב שלוי חייב לו, לא שנא נתחייב לו אחר כך שקודם שמעון לזה מראובן ואח"כ הלוה ללוי, מ"מ אף בזה לוי משועבד לראובן, כי מתייחסים ששמעון הלוה ללוי את הכסף שקיבל מראובן, ולכן לוי משועבד לראובן. ואין חלוק בזה בין מלוה בשטר למלוה על פה, בין ששני הלווים מודים כל אחד למלוה שלו, ולכן מוציאין מלוי ונותנים לראובן בכל ענין שיתחייב סיבת חוב ללוי לשמעון, בין דרך הלואה שהלוה לו, בין דרך מקח וממכר, בין דרך שכירות^א. הגה: ראובן שיש לו משכון מן הגוי מחמת שהלוה לגוי בריבית, והגוי חייב גם לשמעון, יש אומרים דיכול שמעון לפדות המשכון מראובן, ונותן לו קרן וריבית שעלה עליו^ב, וגובה חובו מן המותר^ג כשהמשכון שווה יותר (מסובת מהרי"ל סימן קפ"ח), וכן נראה לי, מאחר שאין לגוי לפרע בענין אחר, שמעון יש

א. אבל מעות ששמעון צריך לקבל בתורת צדקה, אינו משועבד לראובן [נתיבות].
ב. ואם סיכמו שמלוה לשנה בעד כך וכך ריבית, אם שמעון בא באמצע השנה, צריך לשלם לראובן את כל הריבית של כל השנה [ש"ך].
ג. ובאופן שראובן קיבל על עצמו אחריות על המשכון, והגוי אנס ויתבע אותו על מה שמסר את המשכון לשמעון, אינו חייב לתת את המשכון לשמעון [סמ"ע].

כָּל זְכוּת הַגּוֹי וְכוּן שִׁלְגוּי הִיּה זְכוּת לַתּוֹת לְרַאוּבֵן אֶת הַקֶּרֶן וְהַרִיבִית וְלַהּוֹצִיא מִמֶּנּוּ אֶת הַמִּשְׁכּוֹן, הִרִי כְּשִׁלּוּה מִשְׁמַעוֹן שִׁיעֵבֵד לוֹ אִף זְכוּת זוֹ, וְאִף עַל פִּי שֵׁישׁ מִי שְׁחֹלֵק בְּזֶה (צִיט יוֹסֵף סִימֵן ע"ג), נִרְאֶה לְדוֹן כְּמוֹ שְׁכַתְּבָתִּי.

כד סיון

ב כִּמְה דְבָרִים אֲמוּרִים שְׁמוּצִיאִים מִלּוּי וְנוֹתָנִים לְרַאוּבֵן, דּוּקָא כְּשֵׁאִין לְשַׁמְעוֹן נְכָסִים לְפָרַע מְמַנּוּ, שְׁסֻדְרוּ לוֹ בֵּית דִּין וְהַשְׁבִּיעוּהוּ וְלֹא מִצְאוּ לוֹ אֲלָא חוּב זָה. אִף עַל פִּי שֵׁישׁ לוֹ נְכָסִים כְּמִדִּינָה אַחֲרָת כְּמוֹ שֶׁאִין מִטְרִיחִין אֶת הַמְלוּה לִילֵךְ לַגְבוֹת מִנְכָסִים בְּנֵי חוּרִין הַנִּמְצָאִים כְּמִדִּינָה אַחֲרָת, אֲלָא גוּבָה מִמְשׁוּעֵבֵדִים הַנִּמְצָאִים כִּאֵן (רִי"צ סִימֵן שֵׁנ"ג), אֲכַל אִם יֵשׁ לוֹ כְּמִדִּינָה זוֹ נְכָסִים וְרַאוּבֵן יִכּוֹל לַגְבוֹת חוּבוֹ מִנְכָסִים אִלּוּ, אִין בֵּית דִּין נִזְקָקִים לְהוֹצִיא מִזֶּה מִלּוּי וְלָתֵת לָזֶה לְרַאוּבֵן, כִּי הַשִּׁיעֵבֵד שֶׁל לוי נִחְשָׁב כְּמוֹ מְשׁוּעֵבֵדִים, וְאִין נִזְקָקִים לְמְשׁוּעֵבֵדִים בְּמִקּוֹם שֵׁישׁ בְּנֵי חוּרִין²².

ג אִף בְּזִמְנֵי שֶׁאִין לְשַׁמְעוֹן נְכָסִים, אִין רַאוּבֵן יִכּוֹל לְכַפֹּי שְׁתִּיבַע מִלּוּי וְיִפְרַעֵנּוּ, שֶׁאִין מְטַל עָלָיו זֶה הַפְּרָחָה, אֲלָא עַל רַאוּבֵן לְטַרְחַ וְלַהּוֹצִיא מִלּוּי דְכִשְׁאִין לְלוּה מַעוֹת, אִינוּ מַחֻיִיב לְטַרוּח לְמַכּוֹר מִטְלַטְלוּי כְּדִי לְפָרוּע בְּמוֹזְמִינִים. וּלְפִי"ז אִם כָּתַב שְׁמַעוֹן לְרַאוּבֵן שְׁמוּטַל עָלָיו לְמַכּוֹר אֶת הַסְּחוּרָה וְלַהּמְצִיא לוֹ מַעוֹת, מַחֻיִיב אִף כִּאֵן לְטַרוּח לְהוֹצִיא הַמַּעוֹת מִלּוּי²³.

כה סיון

ד יֵשׁ מִי שֶׁאֲמוּרָה, שְׁאִם מְה שֵׁישׁ מִשְׁמַעוֹן כְּיָד לָוִי אִין זֶה הַלוּוָה אֲלָא הֵם מַעוֹת כְּפִקְדוֹן, אַע"פ שֵׁישׁ לְשַׁמְעוֹן קִרְקַע, יְכוּלִים בֵּית דִּין

צנ. והש"ך חולק דודאי דין שיעבודא דר"ג הוא גם כשיש נכסים לשמעון, ולכן באופן שלוי רוצה לשלם לשמעון, וראובן ירויח אם יגבה מלוי, כגון שלשמעון יש זיבורית וללוי בינונית, או שלשמעון יש קרקע וללוי יש מעות או מטלטלין, יכול לגבות מלוי, ורק באופן שלוי יפסיד, כגון ששמעון מוכן להשאיר אצלו את המעות, או ששמעון מחל לו על החוב, דאם אין לשמעון נכסים, אינו יכול למחול לו, אבל כשיש לו נכסים ומחל ללוי את החוב, אין ראובן גובה מלוי.

צד. והש"ך פסק שמוטל על שמעון לגבות חובו מלוי כדי לפרוע לראובן, אא"כ נותן לו את השטר בשומת ב"ד ששמים את הקושי לגבות מלוי ומנכים זאת מסכום השטר.

לְהַתְּפִישָׁם וְלַגְּשׁ שְׂפִירַע לְרֵאוּבֵן, דְּכָל שְׂיִישׁ לֹא לִשְׁמַעוֹן מְעוֹת אֵינוֹ יָכוֹל לֹאמַר לֹא מַל קָרַקַע כִּי בִאֻפֵּן זֶה הַמְּעוֹת שְׁבִיד לֹוי לֹא נִחְשָׁב כַּמְּשׁוֹעֲבָדִים שְׂאִין גּוֹבִים כְּשִׂישׁ בְּנֵי חוֹרֵין, אֲלֵא הֵרִי זֶה כַּבְּנֵי חוֹרֵין שֶׁל שְׁמַעוֹן.

ה אֵין שְׁמַעוֹן יָכוֹל לְמַחֵל לְלֹוי, וְלֹא לְהַרְוִיחַ לֹא זְמַן לְהֵאָרִיךְ לוֹ אֶת זְמַן הַפִּירֵעוֹן, שְׁחֵרֵי פְקַע הַשְּׁעָבֹד שְׂיִישׁ לְשְׁמַעוֹן עַל לֹוי, וְנִשְׁתַּעֲבַד לְרֵאוּבֵן כִּיּוֹן שְׂאִין נִכְסִים לִשְׁמַעוֹן כְּדִי לְפָרוֹעַ חוֹבוֹ לְרֵאוּבֵן. וְכֵן אִם אָמַר שְׁמַעוֹן עַל הַשְּׁטֵר שִׂישׁ לוֹ כִּנְגַד לֹוי שְׁמַר אֲמָנָה שֶׁלִּבְסוֹף לֹא הִלּוּיִיתִי לְלֹוי, אִו פְּרוֹעַ הוּא, אַע"פ שֶׁ"י הוֹדָאָה זֶו מִתְּבַרֵר שְׂאִין לוֹ מְעוֹת כִּלְל בִּיד לֹוי, מ"מ אֵינוֹ נֶאֱמָר לְהַפְסִיד לְרֵאוּבֵן דֵּאֵין יָכוֹל לְחַוֵּב לְאַחֵרִים ע"י הוֹדָאתוֹ. וְאִם אַחַר שְׁנִתְחַיֵּב לֹוי לְרֵאוּבֵן בְּבֵית דִּין הֵינּוּ שֶׁהַב"ד אִמְרוּ לְלֹוי לְפָרוֹעַ לְרֵאוּבֵן, וְה"ה בְּלִי ב"ד אִם רֵאוּבֵן הִתְרָה בּוֹ שְׁלֹא יִפְרַע לִשְׁמַעוֹן כִּיּוֹן שֶׁהוּא חַיִּיב לוֹ וְהוֹכִיחַ לוֹ זֹאת, וְאֵין לוֹ נִכְסִים אַחֵרִים, וּבְכֹל זֹאת הֵלֶךְ וּפְרַע לְשְׁמַעוֹן וּשְׁמַעוֹן בּוֹבֵז מְעוֹת אֲלוֹ וְכַעַת אֵין לוֹ לְפָרוֹעַ לְרֵאוּבֵן, חַיֵּב לוֹ לְפָרַע לְרֵאוּבֵן פְּעַם אַחֲרָת כִּיּוֹן שֶׁשְׁמַעוֹן הִסְתַּלַּק וְכַעַת לֹוי מְשׁוֹעֲבֵד לְרֵאוּבֵן וְלֹא לִשְׁמַעוֹן. הַמְּסַרְבַּ שְׁלֹא לִירֵד לְדִין, אִו יֵרֵד לְדִין וְנִתְחַיֵּב וְאֵינוֹ רוֹצֵה לְעֲשׂוֹת צְוֵי בֵּית דִּין, וְעָבְרוּ בֵּית דִּין מְמוֹנֵו שְׁבִיד אַחַר כְּדִי לְתַת אוֹתוֹן לְמַלוֹה שְׁלוֹ וְעָבַר הַשּׁוֹמֵר עַל מִצְוֹתָן וְהַחֲזִירוֹ לְמְסַרְבַּ, אִם הַמְּלוֹה לֹא יִמְצֵא מַמָּה לְגִבּוֹת, חַיֵּב הַנִּפְקָד לְתַת לְמַלוֹה הַמְּמוֹן שְׁתַּחֲזִיר לְמְסַרְבַּ כִּיּוֹן שֶׁהִתְרוּ בּוֹ שְׁלֹא לְהַחֲזִיר לְמְסַרְבַּ, כְּשֶׁעָבַר וְהַחֲזִיר, נִחְשָׁב כַּמְּזִיק שִׁיעֲבֹדוֹ שֶׁל הַמְּלוֹה, שְׁחֵיב מִדִּין גְּרָמִי.

בו סיון

ו אַף עַל פִּי שְׁרֵאוּבֵן מַחָה בְּלֹוי שְׁלֹא יִפְרַע לְשְׁמַעוֹן, וְלֹוי עָבַר עַל מַחֲאָתוֹ וּפְרַע לִשְׁמַעוֹן לֹא מְקַרֵי רֵאוּבֵן בְּחֵבִי ע"י מַחֲאָתוֹ בְּלֹוי מְחֻזָּק בַּמְּעוֹת, כְּדִי שְׁלֹוי יִצְטַרֵךְ לְפָרוֹעַ גַּם לוֹ, דְּלֹא מְשַׁתְּעֵבֵד לֹוי לְרֵאוּבֵן מְדַרְבֵּי נִתְּן, עַד שְׁוִיתְבָּרַר בְּבֵית דִּין שְׁשְׁמַעוֹן חַיֵּב וְכֹל זְמַן שְׁלֹא נִתְּבַרֵר, יוֹכֵל לֹוי לִטְעוֹן לֹא יִדְעֵתִי שֶׁשְׁמַעוֹן חַיֵּב לָךְ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהֵאָמֵנָה.

ז מֵת שְׁמַעוֹן, וְנִשְׁאָרוֹ יוֹרְשָׁיו וְתוֹבְעִים אֶת לֹוי, וְנִטְעָן לֹוי פְּרוֹעַ הוּא וְתוֹבַע מֵהוֹיֹרְשִׁים שִׁישְׁבְּעוּ לוֹ שְׁלֹא נִפְרַע, [וְכֹל זְמַן שְׂאִין נִשְׁבַּעִים לְלֹוי, אֵין רֵאוּבֵן יָכוֹל לְהוֹצִיא מִלּוֹי מִכַּח שִׁיעֲבֹדָא דר"נ], נְשַׁבְּעִים הַיּוֹרְשִׁים שְׁבֻעַת הַיּוֹרְשִׁים שְׁלֹא צִוִּה אוֹתָם אֲבִיהֶם כְּלוֹם עַל שְׁטֵר זֶה וְשְׁלֹא מִצְאָה שׁוֹבֵר עַל

שטר זה וגזבים מלוי. ואם היה החוב של ראובן על שמעון בשטר דמלוה על פה אין גובה מיתומים, חוזר וגובה מהם מה שגבו מלוי בשבועה ששמעון לא פרע לו, כדין הבא לגבות מיתומים שאין נפרע אלא בשבועה. ואם לא רצו היורשים לשבע ללוי, וממילא לא גבו ממנו, וגם ראובן לא יכול לגבות מלוי מחמת זה, חוזר זה ראובן עליהם (לשון צעה"ט שער נ"א סוף ח"ב) אם יש להם נכסים אחרים שירשו מאביהם²⁷. ואם אין להם נכסים אחרים ודורש מהם שישבעו ללוי כדי שיהיה לו מהיכן לגבות, ומטעמים שאין יכולים לשבע שבועה זו כי ידוע להם שהשטר פרוע, רק אנו אין מאמינים להם כיון שהשטר בחזקת שאינו פרוע, הרי אלו נשבעים הסת שאין בידם מנכסי מורשים במה לפרע חוב מורשים וכיון שלא נשבעים, אין ראובן יכול לגבות מלוי, ועי' ש"ך²⁸.

כח סיון

ח ראובן הלזה לשמעון על פה, ושמעון הלזה ללוי בשטר ובמלוה בשטר אפשר לטרוף קרקע מלקוחות שקנו מהלוה אחר ההלוואה, ומכר לוי כל נכסיו, וכא ראובן למרף מלקוחות של לוי בבית השטר שיש לשמעון על לוי, אע"פ ששמעון היה נאמן לומר לראובן פרעתי, כיון דהוי מלוה על פה, מ"מ אם שמעון מודה לראובן שחובו אינו פרוע והוא עדיין חייב לו, הרי ראובן יכול לגבות מלוי ואין לוי יכול לטעון אולי החוב פרוע, והוא הדין שגם הלקוחות שקנו מלוי אינם יכולים לדחותו ולומר פרוע אתה משמעון ואינו נאמן עלינו הודאתו וממילא איך יכול לטרוף קרקע שלנו, אלא הרי הוא מרף מהם מאחר ששמעון מודה לו דכיון ששמעון הלוה ללוי בשטר, וממילא הלקוחות חייבים לפרוע לו חובו של לוי, ממילא כל זכויותיו של שמעון כלפי לוי והלקוחות שקנו ממנו משועבד לראובן.

צה. לדעת הש"ך אם יש להם מנכסי עצמם חייבים לפרוע, כי נחשבים כמזיקים בזה שאין רוצים להישבע, ואם היו נשבעים היה ראובן גובה מלוי.
צו. בסמ"ע כתב שנשבעים שידוע להם שהשטר פרוע ומגלגלים עליהם שישבעו גם שאין להם מנכסי מורשים. ובש"ך כתב שנשבעים בנקיטת חפץ שאין להם מנכסי עצמם מתקנת הגאונים כמו כל מי שטוען שאין לו.

ט ראוּבֵן יֵשׁ לוֹ שְׁטֵר חוֹב עַל שְׁמֵעוֹן, וְשִׁמְעוֹן עַל לְוִי אָחִיו, וּבֵא רְאוּבֵן לְגַבּוֹת מְלוֹי, וְטוֹעֵן לְוִי אָחִי גְמֻלְנִי חֶסֶד וְהַלֹּנִי לְהַחְזִיק יָדִי, וְהַתְנֶה עִמִּי שְׁלֵא יִכְפְּנִי לְפָרַע אֶלָּא לְכַשְׁאֲרָצָה, אֵף עַל פִּי שְׁבִית דִּין מִכִּידִים קִצַּת שְׁמִיעָנְתּוֹ אִמְתָּ, אִם אֵין תְּנֵאֵי זֶה מִפְּרָשׁ בְּשִׁטְרָה, גּוֹבֵה רְאוּבֵן מִמֶּנּוּ דְכִיּוֹן שִׁשְׁמֵעוֹן יִכּוֹל לְכַפְתּוֹ וּלְגַבּוֹת מִמֶּנּוּ, כִּיּוֹן שְׁאֵין הַתְּנֵאֵי מְפּוֹרֵשׁ בְּשִׁטְרָה, מִמִּילָא זְכוּת זֶה מְשׁוֹעֲבֵדַת לְרֵאוּבֵן, וְאֵין לְשִׁמְעוֹן זְכוּת לּוֹמֵר שְׁאֵין הַתְּנֵה עִמּוֹ תְּנֵאֵי זֶה, כְּמוֹ שְׁאֵינוֹ יִכּוֹל לְמַחּוֹל לוֹ אֶת חוּבֵיָּ. הַגֵּה: מִי שִׁישׁ לוֹ בִּידוֹ פְּקֻדוֹן שֶׁל גּוֹי אוֹ שֶׁל מְשֻׁמֵּד, וְהֵם תִּיבִים לְאַחֲרִים, וּבָאִים אוֹתָם אַחֲרָיִם לְהוֹצִיא מִיַּד הַמַּחְזִיק בְּנִקְסֵיהֶם מִדִּין שִׁיעֲבוּדָא דְר"ג שֶׁשִּׁיךְ גַּם בְּגוֹי, וְהַמַּחְזִיק אוֹמֵר שְׁמַתִּירָא לְהוֹצִיא הַנִּקְסִים מִיָּדוֹ פֶּן יָבֵא הַגּוֹי וְהַמְשַׁמֵּד לְחֹזֵר וְלְגַבּוֹת מִמֶּנּוּ, הַדִּין עִמּוֹ דְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַפְסִיד מַחֲמַת שִׁיעֲבוּדָא דְר"ג (צִיט יוֹסֵף סִימָן ק"ה צִטָּט מְשׁוּבָה מִיּוֹנִי הַשִּׁיכִים לְמִזְקִין סִימָן ז').

סימן פו

דיני שבועת היסת ושבועה דאורייתא ובו ל"ט סעיפים

כט סיון

א הַתּוֹבֵעַ לְחַבְרוֹ מָמוֹן אוֹ חֶפְצֵי, בְּאוֹפֵן שֶׁהִתְבַּע הָיָה יָכוֹל לְהַחְזִיק בּוֹ בְּטַעֲנַת לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוּלָם בְּתוֹבְעוֹ מִמּוֹן - בְּאוֹפֵן שְׁאֵין עֵדִים עַל הַהֲלוּוָה, וּבְתוֹבְעוֹ חֶפֶץ - בְּאוֹפֵן שְׁאֵין עֵדִים שֶׁמִּסֵּר לוֹ חֶפֶץ זֶה, וְגַם לֹא רְאוּהוּ מְעוּלָם בִּידוֹ, אוֹ תְּחִזְרֵתָיו לָךְ בְּתוֹבְעוֹ מִמּוֹן - שְׁלֵא אִמְרָ לּוֹ אֵל תְּפַרְעֵנִי אֵלָּא בְּעֵדִים, וּמִמִּילָא נִאֵמַן לּוֹמֵר פְּרַעְתִּי, וּבְתוֹבְעוֹ חֶפֶץ, שְׁאֵין עֵדִים שֶׁרָאוּ אֶת הַחֶפֶץ עִתָּה בִּידוֹ, וְיִכּוֹל לּוֹמֵר הַחֲזַרְתִּי, אוֹ אֵף בְּרָאוּ אֶת הַחֶפֶץ בִּידוֹ, רַק יִכּוֹל לְטַעֵן לְקוֹחַ הוּא בְּיָדִי וְאֵיירִי בְּחֶפֶץ שְׁאֵין עִשׂוֹי לְהַשְׁאִיל וְלְהַשְׁכִּיר,

צו. אבל אם התנאי מפורש בשטר, מהני, כמו ששמעון רשאי לתת מעותיו במתנה למי שירצה, ואין ראוּבֵן יִכּוֹל לְעַכֵּב בְּעַדוֹ.

ולכן נאמן לומר לקוח הוא ביד, ולכן באופנים אלו אם הוא כופר הכל נשבע היסת ונפטר וכדלהלן, אבל באופן שאין יכול לטעון טענות אלו, אין נפטר בשבועת היסת כשכופר הכל, אבל אם הוא מודה במקצת מהתביעה, חייב שבועה מן התורה, וכן אם הוא בופר בכל, ועד אחד מכחישו, חייב שבועה מן התורה, אפילו באופן שהתובע אינו יודע שחייב לו אלא על פי העד, אבל הופר בכל, ואין עד אחד מכחישו, פטור משבועת התורה (טור ס"י נגס הרמז"ס והרא"ט), בין במלוה בין בפקדון לאפוקי משיטת רש"י שבפקדון שלא עשה לו טובה ומעזי פניו להכחישו, חייב שבועה דאורייתא אף בכופר הכל, אבל חייב שבועת היסת טעם החילוק בין מודה במקצת לכופר הכל, התבאר לעיל ריש סימן ע"ה בהערה. ואפילו אמר לה מנה לי בגדה, ונהלה אומר לא היו דברים מעולם שאין שום סיבה וראיה לתביעה, מ"מ עצם הכפירה לתביעה מחייבת את הנתבע להישבע, ולכן נשבע היסת (טור סימן ט'), ובלבד שיתבענו בטענת ודאי, כמו שנתבאר לעיל סימן ע"ה סעיף כ"ג. ואפילו מודה במקצת כגון שתבעו מאה והודה לו בחמישים, אם אמר לו הנתבע הילך המקצת שאני מודה, אינו חייב אלא היסת הנחשב כעת ככופר הכל, כי מה שהודה לו כבר נתן לו, ועל השאר כופר הכל. ואינו נקרא הילך שפוטרו משבועה אלא אם בן יהא המקצת שהוא מודה לו מוכן בידו בפני בית דין לתנו לו מיד ולכן אפילו אם עדיין לא נתן לו, נחשב כאילו כבר נתן, אבל אם אמר חרי הוא בביתי ואתננו לה, לא. ואפילו אם יתן לו משכונן על מה שמודה בו, לא חשיב הילך כיון שהמשכונן לא עומד להישאר בידו אלא יפדנו ממנו ע"י שישלם לו חובו, נחשב שוב כאומר לו אני אשלם לך יותר מאוחר, דלא הוי הילך, [אא"כ נתן לו רשות למכור את המשכונן]. ויש אומרים דמשכונן חשיב הילך, דהא אפילו שטר חשוב הילך דאם המלוה יש בידו שטר שכתוב בו דינרים סתם ותובעו חמש והלוה הודה בשניים, אין חייב שבועה, דע"י השטר שבידו שיכול לגבות בו, נחשב כאילו א"ל הלוה הילך, וס"ל לשיטה זו דה"ה אם נתן לו כעת שטר חוב על הסכום שהודה עליו, נחשב הילך, וממילא ה"ה בנתן לו משכונן, ושיטה ראשונה ס"ל דרק שטר שכבר היה בידו מהני, ולא כשנתן לו כעת שטר התחייבות על עצמו (טור וזעל העטור).

ב תְּבַעוּ שְׁנֵי בָּלִים, וְהוֹדָה לוֹ בְּאַחַד מֵהֶם, וְאָמַר לוֹ הִילֵךְ, וְטָעַן הַתּוֹבֵעַ שֶׁהִנְתַּבֵּעַ נְשַׁתְּמַשׁ בְּכָלִי זֶה שֶׁהוּא מוֹדָה לוֹ וְנִפְתַּח מִדְּמִיו וּמִמִּילָא אַע"פ שֶׁהַחֲזִיר לוֹ אֵת הַכָּלִי שֶׁהוּא מוֹדָה בוֹ, לֹא פָרַע כֹּל מֵה שֶׁהוֹדָה, כִּי עֵדִין חַיִּיב אֵת הַהִפְרָשׁ, [וְהוּא מוֹדָה לוֹ שֶׁהִשְׁתַּמֵּשׁ בוֹ וּפְתַחַת] אִם שֶׁהוּא יִדְוֵעַ בְּעֵדִים דָּבָר זֶה, אֵין זֶה הִילֵךְ כִּיוֵן שֶׁבִפְעוּל לֹא הַחֲזִיר לוֹ כֹּל מֵה שֶׁהוֹדָה בוֹ, אִא"כ מַחֲזִיר לוֹ גַּם אֵת הַדְּמִים שֶׁפְּתַחוּ בְּגַלְלוֹ. תְּבַעוּ מֵאֲתֵיב, וְהוֹדָה לוֹ בְּמִנְתָּה, וְהוּא בְּעֵנִין שְׁלֹא תִּיהָ יָכוֹל לְכַפֵּר בְּאוֹתוֹ מִנְּהָ, בְּגוֹן שְׁאוֹתוֹ מִנְּהָ הוּא מַעֲשֶׂה בֵּית דִּין שֵׁישׁ פֶּסֶק דִּין שֶׁחַיִּיב סָכּוּם זֶה, דַּאֵין נֶאֱמַר לומר עָלָיו פְּרַעְתִּי, לְכֹן לֹא מְקַרֵי הוֹדָאָה בְּמִקְצַת דִּמְנָה זֶה שֶׁאֵין יָכוֹל לְכַפֵּר לֹא נִחְשָׁב בְּכָלִל הַתְּבִיעָה שֶׁתְּבַעוּ כַּעַת, כִּי זֶה מִמִּילָא חַיִּיב בְּכָל מִצַּב, וְכֹל הַתְּבִיעָה הַחֲדָשָׁה הִיא רַק עַל הַהִפְרָשׁ, וּבִזְהָ כִּפָּר הַכֹּל.

ל סימן

ג אִם נִרְאָה לְדִין שֶׁהוּא מַעֲרִים לומר הִילֵךְ כְּדִי לְדַחֲוֵת שְׁבֻעַת הַתּוֹרָה מֵעָלָיו, חַיִּב לְשַׁבַּע שְׁבֻעַת הַתּוֹרָה אֲבָל אִם הַדִּין מְסוּפָק אֵין יָכוֹל לְהַשְׁבִּיעוֹ.

ד אָמַר לֵיה מְנָה וּכְלִי יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ, וְהִשִּׁיב לוֹ הִנְתַּבֵּעַ אֵין לָךְ בְּיָדִי אֲלֵא רַק תְּכָלִי וְהִילֵךְ אֵת הַכָּלִי, וְאָמַר הַתּוֹבֵעַ אֵין זֶה תְּכָלִי שְׁלִי וּמִמִּילָא נִשְׁאָרָה הַהוֹדָאָה בְּמִקְצַת, כִּי טוֹעַן שְׁלֹא הִיָּה כִּאֵן הִילֵךְ, וְהִנְתַּבֵּעַ מִכְּחִישׁוֹ וְטוֹעַן שֶׁהוּא שְׁלוֹ הוּוִי הִילֵךְ, תְּרִי זֶה הִנְתַּבֵּעַ נְשַׁבַּע הָסַת עַל שֶׁאֵר הַתְּבִיעָה שְׁכּוּפָר בֵּהּ וְכוֹלָל בְּשַׁבַּעְתוֹ שֶׁזֶה בְּלִי שֶׁהַכָּלִי שֶׁהוֹדָה בוֹ וְהַחֲזִירוֹ לְתוֹבֵעַ, זֶה אֲכַן שֶׁל הַתּוֹבֵעַ. וְאִם הוֹדָה הִנְתַּבֵּעַ שְׁאֵין זֶה בְּלִי, אֲלֵא שֶׁנִּתְחַלַּף לוֹ, אֵת עַל פִּי שְׁשֻׁנָה בְּמֹו בְּלִי מ"מ כִּיוֵן שֶׁאֵין זֶה הַכָּלִי שֶׁל הַתּוֹבֵעַ, א"כ בִּפְעוּל לֹא הַחֲזִיר מֵה שֶׁהִלָּה תְּבַעוּ, וּמִמִּילָא לֹא הוּוִי הִילֵךְ, וְצָרִיךְ לְשַׁבַּע שְׁבֻעַת דְּאוֹרֵיתָא מִדִּין מוֹדָה בְּמִקְצַת. וְלִמָּן דְּאָמַר לְעִיל סַעִיף א' דְּמִשְׁכּוֹן מְקַרֵי הִילֵךְ, לֹא גִרַע זֶה מִמִּשְׁכּוֹן דַּע"פ שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ כְּלִי שֶׁאֵינוֹ שְׁלוֹ, מ"מ הוּוִי לְכָל הַפְּחוּת כְּמוֹ מִשְׁכּוֹן^צ (טוֹר). וְנִרְאָה לִי, דְּרָקָא אִם שְׁוִיָּו בְּמֹו הַכָּלִי שֶׁתּוֹבֵעַ אוֹתוֹ.

צח. והסמ"ע כתב דגרע ממשכון, ששם מקבל משכון שעומד ליפדות, משא"כ הכא ניסה לתת לו כלי שאינו שלו.

א תמוז

ה אין שבועה לְמוֹדָה מְקַצֵּת בְּכוֹפֵר כִּבְלָ וּמְחִיב מִתּוֹךְ מַעֲנָתוֹ
 היינו שהוא מתכוון בטענתו לכפור הכל, רק יוצא מתוך דבריו שהוא מודה
 במקצת, בְּגוֹן שֶׁתִּבְּעוּ מִנֶּה וְהוּא אֹמֵר לֹא לְיוֹתֵי כָלָּ, [הסמ"ע כתב
 שצריך להוסיף: 'ובאו עדים ואמרו שלוח חמישים'"] וְחֹרֵר וְאָמַר לְיוֹתֵי
 חֲמִישִׁים וּפְרָעְתִּיךָ חֲמִישִׁים, ואיני חייב לך יותר כלל, שֶׁהַחֲזֵק בְּפִרְוֹ לְאוֹתוֹ
 מְמוֹן דְּכִיּוֹן שִׁבְתַּחֲלִילָה אָמַר לֹא לְיוֹתֵי כָלָּ הוּי כְּמוֹדָה שֶׁלֹּא פָרַע כְּלוּם, ואח"כ
 כשבאו עדים שלוח חמישים, נתחייב בהם, ואע"פ שאמר שפרעם, אינו נאמן
 כיון שבתחילה אמר לא לוייתי כלל הוּי כְּמוֹדָה שֶׁלֹּא פָרַע כְּלוּם, ואח"כ
 נחשב מודה במקצת, [דלא נחשב שהעדים חייבוהו במקצת, כיון שהם לא היו
 מחייבים אותו בעדותם שמא כבר פרע, ומה שמחייבים אותו זה רק מחמת
 הודאתו, ומצידי אין זה מודה במקצת], כיון שהודאתו לא באה מפי עצמו
 שייחשב מודה במקצת. וְכֵן אִין הַמִּתְחַיֵּב בְּמִקְצַת מִתּוֹךְ מַעֲנָת
 הַפְּסִירָה מְחִיב שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה שְׁטוּעֵן אִינִי חִיִּיב לְךָ כְּלוּם מִשׁוּם שִׁפְרַעְתִּיךָ
 כּוּלוֹ, ויש עדים שהמלוה אמר לו על חמישים שלא יפרענו אלא בעדים, והדין
 הוא שבאופן זה מתחייב בחמישים כי אין נאמן שפרע אלא כשפורע בפני עדים,
 מ"מ אין זה נחשב מודה במקצת, והוא טוען פרעתי הכל, והעדים אין מעידים
 שלא פרע. וְעֵינִין לְעִיל סִימָן ע"ה סְעִיף ה' שם נתבאר שאם תבעו ק'
 והשיב לו איני חייב לך משום שכבר פרעתי לך כך וכך וביום זה כך וכך,
 יוצא מחשבונו שטעה ונשאר חייב קצת, נחשב מודה במקצת.

ו תבעו מנה והוֹדָה בְּמִקְצַת שְׁחִיב חֲמִישִׁים, כי פרע חמישים, וְעַד אֶחָד
 מְסִיעֵוֹ שִׁמְעִיד שֶׁרָאָהוּ פּוֹרַע חֲמִישִׁים, וְיֵשׁ אֹמְרִים שֶׁפּוֹמְרוֹ מְשִׁבּוּעָה
 דס"ל שכמו שעד א' המכחישו מחייבו שבועה, ה"ה שאם מסייעו פוטרו
 משבועה (טור סי"א נשס הרא"ש). וְיֵשׁ אֹמְרִים שֶׁאִינִי פּוֹמְרוֹ כִּי חִיִּיב
 שבועה מדאורייתא, ורק שני עדים יכולים לפטרו. הנה: וְהַעֲקָר פִּסְבְּרָא

צ. הש"ך חולק דאם באו שני עדים ואמרו שלוח חמישים, אע"פ שלא אמרו
 שלא פרע, מצטרפת הודאתו שלא לווה, ונשבע מדאורייתא שבועת מודה
 במקצת, ולכן ס"ל שצריך להגיה ובא עד א' שלוח חמישים, שהעד עצמו לא
 מחשיבו למודה במקצת, כיון שהוא רק ע"א.

הַרְאֵשׁוֹנָה דהוי ק"ו, אם מחייבו שבועה כ"ש שיכול לפוטרו, וְכֵן רְאוּי לְהוֹרֹת (טור סימן פ"ד צסס ז"ת). וְהוּא הֵדִין בְּשִׁקְתִּיבַת יַד הַתּוֹבֵעַ מְסִיעַ לְנִתְבָּע שִׁישׁ לְנִתְבָּע כְּתַב יָדוֹ שֶׁל הַתּוֹבֵעַ שְׁמִיעַ לְטַעֲנָתוֹ, שֶׁפְּטוּר מִשְׁבֻּעָה (מהרי"ק שרש (ק"ל"ד [ק"ל"ג]). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּהוּא הֵדִין בְּמִקּוּם שֶׁהֵדִין הוּא שֶׁנִּשְׁבָּע וְנוֹטֵל, אִם יֵשׁ לוֹ עַד הַמְּסִיעַ, נוֹטֵל בְּלֹא שְׁבֻעָה. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבֻעָה שְׁבֻעַת הִסֵּת מִחֲמַת כְּפִירְתּוֹ וְהִפְכָּה עַל שְׁכַנְגְדוֹ וְא"ל הִישַׁבַע וְטוֹל, וְיֵשׁ לוֹ לֹזֶה שֶׁהִפְכוּ עָלָיו עַד הַמְּסִיעַ, פְּטוּר מִן הַשְׁבֻּעָה^פ (תּוֹשַׁבַּת מִיּוֹמֵי סֵפֶר מִשְׁפָּטִים סִימָן ס"ח). וְהָא דְאָמְרִינָן עַד אֶחָד הַמְּסִיעַ פּוֹטֵר מִן הַשְׁבֻּעָה, הֵינּוּ דְרָקָא שְׁטוּעָן הַנִּתְבָּע טַעֲנָה שְׁאֵפְשֵׁר לְהֶאֱמִינוּ בְּלֹא מַגּוּ הֵיינו שֶׁהִטְעֵנָה שְׁטוּעָן כַּעַת שְׁחִיב עָלֶיהָ שְׁבֻעָה, נִאֲמָן בַּהּ בְּשֻׁבָעָה כְּלֵי צוּרֶךְ לְמִיגוּ, וְלִכֵּן כְּשִׁישׁ לוֹ עַד שְׁמִיעָיו פּוֹטֵרוֹ מִשְׁבֻּעָה, אֲבָל אִם אֵין מְאֲמִינִין אוֹתוֹ בְּטַעֲנָה שְׁטוּעָן כַּעַת אִפְּלוֹ עִם שְׁבֻעָה אֲלֵא מִכַּח מַגּוּ דְטוּעָן טַעֲנָה אֶחָד וְהִיא נִאֲמָן עַל הַטַּעֲנָה הָאַחֶרֶת עִם שְׁבֻעָה, וְלִכֵּן מֵאֲמִינִים לוֹ עַל טַעֲנָתוֹ כַּעַת בְּשֻׁבָעָה, בְּאוֹפֵן זֶה אִף אִם יֵשׁ עַד שְׁמִיעָיו לְטַעֲנָתוֹ שְׁטוּעָן כַּעַת, צְרִיךְ לְשַׁבַּע פְּאֵלוֹ טַעֲנָן הַטַּעֲנָה הָאַחֶרֶת כִּי עַל טַעֲנָה הָאַחֶרֶת שֶׁהִיא יִכּוֹל לְטַעֲנָן אֵין לוֹ עַד שְׁמִיעָיו^ק (מַרְדְּכִי פֶרֶק ח"ה).

ב תמוז

ז שְׁבֻעָה שְׁמִחִיבִים לְמִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבֻעָה, הִיא נִקְרָאת 'שְׁבֻעַת תְּדִינִים', בֵּין שֶׁהוּא חַיֵּב שְׁבֻעָה מִן הַתּוֹרָה, בֵּין מִדְּבַרֵי סוֹפְרִים מִדְּרַבְּנָן. שְׁלֹשָׁה מִיָּנֵי שְׁבֻעוֹת חַיִּים מִן הַתּוֹרָה: מוֹדָה בְּמִקְצַת בּוֹה מִשְׁבִּיעוֹ רַק כִּשֶׁהַתּוֹבֵעַ טוּעֵן בְּרִי, וְכוּפֵר בְּכֹל שְׁעַד אֶחָד מִכְּחִישׁוֹ אַע"פ

ק. ואע"ג שאם יש לו עד המסייע, יוצא שיש עד א' כנגד הנתבע, וא"כ מחוייב שבועה מה"ת ואי אפשר להפוך שבועה דאורייתא, תירץ הסמ"ע שהעד הגיע אחרי שהפך, ושוב אין יכול לחזור בו מהסכמת ההיפוך, ולש"ך יכול לחזור בו רק אין רוצה לחזור בו, ורוצה שהתובע יישבע מחמת ההיפוך, וקמ"ל שהעד שמסייעו פוטרו משבועה.

קא. כגון ראובן תפס כלי משמעון בלי עדים, וטוען ששמעון חייב לו כסף, ושמעון מכחיש, שהדין שראובן נאמן במיגו שיכל לטעון לא תפסתי אבל צריך להישבע ששמעון חייב לו, כיון שאם היה מכחיש את טענת התפיסה היה צריך להישבע. ואם יש לו עד אחד על החוב, אע"פ שיש לו עד המסייע על טענתו, אבל על טענת לא תפסתי אין לו עד המסייע, וכיון שכל נאמנותו הוא רק מכח

שהתובע טוען ברי רק מכת העד, ושבועת השומרים, שטען השומר שאבד הדבר שהפקידו אצלו או נגנב בשומר חינום שפטור אף בגניבה ואבידה או מת אף בשומר שכר שפטור על האונסין או כיוצא בו, הרי זה נשבע השומר מספק, אף על פי שאין בעל הפקדון יודע אם טוען אמת אם לאו כי התורה חייבה אותו לאמת את טענתו בשבועה^{פז}.

ח כל שבועה, חוץ מאלו השלשה, הם מדברי סופרים, ומכל מקום גם הם נקראים 'שבועת הדיינים' שחייב להישבע בנקיטת חפץ, לאפוקי שבועת היסת שאין נשבע בנקיטת חפץ וכדלהלן. ובשל דבריהם יש שני מיני שבועות, יש מהם שנשבע דווקא על ידי טענת ודאי וכפירה, כגון שבועת שקר שהפועל תובע שכרו והבעה"ב טוען בודאות נתתי שכרך, ופנים שטרף שהלוה טוען פרעתי, והמלוה מודה שפרע חלק מהחוב, ותובע בודאות את יתרת החוב וכיוצא בהם, ויש מהם על ידי טענת ספק, כגון טענת שתפים ואריסים וכיוצא בהם שהבעה"ב יכול להשיעם מספק שלא לקחו לעצמן כלום, [ותקנו שבועה זו כיון שהם מורים היתר לעצמם]. אבל שני סוגים אלו נקראים שבועת הדיינים. ויש שבועה אחרת שנתקנה בדורות אחרונים מחכמי הנזמרא, והוא שבועת הסת, ואף על פי שבית דין משביעים אותה, אינה נקראת שבועת הדיינים היינו שנשבע בלי נקיטת חפץ.

ג תמוז

מ אע"פ שאמרנו שגם השבועות שמדבריהם, נקראים שבועת הדיינים, מ"מ יש כמה חילוקי דינים בין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן. אלו דברים שבין שבועה דאורייתא לשל דבריהם, א' מי שנתחייב שבועה

המיגו, ועל המיגו אין סיוע של העד צריך להישבע. והש"ך חולק שגם באופן זה פטור משבועה, כיון שיש לו עד המסייע על עצם טענתו, וכן פסקו למעשה בק"ק וילנא.

קב. וכשהבעלים מכחישו בטענת ברי, דעת הש"ך דאין בכה"ג שבועת השומרים דאורייתא, אבל דעת התומים והנתיבות דגם באופן זה נשבע מדאורייתא. קג. כתב בסמ"ע שיש ד' חילוקים, וסימנך 'חמשה': חשוד (סעי' יא), מורידין (סעי' ט), שם (סעי' יג), היפוך שבועה (סעי' יג). והש"ך מוסיף דין נוסף דין מחוייב שבועה ואין יכול להישבע דמשלם, וזה רק בשבועה דאורייתא וכדלעיל סימן ע"ה סעיף י"ד.

דְּאוֹרֵיִתָּא וְלֹא רָצָה לְשַׁבַּע, בֵּית דִּין יוֹרְדִין לְנִכְסֵיוֹ וְנוֹתְנִים לְתוֹכֵעַ מַה שְׁתֵּבַע כִּיוֵן שִׁבְעָצִם הוּא חַיִּיב מִמוֹן, רַק יֵשׁ לוֹ אִפְשָׁרוֹת לְהִיפְטֵר בִּשְׁבוּעָה, וְכִשְׁלֹא נִשְׁבַּע נִשְׂאָר עָלָיו חַיִּיב הַמִּמּוֹן, וְלִכֵּן יוֹרְדִים לְנִכְסֵיוֹ, וְכִי שְׁנֵתְחַיֵּב שְׁבוּעָה מִדְּבָרֵיהֶם וְלֹא רָצָה לְשַׁבַּע, אִם הוּא מִהַנְּשַׁבְּעִים וְנִפְטָרִים [לֵאפּוֹקִי אִם הוּא מִהַנְּשַׁבְּעִים וְנוֹטְלִין, דָּאִם לֹא רוּצָה לִישְׁבַּע, שְׁלֹא יִשְׁבַּע וְלֹא יִטּוֹל], כְּגוֹן הַנְּשַׁבְּעִים עַל מַעֲנַת שְׂמָא אוֹ בְּשִׁבְעַת הָסֵת שֶׁנִּשְׁבַּע לְקִיָּים הַכַּחשָׁתוֹ וְלְהִיפְטֵר, אִם לֹא רָצָה לְהִישְׁבַּע מְנַדִּין אוֹתוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם. לֹא בָּא בּוֹמֵן זֶה וְלֹא תִבַּע לְהַתִּיר גְּדוּיוֹ, מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מַרְדּוֹת וְדֹלָא כְּמוֹ מִי שֶׁמִּסְרַב לְפָרוֹעַ שִׁיתְבָּאֵר בְּסִימָן צ"ז סֵעִיף ט"ו דְּמַכִּין אוֹתוֹ עַד שֶׁתִּצָּא נִפְשׁוֹ, כִּי שֵׁם הַחַיִּיב בְּרוּר, וּמִתְיַרֵּין לוֹ גְּדוּיוֹ, וְאִין יוֹרְדִין לְנִכְסֵיוֹ. וּמִתָּר לְקַרְאָו עֲבָרְוֹן, שְׁהָרִי עוֹבֵר עַל דְּבָרֵי חֻקִּים וְהוֹעֹבֵר עַל דְּבָרֵי חֻכְמִים נִקְרָא עֲבָרְיִין (מִסֵּר"י מֵינֶן סִימָן ט"ו).

י יֵשׁ אוֹמְרִים שְׁמִי שְׁחֵיב שְׁבוּעָה דְּרַבְּנָן וְלִיטוֹל, אִם קָרַם וְתַפְס וְלֹא רָצָה לְשַׁבַּע, לֹא מִפְּקִינָן מִנָּה כִּי בַעֲצִם מַגִּיעַ לוֹ הַמִּמּוֹן גַּם בְּלִי הַשְׁבוּעָה, רַק רַבְּנֵי תַקְנֵי שִׁישְׁבַּע, קוֹדֵם שֶׁנִּשְׁבַּע, וְלִכֵּן אִם תַּפְס בְּלִי לְהִישְׁבַּע אִין מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ. וְרָאָה בְּהַעֲרָה פ"ד.

ד תמוז

יא ב' וְעוֹד יֵשׁ בִּינְיָהִם בֵּין דְּאוֹרֵיִתָּא לְדִרְבְּנָן, דְּבְּשִׁבְעָה דְּאוֹרֵיִתָּא שִׁבְעָצִם הַנִּתְבַּע אִמּוֹר לְהִישְׁבַּע וְלְהִיפְטֵר, אִם הִפְכָּה עַל שְׁפָנְגָדוֹ עַל הַתּוֹבַע וְאָמַר לוֹ הַשְׁבַּע וְטַל, אִין שׁוֹמְעִין לוֹ, אִם אִין הִלָּה רוּצָה כִּי יֵאמֵר לוֹ הַתּוֹבַע הַתּוֹרָה הַטִּילָה עָלֶיךָ שְׁבוּעָה, אוֹ תִישְׁבַּע אוֹ תִשְׁלַם, וְכֵן הַנְּשַׁבְּעִין וְנוֹמְלִין אָהָ עַל פִּי שְׁהוּא מִדְּבָרֵיהֶן, אִינוּ יוֹבֵל לְהִפְכָּה עַל שְׁפָנְגָדוֹ עַל הַנִּתְבַּע שִׁישְׁבַּע וְיִיפְטֵר שְׁלֹא מַדְעַת הַנִּתְבַּע אִפִּילוּ בְּאֵלוֹ שֶׁמֶן הַדִּין הִיָּה לוֹ לִיטוֹל בְּלִי שְׁבוּעָה, מ"מ יֵאמֵר הַנִּתְבַּע כִּיוֵן שֶׁאִין יוֹדַע שְׁאִינִי חַיִּיב לָךְ כְּלוּם, וְאֵתָּה סַתֵּם בֵּא עָלֵי בְּעִקְפִין, אִם תִּרְצָה הִישְׁבַּע וְטוֹל כַּתְּקַנְתָּ

קד. והיינו בשבועות שמן הדין היה לו ליטול בלי שבועה, כגון מלוה בשטר או הנפרע מנכסי יתומים, רק חכמים תקנו שבועה, לכן אם תפס אין מוציאין ממנו. אבל בשבועות שכל מה שנוטל הוא רק מכח תקנה שתקנו שישבע ויטול כגון שכיר נגזל ונחבל, לא מהני תפיסתו, דנוטל רק אם יישבע.

חכמים, ואל תהפוך עלי להישבע, וכן שְׁבוּעַת הַשְּׁתָּפִים וְכִיּוּצָא בָּהּ שְׁבָאוֹת עַל הַסֶּפֶק שִׁישׁ זְכוֹת לְהַשְׁבִּיעַ אִפִּי עַל הַסֶּפֶק כְּדִי לְהִפְטֹר, אִין מְהַפְּכִין עַל שְׁכַנְגוּדוֹ וְלִיטוּל, שְׁתִּירִי זֶה מוֹעֲנֵנוּ רַק בְּסֶפֶק וְאִין לוֹ אִפְשָׁרוֹת לְהִישָׁבַע, לִכֵּן אִי אִפְשָׁר לְהַפְּךְ עֲלֵינוּ וְלְהַפְּסִידוֹ. וּמִיָּהוּ, יֵשׁ מִי שְׂאוּמָר, דְּאִי מַעֲיִן לְשִׁתְּבַע לִי דְחֻשִׁיד לִי בְּכָךְ שִׁישָׁבַע שֶׁהוּא בְּאִמַּת חוּשָׁד בִּי שְׁלֻקְחָתִי לְעֲצֻמִּי, וְלִכֵּן מִשְׁבִּיעַ אוֹתִי, דְּאִין שְׁבוּעַת הַשׁוֹתְפִין אֲא"כ חוּשָׁדוֹ, תְּרִין עֲמוֹ כִי מִדִּין תוֹרָה אִינוֹ חַיִּיב שְׁבוּעָה כֻּלָּל. הִגַּס: מִיָּהוּ אִף בְּאוֹפֵן שֶׁהַשׁוֹתֵף שֶׁנִּתְּבַע לְהִישָׁבַע תּוֹבַע אֶת הַתּוֹבַע שִׁישָׁבַע עֲלָיו שְׁחוּשָׁד בּוֹ, יְכוּל הַתּוֹבַע לִזְמַר אִינִי חַפֵּץ דּוֹרֵשׁ מִמֶּךָ רַק שְׁבוּעַת הַסֶּת, וְלֹא שְׁבוּעַת הַשְּׁתָּפִין בְּנִקִּיטַת חֶפְצִין, כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה עֲלָיו רַק שְׁבוּעַת הַסֶּת (פִּסְקִי מִהֶרַל"י סִימָן ל"ז) וְיִבְדָּרְךָ שְׁיִתְּבַאֵר סְעִיף י"ב. אֲבָל אִם הוּא מְהַנְשָׁבְעִים וְנִשְׁמָרִים בְּשְׁבוּעָה דְּרַבְנָן, דְּהִינוּ שְׁבוּעַת הַסֶּת, יְכוּל הַנִּתְּבַע לְהַפְּכָה עַל שְׁכַנְגוּדוֹ שִׁישָׁבַע וְיִטוּל. נִמְצָא, דְּאִין שְׁבוּעָה מִתְּהַפְּכַת אֱלֹא שְׁל הַסֶּת בְּלָבָד כִּי הִיא הַשְׁבוּעָה דְּרַבְנָן הַיְחִידִית שֶׁנִּשְׁבַּע וּנְפֹטֵר [חוּץ מִשְׁבוּעַת הַשׁוֹתְפִין כְּדַלְעִיל], וְאִף הַסֶּת אִין מְהַפְּכִים, אֱלֹא בְּשָׂאִין בָּהּ גְּלָגוּל אֲצֵל הַנִּתְּבַע, אֲבָל אִם יֵשׁ בָּהּ גְּלָגוּל הֵינּוּ שְׁעִי הַשְׁבוּעַת הִיסַת גִּלְגַּל עֲלָיו עוֹד שְׁבוּעוֹת, אִין מְהַפְּכִים אֶת עִיקַר הַשְׁבוּעָה כְּדִי לְהִפְטֹר מִהַגְּלָגוּל, אֲבָל יְכוּל לְהַפְּךְ רַק אֶת הִיסַת הוּא עֲצֻמוֹ יִשְׁבַע רַק עַל הַגְּלָגוּל, אוֹ לְהַפְּךְ רַק אֶת הַגְּלָגוּל, וְהוּא יִשְׁבַע אֶת הִיסַת, אוֹ לְהַפְּךְ אֶת שְׁנֵיהֶם.

יב אף על פי שהנשבעים ונוטלים אינם יכולים להפך שבועה על שְׁכַנְגוּדוֹ שְׁלֹא מִדְּעַת הַנִּתְּבַע וְכִמוֹ שֶׁנִּתְּבַאֵר בְּסְעִיף הַקּוּדוּס, מ"מ אִם יֹאמֵר הַתּוֹבַע אִי אִפְשָׁי בְּתַקְנָה זֹאת שְׁתַּקְּנוּ לִי חֲבָמִים שֶׁאִנִּי יְכוּל לְהִישָׁבַע וְלִיטוּל, כִּיּוֹן שְׁכָל תַּקְנָה זֹאת הִיא רַק לְטוֹבוֹתִי, וְאִינִי חַפֵּץ בָּהּ, אֱלֹא תְּרִינִי בְּשָׂאֵר הַתּוֹבְעִים שֶׁאִם תּוֹבַע אֶת חֲבִירוֹ וְהִנִּתְּבַע מִכְּחִישׁ, שֶׁהִנִּתְּבַע נִשְׁבַּע הִיסַת וּנְפֹטֵר, וְיִשָּׁבַע לִי הַנִּתְּבַע הַסֶּת, שׁוֹמְעִין לוֹ וְזֶה שֶׁאִמְרֵנוּ שֶׁאִין מִהַפְּכִין, הֵינּוּ כְּשֶׁרוּצָה שֶׁהִנִּתְּבַע יִשְׁבַע בְּנִקִּיטַת חֶפְצִין כְּמוֹ שֶׁהִנִּתְּבַע הִיא אִמּוֹר לְהִישָׁבַע, מִשְׂא"כ בְּהִיסַת אִין נִשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת חֶפְצִין. וְכִשְׁהִטִּיל עַל הַנִּתְּבַע לְהִישָׁבַע הִיסַת וְלְהִפְטֹר, אִם יִחְזֹר הַנִּתְּבַע וְיִתְּבַע הַשְׁבוּעָה עַל הַתּוֹבַע שִׁישָׁבַע הִיסַת וְיִטוּל, שׁוֹמְעִין לוֹ כְּמוֹ בְּכָל הִיסַת שֶׁאִפְשָׁר לְהַפְּכָה. וְאִם לֹא יִרְצָה הַתּוֹבַע לְשָׁבַע וְלִיטוּל, נִשְׁמָר הַנִּתְּבַע.

ה תמוז

יג וְעוֹד יֵשׁ בִּינְיָהֶם, ג' דְּבִשְׁלַ תּוֹרָה [אם] הִיָּה הִנְתַּבַּע חֲשׂוֹד עַל הַשְּׁבוּעָה, שְׂכַנְגְדוֹ נִשְׁבַּע וְנוֹטָל כִּי הַתּוֹרָה אוֹמַרְתָּ אוֹ תִישַׁבַע אוֹ תִשְׁלַם, וְאִם אֵינוֹ יוֹכֵל לְהִישָׁבַע, חַיִּיב לְשַׁלֵּם, וְרַבֵּנּוּ תַקְנּוּ שֶׁהַשְּׁנִי יִשְׁבַע וַיִּטּוֹל, וְלֹא יִטּוֹל בְּלֵי שְׁבוּעָה, וּבִשְׁלַ דְּבִרְיָהֶם, אִם הִיָּה הִנְתַּבַּע חֲשׂוֹד, פְּטוֹר בְּלֹא שְׁבוּעָה דְּכָל שְׁבוּעָת הִנְתַּבַּע הִיא תַקְנָה, וּבַחֲשׂוֹד שֶׁהַתּוֹבַע נִשְׁבַע וְנוֹטָל הִיא גַם תַקְנָה, וְתַקְנָתָא לְתַקְנָתָא לֹא עַבְדִּינּוּ, כְּמוֹ שִׁיתַבְּאָר בְּסִימָן צ"ב סְעִיף י"א. אֲבָל אִם רָצָה הַתּוֹבַע מִחֲרִים סָתָם. וְעוֹד יֵשׁ בִּינְיָהֶם ד' דְּבִשְׁלַ תּוֹרָה צָרִיךְ לְהִישָׁבַע בְּנִקִּיטַת חֲפִיץ וַיִּתְבָּרַח לְהֵלֵךְ סְעִיף ט"ו, וְהוּא הַדִּין לְכָל שְׁבוּעָה שֶׁל דְּבִרְיָהֶם שְׁבוּעָת הַנוֹטְלִין אוֹ שְׁבוּעָת הַשׁוֹתְפִין (רש"ס ומהר"א סל"ב), חוץ מִשְׁבוּעָת הַסֵּת שְׂאִין צָרִיךְ נְקִיטַת חֲפִיץ. הַגָּה: וְאִם הִשְׁבִּיעַ וְהוּא בְּשְׁבוּעָה שְׂצָרִיכָה נְקִיטַת חֲפִיץ, בְּלֹא חֲפִיץ (ר"ן פֶּרֶק הַשּׁוֹלַח וּמַדְלִי וְמוֹצָזַת רש"ס סימן מִתְק"ד), אוֹ שֶׁפָּסְקוּ לוֹ בְּשְׁבוּעָת הַסֵּת לְשַׁבַּע בְּנִקִּיטַת חֲפִיץ, וְלֹא רָצָה לְשַׁבַּע וְשַׁלֵּם, הוּי טְעוֹת בְּדַבַּר מִשְׁנָה, וְחוֹזֵר הַמִּמּוֹן שְׁשִׁילָם, אִם רוּצָה כַּעַת לְהִישָׁבַע בְּלֵי נְקִיטַת חֲפִיץ, וְכֵן בְּרִישָׁא אִם נִשְׁבַּע בְּלֵי נְקִיטַת חֲפִיץ, צָרִיךְ לְחַזֵּר וּלְהִישָׁבַע בְּנִקִּיטַת חֲפִיץ (ד"ע צפ"י מהר"ק שרש י').

יד כְּפָר חִבְלֵ וְנִשְׁבַּע הַסֵּת בְּלֹא נְקִיטַת חֲפִיץ, וְאַחַר כֵּן חֹזֵר הַתּוֹבַע וְהַבֵּיא עַד אֶחָד וְכַעַת חַיִּיב בְּשְׁבוּעָה דְּאוֹרִייתָא בְּנִקִּיטַת חֲפִיץ, חֹזֵר וְנִשְׁבַּע שְׁבוּעָה דְּאוֹרִייתָא בְּנִקִּיטַת חֲפִיץ. הַגָּה: וְכֵן אִם נִשְׁבַּע שְׁבוּעָה דְּאוֹרִייתָא (הַגָּהוֹת מַדְלִי סוֹף שְׁנוּעוֹת), וְנִגְדַע אַחַר כֵּן שֶׁהִיָּה חֲשׂוֹד, אֵין שְׁבוּעָתוֹ כְּלוּם, וַיִּשְׁלַם לְאַחַר שִׁישְׁבַע זֶה שְׂכַנְגְדוֹ. וְעַיֵן לְקַמְן סוֹף סִימָן צ"ב סְעִיף י"ד.

ו תמוז

טו חֲפִיץ זֶה שֶׁאִמְרָנוּ שֶׁצָּרִיךְ לְהִישָׁבַע בְּנִקִּיטַת חֲפִיץ צָרִיךְ שִׁיתְהִיָּה סֶפֶר תּוֹרָה. וְלֹא יֹאמַר אֲנִי נִשְׁבַּע בְּסֶפֶר תּוֹרָה זֶה, אֲלֵא יֵאָחַז הַסֶּפֶר תּוֹרָה בְּיָדוֹ וַיֹּאמַר אֲנִי נִשְׁבַּע בָּהּ. וְבִדְעַבְד אִם לֹא אֲחֹז בְּיָדוֹ אֲלֵא

ק. הַשֵּׁךְ חוֹלֵק כִּיוֵן שִׁיש רַבָּה פּוֹסְקִים שְׁבוּעָת הִיסַת צָרִיךְ נְקִיטַת חֲפִיץ, לְכֵן אִם הַדִּין פֶּסֶק כֵּךְ, וּמַחֲמַת זֶה שִׁילָם הִנְתַּבַּע, לֹא הוּי טְעוֹת בְּדַבַּר מִשְׁנָה, וַיִּתְרַב

תפלין, אין צריך לחזור ולהשביעו. ותלמיד חכם המניח תפלין כל היום, אף לכתחלה אין צריך לאחו בידו אלא תפלין. ויש מי שאומר, דהני מלי בפעם ראשונה שהוצרך להישבע, הקילו עליו שישבע לכתחילה בתפלין, אבל מכאן ואילך הרי הוא בשאר כל אדם ובספר תורה כי הטעם שהקילו בת"ח, משום שהוא נשבע רק באקראי, אבל כשנשבע כבר פעם שניה, הרי הוא כשאר אדם. הגה: ויש אומרים דספר תורה לאו דוקא, אלא הוא הדין שאר ספרים ואפילו סידורי תפילה שיש בהן שמות הקדושים, שמשביעים בהם לכתחילה, דבדורות האחרונים הקילו בשבועה ואפילו תפלין אין צריך (מהרי"ו סימן קע"ח). ויש אומרים דנהגין להשביע שבועת הדינים כשהספר תורה מנח לפניו. ומניח ידו עליה, אבל אינו נוטלה בזרועו. וכן עושין כשנשבעים בעניני מסים שאין התובע יודע את האמת, והנתבע רגיל להורות היתר לעצמו, לכן מחמירים ומשביעים דווקא בס"ת, אבל בשאר שבועה, כגון אשה שנשבעת על כתבתה, נשבעת על ספר אחר כי הקילו עליה שלא להישבע בס"ת (פסקי מהרא"י סימן ל"ו).

מזו צריך לשבע בשם או באחד מכל הכנויים, ומעמד. ואם נשבע מיִשֵּׁב, אינו חוזר ונשבע ממה שהתירו לת"ח להישבע לכתחילה מיושב, על כרחך שמהני בדיעבד. ותלמיד חכם משום כבוד התורה, נשבע אפילו לכתחלה מיִשֵּׁב, ומה שאמרנו שצריך להישבע בשם או בכינוי, הוא בין שבועה של תורה בין של דבריהם, בין על מענת ודאי בין על מענת ספק. שנים שנתעצמו בדין, ונשבעו שלא ימענו אחד לשני אלא האמת, ואחר כך נתחייב אחד מהם שבועה לחברו, יש אומרים שאינו נפטר בשבועה הראשונה כי בשעה שנשבע עדיין לא יצא שקר מפיו, משא"כ כשבא כעת להישבע, אם משקר, הרי כעת נשבע לשקר, ויתכן שעי"ז יפרוש ולא ישבע. הגה: ויש אומרים דאם נשבעו תחלה בנקיטת חפץ וכדין שבועה, אין צריכין לחזור ולשבע, אלא מזכירין לו

מזה אף אם לא נתפטר מעצמו, אלא התובע תפס יוכל לומר לא אחזיר לך עד שתשבע בנקיטת חפץ.

אותה שבועה אבל אם בתחילה נשבעו בלי נקיטת חפץ, הרי כשהתחייב כעת שבועה גמורה בנקיטת חפץ, לא מהני מה שנשבע תחילה וכדלעיל סוף סעיף י"ג (מרדכי ריש פרק הדיניס ומשומט הר"ש כלל ק"צ ס' ז'). ועיין לקמן סעיף ל"ד שהתוקע כפו לא נפטר עי"ז משבועה.

ז תמו

יו סדר שבועת הדיינים כל מה שנקרא כן וכדלעיל סעיף ז' ביה, הנשבע אותו ספר תורה בנרועו והרמ"א לעיל סעיף ט"ו כתב שנוהגין דסגי דמונת לפניו ס"ת וידו עליה, ועומד ונשבע בשם או בכנוי, ומה שצריך להישבע בשם או בכנוי, הוא בין בשבועה או באלה, בין שהשבועה או האלה יוצאת מפיו שהוא עצמו אומר את נוסח השבועה, או מפי הדיינים שמשביעין אותו והוא עונה אמן. ביצד מפיו, אומר הריני נשבע ביה' אלהי ישראל זה הנשבע בשם, או הריני נשבע בפי ששמו רחום, או בפי ששמו חנון זה הנשבע בכנוי, שאיני חייב לזה כלום. וכן אם אומר הרי הוא ארור לה' אלהי ישראל זה הנשבע באלה בשם ה', או הרי הוא ארור למי ששמו רחום, או למי ששמו חנון זה הנשבע באלה בכנוי, אם יש לזה אצלי כלום. ביצד מפי הדיינים, משביעין אנו אותך ביה' אלהי ישראל, או בפי ששמו חנון, שאין לזה בידך כלום, והוא עונה אמן. או שאמרו הרי פלוני בן פלוני ארור לה' אלהי ישראל, או למי ששמו חנון, אם יש לפלוני אצלו קמזן ולא יודע לו, והוא עונה אמן. הגה: יש אומרים דשבועת הדיינים צריכה להיות לפני מגן (מהרי"ו סימן קפ"ד וזית יוסף נסס רש"א), או ביום הקניסה בימי שני וחמישי שנכנסים לקרוא בתורה, וממילא שכחי רבים בבית הדין, וירא להישבע לשקר שמא יבואו עדים ויכחישוהו (כל זו), ולא ראיתי נוהגין בן.

יח להרמב"ם, אף שבועת הסת צריך להישבע בשם או בכנוי או בשבועה או באלה, ואין בינה לשבועת הדיינים, אלא ששבועת [הסת] אינה בנקיטת חפץ. ולא הודו לו (מיטריס ג"א מ"ה ורי"ט ס' ל"ז), ואמרו דשבועת הסת אינה לא בשם ולא בכנוי, אלא בשבועה סתם או בארור.

ח תמוז

ימ' יש אומרים שפדורות אחרונים אחרי חתימת הגמ' בפלו שבוועה בשם אפילו בשבועת הדיינים, לפי שפענשה גדול, ונהגו להשביע בארור שיאמרו ארור הוא לה', דחמור פחות משבועה^פ.

כ משביעין אותו בכל לשון שהוא מבין וברמב"ם כתב בשם רבותיו להשביע בלשון הקודש, אבל גם לשיטתם צריך להסביר לו מה הוא נשבע, ויאמרו עליו (פירוש, ענין אימה) קדם שישביעוהו, ואומרים לו הוי יודע שכל העולם נודעוץ בשעה שאמר הקב"ה 'לא תשא' (סמוט כ, ז, דנריס ה, יא), ובכל העברות שפותרה נאמר 'ונקה' דכתיב ונקה לא ינקה, ודורשים: ונקה לשבים, ולא ינקה לאינם שבים, וכאן נאמר רק 'לא ינקה' (סמוט כ, ז, דנריס ה, יא) משמע אף לשבים, וכל העברות שפותרה נפרעים העונש החמור של עוון זה, רק ממנו, וכאן נפרעים באותו עונש ממנו וממשפחתו שמתמא מחפין עליו, ולא עוד, אלא שגזרם ע"י שבועת שקר לפרע משונאיהם של ישראל בלשון סגי נהור, והטעם שכל ישראל ערבים זה לזה ובכל העבירות יש ערבות רק כשיכולים למחות, וכאן אפילו כשאין יכולים למחות, וליף לה מקרא, כל עברות שפותרה תולים פעמים שממתנים לו עם העונש שנים ושלשה דורות, אם יש לו זכות, וכאן נפרעים מיד, ועוד דברים שאין אש ומים מקלים אותם כגון עצים ואבנים, שבועת שקר מקלה אותם דכתיב בזכריה (ה, ד) 'ואל בית הנשבע בשמי לשקר ולנה בתוך ביתו וכלתו ואת עציו ואת אבניו'. אם האיום השפיע עליו ואמר איני נשבע ונפטר, אלא אני מוכן לשלם, פותרים אותו מבית דין, כדי שייחשב שיצא מב"ד ושוב אין יכול לחזור בו ולומר שרוצה להישבע וממילא נותן מה שמענו חכרו. אם אמר תריני נשבע, וחקירו תובע עדיין עומד בתביעתו, העומדים שם אומרים זה לזה 'סורו נא מעל אחלי הרשעים האלה' (נמדנר טו, לו), גם התובע נקרא רשע, כיון שעומד בתביעתו אע"פ שרואה שהנתבע עומד

קי. והחת"ס חולק, כי כשמזכיר שם ה', עונשו גדול גם בארור, רק משביעים בארור בלי להזכיר שם ה', ובמעמד עשרה מישאל, דכל בי עשרה שכנתא שריא, והוי כנשבע בשמו יתברך.

להישבע, והיה עליו להתפשר עמו, ואומרים לו הב"ד לא על דעתך אנו משביעים אותך, אלא על דעתנו ועל דעת בית דין שלא יוכל לפרש שנתכוון בשבועתו לדברים אחרים. הגם: ואם הב"ד רואים שיש יש צד רמאות, לא די לומר לו שושבע על דעת ב"ד, אלא יש לדקן לומר לו לפרש בשבעתו כל צד רמאות שיש לחשב בלבו (הרא"ש ונ"י ריש ב"מ). וכן יש רשות לדקן להשביע בנקיטת חפץ במקום שאינו צריך (מהרי"ו סימן קנ"ד), או לאים עוד בדברים אחרים כגון שמביאים מיטת מתים ונודות נפוחים ומכבים את הנרות, אם יראה לו שיש צרך בדבר (ר"נ פרק דיניס).

ט תמוז

כא אין מאימין כל סדר האיום שהוזכר בסעיף הקודם אלא בשבועת הדינים כשהיא באה על ידי טענה ודאית וקפירה, בין שהיתה מן התורה בין מדבריהם דכיון שהתובע טוען ברי, יש רגליים לדבר שהשבועה עומדת להיות שבועת שקר. אבל על שבועה שנתחייב בה במענת ספק, בין מן התורה בשבועת השומרים בין מדבריהם בשבועת השותפין, דכיון דבאה על טענת ספק, לא ברור ששבועתו היא לשקר, ולכן לא מאיימים עליו, וכן בשבועת הסת שאינו בנקיטת חפץ ואינו חמור כל כך, לכן אינו צריך איום, ואף על פי כן צריכים הדינים לפצור להפציר בפעלי דינים, אולי יחזרו בהם עד שלא תהיה שם שבועה כלל דאפילו שבועה על אמת נחשבת לעבירה.

כב כל מי שנתחייב שבועה, בין של תורה בין של דבריהם, אפילו הסת, יש לו זכות להחרים סתם, קודם שישבע, על כל מי שמוען עליו דבר שאינו חייב בו כדי להשביעו חנם, וענה המשביעו אמן.

י תמוז

כג כל שבועה, מן תדין צריך שזה יהיה בפני הלה שפגנדרו כדי שיתבייש ממנו כיון שהוא יודע את האמת או בפני העד (ה"ה פ"ו)

קז. כתב התומים דעכשיו נהגו להחרים בלשון נוכח כלפי המשביעו, ושוב א"צ שיענה אמן.

ממלוה), אם אין התובע יודע האמת רק על פי העד, וְאָז אין צריך לשבע בפני התובע כיון שהמטרה היא שיתבייש בפני מי שיודע את האמת, לכן כאן צריך להישבע רק בפני העד (צ"ט יוסף צ"ט טשז"ט) (רש"ז"ח). וְבִדְעַבְד אִם הַשְּׁבִיעוּהוּ שְׁלֵא כְּפָנָיו, אִם נִשְׁבַּע כְּתַקוּנָו וְעַל דַּעַת בֵּית דִּין, נִפְטָר מַחֲיוּבו. הגה: וְאִם עַל פִּי שְׁלֵא נִשְׁבַּע בְּמִקוּמוֹ שֶׁל הַנִּשְׁבַּע שֶׁהוּא מִקוּם רַבִּים, וְאִכָּא לְמִימַר שְׁיִתְבַּיֵּשׁ לְפָנֵיהֶם, מִיְהוּ, לְכַתְחֵלָה יִכּוּל לִזְמַר וּלְדַרֵּשׁ שְׁיִשְׁבַּע לוֹ בְּמִקוּם שְׁנַעֲשֶׂה שֶׁם הָעֶסֶק שְׁיִוָּדְעִין שֶׁם בְּנֵי הָאָדָם מֵהָעֶסֶק, כְּדֵי שִׁתְבַּיֵּשׁ מֵהֶם, אוֹ שֶׁהוּא מִקוּם רַבִּים וְזוֹ גַם סִיבָה לְהַתְבַּיֵּשׁ יוֹתֵר (צ"ט יוסף צ"ט טשז"ח). מִיְהוּ, אִם אֵין הַנִּתְבַּע הוֹלֵךְ לְשֵׁם עֶכְשָׁיו, צָרִיךְ לְהַמְתִּין עַד שְׁיָבֵא שֵׁם, וְאִז צָרִיךְ לִשְׁבַּע שֵׁם וְאֵין מַחֲיִיבִים אוֹתוֹ לְטַרוּחַ לִילֵךְ לְשֵׁם כַּעַת בְּמִיּוּחַד, וְלֹא יִכּוּל לִזְמַר לֹא אֶשְׁבַּע אֲלֵא בְּעִירִי וְלֹא בְּמִקוּם הָעֶסֶק אוֹ בְּמִקוּם שֶׁל רַבִּים (צ"ט יוסף צ"ט טשז"ט) אִשְׁכַּמְזִיט.

כִּד הַטּוֹעֵן אֶת חֲבֵרוֹ מְעַנֵּת חֲרַפָּה, אֵין מְשַׁבְּעִין אוֹתוֹ אֲלֵא שְׁבֻעָה אַחַת עַל הַכֹּל. נִתְחַיֵּב שְׁתֵּי שְׁבֻעוֹת עַל שְׁתֵּי מְעַנֵּוֹת, קֶלֶה וְחִמּוּרָה, מְשַׁבְּעִין אוֹתוֹ בְּחִמּוּרָה, וּמְגַלְגֵּלִין כֶּה הַשָּׂאֵר דְּבָרִים וְעִי' הַגִּלְגוּל צָרִיךְ לְהִישָׁבַע אִף עַל הַקֶּלֶה בְּשֻׁבְעָה חִמּוּרָה. הגה: (צ"ט יוסף צ"ט טשז"ח) מִי שֶׁטּוֹעֵן עַל חֲבֵרוֹ שֶׁהוּא חָיֵב לוֹ, וְאֹמֵר שֵׁשׁ לוֹ עוֹד תְּבִיעוֹת אַחֲרוֹת עָלָיו שְׁאִינוֹ רוֹצֵה לְתַבְּעוֹ עִתָּהּ, אוֹמְרִים לוֹ שְׁיִטְעֵן עָלָיו הַכֹּל בְּיַחַד, וְאִם אֵינוֹ רוֹצֵה לְתַבְּעוֹ כַּעַת אֵת הַכֹּל, וְהַנִּתְבַּע אוֹמֵר שְׁאִינוֹ חָיֵב לוֹ כְּלוּם, נִשְׁבַּע שְׁאִינוֹ חָיֵב לוֹ כְּלוּם וְנִפְטָר מִמֶּנּוּ מִכָּל תְּבִיעוֹת שֵׁשׁ לוֹ עָלָיו עַד אוֹתוֹ הַיּוֹם אִם יָבִיא הַתּוֹבַע רֵאִיהָ לְתַבִּיעוֹתָ (טשז"ט) מִיְמוּנֵי סֵפֶר מִשְׁפָּטִים סִימָן ל"ד וּצ"י מ"כ).

יא תמו

כִּה כָּל הַטּוֹעֵן לְחֲבֵרוֹ מְעַנֵּה שְׁאִפְלוֹ אִם הוֹדָה לֹא יִתְחַיֵּב מִמּוֹ, אִף עַל פִּי שְׁכַפָּר אֵין מְחַיֵּבִים אוֹתוֹ הֶסֶת. בְּיַצֵּד, תִּבְעוּ אִמְרָתָה לְתַן לִי מְנָה שֶׁהוּא דִּיבּוּר בַּעֲלָמָא וִיכּוּל לְחַזוּר בּוֹ, וְהִלָּה מְשִׁיב לֹא הָיוּ דְּבָרִים מְעוֹלָם, אֵע"פ שֶׁבְּכָל תְּבִיעָה כִּשֶׁהִנְתַּבַּע מִכְחִישׁ צָרִיךְ לְהִישָׁבַע הִיסָת, כֵּן אֵין מְשַׁבְּעִין אוֹתוֹ לֹא הֶסֶת וְלֹא חֲרָם, שְׁאִף אִם הוֹדָה, אֵינוֹ

חֵיב לוֹ כְּלוּם כִּיּוֹן שְׁלֵא עֲשֵׂה שׁוּם קִנְיִן עַל הַבְּטַחְתּוֹ^פ. וְהוּא הִדִּין בְּכָל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה, אִם אֵין לוֹ לְפָרֵעַ, אֵין מְשִׁבְעִין עַל כְּפִיֶּיךָ כִּיּוֹן שֶׁאִפִּילוֹ לֹא יִישָׁבַע לֹא יִשְׁלַם כַּעַת (תְּשׁוּבַת הַר"ש גְּזִי אֶשֶׁת אִישׁ, וְהַטּוֹר הַצִּילוֹ סִימָן ל"ו, וְזִית יוֹסֵף גִּזְס ר"י נכ"ג ח"ו), תִּבְעוּ אֶתְּהָ קַלְלֶתָּ אֹתָתִי, אֶתְּהָ הוֹצֵאתָ עָלַי שֵׁם רָע, וְהִלָּה מִשִּׁיבו לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעֻלָּם, כִּיּוֹן שֶׁאֵין עַל זֶה שׁוּם חֵיּוֹב מִמּוֹן אֵין מִשְׁבִּיעִין, וְאִפִּילוֹ אֵין מְחַרְמִין עַל זֶה, וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּהֶּ. הַגֵּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּמְחַרְמִין עַל זֶה, דְּהָרִי אִם יִתְבָּרַר שֶׁהוּא אִמָּת קוֹנְסִין אוֹתוֹ דַּע"פ שֶׁמֶן הַדִּין אֵין בּוֹה חֵיּוֹב מִמּוֹן, מ"מ נִהְיָ לְקִנוּם עַל דְּבָרִים אֱלוֹ, וְלֹכֵן רַק מְחַרְמִין וְלֹא מִשְׁבִּיעִין, כִּי אֵין זֶה חֵיּוֹב מִמּוֹן מִן הַדִּין (טוֹר). טוֹעֵן עַל חֶבְרוֹ גִּזְלָתְנִי, אוֹ גִּנְבַת מִמְּנִי, וְהוּא כּוֹפֵר, אָף עַל פִּי שְׁלֹפֵי טַעֲנוֹת הַתּוֹבֵעַ פְּסוּל לְשִׁבְעַ, אֲפִילוֹ הֵכִי נִשְׁבַּע לוֹ דְּשִׁמָּא הִלָּה מִעַכְב מִמּוֹן חֶבְרוֹ בִּידוֹ מִחֲמַת שִׁישׁ עֲלָיו סִפְק תִּבְעֵת מִמּוֹן אַחֲרַת, וְלֹכֵן סָבוּר שֶׁמּוֹתֵר לוֹ לְגוּזוֹל, וּמִטְּוִילִין עֲלָיו שְׁבוּעָה כַּדִּי שִׁיפְרוּשׁ (מַרְדְּכִי פ"ק דְּמַלְעֵא). וְדוֹקָא שֶׁתִּבְעוּ הַמְּמוֹן, שֶׁעֵקֶר הַתְּבִיעָה הוּא מְשׁוּם מְמוֹן, אֲבָל אִם עֵקֶר הַתְּבִיעָה הוּא מְשׁוּם הָאִסוּר אַע"פ שֶׁנִּפְ"מ גַּם לַעֲנִין מִמּוֹן, מ"מ כִּיּוֹן שֶׁעֵיקֶר מֵה שְׁרוּצִים לְהַשְׁבִּיעוּ, אִם עֵבֵר אֶת הָאִסוּר אוֹ לֹא, אֵין מְשִׁבְעִין דְּכִיּוֹן שֶׁחּוֹשְׁדִים בּוֹ שֶׁעֵבֵר אִיסוּר, אִי אִפְשָׁר לְהַשְׁבִּיעוּ (פִּסְקִי מֵהַר"י סִימָן ל"ו). מִי שֶׁתּוֹבֵעַת אֶחָד שֶׁנִּדְרָה לָּהּ דְּבָר כְּאֶתְנֵנָה, וְהוּא כּוֹפֵר, אַע"פ שֶׁהוּא מְחַיֵּב מִחֵיבֵי כְּרִיתוֹת כְּגוֹן שֶׁתִּבְעָה כְּשֶׁהוּא נֹדֵה, מ"מ חֵיב לְשִׁבְעַ כִּיּוֹן שֶׁאֵין זֶה מְחַיֵּב מִיתוֹת ב"ד אֵין דִּין קִים לִיה בְּדַרְבָּה מִינָהּ, וְחֵיב לִיתֵן מֵה שֶׁנִּתְחַיֵּב לָהּ וּמִמִּילָא נִחְשָׁב שֶׁתּוֹבֵעַת מִמֶּנּוּ מִמּוֹן^פ (רִיב"ש סִימָן מ"א).

כּוֹ מְעַנֵּן שֶׁעֲשֵׂה לוֹ דְּבָר שֶׁאֵינוֹ חֵיב עָלָיו אֲלֵא קִנְיִן [לֹאפּוֹקִי כִּשְׁתִּבְעוּ דְּבַר שִׁישׁ בּוֹ גַּם חֵיּוֹב מִמּוֹן וְגַם קִנְיִן, דְּבוֹה נִשְׁבַּע מִחֲמַת הַמְּמוֹן שְׁבוּ], אֵינוֹ נִשְׁבַּע חֶסֶת, שֶׁאֵלּוֹ הוֹדָה הִיָּה פְּטוּר דְּמוּדָה בְּקִנְיִן פְּטוּר. אֲבָל אִם מְעַנֵּן שֶׁהֶעֱמִירוֹ בְּדִין עַל הַקִּנְיִן וְהִכְרִיז עָדִים וְהִיבִיחוּ בֵּית דִּין

ק. כתב הש"ך דאם הוא עני דאין יכול לחזור מהבטחתו כיון דהוי כנדר לצדקה, יכול להשביעו, כיון שנתחייב לו בנדר.

ק. וצ"ל הדחשוד על הכרת אינו חשוד על השבועה.

לְשֵׁלֶם, וְהָלָה אוֹמֵר לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוֹלָם, כִּיּוֹן שֶׁאִם יוֹדֵה כַּעַת יַחֲיִיב, כִּי כִּבְרָה הִיא ע"ז פֶּסֶק דִּין, לִכְן צָרִיךְ לְשַׁבַּע הַסֵּת.

יב תמוז

כּוּ מִי שֶׁנִּשְׁתַּחֲוֶה שְׁבוּעָה בְּבֵית דִּין שֶׁפִּסְקוּ שֶׁחַיִּיב לְהִישָׁבַע לוֹ עַל טַעֲנָתוֹ, וְאִין חַיִּיב לְהִישָׁבַע דּוּקָא בְּפִנֵּי ב"ד אֲלֵא אִפִּילוּ בֵּינוּ לְבֵינוּ, וְיִצָּא מִבֵּית דִּין, וְאַחַר זְמַן תִּכְעוּ חֲכָרֵי שְׁשִׁיבָע לּוֹ, וְאָמַר נִשְׁבַּעְתִּי לָךְ, אִם הוּא מִהַנְּשָׁבָעִים וְנִפְטָרִים, נֶאֱמָר אֲבָל בְּנִשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין אִין נֶאֱמָר לּוֹמַר שֶׁנִּשְׁבַּע וְלִטּוֹל עַד שִׁבְיָא רֵאִיָּה שֶׁנִּשְׁבַּע. הַגֵּה: אֲבָל צָרִיךְ לְקַבֵּל עָלָיו חֲרָם סֵתָם, שֶׁנִּשְׁבָּע שֶׁחֲבִירוֹ יוֹכֵל לְהַחֲרִים סֵתָם עַל מִי שֶׁנִּשְׁתַּחֲוֶה לוֹ שְׁבוּעָה וְלֹא נִשְׁבַּע (ר"י נ"ג ס"ד). מִיָּהוּ, בְּזִמְן הַזֶּה דְּנוֹהֲגִין לְשַׁבַּע בְּבֵית הַפְּנִסָּת לְפָנָי שְׁמֵשׁ אוֹ עֵדִים וְאִין נוֹהֲגִין לִישָׁבַע בֵּינוּ לְבֵינוּ, אִינוּ נֶאֱמָר לּוֹמַר שֶׁנִּשְׁבָּע, עַד שֶׁיִּבְיָא רֵאִיָּה לְדַבְרֵיָּא (מַרְכֵּי פ"ק דְּב"מ ור"י ה"ל), אֲלֵא אִם כֵּן הִתְרָה בּוֹ הַתּוֹבַע שֶׁלֹּא תִשְׁבַּע אֲלֵא בְּפָנָי עֵדִים. וְבִאִוְפֵן שֶׁלֹּא הִתְרָה בּוֹ, דִּהְדִּין שֶׁנֶּאֱמָר לּוֹמַר שֶׁנִּשְׁבָּע, אִם עֵדִים מְעִידִים שֶׁלֹּא נִשְׁבָּע בְּאוֹתוֹ יוֹם שֶׁאוֹמַר שֶׁנִּשְׁבָּע, וּמֵהִיכֵן יוֹדְעִים שֶׁלֹּא נִשְׁבָּע, כְּגוֹן שֶׁאוֹמְרִים שֶׁלֹּא זֶה יָדָם מִתְּוֹךְ יָדוֹ, כִּיּוֹן שֶׁשְׁנֵי עֵדִים מְכַוְּשִׁים דְּבָרָיו הִחֲזִק בְּפָרָן לְאוֹתָהּ שְׁבוּעָה, וְאִינוּ נֶאֱמָר לּוֹמַר נִשְׁבַּעְתִּי אַחַר כֵּךְ אִפִּילוּ אוֹמַר שֶׁנִּשְׁבָּע פֶּעַם אַחֲרַת אַח"כ.

כַּח נִשְׁבַּע הַסֵּת, וְאַחַר כֵּךְ הוֹדָה מְעַצְמוֹ בְּמִקְצַת, אִם דָּרָךְ תִּשְׁוֹבָה הוֹדָה, שְׁמִתְחַרְט עַל מַה שֶׁנִּשְׁבָּע לְשִׁקָּר, מִשְׁלֵם מַה שֶׁהוֹדָה, וְנִפְטָר מִהַשְּׂאָר וְאִין צָרִיךְ לְהִישָׁבַע כְּדִין מוֹדֵה בְּמִקְצַת, דְּכִיּוֹן שֶׁהוֹדָה מְעַצְמוֹ דָּרָךְ תִּשְׁוֹבָה, אִם הִיא חַיִּיב יוֹתֵר, הִיא מוֹדֵה בּוֹה, וְאִם הוֹדָה שֶׁלֹּא עַל דָּרָךְ תִּשְׁוֹבָה א"כ בִּיטֵל אֶת שְׁבוּעָתוֹ הַרְאֻשׁוֹנָה, וְנַעֲשֶׂה כַּעַת מוֹדֵה בְּמִקְצַת וְחַיִּיב לְהִישָׁבַע מִדְּאוֹרֵייתָא, וְאֵע"פ שֶׁהוֹדָה שֶׁנִּשְׁבָּע קוֹדֵם לְשִׁקָּר, מ"מ אִינוּ נִפְסָל

קִי. וְכִשְׁחַיִּיב שְׁבוּעָה דְּאוֹרֵייתָא וְטוֹעֵן נִשְׁבַּעְתִּי, לְסַמ"ע נֶאֱמָר, וְהִשְׁרַח מִבְּיַד הַרְבֵּה רַאשׁוֹנִים מִשְׁמַבְעִין אוֹתוֹ הִיסַת שֶׁנִּשְׁבָּע שְׁבוּעָה דְּאוֹרֵייתָא. קִיא. וְאִם מֵת הַשֶּׁמֶשׁ, נֶאֱמָר לּוֹמַר שֶׁנִּשְׁבָּע בְּפָנָיו [ש"ך]. וְאִם טוֹעֵן שֶׁמַּחֲלַת לִי עַל הַשְׁבוּעָה, דַּעַת הַסַּמ"ע שֶׁנֶּאֱמָר, וְדַעַת הַט"ז וְהִשְׁרַח שֶׁאִינוּ נֶאֱמָר.

לְשִׁבּוּעָה עַל פִּי עֲצָמוֹ כִּי אִין אָדָם מְשִׁים עֲצָמוֹ רָשָׁע, וְנִשְׂאָר כֶּשֶׁר לְשִׁבּוּעָה, וְנִשְׂבַּע וּנְפֹטָר.

יג תמוז

כַּמֵּי שֶׁכִּפֵּר בְּכֹל, וְעַד אֶחָד מִכְחִישׁוֹ וְחַיִּיב שְׁבוּעָה מִדְּאֹרֵייתָא לְהַכְחִישׁ הָעֵד, וְנִשְׂבַּע לְהַכְחִישׁ הָעֵד, וְאַחֲרַיָּךְ הֵבִיא הַתּוֹבֵעַ עַד אַחֲרַיָּךְ מִצְטָרֵף עִם הָרֵאשׁוֹן, וּמִשְׁלָם לוֹ זֶה, אָף עַל פִּי שְׁכַבְרֵי נִשְׂבַּע עָלָיו וּנְפֹטָר, כִּיּוֹן שִׁכְעַת יֵשׁ שְׁנֵי עֵדִים לְחַיִּיבוֹ, וְנִעְשְׂהָ עוֹד חֲשׂוֹד עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים כִּי כַּעַת יֵשׁ שְׁנֵי עֵדִים שְׁבוּעָתוֹ הִיתָה לְשִׁקְרָא, וּמִיָּד נִפְסַל לְשִׁבּוּעָה וְלַעֲדוּתֵיכִי.

ל אף על פי שְׁנִשְׂבַּע הַנִּתְבָּע וְנִפְטָר עַל פִּי בֵּית דִּין, אִם תִּפְסֵם הַתּוֹבֵעַ אַחֲרַיָּךְ הֵבִיא מִשְׁלֹו בְּלֹא עֵדִים שְׁאִין עֵדִים שְׂרָאוֹ שֶׁתִּפְסֵם, וּמִמִּילָא יִכּוֹל לְהַכְחִישׁ בְּכֹל מַה שֶׁתִּפְסֵם, וְהוּא מוֹדָה שֶׁתִּפְסֵם אִלָּא שְׁמוֹעֵן שְׁתוֹפֵס עַל אוֹתָהּ הַבִּייעָה שְׁנִשְׂבַּע לוֹ עָלֶיהָ, שְׁלֹא נִשְׂבַּע לוֹ בְּאֶמֶת, הַדִּין עִם הַתּוֹפֵס, וְנִאֶמְרַן בְּמִנּוֹ שְׁלֹא תִפְסְתִּי מִשְׁלֵף בְּלֹאם, וְאִם הִנֵּתְבַע טוֹעֵן שֶׁתִּפְסֵם מִמֵּנוֹ שְׁלֹא כַּדִּין נִשְׂבַּע הַתּוֹפֵס הִסֵּת כְּמוֹ כֹּל הַכַּחֲשֵׁת תְּבִיעָהכִּי, וְנִפְטָר. וְאִין צְרִיךְ לוֹמַר, שְׁאִם הֵבִיא הַתּוֹבֵעַ שְׁנֵי עֵדִים שְׁחַיִּיב לוֹ, אַע"פ שֶׁהִבִּיאם אַחֲרַיָּךְ שְׁנִשְׂבַּע, בֵּין שְׁבוּעָה דְאֹרֵייתָא בֵּין שְׁבוּעַת הִסֵּת, שְׁמוֹצִיאִין מִיָּדוֹ וְנִתְנִין לָזֶה, וְנִעְשְׂהָ חֲשׂוֹד עַל פִּי הָעֵדִים הָאֵלּוּ, כִּי נִתְבַּר שֶׁנִּשְׂבַּע לְשִׁקְרָא.

יד תמוז

לֹא טָעֵן הַתּוֹבֵעַ שְׁיֵשׁ לוֹ אֶצְלוֹ חוֹב בְּקִנְיָן שֶׁשׁוּב אִין נִאֶמְרַן לוֹמַר פְּרַעֲתִי אִלָּא בְּפִרְיעָה לְפָנֵי עֵדִים, אוֹ בְּשִׁטָּר וְאֶבֶד הַשְּׂטָר, וְהוּא אוֹמַר פְּרַעֲתִי, אוֹ אִינִי חֵיב לָךְ בְּלֹאם, וְנִשְׂבַּע, וְאַחֲרַיָּךְ הֵבִיא עֲדֵי הַקִּנְיָן אוֹ שְׁהוֹצִיאִי הַשְּׂטָר וְנִתְקַנְיָם בְּב"ד שְׁאִינוֹ מוֹזִיִּף, וְא"כ חַיִּיב לְשַׁלֵּם מִחַמַּת

קִיב. מִשְׁא"כ כִּשְׁבָא רַק ע"א וְנִשְׂבַּע לְהַכְחִישׁוֹ, לֹא נִפְסַל לַעֲדוּת, אַע"פ שִׁישׁ אַת הָעֵד וְהִבְעֵל דִּין שֶׁלֹּטַעֲנַתָּם נִשְׂבַּע לְשִׁקְרָא, כִּיּוֹן שֶׁהוּא נוֹגֵעַ. אֲבָל אַחֲרֵי שֶׁנִּפְטָר יִכּוֹלִים לְבוֹא שׁוֹב לְב"ד וְלֹהַעִיד שֶׁנִּשְׂבַּע לְשִׁקְרָא וּלְפֹסְלוֹ, דְּכַעַת כִּבְר אִינוֹ נוֹגֵעַ. אֲבָל כִּישֵׁי עַד נוֹסֵף, נִפְסַל מִיָּד בְּלִי לְתוֹבְעוֹ שׁוֹב לְב"ד. קִינ. בְּתַפְסֵם מַעוֹת נִשְׂבַּע הִסֵּת, וּבְתַפְסֵם חִפְץ נִשְׂבַּע בְּנִקִּיטַת חִפְץ כְּמוֹ בְּמִשְׁכּוֹן.

עדי הקנין או השטר, הרי זה משלם אחר השבועה שישבע המלוה שלא פרעו, ואינו חשוד לשבועה מחמת עדים אלו, שקהרי לא העידו שלא פרעו, ולא מען הנתבע לא היו דברים מעולם ואע"פ שאמר 'איני חייב לך כלום', הכוונה כיון שפרעתי לך. ואם יש נאמנות בשטר או בקנין שעשה נאמנות בפני עידי הקנין, נזמל בלא שבועה.

לב ראובן הוציא פסק דין על יורשי שמעון שאביהם נתתיב לו בבית דין שבועה, ואמר שלא נשבע ואפילו מודים היורשים שלא נשבעו, מ"מ אי אפשר לחייב אותם ממון, כיון שהחייב על אביהם היה רק שבועה, יחרימו במעמד היו"רשים שכל מי שידע בממון זה אם הוא פרוע, שיודעה והחרם חל על היורשים אם יודעים שאינו פרוע, וכן חל על התובע אם יודע שפרוע, שצריך להחזיר להם את השטר.

טו תמוז

לג אין להשיבע היבא דאבא למיחש שיתברר הדבר לפי הש"ך הטעם שמא יתברר הדבר ויחשב שנשבע בחינם, ולפי הסמ"ע החשש שמא יתברר שנשבע לשקר.

לד התוקע כפו לחברו, לא נפטר משבועה. הגה: ודוקא שחייב לו שבועה בלאו הכי, כגון [שאמר] שתקע לו כפו לפרע לו מה שחייב לו, והוא כופר היינו שתבעו מנה וטוען שפרע לו שחייב היסת, וטוען שכבר תקע כפו מתחילה לפרוע, וא"כ הוי כנשבע שפרע לו, דאם לא פרע הרי עובר על תקיעת כפו, קמ"ל דלא מהני, כיון שבשעת התקיעת כף עדיין לא יצאה לשקר, משא"כ כשצריך כעת להישבע, אם באמת לא פרע הרי נשבע כעת לשקר, וחמור יותר בעיני הבריות. אכל אם אמר שנתן לו כפו לתן לו מתנה, והוא כופר שלא תקע כפו, או שכבר נתן, פטור מן השבועה דלא תקנו חיוב שבועה על חיוב שכל כוחו רק מחמת שבועה או תקיעת כף, דזה חיוב איסורי ולא חיוב ממוני"י (הגהת מ"י פ"א מהלכות שזעומת), אלא וזהירו אותו בית דין על שבועתו שיידע שאם לא מקיים תקיעת כפו

קיד. עיין לעיל תחילת סעיף כ"ה בהערה שאם המקבל הוא עני, חייב ליתן לו מדין צדקה דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט, וממילא הוא חיוב ממוני וחייב להישבע ע"ז כשיש הכחשה על ההבטחה.

עובר על איסור שבועה (מרדכי פ"ק דמלעיל). והוא הדין אם אמר התובע שהנתבע נשבע לו שבועה לתת לו איזה דבר, וזה אמר שמחל לו (משנזכר הרמ"ש כלל י' סימן ז'), או שהיה על תנאי כך וכך, או שנתן תקיעת כף על תנאי כך וכך, נאמן, במגו שהיה יכול לכפר (מרדכי פ"ק דמלעיל ופ' הזהב), ועיין לעיל סעיף ט"ז שהביא ב' דעות אם נפטר משבועה ע"י שבועה מראש שיקיים חובתו.

טז תמוז

לח אין נשבעין הסת על תביעת טובת הנאה כגון שיש בידו כספי צדקה, שיש לו טובת הנאה להחליט למי לתת מעות אלו. והטעם, דאין נחשב ממון, ואפילו לשיטות שנחשב ממון, לא תקנו על זה חיוב היסת. הגה: ולכן מי שתבעו חברו שיחזיר לו ממון צדקה שהפקיד בידו והוא תלם לעניים, וזה משיב שפבר החזיר לו, פטור בלא שבועה, שהרי אין לתובע בזה זכות ממונית ממש אלא רק טובת הנאה^{טז} (מרדכי פרק הדינים).

לו שנים או שלשה שיש להם תביעה על אחד, ונשבע לאחד מהם, פטור מהאחרים דשבועה לאחד כשבועה למאה^{טז}.

יז תמוז

לו אין מוסרים שבועה למי שרין אחר שבועה שמוכן להישבע בקלות, ולכן חוששין להשביעו שלא יישבע לשקר, וכן אם התובע רץ אחר שבועה, אסור לנתבע להפך עליו שישבע, ובאדם כזה יראו הדיינים לפשר ביניהם שלא יבוא לחיוב שבועה.

לח אע"פ שמעיקר הדין יש חיוב שבועת היסת אע"פ שאין דררא דממונא ואין רגליים לדבר שהתובע צודק, מ"מ אם נראה לדנינים שהטענה של התובע מרמה, אין להשביעו לנתבע. הגה: וכן אם נראה לו לדיין

קטו. הסמ"ע תמה דהקדש עניים נחשב ממון ממש ולא רק טובת הנאה, ולכן כתב דצריך לתקן ולומר שהנתבע לא משיב שכבר החזיר, אלא משיב שכבר הוחזק, היינו שטוען שלא נתן בידו בתורת פיקדון, אלא בתורת שהוא יחלק לעניים, ובזה כל הויכוח הוא רק על טובת הנאה.

קטז. ואם אחד תובע לשניים ואחד מהם נשבע, צריך שהשני יאמר ואני כמוהו, ויאמרנו תוך כדי דיבור, או שיענה אמן [נתיבות].

שהטענה גרועה, אין משביעין הסת במקום דליכא דררא דממונא (סס סימן קנ"ד).

יח תמוז

למ' יש מי שאומר, שהמזכיר שם שמים לבטלה נפסל לשבועה, וממילא הדין דשכנגדו נשבע ונוטל והתומים הניח דין זה בצ"ע, דודאי הזכרת שם שמים לבטלה לא פוסלו לשבועה ועדות. הגה: תבעו בשכר השדכנות, וזה כופר ואמר שלא היה שדכן שלו, או שאר טענות שביניהם, דינו כבשאר תביעות ממון דהחויב לשלם לשדכן הוא מדין סרסור, והוא חייב ממון גמור, ונשבעין על כך (פסקי מהרא"י פ"ה).

סימן פח

דיני כפירה והודאה, ושתהא ממין הטענה ובו ל"ג סעיפים

א בסימן הקודם התבאר שמודה במקצת חייב שבועה מדאורייתא. אין מודה במקצת הטענה חייב לשבע, עד שיוודה לפחות בפרוטה, ותהיה הכפירה לפחות שתי מעין כסף דרשינן מהפסוק כי יתן איש אל רעהו 'כסף או כלים', שאחריו כתוב 'כי הוא זה' שממנו דורשים דין מודה במקצת, דבעינן שהנתינה היינו התביעה, תהיה על 'כסף' שיהיה דבר חשוב והיינו לפחות מעה, ודרשינן דומיא דכלים דבעינן 'שתיים', ובכל מעה יש ל"ב פרוטות, ושתי מעות היינו ס"ד פרוטות. לפיכך, אינו חייב עד שיתבענו שתי מעין ופרוטה, ובסכום תביעה זו, צריך שיהיה הוא מודה בפרוטה וכופר בשתי מעין. אבל תבעו שתי מעין ופרוטה, והודה בשתי פרוטות, כיון שאין בכפירה שתי מעין, או אם הודה בחצי פרוטה, פטור, כיון שאין בהודאה פרוטה. שעור הפרוטה, משקל חצי שעורה של כסף נקי, ושעור שתי מעין, משקל ל"ב שעורים כסף נקי."

קיי. כתב הסמ"ע דיתכן שבזמנם היה אפשר לקנות במשקל חצי שעורה הרבה פירות, אבל לפי המחיר של כסף נקי בזמנינו, יוצא שפרוטה הוא סכום מאוד

יט תמוז

ב וכן אם לא תִּבְעוּ בְּסֵף, אֲלֵא מִינֵי סְחֻרוֹת, וְהוֹדָה לוֹ עַל מִקְצַת מִתְבִיעוֹת, שְׁמִינֵי הַבְּפִירָה וְהַהוֹדָאָה, אִם יֵשׁ בְּכַפִּירָה שְׁנֵה שְׁתֵּי מְעִין וְהַהוֹדָאָה פְּרוּטָה אַחַת, תִּיב שְׁבֹעָה דְאורייתא, דְשׁוּוה כֶסֶף כֶּסֶף.

ג בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים שֶׁגַם בְּשׁוּוה כֶסֶף צָרִיךְ שִׁתְּבַע שִׁיעוֹר שְׁנֵי מְעִין, בְּשִׁתְּבָעוּ פִירוֹת אוֹ מִינֵי סְחֻרוֹת. אֲבָל תִּבְעוּ שְׁנֵי בָלִים, וְהוֹדָה לוֹ בְּאַחַד מֵהֶם, אֵין צָרִיךְ שִׁיעוֹר לֹא בַכִּפִּירָה וְלֹא בַהוֹדָאָה, אֲלֵא אֲפִלוֹ הֵי עֲשָׂרָה מִחֲמִין בְּפְרוּטָה, תִּבְעוּ שְׁנַיִם וְהוֹדָה לוֹ בְּאַחַד מֵהֶם, תִּיב דְכָלִים יֵשׁ לֵהֶם חֲשִׁיבוֹת אִפִּי' אֵין בָּהֶם שׁוּוה פְּרוּטָה, [מְדַפְרֵט הַכְּתוּב 'כָּלִים' וְלֹא כֶּסֶף] בְּלֶבֶד[^פ]. מְעַנּוּ בְּסֵף וְכָלִים, הוֹדָה בְּכָלִים וְכֶפֶר בְּכֶסֶף, אִם יֵשׁ בְּכַפִּירָה שְׁתֵּי מְעִין, תִּיב וְאִם לֹא, פְּטוּר כִּיוֹן שֶׁהַכִּפִּירָה הִיא בְּמַעוֹת, צָרִיךְ שִׁיְהִיָּה בַכִּפִּירָה שִׁיעוֹר שְׁתֵּי מְעִין וְכַדְלָעִיל, אֲבָל אִם הוֹדָה בְּכֶסֶף וְכֶפֶר בְּכָלִים אֲפִילוֹ בְּמַחַט אַחַת שֶׁאֵין בָּהּ שׁוּוה פְּרוּטָה, אִם הוֹדָה בְּפְרוּטָה, תִּיב כִּיוֹן שֶׁבַכִּפִּירָה אֵין צָרִיךְ שִׁיעוֹר כִּי כֶפֶר בְּכָלִים, וְכִיוֹן שֶׁהוֹדָאָה הִיא בַכֶּסֶף, צָרִיךְ הוֹדָאָה בְּפְרוּטָה^פ.

כ תמוז

ד הָא דְבָעִינָן בְּפִירָה שֶׁל שְׁתֵּי מְעִין, דְּוָקָא בְּשִׁבְעוֹת מוֹדָה בְּמִקְצַת. אֲבָל כּוֹפֵר בְּכָל וְעַד אַחַד מִכְּחִישׁוֹ הוּא גַם שְׁבֹעָה דְאורייתא לַהַכְחִישׁ עַד א', אֲפִלוֹ לֹא כֶפֶר אֲלֵא בְּפְרוּטָה, תִּיב דְכָל מְקוּם שְׁשֵׁנִים מַחֲיִיבִים אוֹתוֹ מִמוֹן, עַד אַחַד מַחֲיִיבוֹ שְׁבֹעָה, וְשֵׁנִים מַחֲיִיבִים אִף בְּתַבִיעָה שֶׁל פְּרוּטָה אַחַת^פ.

קטן, וכן הסכום של פדיון הבן, ויתכן שהמקדש בפרוטה לפי סכום זה אינה מקודשת, ואין הבן פדוי וצ"ע. ק"ח. כן הוא דעת רב האי והרמב"ם, דא"צ שיהיה בהם אפילו שווה פרוטה, אבל דעת התוס' והרא"ש והטור שיהיה בהם בכל אחד לפחות שווה פרוטה, הן בכפירה והן בהודאה. ק"ט. ולדעת התוס' והרא"ש הנ"ל צריך שיהיה בכלי שכפר או שהודה, שווה פרוטה לפחות. קכ. ובתבועו כלי וכפר ויש עד א', לדעת הרמב"ם הנ"ל לא בעינן שווה פרוטה [סמ"ע ושי"ך ודלא כה"ח].

ה כמו שהתבאר ששבועת עד א' אינה צריכה תביעת שני מעין שְבוּעַת הַשּׁוֹמְרִים נְמִי אֵינָה צְרִיכָה שְׁתֵּי כֶסֶף, אֲלֵא אֶפְלוּ הַפְּקִיד אֶצְלוּ פְרוּטָה אוֹ שְׁוֶה פְרוּטָה, וְטַעַן הַשּׁוֹמֵר שְׁאֵבְרָה וְשׁוֹמֵר חִינֵם פְּטוּר עַל אֲבִידָה, נִשְׁבָּע וּנְפֹטֵר. דַּאֲמַנֵם 'כֶּסֶף אוֹ כְּלִים' נֹאמֵר בְּפִרְשַׁת שׁוֹמְרִים, אֲבָל כִּיּוֹן דִּנְכַתֵּב בּוֹ דִּין מוֹדָה בְּמַקְצַת שְׁלֵא שִׁיךְ בְּשׁוֹמְרִים, דְּנִשְׁבַּע גַּם בְּכוֹפֵר הַכֵּל, לְכֵן ס"ל לְשִׁטָּה זוֹ דַּע"כ עֵיקַר דִּין דְּכֶסֶף וְכְלִים לֹא נֹאמֵר עַל שׁוֹמְרִים. וְכָל פְּחֻזֹת מִשְׁוֶה פְרוּטָה אֵינּוּ מְמוּן, וְאֵין בֵּית דִּין נִזְקָקִין לוֹ לְדוֹן עֲלוּי. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּבִשְׁבוּעַת שׁוֹמְרִים נְמִי כְּעֵינֵן שְׁתֵּי כֶסֶף דַּאֲמַנֵם דִּין מוֹדָה בְּמַקְצַת לֹא שִׁיךְ בְּשׁוֹמְרִים, אֲבָל דִּין שְׁתֵּי מַעֲיָן שִׁיךְ בְּשׁוֹמְרִים, וְכִיּוֹן שְׁעֵיקַר הַפְּרִשָּׁה נֹאמְרָה בְּשׁוֹמְרִים, עַל כְּרַחֵךְ גַּם בְּהֵם יֵשׁ דִּין דְּשְׁתֵּי מַעֲיָן (טוֹר גַּסֵּס הַר"שׁ וְהַמַּגִּיד פ"ג לְטוֹעַן וּר"ן פֶּרֶק הַדֵּיּיִס), וְכֵן נִרְאֶה לִי עֶקֶר.

כא תמוז

ו שְבוּעַת הַסֵּת הַבֵּאָה עַל כְּפִירָה מְמוּנִית נְמִי מְשַׁבְּעִין אוֹתוֹ אֶפְלוּ עַל שְׁוֶה פְרוּטָה כִּיּוֹן שְׁתַּקְנוּהוּ כְּדֵי שְׁלֵא יִגּוּל אֶת חֲבִירוֹ, תִּקְנוּהוּ עַל כֹּל מַה שְׁנִקְרָא 'מְמוּן' קכ"א.

ז אֵין מוֹדָה בְּמַקְצַת חֵיב, עַד שְׁיוּדָה מִמִּין הַטַּעֲנָה דְּרִישֵׁין מ'כי הוא זה' שיש בה שתי מיעוטים, דבעינן שיודה ממין הטענה. בַּיָּצֵד, תִּבְעֵז פּוֹר חֲטִיִּם אוֹ פּוֹר תְּבוּאָה, וְהוּדָה לוֹ בְּלִתְדָּ (פִּירוּשׁ חֲזִי כּוֹר שְׁהוּא ט"ו סֵאִיס) קְמַנִּית, פְּטוּר מִשְׁבוּעָה אַע"פ שֶׁהוּדָה בְּמַקְצַת, מ"מ הוּדָה דְּבִדְבַר אַחַר שְׁלֵא תִבְעוּ כֵּלָל, וְלַעֲנִין תְּשׁוּלֹם הַקְּטָנִית שֶׁהוּדָה בָּהּ, יִתְבָּאֵר לַהֲלֵן. [בְּתַבְעוּ חִיטִּים אִף אִם יוּדָה בְּשַׁעוּרִים נַחֲשֵׁב לְמִין אַחַר, אוֹלֵם תְּבַעוּ תְּבוּאָה, שְׁכוֹלֵל כֹּל מִינֵי דָגָן, רַק כְּשִׁיּוּדָה בְּקְטָנִית, יִחֲשֵׁב מִין אַחֵר]. אֲכָל אִם תִּבְעֵז בְּפּוֹר 'פִּירוּת' וְהוּדָה לוֹ בְּלִתְדָּ קְמַנִּית, חֵיב, שְׁתַּקְמַנִּית בְּכֵלָל פִּירוּת.

כב תמוז

ח לֹא תִבְעֵז בְּדָבָר מְסִיִּם, אֲלֵא אֶמֶר לָהּ שְׁוֶה מְנָה יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ וְלֹא פִירַט לוֹ מִין מְסוּיִים, וְה"ה אִם תִּבְעוּ 'מְנָה' סַתֵּם, וְלֹא פִירַט דְּבַר

קבא. ודעת הרבה ראשונים שגם בשבועת היסת צריך תביעת שתי כסף. ותקנת ד' ארצות שלא משביעין היסת על פחות מג' זהובים פולניים.

מסויים, מכל מה שיוֹדָה לו חָשִׁיב שפִּיר נחשב מִמֵּין הַמַּעֲנָה, שְׁכָל דָּבָר הוּא כְּכֹלל 'שְׁוָה' מה שתבעו. אֲכָל אִם תִּבְעוּ 'מָנָה' מְדַבֵּר מְסִים, וְהוֹדָה לוֹ 'בְּשְׁוָה' [חֲצִי] מָנָה, כִּינן שתבעו מנה דווקא, והוא הודה ב'שווה' לֹא חָשִׁיב מִמֵּין הַמַּעֲנָה.

ט תִּבְעוּ דִּינָר כֶּסֶף אוֹ דִּינָר זָהָב, אע"פ שאמר דינר כסף כֹּאֲלוֹ תִּבְעוּ 'שְׁוָה' דִּינָר כֶּסֶף אוֹ שְׁוָה דִּינָר זָהָב, וּכְכֹלל מַה שְׁיוֹדָה לוֹ חָשִׁיב מִמֵּין הַמַּעֲנָה. וְדוֹקָא בְּשִׁתְּבִיעוּ מִמַּבֵּעַ הַיּוֹצֵא בְּהוֹצָאָה, בְּהָא אִמְרִינָן בְּסִתְמָא שְׁוָה דִּינָר קְאָמַר, לְפִי שְׂאָדָם עָשׂוּי לְשׁוּם כָּל דָּבָר כְּמַמְבֵּעַ. אֲכָל תִּבְעוּ לְמִטְרָא זָהָב שְׁאִינוּ בְּצוּרַת מַטְבְּעוֹת, אוֹ מִמַּבֵּעַ שְׁנַפְסֵל וְאִינוּ יוֹצֵא בְּהוֹצָאָה, לֹא חָשִׁיב כֹּאֲלוֹ תִּבְעוּ שְׁוָה אֵלָא דווקא, ואם יודה במין אחר אפילו באותו סכום, לא ייחשב הודאה מִמֵּין הַמַּעֲנָה. וְכֵן אִם תִּבְעוּ דִּינָר זָהָב וְזָהָב, כְּלוּמַר מַטְבְּעִי, יֵשׁ לִי בְּיָדִי, לֹא חָשִׁיב שְׁתוּבַע שְׁוָה דִּינָר, אִף עַל פִּי שְׁיוֹצֵא בְּהוֹצָאָה, אֵלָא דִּינָר דוֹקָא קְאָמַר כִּינן שֶׁהַדְּגִישׁ 'זָהָב וְזָהָב', וְאִפְלוּ הוֹדָה כְּמַמְבֵּעַ שֶׁל חֲצִי דִּינָר שְׁהוּא גַם מַטְבַּע הַיּוֹצֵא בְּהוֹצָאָה, לֹא חָשִׁיב מִמֵּין הַמַּעֲנָה כִּינן שֶׁהַתְּבִיעָה הִיא דִּינָר זָהָב, וְלֹא דִּינָר שְׁתָּם שְׁהוּא מַכְסֵּף.

כג תמו

י הָא דְאִמְרִינָן שְׂאָם תִּבְעוּ דִּינָר כֶּסֶף אוֹ דִּינָר זָהָב נחשב כֹּאֲלוֹ תִּבְעוּ 'שְׁוָה' דִּינָר כֶּסֶף אוֹ שְׁוָה דִּינָר זָהָב, יֵשׁ אוֹמְרִים דְּהֵינִי מְלִי בְּמִלּוֹה דְּלְהוֹצֵא נִיתְנָה, וְדוֹךְ בְּנֵי אָדָם לְחַשְׁבַּ אִף חֲפָצִים בְּשִׁוּי דִּינָר, אֲכָל בְּפִקְדוֹן דְּלֹא נִיתַן לְהוֹצָאָה, דוֹקָא קְאָמַר דִּינָר זָהָב וְלֹא שְׁוָה דִּינָר כִּי מַה שֶׁהִפְקִיד תּוּבַע. וְיֵשׁ מִי שֶׁחֹלֵק וְאוֹמֵר שְׁדִין הַפִּקְדוֹן שְׁוָה לְדִין הַמִּלּוֹה וְעִיקַר הַהֲלָכָה כְּדִיעָה רֵאשׁוּנָה.

יא תִּבְעוּ מֵאָה דִּינָרִים מִמַּמְבֵּעַ פְּלוּנִית כְּגוֹן סְלַעִים, וְחָשִׁיב אִין לָךְ בְּיָדִי אֵלָא חֲמִשִּׁים מִמַּמְבֵּעַ אַחַר דִּינָרִים, לֹא חָשִׁיב מִמֵּין הַמַּעֲנָה, אֵלָא אִם כֵּן יֹאמֵר לוֹ נִתְּנִי לָךְ דִּינָר זָהָב לְהַחְלִיפוֹ בְּמַמְבְּעוֹת, אוֹ מְכַרְתִּי לָךְ סְחוּרָה בְּעַד מְעוֹת (צִיט יוֹסֵף צִטֵּס הַמְרוּמוֹת טַעַר ז'), וְהוּא אוֹמֵר נִתְּתִים לָךְ חוֹיֵן מִמַּמְבֵּעַ אַחַת דְּכִינן שְׁנַתָּן לוֹ אֵת הַמַּטְבַּע לְהַחְלִיפוֹ בְּשׁוּוֹי, הֵרִי זֶה כְּתַבְעוּ מֵרֵאשׁ אֵת שׁוּוֹי, אֲכָל בְּעֲגִינָן אַחַר

לא מחיב, אפלו תבעו דינר זהב [זהוב] והודה לו במטבע של
 חצי דינר זהב [זהוב] אע"פ ששניהם מטבע זהב, מ"מ לא נחשב מין אחד
 כי כל אחד מטבע לעצמו, והוי כתבעו מנורה גדולה והודה בקטנה.

כד תמוז

יב עד כאן הנושא היה כשהודה על דבר אחר, אם נחשב הודאה לחייבו
 שבועת מודה במקצת, וכאן מתחיל לדון אם עכ"פ חייב לשלם מה שהודה
 מדין הודאת בעל דין. תבעו שני דברים, כגון חטים ושעורים, והודה
 לו בפאחד מהם, תיב לתן לו מה שהודה לו, ונשבע על השאר כיון
 שתבע שניהם, הרי הודה במקצת ממה שתבעו. אכל תבעו חטים והודה
 לו בשעורים, לא רק שפטור משבועה, אלא פטור אף מדמי שעורים קיי.
 ויש מי שאומר, שהטעם משום דכיון שתבעו חטים ולא שעורים, חשיב
 כאלו הודה לו התובע שאינו תיב לו שעורים, ולפיכך, אפלו יש
 עדים על חוב השעורים, פטור, דהודאת בעל דין כמאה עדים
 דמי. הגה: (מהר"מ) ואפלו יודע הנתבע שתיב לו השעורים, פטור
 לשלם לו, דהוי כאלו מחל לו התובע ע"י שתבעו רק חטים ולא שעורים.
 וכמו שנתבאר לעיל סימן ע"ה סעיף י"א כשאמר לחבירו אני חייב לך
 מנה, והלה אומר אינד חייב לי, שאין חייב לשלם לו, אע"פ שידוע שחייב,
 משום דהוי כמחל לו, כן נראה לי, דלא כיש מי שחולק היינו דעת הרמ"ה
 שסובר שהוא מטעם שיכול לומר משטה הייתי, ולפי"ז כשיש עדים או
 הנתבע יודע שחייב שעורים, חייב לשלם שעורים. [והש"ך פסק כוותיה].
 ויש מי שאומר, דדוקא כשאמר לו חטים הלוייתך ביום פלוני
 ובשעה פלונית, והלה אומר שעורים היו, דאם איתא שהלוהו את
 שניהם, היה מוען מתחילה על שניהם, בין דכבת אחת הלוהו,
 אלא ודאי הודה שלא הלוה לו שעורים. אכל בלא הכי אלא תבעו
 חטים מיום א' והודה לו על שעורים מיום ב', ודאי תיב, דאין ראייה שאדם
 מוחל על שאר תביעות אם לא תבע אלא אחת דודאי נתכוון לתבוע כל
 הלוואה בנפרד (טור). ואם תפס התובע דמי השעורים, אין מוציאין

קכב. אבל כתבעו ואמר איני יודע אם חטים או שעורים, והודה לו בשעורים,
 חייב בשעורים, דליכא הודאת בעל דין, וליכא מחילה וליכא משטה.

מִדְּוֵי דִיכּוּל לומר יודע אני בעצמי שלא הודיתי ולא מחלתי, רק לא רציתי לתבוע הכל בבת אחת, וכיון שהוא מוחזק, אי אפשר להוציא ממנו. הגה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּרָקָא אִם תִּפְס קוֹדֵם שְׁתַּבְּעוּ בְּדִין שִׁיכּוּל לומר לכן לא תבעתי את השעורים כי הייתי כבר תפוס בממונך, אֲבָל אִם תִּפְס לְאַחַר שְׁעֻמְדוֹ בְּדִין, מִפְּקִינָן מִנָּה (טור), וְכֵן נִרְאֶה לִי עֲקָרָא.

יג הַטּוֹעֵן לְחַבְרוֹ מִנָּה הַלּוֹיִתִּיהַ, וְהִלָּה אוֹמֵר אֵין לִךְ בְּיָדִי אֱלָא חֲמֻשִׁים זֶוּו אבֵל לא היה בתורת הלוואה, אלא שְׁנַתַּת אוֹתָם דְּמִים בְּחֶפְזֵי פְּלוֹנֵי וְהָרִי אוֹתוֹ חֶפֶץ הוּא קָיָם וְיֵשׁ לְךָ זְכוּת רַק לגבות חֶפֶץ זה ולא שאר ממון מנכסי, אוֹ שְׁמוּדָה שֶׁהִיָּה בְּתוֹרַת הַלוֹוָאָה, אבֵל הַתְּנָאִי הִיָּה שְׁחַלּוֹתִינִי עָלָיו עַל מִנַּת שְׁלָא לְהַשְׁתַּלֵּם מִשָּׂאֵר נַכְסֵי וְלֹא מִמַּעוֹת אֱלָא רַק מִגּוֹפּוֹ שֶׁל חֶפֶץ מִסּוּיִים, וְהוּא הָדִין אִפְּכָא הֵיכָא דְּמַעֲזִין לָהּ דְּרֵאִית לָהּ גַבִּיהַ חֶפֶץ פְּלוֹנֵי דְּשׁוֹנִיהַ אִפּוֹתִיקֵי נִיחָלָה בְּמִנָּה שְׁתַּבְּעוּ שֶׁהִלּוּ מִנָּה עַל מִנַּת לגבות רַק מִחֶפֶץ מִסּוּיִים בְּתוֹרַת אִפּוֹתִיקֵי, וְשִׁלָּא יִהְיֶה לוֹ זְכוּת לגבות מִשָּׂאֵר נַכְסֵי, וְהִלָּה מוֹדָה בְּחֲמֻשִׁים זֶוּו דְּאוֹפְהַ בְּהַלּוֹאָה נִרְיִדְתָּא וְיִכּוּל לִפְרוּעַ לוֹ מִכָּל מַה שִׁירְצָה, יֵשׁ מִי שְׁאוֹמֵר, דְּרָף הוּא נַחֲשֵׁב מַה שְׁמַעְנֵנוּ לֹא הוֹדָה לוֹ שֶׁהַתְּבִיעָה וְהַהוֹדָא שְׁנֵי דְּבָרִים שׁוֹנִים, דְּפִטְמוֹר בֵּין מַתְּשָׁלוּמִין בֵּין מַשְׁבּוּעָה דְּאוֹרִיתָא, אֱלָא מִשְׁתַּבְּעַ תְּסַת כְּדִין כּוֹפֵר עַל הַתְּבִיעָה, וְנִפְטָרָא.

כה תמו

יד תִּבְעוּ בּוֹר חֲטִים, וְקוֹדֵם שְׁיִשְׁלִים דְּבָרָיו לומר וְגַם בּוֹר שְׁעוּרִים, מִחַר הַנִּתְבַּע וְאָמַר 'אֵין לִךְ בְּיָדִי אֱלָא בּוֹר שְׁעוּרִים', וְאָמַר הַתּוֹבֵעַ גַּם שְׁעוּרִים תְּיָה רְצוֹנִי לְשִׂאֵל מִמָּךְ וּמִמִּילָא אֵין כָּאן מַחִילָה מִצִּידֵי שְׁלָא תַּבְעִיתִי שְׁעוּרִים, וְגַם תּוֹבְעוּ שְׁבּוּעָה מִדִּין מוֹדָה בְּמַקְצָת,

קכ. והש"ך כתב דכל זה רק לטעם של הודאה ומחילה, אבל לדעת הרמ"ה שהוא משום טענת משטה, מהני תפיסתו אפילו אחר שתבעו, אם תפס קודם שחזר בו הנתבע מהודאתו על השעורים. וכן לדעת הרמ"ה צריך שיתפוס בעל כרחו מחמת תביעה זו והנתבע ידע מהתפיסה, ולכן א"א לטעון משטה. ולדעת הרמ"ה הב"ד טוענים עבורו משטה ופוסקים שהוא פטור בסתם.

קכד. דעת הש"ך דבסיפא פטור משבועה דאורייתא רק כשחזר מהודאתו וטוען משטה אני בך, אבל אם נשאר בהודאתו, חייב שבועת מודה במקצת, משא"כ

אם נראה שהנתבע עשה זאת **בְּמַעֲרִים**, שְׁמַהֲרָה לְהַשִּׁיב קֶדֶם שְׂוֵיגְמֹד זָה מַעֲנָתוֹ כְּדֵי שִׁיחֲשֵׁב טַעֲנוּ חִיטִּים וְהוּדָה לוֹ בְּשַׁעוּרִים, חֵיב שְׁבוּעָה, וְגַם לְשֵׁלֶם אֶת הַשַּׁעוּרִים, דְּחֻשְׁבֵּינָן לָהּ כְּאִלוֹ תִּכְעוּ כְּכֹר שְׁנִיחָם וְהוּדָה בְּאֶחָד מֵהֶם. וְאִם הִנְתַּבַּע עֲשָׂה בֵּן לְפִי תִּמְזוּ הֵינּוּ שְׁלֵא מִיָּהֵר לְהַשִּׁיבוּ וְלִהְפָּסִיקוּ בְּאִמְצַע דְּבִרְיוֹ, אֲלֵא גַמְר לְתַבְּוֹעַ חִיטִּים וְאֲחִ"כ הוּדָה לוֹ בְּשַׁעוּרִים, פְּטוּר מִשְׁבֻּעַת הַתּוֹדָה [וּמִהַתְּשִׁלוּמִין], אֲפִלּוּ אִם מִיַּד תּוֹדָה בְּיַד דְּבֹרַר אַחֲרֵי הַתּוֹדָתוֹ שֶׁל הִנְתַּבַּע, אָמַר הַתּוֹבַע גַּם אֲנִי הִיָּה רְצוֹנִי לְבַקֵּשׁ מִמֶּךָ הַשַּׁעוּרִים כִּיּוֹן שְׁלֵא תַבַּע מִיַּד בְּתַבִּיעָה אַחַת אֶת שְׁנֵיהֶם, נִחְשָׁב כְּתוֹבַע רַק חִיטִּים, וְנִמְצָא הוּדָתוֹ עַל הַשַּׁעוּרִים בְּפִטוּר, שְׁלֵא חֵיבִתּוֹ שְׁבוּעָה. אֲבָל אִם לְאַחֲרֵי שְׁהוֹדָה לוֹ בְּשַׁעוּרִים אָמַר הַתּוֹבַע וְדָאֵי כְּדִכְרֵךְ בְּךָ הוּא שְׂוֵשׁ לִי בְּיָדְךָ שַׁעוּרִים אֲבָל אֲנִי שׁוֹאֵלֶם עִתָּה, חֵיב לְשֵׁלֶם לוֹ דְּמֵי שַׁעוּרִים דְּמִבְּאֵר דְּבִרְיוֹ מְדוּעַ תַּבַּע רַק חִיטִּים, כִּי רָצָה לְתוֹבַעַם בּוֹמֵן אַחֵר, וּמִמִּילָא אֵין כֵּאֵן הוּדָה מְצִידוֹ שְׁאֵין חוֹב שֶׁל שַׁעוּרִים. אֲבָל פְּטוּר מִשְׁבוּעָה דְּאוּרִיתָא, דְּלֵא הוּדָה עַל מַה שֶׁתַּבַּעוּ.

מִזֶּה קִדְּם הַנְּתַבַּע וְקוֹדֶם שֶׁתַּבַּעוּ אָמַר שַׁעוּרִים יֵשׁ לָךְ בְּיָדִי, וְאַחֲרֵי בְּךָ תִּכְבַּע הַתּוֹבַע חִטִּים, וְכֹפֵר הִנְתַּבַּע בְּחִיטִּים, אַע"פ שְׁכֵאֵן אֵין הוּדָה מְצִיד הַתּוֹבַע שְׁאֵינוֹ תוֹבַע שַׁעוּרִים, כִּי לֹא תַבַּעוּ כִּיּוֹן שֶׁכִּבֵּר הוּדָה בְּהֶם, וְאֲ"כ לְכֹאֲרָה נִחְשָׁב כְּאִילוֹ תַבַּע חִיטִּים וְשַׁעוּרִים, וְהוּדָה בְּשַׁעוּרִים, מ"מ אֵינוֹ חֵיב שְׁבוּעָה דְּאוּרִיתָא הוּאֵיל וְהוֹדָה בְּשַׁעוּרִים קֶדֶם שְׁוִיתַבַּע חִטִּים, אֵין כֵּאֵן הוֹדָתָה מִקְצַת הַמַּעֲנָה כִּיּוֹן שֶׁקְדָּמָה הוּדָה לְתַבִּיעָה, וְלִכֵּן אֵין חֵיב שְׁבוּעַת מוּדָה בְּמִקְצַתָּהּ, וּמִשְׁלֶם הַשַּׁעוּרִים וְנִשְׁבַּע הֶסֶת עַל חִטִּים כְּדֵין כְּפִירַת כֹּל תַּבִּיעָה.

בְּרִישָׁא שְׁמוּדָה בְּחַפֵּץ פְּלוּנִי, אֲפִ"ו נִשְׂאָר בְּהוּדָתוֹ פְּטוּר מִשְׁבוּעָה דְּאוּרִיתָא כִּיּוֹן דְּהוּי הֵילֵךְ. אֲבָל דַּעַת הַשׁוּ"ע דְּבַכֵּל אוֹפֵן פְּטוּר מִשְׁבוּעַת מוּדָה בְּמִקְצַת דְּהוּדָת בַּע"ד תַּבַּע דְּבֵר אַחֵר וְלֹא מַה שֶׁהִנְתַּבַּע הוּדָה, הוּי כְּמֵאָה עֵדִים. קְבָה. כְּתַב הַש"ך דְּכִיּוֹן שִׁסוּד הַפְּטוּר כֵּאֵן הוּא מְשוּם שֶׁקְדָּמָה הוּדָה לְתַבִּיעָה, אֲ"כ ה"ה בְּמִין אַחַד כְּגוֹן שֶׁקְדָּם וְהוּדָה שְׁחֵיב לוֹ חִמִּישִׁים, וְהֵלָה טוֹעֵן שְׁחֵיב לוֹ מֵאָה, אֵינוֹ חֵיב שְׁבוּעָה, כִּיּוֹן שֶׁקְדָּמָה הוּדָה לְתַבִּיעָה.

כו תמוז

מזו וכן אם תקעו חטים והודיה בהם, ואחר כך תקעו שעורים, וכפר, בין שהודיה בתביעת החטים קדם שתקעו שעורים א"כ נחשבת לתביעה נפרדת, ולכן אינה מקצת המענה כי תביעת החטים והשעורים לא היו בתביעה אחת, ומשלים החטים ונשבע הסת על השעורים. הגה: ויש אומרים דבהנדק^פ נמי רואין, אם הנתבע מהר להודות קדם שייספיק התובע לתבעו, חייב שבועה, כיון שעשה כן בהערמה כדי להיפטר משבועה, לא מועיל לו הערמתו^ק (טור).

יז תקעו חטים ולא תבעו שעורים, והשיב שאינו יודע אם חטים חייב לו או שעורים אבל עכ"פ מודה ששיעור דמי שעורים ודאי חייב לו, נשבע הסת שאינו יודע אם חייב לו חטים או שעורים, ומשלים לו שעורים הודיה שודאי חייב לו דמיהם. ואע"ג שהתובע לא תבע שעורים, לא נחשב שהודה שאין חייב לו שעורים, כי הסיבה שלא תבעו, כי גם הוא מסופק בשעורים, ותבע רק חטים שהיה ברי לו. הגה: ויש אומרים דאפלו בכי האי גוונא, פטור מן השעורים כיון שלא תבע שעורים, נחשב כאילו הודה שאין חייב לו, אלא בכא לצאת ידי שמים דאז חייב אף בחטים כדון כל תובע ברי והנתבע אומר איני יודע, דחייב לצאת ידי שמים (טור נשס עטור וזית יוסף נשס הראב"ד וי"י סוף פרק הכונס והמכרומות), וכן נראה לי עקר.

קבו. מלשון 'דהנך' משמע שחולקין בין על הנאמר בסעיף זה ובין על הנאמר בסעיף הקודם, אבל בטור גרס 'דבהך' נמי, ולפי"ז חולקין רק על הנאמר בסעיף זה [סמ"ע]. אבל הש"ך ס"ל דלפי י"א זה ה"ה בסעיף הקודם יש דין מערים. קבו. מבואר דדעת השו"ע דהכא ליכא סברת מערים, וצ"ב מאי שנא מסעיף י"ד שלכ"ע אמרינן סברת מערים. ותירץ הסמ"ע דלעיל סעיף י"ד רוצה להיפטר הן מהשבועה והן מתשלומי ההודאה, ובזה אמרינן לכו"ע סברת מערים, אבל הכא הרי חייב לשלם מה שהודה, ורוצה רק להיפטר משבועה, ובזה ס"ל לשו"ע דלא אמרינן סברת מערים רק כדי להיפטר משבועה. אבל הש"ך חולק וס"ל דגם על פטור משבועה לבד אמרינן סברת מערים, אלא סברת החילוק דבסעיף י"ד מודה במין אחר, וניכר יותר הערמתו, משא"כ הכא מודה באותו מין של התביעה.

כז תמז

יח תבעו מלא עֶשֶׂר פְּדִים שְׁמֹן יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ, והשיב לו אִין לָךְ בְּיָדִי
 אֵלָא עֶשֶׂר פְּדִים בְּלֵא שְׁמֹן, פְּטוּר, שְׂכִינן שהזכיר בתחילת דבריו
 'מלוא' כדי שמן, כוונתו רק על מה שבתוך הכדים ולא על הכדים עצמם, וא"כ
 תְּרֵי מַעְנֵנו [בְּשִׁמֹן] וְהוֹדָה לוֹ בְּחֶרְסִים ואין ההודאה ממין הטענה. אבל
 תבעו עֶשֶׂר פְּדִים שְׁמֹן יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ כיון שלא אמר 'מלוא', ודאי כוונתו
 לתבוע את שניהם, הכדים והשמן או שְׁאָמַר לוֹ עֶשֶׂר פְּדִים מְלֵאִים שְׁמֹן יֵשׁ
 לִי בְּיָדְךָ אע"פ שהזכיר 'מלאים', מ"מ מדלא התחיל לומר בתחילת דבריו
 'מלוא' כדי שמן, ש"מ שמתכוון לתבוע את שניהם (טור), והשיב לו אִין
 לָךְ בְּיָדִי אֵלָא עֶשֶׂר פְּדִים רִיקָנִים, או שְׁהוֹדָה לוֹ בְּשִׁמֹן לְחֹד (טור),
 חֵיב שְׁבֻעַת הַתּוֹרָה, שְׁתֵּרֵי מַעְנֵנו הַפְּדִים וְהַשְׁמֵן והודה לו באחד מהם.
 הגה: אַבְל אִם אָמַר לוֹ עֶשֶׂר פְּדֵי שְׁמֹן יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ, לֹא טַעְנֵנו אֵלָא הַפְּדִים
 כיון שאמר 'כדי', כוונתו לתבוע רק את הכדים, ומה שהזכיר 'שמן', רק כדי
 לומר מידת הכדים, משא"כ כשאומר 'כדים שמן', אין תיבת 'כדים' נסמך
 לשמן, וממילא כוונתו לתבוע שניהם^{כ"ז}, וְלֹכֵן אִם הוֹדָה לוֹ בְּשִׁמֹן לֹא הָיָה
 מִמֵּין הַטַּעְנָה (טור).

יט תבעו מְנָה לִי בְּיָדְךָ בתורת הַלְוָאָה, והשיב לו לֹא הָיָה דְּבָרִים
 מַעֲזוּלִים וְלֹא לְוִיתֵי מִמֶּנּוּ מַעֲזוּלִים כְּלוּם, אַבְל חֲמִשִּׁים דִּינָרִים יֵשׁ
 לָךְ בְּיָדִי בתורת פְּקָדוֹן, וְכִיּוּצָא, אע"פ שהודאתו שחייב לו מכח סיבה
 אחרת ממה שתבעו, וגם שונים בדינם, דהלוואה חייב באונסין ופקדון לא, מ"מ
 תְּרֵי זֶה נִחְשָׁב מוֹדָה מְקַצֵּת וְיִשְׁבַּע שְׁבֻעַת הַתּוֹרָה כיון שהכל תביעת
 ממון ושווים שחייב בהם על גניבה ואבידה. והוא הדין שְׁאֵלָה וּשְׂכִירוֹת שאם

קב. הטור כתב תבעו עשרה כדי שמן והודה בשמן, פטור משבועת מודה
 במקצת. וביאר הב"י דהתביעה רק על השמן ולכן כשהודה בשמן אין חיוב שבועה
 על הכדים. ולפי הב"ח התביעה רקעל הכדים, ולכן אין שבועה על הכדים
 דהתביעה בדבר א' וההודאה בדבר אחר ואין ההודאה ממין הטענה. בסמ"ע כתב
 שהרמ"א ס"ל כהב"י, וכתב הש"ך דהוא ט"ס וצ"ל דהרמ"א ס"ל כהב"ח. ובבאר
 הגולה מיישב את הסמ"ע דצריך להגיה ברמ"א 'לא טענו אלא שמן, ואם הודה
 בכדים לא הוי ממין הטענה'. ולפי"ז דעת הרמ"א כהב"י. ולהלכה פוסק הש"ך
 שכדי שמן הכוונה כדים ושמן.

תבעו על שאילה, והודה לו במקצת מחמת שכירות, אע"ג ששאלה חייב באונסין ושכירות לא, מ"מ שווים שחייבים בהם על גניבה ואבידה, ונחשב הודאה ממין הטענה (צ"ט יוסף גזס הרמז"ן).

בח תמוז

כ תִּבְעוּ בְּחוּב אֲבִיו שתבעו שאביו לזה ממנו, וְהוֹדָה לוֹ בְּחוּב עֲצֵמוֹ שהוא עצמו חייב לו, לא אמרינן שהודה על מה שלא תבעו, אלא פּוֹרֵעַ חוּב עֲצֵמוֹ שֶׁהוֹדָה בוֹ וְנִחְשַׁב אוֹתוֹ מִין תְּבִיעָה שְׁחֵיב לוֹ סְכּוּם זֶה קִיבֵּי, וְנִשְׁבַּע הַסֵּת עַל חוּב אֲבִיו, אִם מוֹעֵנוּ וְדָאֵי שְׁהוּא יוֹדֵעַ שְׁאֲבִיו תִּיב לוֹ דָּאֵם אִין הַתּוּבַע טוֹעַן בּוֹדָאֵי שֶׁהִיֹּרֵשׁ יוֹדֵעַ שְׁאֲבִיו לּוֹה מִמְּנוּ, אִין חֵיב עַל הִיֹּרֵשׁ לְהִישָׁבַע הִיסֵת.

כא שְׁנֵי בַּעֲלֵי דִינִים שָׁפַל אֶחָד תּוֹבֵעַ לְחֵבְרוֹ, וְאִין תְּבִיעֵתוֹ שֶׁל זֶה בְּתִבְיעֵתוֹ שֶׁל זֶה, אֶלֶּא אֶחָד רְאוּבֵן אֹמֵר לְשִׁמְעוֹן מִנָּה הַלְוִיתִיךָ, וְזֶה שִׁמְעוֹן מוֹדָה לוֹ בְּדִינְךָ וְשִׁמְעוֹן הַתְּחִיב בְּשׁוֹבַעַת מוֹדָה בְּמִקְצַת, וְהַשְׁנֵי שִׁמְעוֹן מוֹעֵן לְרְאוּבֵן פּוֹר חֲטִיִּים יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ, וְזֶה רְאוּבֵן הוֹדָה בְּמִקְצַת וְכִפַּר לוֹ בְּשִׂאָר וּלְכַאוּרָה גַם רְאוּבֵן מוֹדָה בְּמִקְצַת וְחֵיב שְׁבוּעָה, אוֹלַם אִם הוֹדָאתוֹ שֶׁל שְׁנֵי רְאוּבֵן שְׁנֵי לְאוֹתוֹ סְכּוּם כְּמוֹ שֶׁהוֹדָה תְּרַאשׁוֹן שִׁמְעוֹן, דִּהֵינּוּ דִינָר וְכֹל שֶׁכֵּן פְּחוֹת מוֹדָה, פְּטוּר רְאוּבֵן מִשְׁבּוּעָה דְּאוֹרִיתָא, דְּהָא הִילֵךְ הוּא כִּיּוֹן שִׁמְעוֹן הוֹדָה שְׁחֵיב לְרְאוּבֵן דִּינָר, א"כ יֵשׁ לְרְאוּבֵן בִּידוֹ דִּינָר, וּמִמִּילָא כְּשֶׁרְאוּבֵן הוֹדָה לְשִׁמְעוֹן בְּדִינָר, הָרִי הוּי כְּמוֹ שֶׁאִמַּר לוֹ הִילֵךְ הַדִּינָר שִׁישׁ לִי בְּיָדְךָ. אֲבָל אִם הוֹדָאתוֹ שֶׁל רְאוּבֵן יוֹתֵר מִהוֹדָאת תְּרַאשׁוֹן כְּגוֹן שֶׁהוֹדָה לְשִׁמְעוֹן שְׁחֵיב לוֹ חֲטִיִּים בְּשׁוּוֵי שֶׁל שְׁנֵי דִינָרִים, [אִז גַּם הוּא] תִּיב שְׁבּוּעָה דְּאוֹרִיתָא אַע"פ שֶׁרְאוּבֵן יֵשׁ לוֹ תְּבִיעָה נְגִידִית עַל שִׁמְעוֹן, וְא"כ יִחְשַׁב כְּכּוֹפֵר הַכֹּל, מ"מ בִּיּוֹן שֶׁלֹּא אִמַּר לֵה רְאוּבֵן בְּשִׁעָה שֶׁתִּבְעוּ שִׁמְעוֹן לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוֹלָם אִינִי חֵיב לְךָ כְּלוּם שְׁחֵרִי יֵשׁ לְךָ מִשְׁלִי בְּנִגְדוֹ וּבְשִׁבְלִי אֲנִי רוֹצֵה לְתַפְסּוֹ אֵת כֹּל מַה שֶׁאֲנִי חֵיב לְךָ, וְאִם הִיָּה

קבט. היינו כשמודה באותו סכום של התביעה רק טוען שזה חוב של עצמו ולא של אביו, אבל אם מודה בחמישים בחוב של עצמו, ודאי נשבע שבועה דאורייתא, דשם ממנו חד הוא [ש"ך].

אומר כן, לא היה חייב שבועה שהרי כפר הכל, וכיון שלא אמר כן אֵלָא הוֹדָה לוֹ בְּדָרְךָ הוֹדָאָה גְמוּדָה, מוֹדָה מְקַצֵּת הוּא וְחַיִּיב שְׂבוּעָה דאורייתא^{קל}.

כט תמוז

כב מי שְׁתַּבְּעוּהוּ מִנֶּה, וְהוֹדָה בְּחַמְשִׁים, וּבִשְׁבַע לְשִׁבְעָה, טַעַן הַנִּתְבַּע אֵינִי רוֹצֵה לְשִׁבְעָה אֵלָא אֲשַׁלֵּם כָּל הַמִּנְה וְיִשְׁבַּע לִי הַתּוֹבַע הִיִּסֵּת שֵׁישׁ לוֹ בְּיָדֵי מִנְה^{קלא}, וְזוֹה הַתּוֹבַע אֹמֵר לֹא אֲשַׁבְּעַה הִיִּסֵּת עַד שְׂוִפְרָעֵנִי תַחֲלָה, תְּרוּן עִם הַתּוֹבַע, שְׁוִה צָרִיךְ לְשִׁבְעָה שְׂבוּעַת הַתּוֹרָה אוֹ יִשְׁלֵם כִּי אֵין חַיִּיב שְׂבוּעַת הִיִּסֵּת אֵלָא רַק אַחַר שִׁישְׁלֵם וּכְדִלְהֵן, אִךְ אִם יִרְצֶה, יִתְּרִים סָתֵם עַל מִי שְׂטוּעַן עָלָיו דְּכָר שְׂאִינוּ בּוֹ, וּמְשַׁלֵּם, וְאַחַר שְׂוִישְׁלֵם יוֹכֵל לְהַשְׁבִּיעוֹ חֵסֵת אִם נִטְלָה מִמֶּנּוּ מִמּוֹן שְׁלֹא בְּדִין כִּדִּין כֵּל תּוֹבַע חֲבִירוֹ וְהֵלֵךְ כּוֹפֵר, שְׁחַיִּיב לִישְׁבַּע הִיִּסֵּת^{קלב}.

כג אין מוֹדָה מְקַצֵּת תְּיָב עַד שְׂוִיטְעָנּוּ דְּכָר שְׂבַמְדָה וּבְמִשְׁקָל וּבְמִנְיָן הֵינּוּ דְּבַר מְבוֹרֵר, כְּדֹכְתִּיב כֶּסֶף אוֹ כֵּלִים, וְיִוֹדָה לוֹ דְּכָר שְׂבַמְדָה וּבְמִשְׁקָל וּבְמִנְיָן כְּדֹכְתִּיב 'כִּי הוּא זֶה', שְׁהוּא דְּבַר מְבוֹרֵר. בִּיצֵה, אֹמֵר יֵה עֲשֶׂרָה דִּינָרִין, אוֹ בֹר תְּבוּאָה, אוֹ שְׁנֵי לְמִטְּרָאוֹת מָשִׁי, יֵשׁ לִי בְּיָדֶךָ, וְהֵלֵךְ מְשִׁיבוֹ אֵין לָךְ בְּיָדֵי אֵלָא דִּינָה, אוֹ לְתַד, אוֹ לְמִטְּרָא. אֲכַל אֹמֵר יֵה כִּים מְלֵא מְעוֹת יֵשׁ לִי בְּיָדֶךָ וְלֹא פִירֵט כְּמָה תּוֹבַעוּ, וְזוֹה מְשִׁיבוֹ אֵין לָךְ בְּיָדֵי אֵלָא חַמְשִׁים דִּינָרִים דֹּאע"פ שְׁהַהוּדָא מְבוֹרֵרֵת, מ"מ הַתְּבִיעָה לֹא מְבוֹרֵרֵת, אוֹ שְׁתַּבְּעוּ מֵאָה דִּינָרִין, וְזוֹה אֹמֵר אֵין לָךְ בְּיָדֵי אֵלָא צָרוּר שְׂמִסְרֵת לִי וְאֵינִי יוֹדַע בְּמָה הֵם כִּי לֹא מְנִיתִים מְעוֹלִם, וְמָה שְׁהַנְחָתָ אֵתָה נֹטִיל דֹּאע"פ שְׁהַתְּבִיעָה מְבוֹרֵרֵת, מ"מ הַהוּדָא לֹא מְבוֹרֵרֵת, לִכֵּן פְּטוּר מִשְׂבוּעַת דְּאוּרִיתָא.

קל. אמנם כל זה רק בזה תובע מעות וזה טוען כנגדו חטים, אבל בשניהם תובעים מעות, ודאי אין זה מודה במקצת, דהוי כאומר יש לי בידך כנגדו, ולכן התחיל השו"ע והקדים שאין תביעתו של זה כתביעתו של זה. קלא. הנתבע טוען שהתובע יישבע היסת, אבל אין יכול להפך עליו שבועה חמורה, דבשבועה דאורייתא אי אפשר להפך כדלעיל סימן פ"ז סעיף י"א. קלב. ונהגו עכשיו להשליש המעות ביד ב"ד ולהשביעו ואח"כ יקבל את הכסף [נתיבות].

א מנחם אב

כד אָמַר לָהּ בֵּית מְלֵא פִירוֹת יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ דַּאִין תְּבִיעָה מְבוֹרֶרֶת, וְזֶה אָמַר אֵין לָךְ בְּיָדֵי אֱלֹא עֲשָׂרָה בּוֹרִין, אוֹ שְׁמַעְנֵנוּ עֲשָׂרָה בּוֹרִין, וְזֶה מְשִׁיבֵוּ אֵינִי יוֹדַע בְּמָה הֵם כִּי לֹא מְדַדְתִּים וּמָה שֶׁהִנַּחְתָּ אֶתְּהָ נּוֹטֵל דַּאִין הַהוּדָאָה מְבוֹרֶרֶת, וְלִכֵּן פְּטוּר מִשְׁבוּעָה, אֲפִלּוּ תִּבְכְּעוּ בֵּית זֶה מְלֵא פִירוֹת שֶׁלְכַאוּרָה נַחֲשָׁב תְּבִיעָה מְבוֹרֶרֶת כִּי אִפְשָׁר לְמַדּוּד כִּמְהָ יֵשׁ בְּבֵית זֶה כִּשְׁהוּא מְלֵא, מ"מ נַחֲשָׁב שֶׁאֵין תְּבִיעָה מְבוֹרֶרֶת, דְּדֶרֶךְ אַנְשִׁים לְקְרוּא לְבֵית שֶׁאֵינּוּ מְלֵא לְגַמְרֵי 'בֵּית מְלֵא'. אֲבָל תִּבְכְּעוּ בֵּית זֶה שֶׁהָיוּ בּוֹ פִירוֹת עַד הָיוּ עֵין אוֹ אֶבֶן הַבּוֹלֵט בְּכוֹתֵל הַבַּיִת מְסַרְתִּי לָךְ דַּנְחֲשָׁב תְּבִיעָה מְבוֹרֶרֶת, כִּיֹּן שֶׁהַגְּדִיר אֶת כְּמוֹת תְּבִיעָה בְּמַדּוּיִיק, וְהִלָּה מְשִׁיבֵוּ לֹא הָיוּ אֱלֹא עַד הַחֲלוֹן דַּנְחֲשָׁב מִטַּעַם הַנ"ל הוּדָאָה מְבוֹרֶרֶת, וְלִכֵּן חֵיב שְׁבוּעָה, וְכַגּוֹן שָׁגַם מָה שֶׁהוּדָה עַד הַחֲלוֹן, אֵין כּוֹלוּ לַפְּנִינֵוּ, כִּי לַפְּחוֹת חֵלֶק הִרְקִיבוּ בְּפִשְׁעֵתוֹ שְׁחֵיב לְשִׁלֵּם אֲבֵל הִרְקִיבוּ שֶׁלֹּא בְּפִשְׁעָה, לֹא נַחֲשָׁב מוּדָה בְּמַקְצָת, כִּיֹּן שֶׁפְּטוּר עֲלֵיהֶם, דָּאֵם לֹא בָּן אֵלֵא הַפִּירוֹת שַׁעַד הַחֲלוֹן קִימִים לַפְּנִינֵוּ, הָהוּ לָהּ הִילְךְ קֵלֵי, וּפְטוּר.

כֵּה תִּבְכְּעוּ מְנוּרָה גְּדוֹלָה וְהוּדָה לֹו בְּקַטְנָה, פְּטוּר כִּי מְנוּרָה גְּדוֹלָה וְקַטְנָה נַחֲשָׁבִים לְשֵׁנֵי מִינִים, וּמָה שֶׁתְּבִיעוּ לֹא הוּדָה לוֹ. אֲבָל תִּבְכְּעוּ מְנוּרָה בֵּית עֲשָׂרָה לְטָרִין וְהוּדָה לֹו בְּשָׁל חֲמִשָּׁה לְטָרִין, חֵיב דַּנְחֲשָׁב מִן אַחַד, כִּי יִתְכֵן מְנוּרָה גְּדוֹלָה שֶׁגָּרָו מַעוּבִיו וְנַעֲשָׂה חֲמִשָּׁה לִיטְרִין. וְאֵם תִּבְכְּעוּ מְנוּרָה שָׁל פְּרָקִים, הָרִי זֶה חֵיב בְּכָל עֲנָן כִּי נַחֲשָׁב לְמִין אַחַד שֶׁחִסְרוּ מִמֵּנוּ פֶּרֶק אַחַד אוֹ שְׁנַיִם קֵלֵי.

קֵלֵי. בְּסַעֲפֵי כ"ג גְּבֵי תְּבִיעַת מִמוֹן אוֹ תְּבוּאָה שֶׁאוּמַר לוֹ מָה שֶׁהִנַּחַת אֶתְּהָ נוֹטֵל, מ"ט לֹא פְּטָרִין לִיהָ מִשׁוּם הִילֶךְ, כְּתַב הַסַּמ"ע דְּכִיֹּן שֶׁלֹּא מוֹסֵר לוֹ בִּידוֹ ל"ח הִילֶךְ אֵלֵא רַק בְּמִיּוּחַד לוֹ מְקוּם בְּבֵיתוֹ, דְּרַק בְּכַה"ג נַחֲשָׁב כֵּאלִילוּ נִמְצָא בְּרִשׁוֹת הַמַּפְקִיד, וּבְמַעוֹת אוֹ בְּכְמוֹת קַטְנָה שֶׁל תְּבוּאָה אֵין דְּרַךְ לִיּוּחַד מְקוּם, מִשֶּׁא"כ בְּכְמוֹת גְּדוֹלָה עַד הַחֲלוֹן, מִיּוּחַד לוֹ מְקוּם, וְלִכֵּן נַחֲשָׁב הִילֶךְ, [ב"ב וְסַמ"ע]. אֲבֵל הַש"ךְ חוֹלֵק דְּבַכֵּל גּוּוֹן נַחֲשָׁב הִילֶךְ, דְּגַם בְּבֵית הַשׁוּמֵר נַחֲשָׁב רִשׁוֹתוֹ שֶׁל הַמַּפְקִיד, וְצ"ל דְּגַם בְּסַעֲפֵי כ"ג אֵיירִי שֶׁנַּחֲסַר בְּפִשְׁעֵתוֹ וְלִכֵּא הִילֶךְ. קֵלֵי. וְהַתּוֹמִים כְּתַב דַּמְנוּרָה גְּדוֹלָה וְקַטְנָה אֵיירִי שַׁעֲשׂוּי בְּצוּרָה שׁוֹנָה, וְלִכֵּן נַחֲשָׁב שְׁנֵי מִינִים, מִשֶּׁא"כ מְנוּרָה שֶׁל פְּרָקִים [נְתִיבוֹת].

ב מנחם אב

בו תִּבְעוּ אֲזוּר גְּדוֹל חֲגוּרָה גְּדוּלָה וְהוֹדָה לוֹ בְּקִמּוֹן, פְּטוּר דֵּהוּי שְׁנֵי מֵינִים, כִּי אֵי אִפְשֵׁר לִקְצֹר אֲזוּר, דַּעֲיִז מִתְקַלְקֵל כּוֹלוֹ, מִשֵּׁא"כ בֶּאֱזוּר שֶׁל פְּרָקִים, או בִּירֵיעָה בְּסַעֲיָף הַבַּא. וְאִם תִּבְעוּ אֲזוּר שֶׁל פְּרָקִים, חֵיב כִּי אִפְשֵׁר לְחַסֵּר מֵאוֹתָהּ חֲגוּרָה פֶּרֶק אֶחָד או שְׁנָיִים, וְלִכְן נִחְשָׁב לְמִין אֶחָד.

בו תִּבְעוּ יְרֵיעָה שֶׁל עֶשֶׂר מְדוֹת עֶשֶׂר מֵטֵר, וְהוֹדָה לוֹ בְּשֵׁל חֲמֵשׁ, חֵיב שְׁאוּרֵךְ הִירֵיעָה וְקִיצוּרָה נִחְשָׁב הַכֹּל לְמִין אֶחָד.

ג מנחם אב

בַּח אֵין הוֹדָאָה בְּתַבִּיעָה שִׁישׁ עֲלֶיהָ שְׁטֵר, חֲשׂוּבָה הוֹדָאָה לְהִתְחַיֵּב שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה עַל הַכְּפִירָה. בִּיצֵר, תִּבְעוּ מְנָה, חֲמִשִּׁים בְּשֵׁטֵר וְחֲמִשִּׁים בְּעַל פֶּה, לֹא מִבְּעֵי אִם הוֹדָה בְּחֲמִשִּׁים שְׁבַעַל פֶּה וְכִפֵּר בְּחֲמִשִּׁים שְׁבַשְׁטֵר שְׁאִין בֶּאֵן שְׁבוּעָה כִּלְלֵל כִּי אֵין כְּפִירוֹת כְּלוּם, כִּיּוֹן שְׁצִרִיךְ לְשַׁלֵּם כֹּל מָה שִׁכְתוּב בְּשֵׁטֵר, אֲלֵא מְשַׁלֵּם חֲמִשִּׁים שְׁהוֹדָה, וְשֵׁל הַשְׁטֵר שְׁכִפֵּר יִשְׁבַּע בְּעַל הַשְׁטֵר וְיִטַּל כְּמוֹ כֹּל תַּבִּיעָה בְּשֵׁטֵר שֵׁאִם הַלוֹה כּוֹפֵר וְדוֹרֵשׁ שֶׁהַמְלוּה יִשְׁבַּע שְׁלֹא נִפְרַע, נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל, אֲלֵא אִפְלוֹ אִם הוֹדָה בְּחֲמִשִּׁים שְׁבַשְׁטֵר וְכִפֵּר בְּחֲמִשִּׁים שְׁבַעַל פֶּה שֶׁבְּכִפִּירוֹתָו נִפְטֵר מִמּוֹן, מ"מ אֵינוֹ נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה, דְּשְׁטֵר הָיָו כְּמוֹ קִרְקַע, בִּיּוֹן שֶׁהוּא עַל שְׁעִבּוֹד קִרְקַעוֹת כִּיּוֹן שְׁטוּרְפִים קִרְקַע מִלְּקוּחוֹת מִכַּח הַשְׁטֵר^{ק"ה}, וְכִשֵּׁם שְׁאִין נִשְׁבַּעִין עַל [כְּפִירַת] שְׁעִבּוֹד קִרְקַעוֹת דְּלוּמִדִּים מִהַפְּסוֹק שֶׁנִּשְׁבַּעִים רַק עַל דְּבַר הַמֵּיטְלָל, כִּד אֵין הוֹדָאָתָן מִתְחַיֵּבֵת שְׁבוּעָה. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים, בְּשֵׁטֵר שֶׁהוּא יָכוֹל לְקַיְמוֹ וְלִהוֹכִיחַ שֵׁאִינוֹ מִזוּיָף, וּמִמִּילָא יוֹכֵל לְטֵרוּף בּוֹ, אֲבָל אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְקַיְמוֹ וּמִמִּילָא הַלוֹה יָכֵל לְכַפּוֹר בְּשֵׁטֵר, וְלִכְן הָרִי מָה שֶׁהוּדָה בְּחֲמִשִּׁים שֶׁבְּשֵׁטֵר הוּא בְּהוֹדָאָה עַל פֶּה וְנִחְשָׁב שֶׁתַּבְעוּ מִנֶּה בְּעַל פֶּה לֵאלֹהִים שִׁוּם שֵׁטֵר וּמִמִּילָא אֵין שִׁיעִבּוֹד קִרְקַעוֹת וְלִכְן נִשְׁבַּע עַל הַכְּפִירָה שְׁעִמָּה. וְאֵין צְרִיךְ

קִלָּה. וּאִפִּילוֹ בִּאֲפוּן שֵׁאִין לִלוֹה קִרְקַעוֹת, וְגַם לֹא מִכֵּר מַעֲלוֹם קִרְקַעוֹת, מ"מ עִיקְרוֹ שֶׁל שֵׁטֵר, הוּא לְטֵרוּף בּוֹ קִרְקַעוֹת, [סמ"ע]. וְהַש"ךְ חוֹלֵק דְּרַק בִּאֲפוּן שִׁיכּוֹל לְטֵרוּף קִרְקַעוֹת בְּפוּעַל, נִחְשָׁב כְּפִירַת קִרְקַעוֹת, וּמ"מ כִּיּוֹן שֵׁא"א לְכַפּוֹר בְּשֵׁטֵר, חֲשִׁיב הֵילֵךְ וּפְטוּר מִשְׁבוּעָה דְּאוּרֵיתָא.

לומר לַמְלוּחָה בְּשֹׁטֵר וְמוֹעֵן שֹׁטֵר הָיָה לִי וְאָבֵד ואינו לפנינו, וממילא הלוה היה יכול לכפור שמעולם לא לוה ממנו, וְהוֹדָה הַלְוָה שֶׁשֹּׁטֵר עָשָׂה לוֹ, וְכִפֵּר בְּמִקְצַת הַסְּכּוּם שֶׁתָּבֵעַ, וטען שההלוואה היתה בסכום קטן יותר, או שְׁהוֹדָה בְּכָל הַשֹּׁטֵר, אֲלֵא שְׂאוֹמֵר שֶׁקָּצַתוּ פְּרוּעַ, דבאופן זה כיון שהיה יכול לכפור בעצם הימצאות השטר, כיון שאין שטר לפנינו, לא נחשב שיש שיעבוד קרקע, וכיון שהודה במקצת, הדין שְׁנִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה בְּשֹׁאֵר מוֹדָה מִקְצַת.

כַּמּוּ בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים שֶׁכִּפְרִיה או הודאה בשטר לא מחייבת שבועה דאורייתא, בְּשֹׁטֵר בַּעֲדֵים שָׁמֵן הַדִּין מוֹרְפִים בּוֹ מִהַמְשַׁעְבָּדִים. אֲבָל שטר בְּתַב יָדוֹ ואין עליו עדים, אֲפֹלוּ יֵשׁ בּוֹ נְאֻמָּנוֹת לַמְלוּחָה שֶׁהָלוּהוּ לֹא יוּכַל לִטְעוֹן פְּרוּעַ, כִּיּוֹן שְׂאִינוֹ מוֹרְף בּוֹ מִהַמְשַׁעְבָּדִים כִּיּוֹן שֶׁאֵין קוֹל לַשֹּׁטֵר כֹּזֵה, וְלִכֵּן אֵין טַעְנָה עַל הַלְקוּחוֹת לְמָה קָנוּ קִרְקַע מֵהָלוּהוּ, כִּי לֹא יֵדְעוּ מֵהָלוּוָה זֶה, דִּינּוֹ כְּחֵיב שְׁבוּעָה דְּאוּרִיתָא, כְּמוֹ בְּמִלְוָה עַל פֶּה דְכִיּוֹן שֶׁאֵין טוֹרְפִים קִרְקַעוֹת בַּשֹּׁטֵר כֹּזֵה, לֹא נִחְשָׁב כְּפִירַת או הודאת קרקע.

ד מנחם אב

ל וְאִם מְסַר לָוֶה לַמְלוּחָה כְּתַב יָדוֹ בְּפָנֵי עֲדִים, נִתְפָּאֵר בְּסִימָן מ' סַעִיף א' וְבַסִּימָן ס"ט עיי"ש בסעיף א' וג' שְׁדִינּוֹ בְּשֹׁטֵר שֶׁחֲתוּמִים בּוֹ עֲדִים שְׂגוּבָה מִנְכָסִים מְשׁוּעַבְדִים.

לֹא תִבְעוּ מְנָה הַלְוִיתִיד בְּנִיטָן וּמְנָה בְּתִשְׂרֵי, וְהוֹדָה לוֹ בְּאֶחָד מֵהֶם, חֲשִׁיב שֶׁפִּיר מִמִּין הַטְּעָנָה, אִף עַל פִּי שְׂלֵא הַלְוָהוּ בְּאֶחָד מ"מ כִּיּוֹן שֶׁתּוּבַע מַעוֹת, נִחְשָׁב כְּתַבִּיעָה מִמִּין אֶחָד.

ה מנחם אב

לִב שֹׁטֵר חוֹב שֶׁקָּטוּב בּוֹ סְלָעִים או דִּינָרִים, סָתָם וְלֹא כְּתוּב כְּמָה, מְלוּחָה אוֹמֵר חֲמֵשׁ הַלוֹיִתִי לוֹ, וְלוֹחָה אוֹמֵר שְׁתַּיִם לוֹיִתִי, אַע"פ שֶׁהוּדָה בְּמִקְצַת פְּטוּר מִשְׁבוּעָה דְּאוּרִיתָא, שְׂאִין כָּאֵן הוֹדָאָה, דְּכָלֹא הוֹדָאָתוֹ הִיָּה מִתְחַיֵּיב שְׁתַּיִים, כִּיּוֹן שֶׁמַּעוֹט 'סְלָעִים' שֶׁכְּתוּב בַּשֹּׁטֵר הוּי לְכָל הַפְּחוּת שְׁנַיִם, וְנִמְצָא שְׂלֵא הוֹדָה אֲלֵא מָה שֶׁבְּשֹׁטֵר, וְאֵין כָּאֵן

הוֹדָאָה כמו שנתבאר לעיל בסעיף כ"ח דאין הודאה על מה שכתוב בשטר, נחשב להודאה. וְאָפְלוּ אָמַר הַלְוָה שְׁלֹשׁ, שְׁהוֹדָה לוֹ בְּאֶחָד יוֹתֵר עַל מִשְׁמָעוֹת הַשְּׂטֵר, אָפְלוּ הָכִי פְטוּר, מְשׁוּם דְּהוּי בְּמִשִּׁיב אַבְדָּה, דְּאִם רָצָה הָיָה אוֹמֵר שְׁנַיִם בְּכָל מוּדָה בְּמִקְצַת לֹא אוֹמְרִים שֶׁהִיָּה יִכּוֹל לְכַפּוֹר הַכֵּל, כִּי אֵין אָדָם מַעֲיִז כִּגְד תַּבִּיעַת חִבְרֵוֹ לְכַפּוֹר הַכֵּל, מִשֵּׁא"כ הַכּא שְׁסַתִּימַת הַשְּׂטֵר מִסִּיעוּוֹ, הִיָּה יִכּוֹל לְטַעוֹן שְׁתַּיִים, וּמִמִּילָא מַה שֶׁהוּדָה ג' הוּי מְשִׁיב אַבִּידָה, לְפִטְרוֹ מִשְׁבֹּעָה דְאִוּרִיִּתָא. כִּיּוֹן שֶׁאִמְרָנוּ שֶׁמְשִׁיב אַבִּידָה פְטוּר מִשְׁבֹּעָה לְפִיבְךָ, אָמַר לָהּ מַעֲצָמוּ מִנָּה לָךְ, אוֹ לְאֶבְיָךְ, בְּנִדְיָ, וּפְרַעְתִּיךָ מִחֻצָּה, וְחָשִׁיב זֶה לֹא הָיִיתִי זָכוֹר, אֲךָ אֵתָהּ הַזְּכִירְתִּינִי וְכַעַת יוֹדַע אֲנִי שְׁלֹא פְרַעַתְתָּ כְּלוּם, אַע"פ שֶׁלְכַאוּרָה הוּי מוּדָה בְּמִקְצַת, מ"מ פְטוּר, וְאָפְלוּ מִשְׁבֹּעַת הַסֵּת, שְׁאִינוּ אֵלָּא בְּמִשִּׁיב אַבְדָּה שֶׁהִיָּה יִכּוֹל לְשַׁתּוֹק וְלֹא לְהִזְכִּירוֹ כֻּלְלִי.

לֵג בְּשֵׁם שְׁהוֹדָאת מַלְוָה בְּשְׂטֵר אֵינָה הוֹדָאת, בְּךָ הוֹדָאת מַלְוָה בְּקַנְיָנוּ, וְיֵשׁ בָּאֵן עֲדֵי תְקַנְיָנוּ, אֵינָה הוֹדָאת, דְּסַתָּם קַנְיָנוּ לְכַתִּיבָה עוֹמֵד וְדִינוֹ בְּשְׂטֵר שְׁגוּבָה מִמְשׁוּעֵבָדִים וְהוּי כַפִּירַת שִׁיעֲבוּד קַרְקַעוֹת, וְאֵין נִשְׁבַּעוּן עַל כַפִּירַת שִׁיעֲבוּד קַרְקַעוֹת. לְפִיבְךָ, אָמַר לָהּ תְּמַשִּׁים דִּינֵךְ יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ בְּקַנְיָנוּ וְתַמְשִׁים בְּלֹא קַנְיָנוּ, וְהוֹדָה לוֹ בְּאוֹתָם שֶׁל קַנְיָנוּ וְכַפֵּר בְּאַחֲרֵיכֶם, נִשְׁבַּע הַסֵּת, וְנִפְטָר וְאִם כַּפֵּר בִּשְׁל קַנְיָנוּ וְהוּדָה בְּאוֹתָם בְּלִי קַנְיָנוּ, חַיִּיב הַכֵּל, דַּעַל מַה שֶּׁבְקַנְיָנוּ לֹא מַהֲנִי כַפִּירָה כְּמוֹ בְשֵׁטֵר.

קל: כאן דהוי משיב אבידה גמור שהוא הודה מעצמו והיה יכול לשתוק, לכן פטור אפילו משבועת היסת, משא"כ ברישא דלא הוי משיב אבידה לגמרי, דהרי התובע תבעו, לכן נשבע עכ"פ היסת [סמ"ע וש"ך]. והש"ך חולק על השו"ע שפוטרו מהיסת, כיון דלא הוי משיב אבידה גמור, שהרי אחר שהודה אמר התובע יודע אני שלא פרעת כלום, לכן יכול לחייבו היסת.

סימן פט

שהשכיר נשבע ונוטל

ובו ו' סעיפים

ו מנחם אב

א כָּל הַנִּשְׁפָּעִין שֶׁפִּתְוָה מוֹדָה בִּמְקַצָּת, עַד אֶחָד, וְשׁוֹמְרִים, נִשְׁפָּעִין וְלֹא מְשַׁלְּמִין אֲבָל אֵין שׁוֹם שְׁבוּעָה דַּאֲדוֹרִיִּיתָא שְׁנִשְׁבַּע וְנוֹטֵל. וְאִלּוּ נִשְׁפָּעִין וְנוֹטְלִים מִתְקַנֵּת חֲכָמִים, הַשְּׂכִיר נִתְבָּאֵר דִּינוֹ בְּסִימָן זֶה, וְהַנְּזָל, וְהַנְּחָפֵל נִתְבָּאֵר דִּינֵם בְּסִימָן צ', וְהַחֲנוּנֵי עַל פְּנִקְסוֹ נִתְבָּאֵר דִּינוֹ בְּסִימָן צ"א, וְשִׁכְרָא דִּינֵהּ עַל הַשְּׁבוּעָה נִתְבָּאֵר דִּינוֹ בְּסִימָן צ"ב, וּפְרָטֵי דִּינֵי דְבָרִים אֲלוֹ מְבָאֵר וְהוֹלֵךְ.

ב הַשְּׂכִיר, כִּיִּצַּד נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל, הַשְּׂכִיר פּוֹעֵל שְׁעוֹשֶׂה מְלָאכָה אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת וְתַבַּע שְׂכָרוֹ, וְאָמַר לֵה בַּעַל הַבַּיִת פְּרַעְתִּיךָ כָּל שְׂכָרְךָ, אוֹ קָצָתוֹ, אִפְּלוּ הָיָה שְׂכָרוֹ פְּרוֹטָה־קַלָּה, וּבַעַל הַבַּיִת אוֹמֵר נְתַתִּיךָ דַּמְעִיקָר הַדִּין כְּשֶׁהִבְעָה"ב כּוֹפֵר הַכֹּל, הִיָּה פְטוֹר מִשְׁבוּעָה [אֵלָּא שֶׁאֲחֵר תְּקַנֵּת הַגַּמ' שְׁנִשְׁבַּע הִיסֵת, הִיָּה צָרִיךְ לִישְׁבַּע הִיסֵת], וְבִהוּדָה בִּמְקַצָּת, הִיָּה נִשְׁבַּע וְנִפְטָר עַל הַשָּׂאֵר, מ"מ תִּקְנוּ חֲכָמִים שֶׁנִּשְׁבַּע הַשְּׂכִיר בְּנִקְיִיטָה חֲפִיץ, כְּעִין שָׁל תּוֹרָה, וְנוֹטֵל וְטַעַם הַתְּקֵנָה כִּי בַּע"ב טְרוּד בְּפוּעֵלֵיו, וְיִתְכַן שְׂאִינוּ זֹכֵר בְּמַדוּיִיק, לְכֵן הִטִּילוּ שְׁבוּעָה עַל הַשׁוֹכֵר שִׁישְׁבַּע וְיִטוֹל. אִפְּלוּ הָיָה הַשְּׂכִיר תּוֹבַע אֶת הַקָּטָן אַע"פ שֶׁאֵין מוֹצִיאֵין מִקְטָן, הַכֹּא לְטוֹבַת הַקָּטָן שֶׁאֵל"כ אִף אֶחָד לֹא יִשְׁכִּיר אֶת עַצְמוֹ לְקַטָּן לְכֵן תִּקְנוּ שְׁתֵּרֵי זֶה נִשְׁבַּע, וְנוֹטֵל. הַגֵּה:

קלח. אע"פ שתמיד צריך תביעת שני מעין, הכא כדי שלא יילך השכיר לביתו בפחי נפש, תקנו שאף בתביעת פרוטה נשבע ונוטל דלא כהרמב"ם והשיך שהסכים עמו שמצריכים תביעת שני מעין. והכרעת התומים והנתיבות דאם כל התביעה היא רק פרוטה, נשבע ונוטל, אבל בתבעו יותר וכפר בפרוטה והודה בשאר, כיון שאין את הסברא שלא יילך בפחי נפש, אין נשבע אא"כ תבע שני מעין.

הִיָּה הַשְּׂכִיר קָטָן דַּאינוּ בר עוֹנְשֵׁין וְלֹכֵן אִינוּ נֶאֱמָר בְּשׁוּבָעָה אוֹ עֶבֶד דְּסַתָּם
 עֵבֶד חֲשׂוֹד לְשׁוּבָעָה מַחֲמַת שְׁסַתְּמֵן גּוֹלָנִים אוֹ הָשׂוּד שְׁאִינִם יְכוּלִים לְהִישָׁבַע,
 נִשְׁבָּע בְּעַל הַבַּיִת הַיִּסְת, וְנִפְטָר כְּמוֹ מַעֲיָקָר הַדִּין (טוֹר נִשְׁס הַרְלָצ"ד וּר"ן
 פֶּרֶק הַנִּשְׁבָּעִים). הַשְּׂכִיר נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל מִיּוֹרְשֵׁי בְּעַל הַבַּיִת, אִם תִּבְעוּ בְּזַמְנוֹ
 דְּבִאֻפֵּן זֶה נִתְּנוּ אֶת הַשׁוּבָעָה לְשִׁכָּר כִּיּוֹן שֶׁהִבְעָה"ב טָרוּד בְּיוֹם זֶה, וּמִמִּילָא
 יְכוּל לְהִישָׁבַע גַּם לְיִוְרִשׁוֹ. אָבָל אֵין יוֹרְשֵׁי הַשְּׂכִיר נִשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין אִפִּילוּ
 לֹא מִבְּעָה"ב עֲצֻמוֹ, כִּי תִקְנוּ רַק לְשִׁכָּר וְלֹא לְיִוְרִשׁוֹ, אֲלֵא הִבְעָה"ב נִשְׁבָּע
 הַיִּסְת וְנִפְטָר (צִיַּת יוֹסֵף נִשְׁס הַרְשָׁצ"ח).

ז מנחם אב

ג בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים שֶׁהַשְּׂכִיר נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל, בְּשִׁישׁ עֲדִים שֶׁשְּׂכָרוֹ
 וְשִׁעֲשֵׂה עִמּוֹ מְלֶאכֶה^{קכ"ב} דּוּדָאֵי חַיִּיב לוֹ, וְכֹל הַנִּידוּן הָאֵם כִּבֵּר פֶּרַע לוֹ.
 אָבָל אִם לֹא הָיוּ שָׁם שְׁנֵי עֲדִים שֶׁשְּׂכָרוֹ וְשִׁעֲשֵׂה מִלֶּאכְתּוֹ, מִתּוֹךְ שִׁיבּוֹל
 לוֹמֵר לֹא שְׂכָרְתִּיךָ אוֹ אַע"פ שֶׁשְּׁכַרְתִּי אוֹתוֹ, מ"מ לֹא בֵּא לְעִשׂוֹת מִלֶּאכְתּוֹ,
 וְהִיָּה נֶאֱמָר עַל כֵּךְ כִּיּוֹן שְׁאִין עֲדִים ע"ז, נֶאֱמָר לוֹמֵר שְׂכָרְתִּיךָ וְנִתְּתִי לְךָ
 שְׂכָרְךָ^{קכ"ג}, וְנִשְׁבָּע בְּעַל הַבַּיִת הֵסֵת כְּמוֹ כֹּל כְּפִירַת תְּבִיעָה (רַמְבַּ"ם, מַצִּיאוֹ
 הַטּוֹר). וְאִם הָיָה מְקַצֵּת, יִשְׁבָּע שְׁבֻעַת הַתּוֹרָה אַע"ג שִׁישׁ לוֹ מִיּוֹ
 שִׁיכֵל לוֹמֵר לֹא שְׁכַרְתִּיךָ, מ"מ הוּי מִיּוֹ דִּהְעִזָּה וְאִינוּ פּוֹטֵר מִשׁוּבָעָה דְּאוֹרִייתָא.
 הַגֵּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִפְלוּ כּוֹפֵר כְּלוּ וְשְׂכָרוֹ בְּעַד אֶחָד, בְּעַל הַבַּיִת יִשְׁבָּע
 שְׁבֻעַת דְּאוֹרִייתָא אַע"פ שֶׁטַעֲנַתּוּ פֶּרַעְתִּי אִינוּ נֶגֶד הָעֵד, מ"מ כִּיּוֹן שֶׁכֹּל
 הַנֶּאֱמָנוֹת שְׁלוֹ הוּא מִכַּח מִיּוֹ שֶׁהִיָּה טוֹעֵן לֹא שְׁכַרְתִּי, וּבִאֻפֵּן זֶה הִיָּה חַיִּיב
 שְׁבֻעָה דְּאוֹרִייתָא, לִכֵּן כַּעַת שְׁטוֹעֵן פֶּרַעְתִּיךָ, נִשְׁבָּע כַּעִין שְׁבֻעָה דְּאוֹרִייתָא^{קכ"ד}

קלז. בְּעִינֵן עֲדִים שֶׁעֲשֵׂה מִלֶּאכָה, דַּל"ה אַע"פ שֶׁשְּׂכָרוֹ, דִּילְמָא לֹא עֲשֵׂה מִלֶּאכְתּוֹ,
 וּבְעִינֵן עֲדִים שֶׁשְּׂכָרוֹ, דַּל"ה אַע"ג שִׁישׁ עֲדִים שֶׁעֲשֵׂה מִלֶּאכְתּוֹ וְחַיִּיב לוֹ שִׁכָּר עַל
 פְּעוּלְתּוֹ, מ"מ כִּיּוֹן שֶׁלֹּא שְׂכָרוֹ, לֹא עֲשׂוּ תִקְנָה אֲלֵא בְּשִׁכָּר.

קמ. אַע"ג דְּכֹל הַטַּעַם שֶׁהִעֲבִירוּ אֶת הַשׁוּבָעָה לְשִׁכָּר מִשׁוּם שְׁבֻעָה"ב טָרוּד וְאִינוּ
 יוֹדְעֵי בְּדִיּוּק אִם פֶּרַע, וְא"כ מַה מֵהֵנִי מִיּוֹ, תִּירֵץ הַסַּמ"ע דְּחִיּוּשֵׁינֵן שֶׁמַּחֲמַת טָרוּדוֹ
 יוֹדְעֵי שֶׁהוּא מְסוּפֵק וּמ"מ מִשְׁקָר לְטַעוֹן בְּבִרֵי דְּבַר שֶׁהוּא עֲצֻמוֹ לֹא וְדָאֵי בּוּ, וְכַשִּׁישׁ
 לוֹ מִיּוֹ נֶאֱמָר עַל מַה שְׁטוֹעֵן בְּבִרֵי.

קמא. וְלֹא הוּי מַחֲוִיב שְׁבֻעָה וְאִין יְכוּל לְהִישָׁבַע דְּחַיִּיב לְשַׁלֵּם, כִּיּוֹן שֶׁאִפִּילוּ הִיָּו
 שְׁנֵי עֲדִים לֹא הִיָּה מִשְׁלֵם רַק הַשְּׂכִיר נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל, לִכֵּן אִף בַּע"א אִין דִּין מִתּוֹךְ.

(טור נ"ס הרמ"ה). **וְכֵן אִם תִּבְעוּ אַחַר זְמַנּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁכְרוּ בְעַדָּיִם, הַמוֹצֵיאַ מִחֶבְרֹה הַשְּׂכִיר עָלָיו הִרְאִיָּה וְאִם לֹא הִבִּיא רְאִיָּה, יִשְׁבַּע בְּעַל הַפֶּתִי הַסֵּת דִּישׁ חֻזְקָה שֶׁאֵין שְׂכִיר מִשְׁהָה תְּבִיעַת שְׂכָרוֹ, וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא תִבְעוּ בִזְמַנּוֹ, יֵשׁ רִיעוּתָא בְּתִבְעוּתוֹ, וְלִכֵּן לֹא תִקְנוּ לוֹ שִׁישְׁבַע וְיִטּוֹל. וְכַמֵּה הוּא זְמַנּוֹ לְפִי הַזְמַן שֶׁעוֹבֵר עַל בַּל תִּלִּין, דִּהֵיִינוּ שָׂכִיר יוֹם שְׁסִיִּים עֲבוּדָתוֹ בְּסִיּוּם הַיּוֹם, דְּזַמַּן חַיּוּב הַתְּשׁוּלָם הוּא כָּל הַלַּיְלָה שְׁלֹא־חֲתָרְיוֹ, וְשָׂכִיר לַיְלָה שְׁסִיִּים עֲבוּדָתוֹ בְּסִיּוּם הַלַּיְלָה, דְּזַמַּן חַיּוּב הַתְּשׁוּלָם הוּא כָּל הַיּוֹם שְׁלֹא־חֲתָרְיוֹ וְאִם סִיִּים בְּאִמְצַע הַיּוֹם, זְמַנּוֹ עַד סִיּוּם הַיּוֹם, וּבְסִיִּים עֲבוּדָתוֹ בְּאִמְצַע הַלַּיְלָה, זְמַנּוֹ עַד סִיּוּם הַלַּיְלָה. הִבִּיא רְאִיָּה שֶׁתִּבְעוּ כָּל זְמַנּוֹ הֵיִינוּ בְּסוּף זְמַנּוֹ, כִּיּוֹן שֶׁאֵין אֶת הַרִיעוּתָא שֶׁהִשְׁהָה שְׂכָרוֹ, דִּהְרִי תִבְעוּ בִזְמַנּוֹ וְלֹא פִרְעוּ, הֲרִי זֶה נִשְׁבַּע וְנִזְמַל כָּל אֹתוֹת יוֹם שֶׁל תְּבִיעָה הֵיִינוּ שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ עוֹנָה נּוֹסֶפֶת עַל עֵיקַר זְמַנּוֹ, שֶׁאִם תִּבְעוּ לְב"ד בְּעוֹנָה זוֹ, נִשְׁבַּע וְנִטּוֹל. בִּיצַד, הִיָּה עוֹשֶׂה עִמּוֹ בְּיוֹם שְׁנֵי עַד הָעֶרֶב, זְמַנּוֹ לְתִבְעוּ שְׂכָרוֹ כָּל לַיְלָה שְׁלִישִׁי, וְאִם לֹא תִבְעוּ בְּלַיְלָה שְׁלִישִׁי אֲלֵא בְּיוֹם שְׁלִישִׁי, אֵינּוּ נִשְׁבַּע וְנִזְמַל, וְאִם הִבִּיא עֲדִים שֶׁתִּהְיֶה תּוֹבַע כָּל לַיְלָה שְׁלִישִׁי, הֲרִי זֶה נִשְׁבַּע וְנִזְמַל כָּל יוֹם שְׁלִישִׁי כִּי נּוֹתְנִים לוֹ עוֹנָה נּוֹסֶפֶת, אֲבָל מְלִיל רְבִיעִי וְאֵילָּה, הַמוֹצֵיאַ מִחֶבְרֹה עָלָיו הִרְאִיָּה (ש"ס זרמנ"ס ומציאו הטור). וְכֵן אִם הִבִּיא עֲדִים שֶׁתִּהְיֶה תּוֹבַע וְהוֹלֵךְ עַד יוֹם חֲמִישִׁי הֵיִינוּ שֶׁתִּבְעוּ כָּל הַזְמַן פֶּעַם אַחַת בְּכָל עוֹנָה מְלִיל שְׁלִישִׁי עַד לַיְלָה חֲמִישִׁי, א"כ נִתְּבַר שֶׁעֲדִיין לֹא פִרְעוּ לוֹ, וְלִכֵּן נּוֹתְנִים לוֹ מִכָּאן וְאֵילָּךְ עוֹנָה נּוֹסֶפֶת, וּמִמִּילָּה הֲרִי זֶה נִשְׁבַּע וְנִזְמַל כָּל יוֹם הֵיִינוּ כָּל לַיְלָה חֲמִישִׁי.**

ד' כל התקנה שהשכיר נשבע ונטל, כשהנידון אם פרע לו או לא, אבל אם בעל הפתח אומר שתנים קצצתי לך, והשכיר אומר שלשה קצצתי לך, השכיר שהוא המוציא מחברו עליו הראייה, ואם לא הביא ראייה, אף על פי שכבר נתן לו שתנים או שאמר לה הילך, הרי בעל הפתח נשבע בנקימת חפץ דסכום הקציצה בעה"ב כן זוכר. ואע"ג שכיון שאם טוען שכבר נתן לו והוי ככופר הכל או שהודה בשניים וכעת נתן

קמב. פירשנו לפי הגר"א שנותנים לו עונה נוספת. ולדעת הסמ"ע זכותו כזמן התביעה, דהיינו אם תבעו ארבע עונות, יש לו אח"כ זכות לשתוק ד' עונות, ועדיין זכותו להישבע וליטול.

לו ואומר הילך, היה לו להישבע היסת ולא בנקיטת חפץ, מ"מ כיון שהשכיר נושא נפשו על שכרו, תקנו חכמים שישבע שבועה חמורה בנקיטת חפץ. [והש"ך חולק וס"ל דנשבע רק היסת]. **בְּמַה דְּבָרִים אֲמוּרִים** שצריך להישבע שבועה חמורה, **בְּשִׁשְׁכָרוֹ בְּעָדִים, וְלֹא יִדְעוּ בְּמַה פָּסַק לוֹ, וְתִבְעוּ בְּזַמְנֹו** וא"כ אין ריעותא בתביעתו. **אֲכַל אִם שָׁכְרוֹ שְׁלֹא בְּעָדִים** שיש לו מיגו שלא שכרו, **אוֹ שֶׁתִּבְעוּ אַחֵר זְמַנּוֹ** שיש ריעותא בתביעתו, כיון דחוקה שאין שכיר משהה תביעת שכרו, **יִשְׁבַּע בְּעַל הַבַּיִת** רק הַסֵּת.

ח מנחם אב

ה אע"פ שנתבאר בסעיף הקודם שאם הויכוח על סכום הקציעה, הבעה"ב נשבע שבועה חמורה ונפטר, היינו משום שהוא מוחזק, אבל הַנּוֹתֵן טְלִיתוֹ לְאִמֵּן לתקנו או לכבסו, אִמֵּן אוֹמֵר שְׁנַיִם קְצָצָת לִי, וְהִלָּה אוֹמֵר לֹא קְצָצְתִי אֵלָּא אַחֵד ונתתי כבר או שאומר כעת הילך שאין כאן שבועת מודה במקצת, אִם הַטְּלִית בְּיַד הָאִמֵּן, וְהוּא בְּעֵינָיו שִׁיכּוֹל לְמַעַן לְקוּחָהּ הִיא בְּיָדֵי שֵׁשׁ עֲדִים שנתן לו את הטלית לטפל בה, וגם אין עדים שראוהו עתה בידו, וממילא יהיה יכול לומר החזרתי, **הֲרֵי הָאִמֵּן נִשְׁבַּע בְּנִקְיַת חֲפִיזָא, וְנִשְׁלַל. וְיִכּוֹל לְמַעַן שְׁקַצֵּץ בְּשִׁכָרוֹ עַד בְּרֵי דְמִיָּה** של הטלית, כי כל כוחו רק מכח מיגו שהיה תופס בטלית. **וְאִם אֵין הַטְּלִית בְּיָדוֹ, אוֹ אע"פ שהיא בידו אבל הוא בענין שְׁאִינּוֹ יִכּוֹל לְמַעַן לְקוּחָהּ הִיא בְּיָדֵי שֵׁשׁ עֲדִים שנתן לו את הטלית או עדים שראוהו עתה בידו, הַמוֹצִיא מִחֲבָרוֹ עָלָיו הֲרָאָהּ, וְאִם לֹא הִבִּיא רָאָהּ, נִשְׁבַּע בְּעַל הַבַּיִת בְּנִקְיַת חֲפִיזָא** כמו בסעיף הקודם.

ו **שְׁכִיר הַבַּיִת לְהִשְׁבַּע** באופן שתקנו שנשבע ונטול, **אֵין מְחַמְרִין עָלָיו** לאיים עליו קודם שנשבע, **וְאֵין מְנַלְגְּלִים עָלָיו כְּלָל** לא מעצמם ולא כשהתובע דורש שישבע על דברים נוספים, אין מגלגלים עליו. **וְלִכְּלֵל הַנִּשְׁבָּעִים אֵין מְקַלֵּין עֲלֵיהֶם, חוּץ מִהַשְׁכִּיר, שְׁחוּץ מִמָּה שֵׁאֵין מְגַלְגְּלִין,**

קמנ. אע"פ שאם היה טוען לקוחה, היה נשבע רק היסת, מ"מ כיון שכעת מודה שהטלית של בעה"ב רק תובע שכרו עד כדי דמיה, צריך להישבע בנקיטת חפץ כמו כל הנשבעין ונטולין. והש"ך חולק דכל הנשבעין ונטולין אם הם מוחזקים יש להם מיגו, פטורים משבועת נקיטת חפץ ונשבעים רק היסת.

אף מְקַלֵּין עָלָיו וּפּוֹתְחִין לוֹ תַּחֲלָה וְאוֹמְרִים אֵל תִּצְעַר עֲצָמָה, הַשֶּׁבַע וְטַל מַה שְּׂאִין רְשָׁאִים לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּשֵׂאר בְּעַלֵּי דִינִים, וְהַטַּעַם כִּיּוֹן שְׂאֵלָיו הוּא נוֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ, הַקִּילוֹ עָלָיו יוֹתֵר מֵאַחֲרֵימ.

סימן צ

הַנִּזְקִין כַּגֹּזֵן הַנְּגוֹל וְהַנְּחַבֵּל, נִשְׁבַּעִין וְנוֹמְלִין,
וְדִין הַמְּבִיא כְּלִים מִבֵּית בַּעַל הַבַּיִת
וְהוּא אוֹמֵר שְׂאוּלִים הֵם
וְכוּ מ"ז סְעִיפִים

ט מנחם אב

א לעיל מנה בין אלו שתקנו שנשבעים ונוטלים את הנגנול, בריצה, ראוחו
עדים שנגנבם לתוך ביתו של חברו לא מבעיא אם אין אותו אדם
חייב לו כסף, דודאי כל מה שיוציא מביתו הוי גזילה ממש, אלא אפילו הוא
חייב לו כסף רק שנכנס למשכנו שלא ברשות ב"ד, או בלי הסכמתו
למשכנו, דגם באופן זה נחשב לגזילתו, ובשעה שנכנס לא ראו שהיה [לו]
כלום תחת כנפיו, וכשיוציא ראוחו שהיו כלים תחת כנפיו, ואינם
יודעים מה הם אם הם גדולים או קטנים, או לא יודעים כמה כלים הוציא מה,
ובעל הבית תובע הן לי כך וכך שנגזלתני, בין אם יאמר הגזול בן
נכון נכנסתי למשכנה, אכל בסוף לא נמלתי כלום וחקלים
שהוצאתי תחת כנפי שלי הם והיו אצלך, ולקחתני כלים שלי, ואין נאמן
בוה דחזקה כל מה שברשותו של אדם, שלו הן, בין אם יאמר מעולם לא

קמ"ד. דבהלוואה יש איסור דאורייתא להיכנס לביתו למשכנו שלא ברשותו, אבל
בחוב של שכירות ושאר דברים, רשאי להיכנס למשכנו שלא ברשותו, וממילא
מה שכתב כאן 'שלא ברשות', בא לאפוקי אם הלה נתן לו רשות או בחוב שלא
מחמת הלוואה, דבאופנים אלו נכנס 'ברשות' למשכנו.
קמ"ה. אבל אם לא ראוהו שהוציא כלים, אלא ראו שיצא עם משהו מוטמן תחת
כנפיו, אי אפשר לחייבו, דשמה הוציא עפר או צרורות.

נְבַנְקְתִי לְבִיתְךָ לְטַל מְמָךְ בְּלוֹם וְלֹא הוּצַאתִי מִבֵּיתְךָ שׁוּם כְּלִים, וּמִכְחִישׁ
 בִּזְהָ אֶת הָעֵדִים, בֵּין אִם יֹאמֵר לֹא נִמְלַתִּי אֶלָּא בְּלִי זֶה, וּבַעַל הַבַּיִת
 אוֹמֵר נִמְלַתְּ עוֹד אַחֲרָיִם, אֶפְלוּ הָעֵדִים מִבְּיָרִים קָצַת אֶת הַבְּלִי
 שְׁעֵלְיוּ מוֹדָה שְׁלַקְחוּ, וּבַעַל הַבַּיִת טוֹעֵן שֶׁהִטְמִין יוֹתֵר מִמָּה שֶׁרָאוּ
 הָעֵדִים וְהִיה מִקוּם לומר שִׁמְמָה שֶׁלֹּא הִכִּירוּ שֶׁאֵר הַכְּלִים שֶׁתוּבַע, ש"מ
 שִׁבְאַמַּת לֹא הוּצִיא יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהוֹדָה, קמ"ל דְּבָבֵל אֵלֹו בַּעַל הַבַּיִת נִשְׁפַּע
 בְּנִקְיַת חֶפְזִין וְנִמְלַפִּי כָּל מַה שִׁיטְעֵן, וְהוּא שִׁיטְעֵנִי דְבָרִים שֶׁהוּא
 אֲמוֹד בָּהֶם שִׁמְכִירִים אוֹתוֹ שִׁיתֵּכֵן שִׁיְהִיה לּוּ בְּבִיתוֹ מִשְׁלוֹ כְּמוֹת וְסוּג הַכְּלִים
 שֶׁתוּבַע, אוֹ שֶׁהוּא אֲמוֹד שֶׁמִּפְקִידִים אֶצְלוֹ אוֹתָם דְבָרִים שֶׁטְעֵן וא"כ
 אֶפִּילוֹ שֶׁאֵין לוֹ מִשְׁלוֹ כְּלִים כֵּאלוֹ, מ"מ יִתֵּן שֶׁהִיה בְּבִיתוֹ כְּלִים אֵלוֹ שֶׁתוּבַע,
 בְּתוֹרַת פִּיקְדוֹן, וְאִירִי שֶׁטוֹעֵן שֶׁהוּו אֶצְלוֹ בִּפְקֻדוֹן, וְגַם צִרִיךְ שִׁיְהִיו אוֹתָן
 דְבָרִים שֶׁטְעֵן סוּג דְבָרִים שֶׁאֶפְשָׁר שִׁינְמְלוֹ תַּחַת הַכְּנַפַּיִם כִּיוֹן שֶׁכֵּל
 כּוּחוֹ שֶׁל הַנְּגוּל, הוּא רַק מַחֲמַת שֶׁהֵעֵדִים רָאוּ שִׁיצֵא עִם כְּלִים תַּחַת כְּנַפְיוֹ.¹⁰
 הַגֵּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּבַעֲיָנָן נְמִי שֶׁטוֹעֵן מִיָּדִי דְאוֹרְחָה לְאַנְוַחִי בְּמִקוּם
 שֶׁנִּכְנַס לְשֵׁם שֶׁצִּרִיךְ לִהְיוֹת שֶׁהַכְּלִי שֶׁטוֹעֵן כְּנַגְדּוֹ, דִּרְכוּ לְהִנְיָחוֹ בְּחֹדֵר זֶה
 שֶׁנִּכְנַס לְשֵׁם (טוֹר נֶשֶׁס הַרַמ"ה), וְהָכִי מִסְתַּבְּרָא. וְאִם טְעֵנִי דְבָרִים שֶׁאֵינִי
 אֲמוֹד בָּהֶם, אוֹ דְבָרִים שֶׁאֵינִם נִמְלִים תַּחַת הַכְּנַפַּיִם, יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר,
 שֶׁהִנְתַּבַּע נִשְׁבַּע הַסֵּת, וְנִפְטָר דַּע"ג שֶׁנִּכְנַס לְבֵית חֲבִירוֹ לְמִשְׁכְּנוֹ שֶׁלֹּא
 בְּרִשׁוּת דֵּהוּי גִזְלוֹה, מ"מ לֹא נַעֲשֶׂה חֲשׁוֹד לִיפְסַל לְשׁוּבָעָה, דַּאֲנָשִׁים לֹא חוֹשְׁבִים

קמו. מיירי שכבר החזיר את הכלים שהעדים העידו עליו, או שאומר כעת הילך, והנידון שתובעו יותר, וע"ז בעיני לתקנת נגזל, דאל"ה חייב לשלם כיון דיש עדים כנגדו ואין יכול להישבע דהוא חשוד.

קמו. לקמן סעיף י"א מוזכר עוד שני תנאים, שאין בעה"ב עשוי למכור כליו, דאחרת יכול לטעון לקוח הוא בידי, וגם צריך שיהיה אדם שאינו צנוע שבדרך כלל כשמוציא כלים של עצמו אינו מוציא תחת כנפיו, וכיון שכעת הוציא בצורה כזו, רגלים לדבר שהוציאם לשם גניבה, אבל באדם צנוע, כיון שאין לנו ריעותא בצורת ההוצאה, נאמן לומר לקוח הוא בידי, וכתב הש"ך דגם כאן בעיני תנאים אלו. אבל הסמ"ע ס"ל דרק בטוען לקוח, דהוא טענה טובה, בעיני תנאים אלו, משא"כ הכא שלא טוען לקוח הוא בידי, רק שלי הם, כיון דהווי נגד חזקה שכל מה שתחת יד אדם שלו הוא, לכן לא בעיני תנאים אלו, והש"ך ס"ל דנאמן במיגו דלקוח. ומה שהשו"ע השמיט כאן תנאים אלו, כיון שמירי שכשנכנס גילה דעתו שנכנס למשכנו, לא יוכל לטעון אח"כ שלי הוא או לקוח.

שפעולה כזו נחשבת לגזילה, וַיֵּשׁ מִי שְׂאוֹמֵר, שְׂאִינוּ נִשְׁבַּע כיון שנעשה חשוד ע"י כניסתו לבית חבירו ללא רשות, אֲלֵא רק מַחְרִימִים עַל מִי שְׂבוֹפֵר מִמוֹן חֲבָרוֹ וַאֲינוּ מְשַׁלְּם לוֹ דכל המחוייב שבועת היסת ואין יכול לישבע מחמת שהוא חשוד, אין חייב לשלם, אלא רק מחרימין אותו. [והש"ך מכריע כסברא אחרונה].

ב ראוהו עדים שנגנבם למשכנן את חברו, ולא ראוהו בעת שיצא, או ראוהו שיצא ולא נראה תחת כנפיו כלום, ובעל הבית טוען ואומר כף וכף נטל, אפלו אמר מעולם לא נכנסתי, שבטענה זו הרי מכחיש את העדים, בכל זאת הרי זה פטור, שאם אמר נכנסתי ולא נטלתי, נשבע הסת שלא נטל כלום, והולך, שאפשר שנגנבם לגזול ולא גזול לכן נאמן במיגו, ואע"פ שכעת מכחיש את העדים, מ"מ ל"ח הכחשה, כי דבר שלא מוטל על האדם, אינו זוכר בדיוק, וכיון שיודע שלא נטל כלום, לכן טען שלא נכנס בכלל, ולכן נשבע היסת ונפטור. הגה: ויש אומרים פיון שיהעדים מכחישין אותו, אע"פ שיש לו מיגו, שאינו נאמן בשבועה, דהוי מגו במקום עדים, שאינו נאמן, אלא בעל הבית נשבע ונוטל והש"ך מכריע כהמחבר (טור).

י מנחם אב

ג ה"ה רק עד אחד מעידו שנגנבנו למשכננו וראוהו שיוצא ונטל כלים תחת כנפיו ואינו יודע מה הם אינו יודע כמה הוציא, והוא אומר לא נטלתי כלום כי כלים אלו שלי הם והיו אצלו בפקדון, או שאמר בחובי נטלתי, הואיל ואין העד יודע מהו תחת כנפיו ממילא אין זה נחשב שיש עד אחד על סכום התביעה^{קכ"ה}, ולכן הרי זה נשבע שלא גזל^{קכ"ב} ועין

קמח. ועל מה שהעד יודע בודאי שנטל, צריך לשלם דהוי מחוייב שבועה ואין יכול להישבע, דמשלם.

קמט. אע"פ שבנסכא דר' אבא שע"א מעיד שחטף משל חבירו והוא טוען שלי חטפתי, הדין שמתוך שאינו יכול להישבע, דהרי אין מכחיש את העד על עצם החטיפה, דחייב לשלם, דשאני התם אם היו שני עדים על החטיפה היה חייב לשלם, דחזקה כל מה שתחת יד אדם שלו, לכן בעד א' חייב להישבע להכחישו, וכל שאין יכול להישבע, משלם. משא"כ הכא שאינו מעיד בבירור, דאף בהיו שני עדים, לא היה משלם בלי שבועת התובע, ולכן בע"א אין חייב לשלם [סמ"ע].

לעיל סימן ע"ה סעיף י"ג בדין עד א' אומר חטפת מבית פלוני, והוא אומר חטפתי את שלי, וראה כאן בהערה (וסימן סס"ד ס"ג שם הובא גם דין דחטף בפני ע"א).

ד כשם שבעל הבית נאמן לשבע ולמל, כך שומר של בעל הבית נשבע שהלה הוציא חפץ זה מבית בעה"ב ונטל, ואפלו אשתו של שומר, נשבעת שזה נטל כך וכך, ומשלים הגולן לבעל הבית. אבל שקירו פועל ולקטמו (פירש רש"י, שלקטו לדור אללו או ללקט תבואמו) של בעל הבית, שלא מסר להם שמירת הבית, אינם בכלל זה כי תקנת נגזל הוא רק לבעה"ב עצמו, ואשתו או שומר שלו נחשב כבעה"ב עצמו, משא"כ שקירו ולקטמו שלא קיבלו על עצמם שמירת חפצים אלו.

יא מנחם אב

ה כשנכנס זה למשכנו שלא כרשות, וראוהו עדים יוצא בכלים תחת כנפיו, אם לא היה שם בעל הבית שיוכל לשבע בטענת ברי כמה גזלו, והעדים אינם יודעים כמה הוציא וממילא אי אפשר לחייבו על פי עדותם, מ"מ אין משפיעין את הגולן, מפני שהוא חשוד על השבועה^א, אלא מחרימים הרים סתם על כל מי שנמלט בלים מביתו ואינו מודה בבית דין, ואפלו אם הודה הגולן שגזל מקצת שבכל חשוד שהודה במקצת, חייב לשלם, מדין מתוך שאינו יכול להישבע משלם, מ"מ כאן מחזיר מה שהודה בלבד, שהרי אין בעל הבית טוענו טענת וראי.

ו העירו עדים שהיו לבעל הבית זה כך וכך בלים בביתו, וראו עדים אחר שנכנס לביתו ויצא, ולא נכנס שם אדם אחר, ואחר יציאתו קדם שויכנס שם אדם אחר מנו אותם בלים ונמצאו חסרים, ולא היה שם מקום שיפלו בו אותם בלים, יש מי שאומר, שיטל

קג. דינא דשקירו ולקטמו היא בעיא בגמ' ועלה בתיקו, ולכן מספק אין בו תקנת נגזל, ואם תפס ונשבע, דעת הבאר הגולה שמוציאין מידו ולדעת הגר"א אין מוציאין מידו.
קנא. איירי שהודה שגזל מקצת כלים, דאם טוען בחובי נטלתי, תלוי במחלוקת לעיל סעיף א' אם נעשה חשוד ע"ז.

בַּעַל הַבַּיִת בְּלֹא שְׂבוּעָה אוֹתָם בְּלִים שֶׁחֶסְרוּ מֵאוֹתוֹ אֲדָם שֶׁהֶעִירוּ
עָלָיו שֶׁנִּבְנָם שָׁם וְזוֹ נַחֲשֵׁב שְׂמוּצִיאִים מִמּוֹן עַל פִּי יְדִיעָה בְּלִי רֵאִיָּה, כְּדַכְּתִיב
'אוּ רָאָה אוּ יָדַע'.

יב מנחם אב

ז כְּמוֹ שֶׁתִּקְנוּ בְּגוֹלָן שֶׁהִנְגוּל נִשְׁבַּע וְנוֹטל, כְּמוֹ כֵן תִּקְנוּ שֶׁהַמְדְּלִיק אִישׁ בְּשָׂל
חֶבְרֹו וְלֹא יוֹדְעִים מָה הִיָּה בְּבֵיתוֹ וְנוֹשֵׂרָף, דִּהְהֶאֱמִינוּ לְנִיָּק לְשִׁבְעַ וְלִמְלֹ
כָּל מָה שֶׁהוּא אָמֹד שִׁיתִּיהָ לֹו מִשְׁלֹו אוּ שִׁנְפְּקִירוּ בְּדָו וְזוֹ נִקְרָא
תִּקְנַת נִיזֵק, עַל הַדְּרָךְ שִׁיתִּפְּאָר בְּסִימָן תי"ח סעיף י"ג, וְשֵׁם נִתְבָּאָר דְּבִבֵּית
נִאֲמָן עַל כָּל דְּבַר לֹמַר שֶׁהִיָּה בְּבֵיתוֹ, כִּיּוֹן שֶׁבִּבֵּית מִנִּיחִים כָּל מִינֵי דְּבָרִים, אֲבָל
בְּהַדְּלִיק שְׂדֵהוּ, נִאֲמָן רַק עַל דְּבָרִים שֶׁהוֹדֵךְ לִהְיִנַּחֵם בְּשֵׂדָה.

ח מִי שֶׁיִּשַׁע עָלָיו עֲדִים שֶׁמֶסֶר מְמוֹן, וְלֹא יָדַעוּ בְּמָה הֶפְסִידוּ,
וְהִנְמַסֵּר אוֹמֵר בֶּה הֶפְסִידֵנִי, וְהַמּוֹסֵר כּוֹפֵר בְּמָה שֶׁמְעַנּוּ, וְתִפְּאָר
בְּסִימָן שפ"ח סעיף ז', שֵׁם הִבִּיא ב' דְּעוֹת אִם גַּם בְּמוֹסֵר תִּקְנוּ שֶׁהִנְמַסֵּר יִשְׁבַּע
כְּמָה מִסֵּר וְנוֹטל, אוּ לֹא תִקְנוּ.

יג מנחם אב

ט לְעִיל סַעִיף ז' נִתְבָּאָר שִׁישׁ תִּקְנַת נִיזֵק לְגַבֵּי מִזִּיק בֹּאֵשׁ, וְהוּא הַדִּין אֲדָם
הַמְזִיק מְמוֹן חֶבְרֹו, וְאִינֹו יוֹדַע בְּמָה הִזִּיק כְּגוֹן שֶׁהַשְּׁלִיךְ סֵל מִלֵּא
כִּלִּים לֹאֵשׁ אוּ לִים, הִנְזִיק נִשְׁבַּע, בְּתִקְנַת חֲכָמִים, וְנוֹמְלֹ, וְהוּא שִׁמְעוֹן
דְּבָרִים שֶׁהוּא אָמֹד בְּהֵם, בְּמוֹ שִׁיתִּפְּאָר בְּסִימָן שפ"ח סעיף א'.

י הַפְּקִיד אֲצֵל חֶבְרֹו שֶׁק צָרֹוֹר, וּפְשַׁע בּוֹ וְחַיִּיב הַשּׁוֹמֵר מִחַמַּת
פְּשִׁיעוֹתוֹ, הַמְּפַקֵּד אוֹמֵר חֲלִי זָהָב תִּכְשִׁישׁ וּמְרַנְלִיּוֹת הָיוּ בּוֹ,
וְהַשּׁוֹמֵר אוֹמֵר אִינִי יוֹדַע שֶׁמָּא סִינִים אוּ חוֹל הָיוּ בּוֹ, עִשׂוּ תִקְנַת
נְגוּל בִּפְקִדוֹן, וְלִכּוֹן יִשְׁבַּע בְּעַל הַפְּקִדוֹן מָה הִיָּה בִּשְׁק, וְנוֹמְלֹ, וְהוּא שִׁמְעוֹן
דְּבַר שֶׁהוּא אָמֹד שִׁישׁ לוֹ דְּבָרִים כֹּאֲלוֹ, אוּ אָמֹד שֶׁאֲנִישִׁים אַחֲרִים עִשׂוּיִים
לְהַפְּקִירוֹ אֲצֵלוֹ. וְאִם אָמַר הַשּׁוֹמֵר בְּרִי לִי שֶׁהָיָה מְלֵא סִינִים אוּ
חוֹל, יִשְׁבַּע שְׂבוּעַת הִיסַת וְיִפְּטֹר. וְאִם אָמַר הַשּׁוֹמֵר יוֹדַע אִנִּי שֶׁהָיָה
בּוֹ זָהָב וְאִינִי יוֹדַע בְּמָה, נּוֹמְלֹ הַמְּפַקֵּד בְּלֹא שְׂבוּעָה דוּדָאֵי הוּדָה
שֶׁחַיִּיב בְּמִקְצַת, וְכִיּוֹן שֶׁאִינוּ יוֹדַע כְּמָה וְאִין יוֹכֵל לְהִישְׁבַּע עַל הַשָּׂאָר, מִתּוֹךְ שֶׁאִינוּ
יוֹכֵל לְיִשְׁבַּע מִשְׁלֵם. וְיִישׁ אוֹמְרִים שֶׁאִין אוֹמְרִים כֹּאן דִּין מִתּוֹךְ, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא הוּי

ליה למידע כמה היה בשק, ולכן נשבע שאינו יודע, ויפטר^{קכ}. ויתבאר עוד בסימן רצ"ח סעיף א'.

יד מנחם אב

יא מי שנגנב לביתו של בעל הבית, בפני בעל הבית, ויצא וכלים טמונים תחת בגדיו, והעדים רואין אותו שנכנס ריקם ויצא עם כלים^{קכ}, אבל לא הוחזק עי"ז לגזול, כי לא אמר שנכנס למשכנו שלא כדון, ולאחר זמן תבעו בעל הבית ואמר לה תן לי כלים שהשאלתיהן ולכן תבעו רק לאחר זמן וחר"י העדים שראו אותו יוצא מביתי עם כלים, ולכן אין יכול לטעון להד"ם, ולא שלי הם במיגו דלהד"ם, והוא אומר לקוחים הם בגדי, אינו נאמן הטעם כדלהלן, ונשבע בעל הבית הסת על טענתו שלא מקרן ולא נתנו, ויחזירו בית דין הכלים לבעל הבית אחרי שמחזירין לו כליו נשבע היסת. במה דברים אמורים שאינו נאמן לטעון לקוחים, בבעל הבית שאינו עשוי למכר או לתת כליו, וגם שזה שהוציא הכלים תחת בגדיו אין דרכו להצניע אלא דרכו לילך עם כלים כאלו בגלוי, ואותן הכלים אין דרך בני אדם להצניעם, לפיכך ח"ב להחזיר, לפי שלא הצניעם אלא לכפור בהם. אבל בעל הבית העשוי למכר כליו, אף על פי שאין זה צנוע ואין דרך אותם הכלים להטמינם תחת הבגדים, חרי זה נשבע הסת שהם לקוחים בגידו כי תולים שהבעה"ב מכר לו כליו, וביקש שיצניעם מחמת הבושה שהוצרך למכור כליו. וכן אם יצא בהם מגלים לפני עדים או שזה סוג כלים שהדרך להצניעם, או שהוא אדם צנוע, וממילא אין שום ריעותא של הצנעת הכלים, אף על פי שאין בעל הבית עשוי למכר

קנב. וי"א שכונת השו"ע על ריש הסעיף שאם השומר אומר שאינו יודע אם היה שם זהב או צרורות ועפר, דלדיעה ראשונה נשבע המפקיד ונטול, ועי"ז הביא די"א שהשומר נשבע שאינו יודע ונפטר, דהוי כתבעו חטיטין והנתבע אומר שאינו יודע אם חטיטין או שעורים, דפטור מדינא וחייב רק לצאת ידי שמים, ועי"ז כתב דנשבע שאינו יודע ונפטר [סמ"ע].

קנב. אבל אם לא ראוהו, נאמן במיגו ששלי הכנסתי והוצאתי. וה"ה כשלא ראוהו נכנס ריקם, אבל יש עדים שכלים אלו היו של הבעה"ב והם כלים העשויים להשאל ולהשכיר, ששוב אינו נאמן לומר לקוחים, אבל בלא"ה נאמן במיגו של לקוחים אצלו מכבר.

את בליו, הרי זה נאמן לומר לקוחים הם פגדי, אע"פ שבדרך כלל בעה"ב זה לא מוכר כליו, מ"מ שמה נצטרכו לו מעזות, ומכר, ובלבד שלא יהיו מדברים העשויים להשאיל ולהשכיר [לעולם], אבל דברים העשויים להשאיל ולהשכיר לעולם וגדר עשויים להשאיל ולהשכיר ראה בהערה^פ, הם בחזקת בעליהם, ואף על פי שהוציאם מגלים, ואף על פי שבעל הפות הוזה עשוי למכר בליו, הואיל ויש לו עדים שזה הפגלי שראוהו שהוציאו עשוי להשאיל ולהשכיר ידוע הוא לו ששייך לבעה"ב התובע, מוציאים אותו מיד זה על כל פנים, עד שביא ראיה שמכרו לו או נתנו לו. ויש אומרים שאפילו בעל הפות מועזן גנובים הם, דינו כמועזן שאולים הם כיון שיש לו מיגו דשואלים^פ. ויש אומרים שלא אמרו אלא כמועזן שאולים הם, אבל אם מועזן גנובים הם, אין בעל הפות נאמן דאין יכול להחזיק אדם כשר בגניבה אפילו במיגו, ותו דהוי מיגו להוציא, וכן עקר. ואם החזק זה ונתפרסם לנגב, אפילו בעל הפות מועזן גנובים הם, דינו כמועזן שאולים הם באופן שנכנס ריקם ויצא עם כלים בצירוף כל התנאים הנ"ל, דנאמן במיגו דשואלים^פ.

קנה. כתב השו"ע לעיל סימן עב סעיף י"ט וז"ל: דברים העשויים להשאיל ולהשכיר, להרמב"ם היינו כלים שתחלת עשייתם להשאיל ולהשכיר, להרי"ף ור"ת כל כלי שמקפידים עליו להשאילו מפני חשיבותו או שמתקלקל, הוא דבר שאין דרכו להשאיל ולהשכיר, ושאר כל הכלים, דרכן להשאיל ולהשכיר, והוא שיהיה זה שהחפץ בידו רגיל אצל בעל החפץ, וגם שיהיה בעל החפץ רגיל להשאיל כליו לאחרים. הגה - וזה הכל תלוי באהבת האיש ושנאתו, ולפי מנהג המקום ולפי ראות עיני הדיין לפי מה שהתובע והנתבע הם בני אדם. וכאן כתב השו"ע 'לעולם', כשיטת הרמב"ם.

קנה. שיטת הסמ"ע דאירי דוקא בנכנס ריקם ויצא מלא, ולכן לא נחשב מיגו להוציא, אבל בכלים העשויים להשאיל ולהשכיר לא מהני גנובים במיגו דשואלים בלי נכנס ריקם ויצא מלא, דהוי מיגו להוציא. ושיטת הנתבות להיפר, דכלים העשויים להשאיל ולהשכיר מהני גנובים מיגו דשואלים, דל"ח מיגו להוציא דנחשב בחזקת בעה"ב, משא"כ בלא עשוי להשאיל ולהשכיר לא מהני כל הירעותות של נכנס ריקם, רק לטעון שאולים אבל לא לטעון גנובים, דסו"ס הוי מיגו להוציא.

קנו. לדעת הסמ"ע באופן זה אף בכלים העשויים להשאיל ולהשכיר, בעינן כל הירעותות הנ"ל. ולדעת הש"ך אף בכלים שאין עשויים להשאיל ולהשכיר לא בעינן את כל הירעותות, וסגי שנכנס ריק ויצא מלא.

יב **הא דבדכרין העשויים להשאיל ולהשכיר** או באין עשויין להשאיל אבל יש את כל הריעותות הנ"ל **פעל הבית נאמן, דוקא בשיש לו עדים שהכלים הללו היו שלו וכשיש את כל הריעותות הנ"ל**, נחשב כמו שיש לו עדים שהם שלו, **וראו אותם עתה קודם שבאו לדין בידו של זה שהוציאם. אבל אם לא ראו אותם עתה בידו, נאמן היוצא שהם לקוחים בידו, כמגו דתתורתים לה.**

טו מנחם אב

יג **הא דאמרינן בדכרין שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר שהיוצא נאמן** לומר לקוחים הם בידו, באופן שחסר אחד מכל הריעותות הנ"ל, **דוקא בשלא ידעו עדים שבאו לידו בתורת שאילה או שכירות. אבל אם ידעו עדים שבאו לידו בתורת שאילה או שכירות וגם ראוהו עתה בידו, אינו נאמן כיון שבאו לידו בתורת שכירות, שוב אינו נאמן לטעון לקחתים אח"כ, כמו כלים העשויים להשאיל ולהשכיר. ועין לעיל סימן ע"ב סעיף י"ח שם התבאר דין זה.**

יד **כל זה לא מירי אלא בשחיה בעל הבית שם בשעה שנכנס זה והוציא הכלים** ובאופן זה נאמן לומר שנכנס ולקחם מבעה"ב, **אבל אם ראו העדים שנכנסם לרשות חברו ונמלם שלא בפניו שהבעה"ב לא היה בביתו בשעה שנכנס, בכל גונא אינו נאמן לומר לקוחים הם בידו כי הבעה"ב לא היה שם כדי למכור לו, ואינו נאמן שכבר לקחם קודם, ונכנס לקחת מה שכבר קנה. לפיכך, מתחזר הכלים לבעל הבית, ואין צריך פאן שבועה ע"י הבעה"ב, שהרי העדים ראו מה נזל וכיון שברור מה הוציא ממנו, מחזיר לו בלי שבועה. ואחר שיחזיר, חוזר ותובע את בעל הבית בכל מה שימעות, והדין ביניהם ואם הבעה"ב יכפור שלא חייב לו כלום, ישבע היסת.**

טז מנחם אב

מו **וכן אם חטף חפץ מחברו ואמר בחזכי נטלתי, אינו נאמן כיון שלקחו בצורת חטיפה וגזילה, אלא הדין הוא כד: אם יש שני עדים שחטפו מידו או מביתו צריך לתחזיר בלי שום שבועה. ואם אין שם אלא עד אחד שחטף, והוא כופר שלא חטף, ישבע לתכחיש העד מדאורייתא, כמו כל שבועת עד אחד, ואם אינו כופר, אלא שאומר**

שְׁמִשְׁכְּנוּ בְּחֹבוֹ, צָרִיף לְהַחְזִירֵוּ דַאיֵנוּ יְכוּל לְהִישָׁבַע, כִּי לֹא מִכְחִישׁ אֶת הָעֵד עַל עֵצֶם הַחֲטִיפָה, וּמִתּוֹךְ שֶׁאֵין יְכוּל לְהִישָׁבַע מִשְׁלֵם. וְהוּא הָרִין לְעֵד אַחַד מְעִירוֹ שֶׁנִּכְנָם לְרִשּׁוֹת חֲבֵרוֹ וְנִטְלָל חֶפְזֵן שְׁלֹא בְּפִנְיֵו דַדִּיעוּ כְּמוֹ חֲטָף מִיָּדוֹ. וְעֵינֵן לְעֵיל סִימָן ע"ה סְעִיף י"ג שֵׁם נִתְבָּאֵר דִּין חֲטָף בְּפִנֵי עַד א' וְטוֹעֵן שֶׁחֲטָף דָּבָר שְׁלוֹ.

מִזֵּה הַנִּחְבָּל שֶׁתִּקְנֵנוּ שְׁנִשְׁבַּע וְנוֹטֵל בְּיָצֵד, רְאוּהוּ עֲדִים שֶׁנִּכְנָם תַּחַת יָדוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ שְׁלֵם וְיִצְאָ חֲבוּל, וְלֹא רְאוּהוּ בְּשַׁעָה שֶׁחֲבַל בּוֹ, וְזֶה אֹמֵר חֲבַל בִּי, וְזֶה אֹמֵר לֹא חֲבַלְתִּי בּוֹ, כִּיֹּן שְׁמוּכָה עַל פִּי רֵאִיתִי הָעֵדִים שֶׁחֲבַל בּוֹ, אֲבָל סוֹף סוֹף אֵין כֵּאֵן רֵאִייה גְּמוּרָה, לִכֵּן הָרִי זֶה הַנִּחְבַּל נִשְׁבַּע וְנִטְלָל וְדוּקָא שֶׁכֵּבֵר הִיָּה קוּדָם מְרִיבָה בִּינֵיהֶם. וְאִם יֵשׁ הוֹבָחָה גְּמוּרָה שְׁעָה חֲבַל בּוֹ, בְּגוֹן שְׁהִיתָה הַחֲפָלָה בְּמָקוֹם שְׁאֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְחַבֵּל בְּעֶצְמוֹ, בְּגוֹן שְׁהִיתָה בֵּין בְּתַפְיֵו וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה, וְלֹא הִיָּה אַחַר עֲמָהֶם, הָרִי זֶה נִטְלָל בְּלֹא שְׁבוּעָה כִּי הוּוּ וְדַאי שׁוּה חֲבַל בּוֹ. וְאֶפְלוּ יֵשׁ אָדָם אַחַר עֲמָהֶם, אֵי בְּרוּר לְעֵדִים מַחֲמַת סִיבוֹת כֹּל שֶׁהֵן שְׁאֵאוֹתוֹ אַחַר לֹא חֲבַל בּוֹ כְּגוֹן שֶׁהָאֵחֵר תֵּשׁ כּוּחוֹ שֶׁאֵין בּוֹ כַּח לְחַבּוֹל כֹּל כַּךְ, בְּכֹלֵו אֵין עֲמָהֶם אַחַר דְּמֵו, וְנִטְלָל הַנִּחְבַּל בְּלֹא שְׁבוּעָה.

סימן צא

חֲנוּנֵי נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל, וְדִין פְּנֻקָּסִים וְכוּ מ' סְעִיפִים

יז מנחם אב

א חֲנוּנֵי נְאֻמָּן עַל פְּנֻקָּסוֹ; וְלִכֵּן תִּקְנֵנוּ שְׁנִשְׁבַּע וְנוֹטֵל. בְּיָצֵד, בְּעַל הַבֵּית שְׁאֵמֵר לְחֲנוּנֵי תָנוּ לְפִוְעָלֵי סְלַע שֶׁאֵין חַיִּיב לְהֵם עֲבוּר עֲבוּדָתָם, וְאֲחִ"כ אַחְזִיר לְךָ^כ, וְהוּא הַבְּעָה"ב מוֹדָה שְׁאֵמֵר לוֹ לְחֲנוּנֵי בֵּן דָּאָם כּוֹפֵר אוֹ

קנ"ו וה"ה אם אמר לבעה"ב תן מתנה לבני, וטוען שנתן לו והבן מכחישו, אע"פ שכאן אין שני תשלומים, כי אינו חייב לתת את המתנה לבנו, מ"מ אם באמת לא נתן לו, אין חייב לפרוע לחנווני, ולכן אינו נוטל בלי שבועה.

מודה במקצת, הוא נשבע ונפטר, או שיש עדים בדרך, והחנוני אומר
כבר נתתי להם ותובע את הבעה ב לשלם לו, והפועלים אומרים לא
קבלנו ממנו כלום ותובעין שכרן מבעה ב, שניהם נשבעים בעין של
 תורה בנקיטת חפץ כדין נשבעין ונוטליו, ושניהם נוטלים מפעל הפית כיון
 דלפועלים ודאי היה חייב לשלם, והוא אינו יודע אם נפרעו או לא, וכן חייב
 לשלם לחנוני כיון שא"ל לשלם לפועלים, והוא טוען שקיים דבריו והוציא מעות
 על פיו. וצריכים שישבעו כל אחד בפני חברו, חנוני בפני פועלים,
 ופועלים בפני חנוני, כדי שיתפישו יותר^{קפ"ח}. ודוקא בראיתנהו
 לתריהו ששניהם נמצאים בעיר, אבל אם כבר הכחישו זה את זה, ולמעשה
 כעת רק אחד בא לב"ד ותובע, אין מעכבין אותו מלהישבע וליטול עד שיבוא
 השני, שיאמר לו תביא את השני ואשבע לפניו, אא"כ הוא נמצא במקום
 קרוב, דבאופן זה אומר לו שימתין מעט (ר"ן פרק הסעזעין). והוא תדין
 אם אמר לה ראובן לשמעון הלויני מנה ופרע לבעל חובי לוי, היינו
 שאמר לשמעון שילוהו בזה שהוא יפרע עבורו ללוי בעל חובו, זה שמעון
 אומר נתתי ללוי, ותובע את ראובן שישלם לו, וזה לוי אומר לא קבלתי
 ותובע חובו מראובן, ישבעו שניהם בנקיטת חפץ זה בפני זה, ויתן פעל
 הפית לשניהם קמ"ל שלא נימא שרק בחנוני שדרכו להקיף, תקנו משום
 תיקון העולם. ואין נשבעים ביחד, אלא בזה אחר זה דהרי אחד מהם
 נשבע ודאי לשקר, ולכן משביעין אותו בזה אח"ז, דנראה פחות שבועת שקר,
 משא"כ כשנשבעין ביחד^{קפ"ט} (הגהות שניות דמרדכי ריש צ"מ).

ב כמה דברים אמורים שאין נוטליו בלי שבועה, בששניהם החנוני
 והפועלים לפנינו ותובעים מפעל הפית וכיון שודאי אינו חייב רק
 תשלום אחד, רק מחמת שאינו יודע למי לשלם, מוטל עליו לשלם פעמיים, לכן
 אי אפשר להוציא ממנו בלי שבועה. אבל אם מת החנוני והפועלים

קנה. ובדיעבד אם נשבעו שלא בפני השני, לב"ח מהני, והש"ך נשאר בצ"ע.
 קנה. מי נשבע תחילה, לשיטת הרמב"ן וכן הוא שיטת הרמ"א בסעי' ב' שפועל
 נוטל מדינא וחנוני רק מצד התקנה, ולכן חנוני נשבע תחילה. ולשיטת בעל
 המאור והסכים עמו הש"ך ששניהם נוטלים מדינא, ולכן יטילו גורל מי ישבע
 ראשון [קצוה"ח].

לְבָדָם תּוֹבְעִים, או שְׁמָתוֹ פּוֹעֲלִים וְהַחֲנוּנִי לְכָדוֹ תּוֹבֵעַ, נוֹטֵל בְּלֹא שְׂבוּעָה, שְׁהָרִי אֵין בְּעַל הַפִּית מַפְסִיד בְּלוֹם, שְׁהָרִי אֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶלָּא תְּשׁוּלוֹם אַחֲרָה וְזֶה הוּא מוֹדָה שֶׁהוּא חַיִּיב. הַגָּה: וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּדוֹקָא בָּאָם מֵת הַחֲנוּנִי וְאָתוּ פּוֹעֲלִים לַתּוֹבֵעַ שְׂכָרָן בְּטַעֲנָה שֶׁהַחֲנוּנִי לֹא נָתַן לָהֶם, אַע"פ שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִים אִם הֵם צוֹדִקִים, נוֹטְלִין בְּלֹא שְׂבוּעָה, דְּהָרִי וְדָאֵי נִתְחַיֵּב לָהֶם עַל עֲבוֹדָתָם, וְלֹא יָדַע אֵי פְּרַע וְכַל שֶׁהַחַיּוֹב וְדָאֵי וְהַפִּירְעוֹן סַפֵּק, חַיִּיב לְשַׁלֵּם מִסַּפֵּק. אָבָל אִם מָתוּ הַפּוֹעֲלִים וְהַחֲנוּנִי בָּא לְתַבַּע מַה שְׁנָתַן לַפּוֹעֲלִים, וְאֵין הַבַּעַה"ב יוֹדַע אִם אֵכָן נָתַן לָהֶם, כִּי כִּבְרָה הִיא הַכַּחֲשָׁה בֵּינֵיהֶם קוֹדֵם שְׁמָתוֹ, לֹא יִטַּל אֶלָּא בְּשְׂבוּעָה, דְּלִמָּא לֹא נָתַן בְּלוֹם וְא"כ הוּי סַפֵּק אִם נִתְחַיֵּיב לוֹ בְּכָלֵל, וּמִסַּפֵּק לֹא מוֹצִיאֵין מִמּוֹן, רַק רַבֵּן תִּקְנֵי מִשּׁוּם תִּקְנַת הַחֲנוּנִי שִׁישְׁבַע וִיטוּל, וְלִכְּן אִפִּילוּ בְּאוֹפֵן שֶׁמְשַׁלֵּם רַק תְּשׁוּלוֹם א', אֵין נוֹטֵל בְּלִי שְׂבוּעָה. אֲבָל דַּעַת הַשּׁו"ע שֶׁהַחֲנוּנִי נוֹטֵל מִדִּינָא, וְכַל שֶׁאֵין שְׁנֵי תְּשׁוּלוֹמִין נוֹטֵל בְּלִי שְׂבוּעָה (טוֹר צִטָּט הַרַמ"ה וְהַמַּגִּיד פְּט"ז דְּמִלוּה וּר"ן פֶּרֶק הַשְּׁשָׁעִין וּפְרָק הָאִישׁ מִקֹּדֶשׁ).

יח מנחם אב

ג בְּמַה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּחֲנוּנֵי הַמִּקְיֹף (פִּירוּשׁ, נוֹתֵן צִהַמְמָנָה) לְבַעַל הַפִּית וּפּוֹרֵעַ לוֹ בְּכָל חוֹבוֹתָיו, וְאַחֲרָה בְּפִי פּוֹרֵעַ לוֹ בְּעַל הַפִּית וְכַעַת הַחֲנוּנִי בֹא לְהוֹצִיא מִבַּעַה"ב, לִכְּן אֵינוֹ מוֹצִיא בְּלִי שְׂבוּעָה. אָבָל אִם הַקְּוִדִים בְּעַל הַפִּית מְעוֹת לְחֲנוּנֵי, וְאָמַר לוֹ תֵּן לְפּוֹעֲלִים סְלַע, אִם הַמְּחָם (פִּירוּשׁ, הַסִּיר וּמִסַּר הַפּוֹעֵל לַחֲנוּנִי, מִן 'וּמַמָּה עַל כַּתָּף יֵס כִּרְמִ' (צִמְדָּצֵר לָה, יא)) אֲצַל חֲנוּנִי בְּמַעֲמַד שְׁלִשְׁתָּם שֶׁהַסִּיר אֶת הָאֲחֵרִית מִעַצְמוֹ וְהַעֲבִירוֹ עַל הַחֲנוּנִי, וְהַפּוֹעֲלִים נִתְרַצּוּ אִפִּילוּ בַשְּׂתִיקָה, שִׁיקְבִּלוּ אֶת שְׂכָרָם מִהַחֲנוּנִי, אֵין לְפּוֹעֲלִים עַל בְּעַל הַפִּית בְּלוֹם כִּיוֹן שֶׁהוּא שִׁילֵם לַחֲנוּנִי, וְהֵם הַסְכִּימוּ שִׁיתְּבַעוּ מִהַחֲנוּנִי, וְקָנוּ אֶת הַחַיּוֹב בְּקִנּוּן מַעֲמַד שְׁלִשְׁתָּן, נִפְטָר הַבַּעַה"ב מֵהֶם, אֲבָל אִם עֲדִיין לֹא שִׁילֵם לַחֲנוּנִי, אֵין כֹּאֵן קִנּוּן מַעֲמַד שְׁלִשְׁתָּן, וְהַחֲנוּנִי נִשְׁבַּע הַסֵּת לַפּוֹעֲלִים הַתּוֹבְעִים אוֹתוֹ וּנְפִטָּר. וְאִם שְׁלֹא בְּמַעֲמַד שְׁלִשְׁתָּם הַמְּחָם אֲצַל חֲנוּנִי דֵּהִינּוּ שְׁלֹא עֲמַדוּ בִּיחָד, אֵין כֹּאֵן קִנּוּן מַעֲמַד שְׁלִשְׁתָּן וְאֵין זֶה פִּירְעוֹן, מִמִּילָא הַבַּעַה"ב נִשְׂאָר חַיִּיב לַפּוֹעֲלִים, וְלִכְּן כִּיוֹן שְׂבֹאוֹפֵן זֶה אֵין הַחֲנוּנִי בֹא לְהוֹצִיא מִבַּעַה"ב, כִּי כִּבְרָה קִיבַל אֶת הַכַּסְף, אִלָּא הַבַּעַה"ב תּוֹבַע מִמֶּנּוּ שִׁילֵם לוֹ וְלֹא הַעֲבִיר לַפּוֹעֲלִים, לִכְּן נִשְׁבַּע חֲנוּנִי לְבַעַל

הַפִּית הַסֵּת שְׁעֵשָׂה שְׁלִיחוֹת^פ, וְנִפְטָר, וְהַפּוֹעֲלִים נִשְׁפָּעִים לְבַעַל הַפִּית כְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה בְּנִקִּיטַת חֵפֶץ כִּיּוֹן שְׂבָאִים לִיטוּל, שְׁלֹא נִמְלֹו כְּלוּם מִחֲנֻנֵי, וְנוֹמְלִים מִבַּעַל הַפִּית וְרַק אַחֲרֵי שֶׁהֵם נִשְׂבָּעִים לְבַעַ"ב שֶׁלֹא קִיבְלוּ, יִכּוֹל הַבַּעַ"ב לְהַשְׂבִּיעַ אֶת הַחֲנוּנֵי הַיִּסֵּת, מִכַּח הַבְּרִי שֶׁלֵּהֶם, הַדּוּא עֲצָמוּ לֹא יִכּוֹל לְהַשְׂבִּיעוּ, דֹּאִין לוֹ טַעֲנַת בְּרִי, וְיֵשׁ אֲוִמָּרִים שְׁנֵם זֶה הִיא שְׂבֻעַת הַסֵּת כִּי כַּעַת מִשְׁלָם רַק תְּשׁוּלֹם אַחַד, וְכִיּוֹן שֶׁהַחַיִּיב לְפּוֹעֲלִים הוּא וְדֹאִי, וְסַפֵּק אִם נִפְרַע, לִכֵּן נוֹטִלִים בְּלִי שְׂבֻעָה, וְיִכּוֹל אַח"כ לְהַשְׂבִּיעֵם הַיִּסֵּת, מִכַּח טַעֲנַת בְּרִי שֶׁל הַחֲנוּנֵי. הַגֵּס: מִי שֶׁהוֹצִיא הוֹצֵאֹת עַל נִכְסֵי חֲבָרוֹ בְּרִשׁוֹת חֲבָרוֹ, וְתוֹבַע הַהוֹצֵאֹת, וְהִנְתַּבַּע אִינוֹ יוֹדַע כְּמָה הוֹצִיא, נִשְׂבַּע הַתּוֹבַע וְנוֹטֵל כִּיּוֹן שֶׁהוֹצִיא בְּרִשׁוֹת^פ. וְהוּא הַדִּין בְּכָל מִיּוֹדֵי שְׂדֵינוֹ נִשְׂבַּע וְנוֹטֵל, אַע"פ דֵּהֵאֵי יָדַע וְהֵאֵי לֹא יָדַע, אַע"פ"כ נִשְׂבַּע הֵאֵי דִּיְדַע וְלֹא יטוּל בְּלִי שְׂבֻעָה (מַהר"ק שַׁרְשׁ י' וּמַסּוּבָה מִיּוּמוֹי סוּף סַפֵּר קִנִּין סִימָן ז').

ד יֵשׁ מִי שֶׁאֲוִמָּר, שְׂאֵפְלוֹ אִין הַחֲנֻנֵי מוֹעֵן בְּרִי שְׁנֵתָן, אֶלֶּא מוֹעֵן שְׂמַצָּא בְּפִנְקָסוֹ שֶׁרִשׁוּם שֵׁם שְׁנֵתָן לְפּוֹעֲלִים כְּפִי וְכִפִּי, הַרִי הוּא כְּבָרִי, הוּאִיל וְיֵשׁ רִגְלִים לְדָבָר, שְׁחָרִי צְוָהוּ פַעַל הַפִּית לְתַת לְפּוֹעֲלִים [אַבֵּל לּוֹלֵא זֶה אִינוֹ יִכּוֹל לְתַבּוֹעַ רַק עַל סַמְךָ מַה שֶׁכָּתוּב בְּפִנְקָסוֹ, אַא"כ הוּא מְדוּקָדָק הַיֵּטֵב וְכִדְלָהֵלן], וְיִוֹכַל לְשַׂבַּע עַל זֶה כִּי אִפְשָׁר לְסַמּוֹךְ עַל הַרִשׁוּם בְּפִנְקָס כְּדִי לְהִישְׁבַּע. וְהוּא הַדִּין דִּיּוֹכַל לְשַׂבַּע בְּכָל דָּבָר שֶׁרִשׁוּם עַל פִּנְקָסוֹ שְׂסוּמָךְ עֲלֵיו שֶׁהוּא אֶמֶת^פ (מַסּוּבָה הַר"שׁ כִּלֵּל פ"ו וְכִלֵּל ק"ג סִימָן ז').

יט מנחם אב

ה יֵשׁ לְדוֹן עַל פִּי פִּנְקָס שֶׁל אֶדָם שְׁרָגִיל לְכַתֵּב בּוֹ עֲנֻנֵי, וְאֶפְלוֹ לְהוֹצִיא מִיִּתְמוּיֹו חֲקֻמָּנִים, הִכָּא דִּישׁ רִגְלִים לְדָבָר שְׂמָה

קס. ואע"פ שהבעה"ב לא יודע אם שילם להם או לא, וא"א להשביע בטענת ספק, מ"מ כיון שהפועלים טוענים בודאי שלא שילם להם, יכול להשביע מכח דבריהם ונחשב לטענת ברי.

קסא. כאן כיון שודאי הוציא הוצאות א"צ להישבע שבועה חמורה, אלא רק היסת, משא"כ בסעיף ב' לדיעה אחת שאפילו שיש רק תשלום א' נשבע שבועה חמורה, דשם יתכן שלא שילם כלום.

קסב. והכל לפי הענין הפנקס והאדם, כפי ראות עיני בית דין [תומים].

שְׁפָתוֹב בְּפִנְקָם הוּא אִמְתַּי הֵינּוּ בְּאוֹפֵן שְׂוִידְעִים שְׂפִנְקָסוֹ מְדוּיִיק הֵיטֵב, שְׂרוּשֵׁם מִיד כֵּל דְּבַר. וְעַנְן לְקַמֵּן סוֹף סִימָן ק"ז סְעִיף י"ד, דְּהַלּוּוּאָה הַכְּתוּבָה בְּפִנְקָסוֹ, יֵשׁ לוֹ דִּין מְלוּהַ עַל פֶּה.

וְאָמַר הַחֲנֻנִי אֶתְּהָ אִמְרַתְּ לִי לִתֵּן לְפוֹעֲלֵיךָ מְנָה, וְהוּא בּוֹפֵר וְאֹמֵר לֹא אִמְרַתִּי לָךְ בְּלוּם, נִשְׁבַּע בְּעַל הַבַּיִת הַסֵּת וְנִפְטָר כְּמוֹ בְּכֵל הַכַּחֲשֵׁת תְּבִיעָה^{קכ"ב}. וְאִם מוֹדָה בְּחַמְשִׁים, נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה שְׁבוּעַת מוֹדָה בְּמִקְצַת שְׁלֹא צָנְהוּ אֶלֶּא חַמְשִׁים. וְאִם אָמַר חַמְשִׁים צְוִיתִיךָ לִתֵּן וְחַמְשִׁים אֵינִי יוֹדֵעַ, כִּיּוֹן שֶׁחַיִּיב שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה כִּי הוֹדָה בְּמִקְצַת, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִישָׁבַע, כִּי אֵינוֹ יוֹדֵעַ, לִכֵּן מִתּוֹךְ שְׂאִינוֹ יָכוֹל לְשַׁבַּע, מְשַׁלֵּם.

כ מנחם אב

ז אִם לֹא נָתַן בְּעַל הַבַּיִת לְחֲנֻנִי קֶצֶבָה בְּמָה יִתֵּן לְפוֹעֲלָיו, אֶלֶּא אָמַר יֵה יִתֵּן לָהֶם מַה שְׂצָרִיכִים וְאֵנוּ יוֹדְעִים שְׂנַתֵּן לָהֶם, רַק לֹא יוֹדְעִים כְּמָה, אִם אֵינִן הַפוֹעֲלִים לְפָנֵינוּ אוֹ מִתּוֹ, הַחֲנֻנִי נֶאֱמָן לִזְמַר בְּךָ וְכֵךְ נִתְּתִי לָהֶם וְנוֹטָל מִבְּעַל הַבַּיִת בְּלֹא שְׁבוּעָה כִּי הַבְּעָה"ב פִּשַׁע שְׁלֹא אָמַר לוֹ כְּמָה לִתֵּת. הַגֵּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דָּאָף אִם ט"ס וּבִמְקוֹם וְיֵישׁ אוֹמְרִים דָּאָף אִם, צ"ל 'וְאִם' הַפוֹעֲלִים בְּכָאן, וְהַחֲנֻנִי נָתַן לָהֶם יוֹתֵר מִשְׁכָּרָן וְהַפוֹעֲלִים מִכַּחֲשִׁין אוֹתוֹ שְׁלֹא קִיבְלוּ יוֹתֵר מִשְׁכָּרָן, הוֹאִיל וְלֹא נָתַן קֶצֶבָה בְּמָה יִתֵּן לָהֶם, הֲרִי הַחֲנֻנִי נִשְׁבַּע וְנוֹטָל כֵּל כְּמָה שְׂנַתֵּן לָהֶם (צִיט יוֹסֵף צֵסס הַמְרוּמוֹת שַׁעַר כ"ט).

ח קָמֵן שְׂשֻׁבֵר פּוֹעֲלִים וְאָמַר לְחֲנֻנִי לְפָרַעַ, חֲנֻנִי אֹמֵר נִתְּתִי, וְהַפוֹעֲלִים אוֹמְרִים לֹא נִמְלָנוּ, יֵשׁ מִי שְׂאֹמֵר שְׂרִינוּ שְׁוֵה לְדִין

קכג. וְיודוע שנתן לפועלים, רק הבעה"ב טוען שלא אמר לו לתת להם, ולכן נשבע היסת וכשמודה במקצת נשבע שבועה דאורייתא, אבל כשאינו יודע אם בכלל נתן לפועלים, אין נשבע היסת, דאפילו הבעה"ב היה מודה, החנווני לא היה נוטל בלי שבועה, ובאופן כזה אין שבועת היסת, וגם לא שבועת מודה במקצת [ש"ך]. קכד. כתב הש"ך דאין בזה מחלוקת, ומוסכם אף על השו"ע. והנתיבות כתב דרק כשהפועלים טוענים שלא קיבלו כלל, אבל אם אומרים שקיבלו אבל רק כפי שכרן, וממילא אין כאן רק תשלום אחד לחנווני, כיון שהוא פשע שלא נתן קצבה ס"ל לשו"ע דנוטל בלי שבועה.

הַדָּוָל שְׁשֵׁנִיהֶם נִשְׁבָּעִים לִקְטֹן וְנוֹטְלִין, דְּמֵי שֶׁהִלּוּה לִקְטֹן, מוֹצִיא מִמֶּנּוּ מִשּׁוּם דִּתְקַנוּ כֵּן לְטוֹבַת הַקְּטָן כִּי אַחֲרַת לֹא יִלוּ לוֹ, וְלִכֵּן הַחֲנוּנִי אוֹמֵר לוֹ אֲנִי הַלוּוִיתִיךָ בְּמֵה שֶׁנִּתְּנִי לְפוֹעֲלִים מֵה שֶׁאִמַּרְתָּ לִּי לִתֵּת לָהֶם שְׂזֵה לְטוֹבַתְךָ, וְהַפּוֹעֲלִים נִשְׁבָּעִים וְנוֹטְלִין מִשּׁוּם שֶׁגַּם זֶה לְטוֹבַת הַקְּטָן שִׁישִׁיג פּוֹעֲלִים. וְהַדְּרָמָה, אֶבֶל לֹא הַפּוֹעֲלִים נִשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִים מִמֶּנּוּ כִּיּוֹן שְׂזֵה לְתַקְנַת הַקְּטָן, אֶבֶל לֹא הַחֲנוּנִי כִּיּוֹן שֶׁאֵין מִכָּךְ טוֹבָה לִקְטָן, כִּי צָרִיךְ מִמִּילָא לְשַׁלֵּם לְפוֹעֲלִים קָפָה.

כא מנחם אב

מ סעיף זה מדבר כשיש ויכוח בין המוכר לקונה אם התקבלה התמורה על הכסף או על הסחורה. אָמַר הַלּוֹקַח לְחֲנוּנִי תֵּן לִי בְּדִינָר פְּרוֹת, וְנָתַן לוֹ, וְהָרִי הַפְּרוֹת מְנַחִים בְּרִשׁוֹת הַרְּבִים וְאֵין הַמוֹכֵר מוֹחֶזֶק בָּהֶם, וְהַחֲנוּנִי תוֹבֵעַ הַדִּינָר, וְהַלּוֹקַח אוֹמֵר נָתַתִּיו לָךְ וְהִשְׁלַכְתָּנוּ לְתוֹךְ בִּיטָף, כִּיּוֹן שֶׁהַחֲנוּנִי מוֹדֵה שֶׁהוֹצִיא אֶת הַפִּירוֹת מִרְשׁוֹתוֹ לְרַ"ד לְצוּרֵךְ הַלּוֹקַח, הָרִי זֶה נִחְשָׁב קֶצֶת כְּאִילוֹ הֵם מוֹנַחִים בְּרִשׁוֹת הַלּוֹקַח, רַק הַחֲנוּנִי תוֹבֵעַ אֶת מַעֲוִיתוֹ, וְלִכֵּן הַלּוֹקַח נִשְׁבָּע בְּתַקְנַת חֲכָמִים בְּנִקְיַת חֲפִיץ, וְנוֹטֵל הַפְּרוֹת. אֲבָל אִם כִּבֵּר נָתַן הַלּוֹקַח דִּינָר לְחֲנוּנִי, וְכָא לְמַל פְּרוֹת הַמְּנַחִים בְּרִשׁוֹת הַרְּבִים, וְאָמַר הַחֲנוּנִי דִּינָר זֶה שֶׁנִּתְּנָה לִּי הוּא דְּמֵי פְּרוֹת שְׁכָבֵר נָתַתִּי לָךְ וְהִשְׁלַכְתָּם לְתוֹךְ בִּיטָף וְלֹא מֵגִיעַ לָךְ פִּירוֹת נוֹסְפִים, אִם הַפִּירוֹת הֵיוּ מוֹנַחִים בְּרִשׁוֹת הַחֲנוּנִי, הִיָּה נִשְׁבָּע הִיסֵת וְנִפְטֵר, אֲבָל כִּיּוֹן שֶׁהֵם מוֹנַחִים בְּרַ"ד [וְלֹא הוֹצִיאִם לְצוּרֵךְ הַלּוֹקַח, דֹּא"כ הִיָּה הוּא נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל כִּנ"ל], ה"ז נִחְשָׁב קֶצֶת כְּנוֹטֵל מֵהַלּוֹקַח, וְלִכֵּן הַחֲנוּנִי נִשְׁבָּע בְּנִקְיַת חֲפִיץ. וְכֵן הָרִין בְּנִתָּן דִּינָר לְשִׁלְחָנִי עַל מִנַּת לְפוֹרְטוֹ לְמַעוֹת, וְהַנְּתִינָה הִיתָה כְּדִי לְמַל מַעוֹת הַצְּבָרִים בְּרִשׁוֹת הַרְּבִים לְצוּרֵךְ הַלּוֹקַח, אִם הוֹדָה הַשְּׁלַחְנִי שְׁמִכְרָם הִיָּינוּ שְׁמוֹדֵה שֶׁהוֹצִיאִם מִרְשׁוֹתוֹ לְרַ"ד לְצוּרֵךְ הַלּוֹקַח, רַק טוֹעוּן, שׁוֹעֲדִין לֹא נִטֵּל הַדִּינָר, נִשְׁבָּע הַלּוֹקַח בְּנִקְיַת חֲפִיץ שְׁנָתַן הַדִּינָר כִּי נִחְשָׁב שֶׁאֵינוּ מוֹצִיא מִרְשׁוֹת הַשּׁוֹלְחָנִי וְכִנ"ל, וְלִכֵּן נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל הַמַּעוֹת. וְאִם לֹא הוֹדָה שְׁמִכְרָם לֹא שֶׁאִמְנֵם הַמַּעוֹת נִמְצְאוֹת בְּרַ"ד, אֲבָל

קסח. וממילא כיון שמשלם רק תשלום אחד, אין הפועלים צריכים להישבע נגד הקטן כדי ליטול, אלא רק נגד החנווני שתובע אותם שיחזירו לו מה שנתן להם ונשבעים היסת [קצוה"ח].

לא הוציאם מרשותו לצורך הלוקח, אף על פי שמוֹדָה שְׁלָקָה מִמֶּנּוּ דִינָר עֲתָה וְרַק מוֹעֵן שְׁדִינָר זֶה הוּא דְמֵי מַעוֹת שְׂכָבֵר הוֹלִיכֶם הַלּוֹקֵחַ [לְתוֹךְ בֵּיתוֹ], כִּיּוֹן שֶׁסוֹף סוֹף הַמַּעוֹת לֹא נִמְצְאִים בְּרִשׁוֹת הַשְּׁלַחְנִי, לִכֵּן הוּא נֶחֱשֵׁב קֶצֶת כְּנוּטֵל, וְלִכֵּן נִשְׁבַּע הַשְּׁלַחְנִי בְּנִקִּיטַת חֶפְצֵי. הַגֵּה: וְכָל זֶה שֶׁהַפְּרוֹת אוֹ הַמַּעוֹת מְנַחִים בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וְאֵינוֹ לֹא בְּרִשׁוֹת הַלּוֹקֵחַ וְלֹא בְּרִשׁוֹת הַמוֹכֵר, וְלִכֵּן כָּל אֶחָד נֶחֱשֵׁב נוֹטֵל, וְנִשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת חֶפְצֵי, אֲבָל אִם קָבַר הַכְּנִיס בְּעַל הַבֵּית הַלּוֹקֵחַ, אֵת הַפִּירוֹת לְרִשׁוֹתוֹ, וְהַחֲנֻנִי תוֹבֵעַ הַדִּינָר, בְּעַל הַבֵּית נִשְׁבַּע הֶסֶת וְנִפְטָר כְּמוֹ כָּל הַכַּחֲשֵׁת תְּבִיעָה שֶׁהַמוֹחֲזֵק נִשְׁבַּע הִיסֵת וְנִפְטָר. וְאִם הַפְּרוֹת אוֹ הַמַּעוֹת בְּרִשׁוֹת הַחֲנֻנִי, וְתִבְקָעַן בְּעַל הַבֵּית, הַחֲנֻנִי נִשְׁבַּע הֶסֶת וְנִפְטָר^{קכ"ו} (טור).

סימן צב

דין החשוד על השבועה

ובו י"ד סעיפים

א הַחֲשׂוֹד עַל הַשְּׁבֻעָה וְיָמִי נִקְרָא חֲשׂוֹד יִתְבַּאֵר לְהַלּוֹ, אִין מִשְׁבִּיעִים אוֹתוֹ לֹא שְׁבֻעַת הַתּוֹרָה וְלֹא שְׁבֻעָה שְׁלֵ דְבִרְיָהֶם בֵּין שְׁבֻעָה לִיטוֹל וּבֵין הִיסֵת לְהִיפְטֵר. וְאִם אָמַר הַתּוֹבֵעַ אֲקַבֵּל שְׁבֻעַתוֹ אֵף עַל פִּי שְׁהוּא חֲשׂוֹד, אִין שׁוֹמְעִין לוֹ דְהוּי חִילוּל ה' שִׁיתְכֹּן שֶׁנִּשְׁבַּע לִשְׁקֵר.

כב מנחם אב

ב נִקְרָא חֲשׂוֹד, מִי שֶׁנִּשְׁבַּע לְשְׁקֵר, אֲחָד שְׁבֻעַת הַעֲדוּת שֶׁתְּבַעוּהוּ לְהַעֲדִי וְנִשְׁבַּע בְּשִׁקֵּר שֶׁאֵין יוֹדַע עֲדוֹת עֵבְרוּ וְאֲחָד שְׁבֻעַת הַפְּקָדוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע בְּשִׁקֵּר שֶׁלֹּא הַפְּקִיד אֶצְלוֹ וְשְׁבֻעַת שְׁוֹא נִשְׁבַּע עַל אֶבֶן שֶׁהוּא אֶבֶן אוֹ שֶׁהוּא זֶהב, שִׁדּוּעַ מְרֵאשׁ שֶׁהוּא נֶכּוֹן אוֹ לֹא נֶכּוֹן, וְלִכֵּן נֶחֱשֵׁב 'שׁוֹא', וְכִמּוֹי נִשְׁבַּע

קסו. הקצות מבאר שהוציא ממוחזק א"א רק בראיה ולא בספק ספיקא או רוב וכדו', משא"כ להוציא מחזקת מרא קמא אפשר ע"י ספק ספיקא רוב, ולכן כשהפירות ברה"ר זה נחשב רק הוצאה ממרא קמא ולא ממוחזק, וכשהפירות בביתו נחשב הוצאה ממוחזק.

שלא אכלתי והאמת שאכל, או שנשבע לא לאכול דבר מסויים ועבר ואכל וכדו' (טור ס"ג נטס הרל"ט). **וְאָפְלוּ עֵבֶר עַל תְּרָם שֶׁהִחְרִימוּ הַקְהָל אע"פ ש**בשעה שהחרימו עדיין לא עבר עליו, ורק אח"כ תקפו יצרו (טור נטס רס"י). **וַיֵּשׁ אֲמָרִים דְּדִנְקָא בְּשַׁבּוּעָה דְּלִשְׁעֵבֶר, בְּגִזְנוּ אֲכַלְתִּי וְלֹא אֲכַלְתִּי, שֶׁבְשַׁעָה שֶׁיִּצְאָה שַׁבּוּעָה מִפִּי, מִיָּד יִצְאָה לְשָׁקֶר. אֲכַל בְּשַׁבּוּעָה דְּלִהַבָּא, בְּגִזְנוּ שְׁלֹא אֲכַל וְאֲכַל, לֹא כִי בִשְׁעָה שֶׁנִּשְׁבַּע לֹא הוּצֵיא שָׁקֶר מִפִּי וּמִמִּילָא לֹא נִחַשְׁד לְהִישָׁבַע שַׁבּוּעָה שְׁמִיד הִיא שָׁקֶר, וְלִישׁוּטָה זֶה אִף עֵבֶר עַל הַחֵרֶם לֹא נִפְסַל^פ.**

ג וְכֵן תְּפָסוּל לְעֵדוּת מַחֲמַת עֵבֶרָה, בֵּין עֵבֶרָה שָׁל תּוֹרָה בְּגִזְנוּ מְלֻחָה בְּרִבִּית אוֹ אֲכַל נִבְלֹת וְכִיּוֹצֵא בָהֶם, בֵּין שָׁל דְּבִרְיָהֶם בְּגִזְנוּ מִפְּרִיחֵי יוֹנִים וּמִשְׁחָקִים בְּקִבְיָא דְהוּי גוֹל רַק מִדְּרַבְנָנ, נִקְרָא חֲשׂוֹד לְשַׁבּוּעָה, וּבִאִיסוֹר דְּאוֹרִייתָא פְּסוּל מֵה"ת, וּבִאִיסוֹר דְּרַבְנָנ פְּסוּל מִדְּרַבְנָנ. וְכֵן מִי שֶׁחֲשׂוֹד לְקַח מְמוֹן חֲבֵרוֹ בְּלִי רִשְׁוֹתוֹ, חֲשׂוֹד עַל הַשְּׁבֻעָה קַסָּה, וְדִנְקָא שְׁנַיִם עֵדִים שְׂוֹדָאֵי לְקַח מְמוֹן חֲבֵרוֹ מִמִּילָא נִפְסַל מִכָּאן וְלֵהֲבֵא לְשַׁבּוּעָה, אֲכַל כָּלֵא עֵדִים אֵינִי חֲשׂוֹד וְאִפִּילוּ שְׁלִדְבְּרֵי הַתּוֹבַע הַנִּתְבַּע לְקַח מִמֶּנּוּ כֹסֶף שְׁלֹא כְדוּ, וְא"כ הוּא חֲשׂוֹד וְאִיךְ מִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ דְּחֲשׂוֹד עַל מִמּוֹן חֲשׂוֹד עַל שַׁבּוּעָה, מ"מ מִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ דְּשִׁמְאָה מֵה שֶׁמַּעֲכֵב מִמּוֹן חֲבֵרוֹ אֲצִלוּ, אִין זֶה מַחֲמַת שְׂרוּצָה לִיקַח מִמּוֹן חֲבֵרוֹ, אֵלֵא מַעֲכָבוּ מַחֲמַת [סִפְקָן] מְלֻחָה יִשְׁנָה שְׁנַיִם לֹא עָלְיוֹ שֵׁשׁ לוֹ צַד הַתּוֹבַע חַיִּיב לוֹ כֹסֶף עַל אִיזָה הַלוּוָּאָה יִשְׁנָה שֶׁבְשִׁבְיָל בְּהַ תְּפַס אוֹתוֹ וּמוֹרָה הִיתֵר לַעֲצֵמוּ לַעֲכֵב מִסְּפַק מִמּוֹן חֲבֵרוֹ, וְלִכֵּן הִטִּילוּ עָלָיו שַׁבּוּעָה, שֶׁמִּסְּפַק הוּא לֹא יִשְׁבַע, וְיַחֲזִיר אֶת הַמִּמּוֹן שֶׁתְּפַס מִסְּפַק, אֲבָל בּוֹדָאֵי נִטַל מִמּוֹן חֲבֵרוֹ, לֹא מִכְשִׁירִין אוֹתוֹ מִטַּעַם סִפְקָ מְלוּוָה יִשְׁנָה.

כג מנחם אב

ד הַתּוֹבַע לְחֲבֵרוֹ מְלֻחָה שֶׁהִלְוָהוּ וְכִפְרָה, אִף עַל פִּי שֶׁמְבִיא עֵדִים לְהַכְחִישׁוֹ, אֵינִי חֲשׂוֹד, כָּל זְמַן שְׁלֹא נִשְׁבַּע כִּי מֵה שֶׁכִּפְר הוּא לֹא

קסו. הריב"ש מכריע שבשבועה לשעבר נפסל גם בשב ואל תעשה כמו אכלתי ולא אכל, אבל בשבועה דלהבא נפסל רק בקום ועשה כמו בנשבע שלא יאכל ואכל, אבל לא נפסל כשנשבע שיאכל ולא אכל, והש"ך כתב דהלכה כדברי המכריע.

קסח. ובמזיק ממון חבירו במזיד מחלוקת אחרונים אם נפסל [רעק"א].

כדי לגזול ממנו של חבירו, אלא כדי להישמט ממנו עד שיהיה לו כסף לפרוע לו, דמלוה להוצאה ניתנה ואין לו כעת ממון. **אָבָל הַבּוֹפֵר בְּפִקְדוֹן שְׁלֵא עָשׂוּי הַהוּצָאָה, הַיּוֹי חֲשׂוּד ע"י כְּפִירְתּוֹ אָף עַל פִּי שְׁלֵא נִשְׁבַּע כִּיּוֹן שְׁמַחֲזִיק מִמּוֹן שֶׁל חֲבִירוֹ שְׁלֵא כְדִין, וְהוּא שֵׁישׁ עֲדִים שְׂרָאוּהוּ בְּיָדוֹ בְּשִׁעָה שְׁכַפֵּר דָּאם לֹא כֵן חוֹשְׁשִׁין שׁוֹה נֹאבֵד לוֹ, וְכוּפֵר כְּדִי לְהִישְׁמֵט מִמֶּנּוּ עַד שִׁימְצֵא אֶת הַפִּקְדוֹן וְיַחְזִירֵנוּ לוֹ. וְיִמְיָהוּ, אִם רוּצָה לְשִׁלֵּם הַפִּקְדוֹן, אָף עַל גַּב דְּעוֹבֵר [עַל] לֹא תִחְמַד' (שְׁמוֹת כ, יד), אִינוּ נִפְסָל הַיּוֹי דְשׁוֹמֵר שְׁטוֹעַן שִׁפְשַׁע וְרוּצָה לְשִׁלֵּם, צָרִיךְ לְהִישְׁבַּע שְׁאִינוּ בְּרִשׁוֹתָו כִּי חוֹשְׁשִׁין שְׁנֵתָן עֵינָיו בַּפִּקְדוֹן לְהִשְׁאִירוֹ לְעַצְמוֹ, וְאִם חוֹשְׁשִׁין שְׁעוֹשֶׂה זֹאת, אִיךְ מִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ הִרִי עֵבֵר עַל לֹא תִחְמַד, דְּהַיּוֹי כְּשִׁלּוּקָה חֶפְזָן מִחֲבִירוֹ בְּלִי הַסְּכָמָה אַע"פ שְׁמִשְׁלָם לוֹ, וְכִתְבוּ הַרְאוּשׁוֹנִים דַּמ"מ לֹא נִפְסָל, דְּהַאֲנָשִׁים חוֹשְׁבִים שְׁהַאִסוּר נֹאמֵר רַק כְּשִׁלֵּא מִשְׁלָם כֶּסֶף (הַגְּהוֹט מֵרַדְכִי פ"ק דְּמַלְעָא).**

הַ אִין אָדָם נִעְשָׂה חֲשׂוּד עַד שְׁיִבּוֹאוֹ עֲלָיו עֲדִים שְׁעֵבֵר עֲבָרָה שְׁנִפְסָל בָּהּ. **אָבָל הַמוֹדָה מֵעַצְמוֹ שְׁהוּא חֲשׂוּד, וְשְׁעֵבֵר עֲבָרָה שְׁנִפְסָל בָּהּ, אָף עַל פִּי שְׁחֲוִשְׁדִים אוֹתוֹ וְאִין רְאוּי לְעִשׂוֹתוֹ עַד לְכַתְּחִלָּה לְמַסּוֹר לוֹ עֲדוֹת, אֲבָל אִם יוֹדַע עֲדוֹת, מִקְבָּלִין מִמֶּנּוּ, מ"מ אִם נִתְחַיֵּב שְׁבוּעָה לְהַפְטֵר מִתְּכִיעָה שְׁתוֹכְעִים אוֹתוֹ, מְשִׁבְעִין אוֹתוֹ וְאוֹמְרִים לוֹ אַע"פ שְׁלְדַבְרִיךְ עֲשִׂית עֲבִירָה שְׁפוּסֵל אוֹתָךְ מִשְׁבּוּעָה, זֶה לֹא מֵתִיר לָךְ לְהִישְׁבַּע לְשִׁקֵּר, וְלִכֵּן תִּישְׁבַּע אִמֵּת וְתִפְטֹר. אָבָל אִם הוּא מֵהַנְּשַׁבְעִים וְנִזְמָלִים, אִינוּ נִשְׁבַּע וְנִזְמָל דִּישׁ הוֹדָאת בַּעַל דִּין שְׁהוּא פְּסוּל, וּמִמִּילָא אִין לוֹ זְכוּת לְהִישְׁבַּע וְלִיטוֹל. וְיֵישׁ מִי שְׁאוֹמֵר, שְׁאִם נִתְחַיֵּב שְׁבוּעָה דְאוֹרִייתָא לְהַפְטֵר כְּגוֹן שְׁבוּעַת עַד אֶחָד אוֹ שְׁבוּעַת מוֹדָה בְּמִקְצָת, בְּיִזְוֹן שְׁהוּא אוֹמֵר שְׁהוּא חֲשׂוּד, אִם רְצָה לְהִישְׁבַּע לְהִישְׁבַּע וְלִיטוֹל, נִשְׁבַּע וְנִזְמָל אֲבָל בְּשְׁבוּעַת הִיסֵת שְׁהוּא דְרַבְנָן, אִין תְּבוּעָה יִכּוֹל לְדַרוֹשׁ לְיִשְׁבַּע וְלִיטוֹל, אֲלֵא הַנִּתְבַּע נִשְׁבַּע הִיסֵת וְנִפְטֹר.**

קטו. אֲבָל תְּבוּעָה אִינוּ רוּצָה לְהִישְׁבַּע וְלִיטוֹל, רַק הַנִּתְבַּע שְׁאִמֵּר שְׁהוּא חֲשׂוּד רוּצָה לְהַפֵּךְ עֲלָיו שִׁישְׁבַּע וְיטוֹל, יִכּוֹל תְּבוּעָה לּוֹמֵר לְנִתְבַּע אִין לָךְ זְכוּת לּוֹמֵר שְׁאִתָּה חֲשׂוּד וְלֹא לְהִישְׁבַּע, אֲלֵא אוֹ שְׁתִּישְׁבַּע אוֹ שְׁתִּשְׁלֵם [סַמ"ע].

כד מנחם אב

ו מי שנתחייב להחזיר שבועה, ושאל התובע שיחרימו בבית הכנסת על מי שיודע שזה עבר שבועה ופסול לשבועה, שיבוא להעיד, ואם לא יבוא להעיד הרי הוא בחרם, השואל בן ראוי לנזיפה כי כל אדם בחזקת כשרות, ואין לכייש אדם כשר. אבל אם אמר בודאי שיש לו עדים שיודעים שעבר על השבועה ואנו רואים שהעדים משתמטים מלהעיד, ואינם רוצים להעיד עד שיחרימו בבית הכנסת, הרשות בידו להחרים בבית הכנסת. הגה: ואמתן היודעים שהוא פסול לשבועה, צריכין וחייבים להעיד כמו בשאר עדות, שהוא באם לא יגיד ונשא עונו וגו'ק" (ויקרא ה, ח) (גית יוסף גסס הרשב"א).

ז מי שנתחייב שבועה דאורייתא והוא חשוד על השבועה, שפגגו נשבע ונוטל, אם מען עליו מענת ודאי ובטוען טענת ספק שאין שכנגדו יכול להישבע, יתבאר בסעיפים הבאים. ואם שניהם חשודים, חזרה שבועה לנתבע כיון שהוא המחוייב שבועה מעיקר הדין, ומתוך שאינו יכול לישבע, משלם. הגה: ויש אומרים דחלקו כיון שגם התובע חשוד, קנסוהו במקצת, ולכן יחלוקו (טור גסס רב האי והרא"ש ומרדכי פרק הנשבעים וזית יוסף גסס ר"ט), וכן נראה לי לדון, דהמוציא מחברו עליו הראיה ולכן אי אפשר להוציא כדעת השו"ע שמתוך שאין יכול לישבע משלם. ויש אומרים דהא דבכחשוד כנגדו נשבע ונוטל, דוקא שלא היה יודע בפשע עמו שהיה חשוד ולכן כיון שכעת נתברר שאין יכול להשביעו, התובע נשבע ונוטל, אבל בלאו הכי אלא היה ידוע לו מראש שהוא חשוד, לא אין נשבע ונוטל, דאם לא בן כל אהד יעסק עם החשוד וישבע ויטל (רצנו ירוסס נ"ל ח"צ והגהות מרדכי דצ"מ). ויש חולקים דאדרבא החשוד היה לו להיזהר שלא לבוא לידי חיוב שבועה. [והעיקר כסברא ראשונה, ש"ך] (משנת הרא"ש כלל י"א סימן א').

קע. אין כאן ממש איסור זה, שאם עבר עליו חייב קרבן שבועה, דאין מפסיד ממון לשני אלא הוי רק גורם לממון, רק הכוונה שיש איסור בדיני שמים של אם לא יגיד.

כה מנחם אב

ח הִיָּה הֶחָשׁוּד שׁוֹמֵר, וְמוֹעֵן שְׂאֵבֵד הַפְּקֻדוֹן אִי נִגְנָב וּפְטוֹר מְדִין שׁוֹמֵר חַיִּים, רַק צָרִיד לְהִישָׁבֵעַ שְׂאִינוּ בְּרִשׁוֹתוֹ, כִּי חוֹשְׁדִין בּוֹ שְׁעִיכְבוּ לַעֲצָמוֹ, וְאִין יִכּוֹל לְהִישָׁבֵעַ דְּהוּא חֲשׁוּד, שְׂפָנְגֵדוֹ אִינוֹ יִכּוֹל לְשַׁבַּע וְלִמְלָא, שְׂהָרִי אִינוֹ מוֹעֵן וְדָאִי שְׂאֵכְלוֹ וּמְמִילָא הוּא פְטוֹר. לְפִיכָּה, אִם מוֹעֵן בְּעַל הַפְּקֻדוֹן וְאָמַר בְּפִנֵּי שְׁלַח יַד בְּפְקֻדוֹנֵי, אִו פִּשְׁעֵ בּוֹ וְטוֹעֵן זֹאת בְּטַעֲנַת בְּרִי, וְיִכּוֹל לְהִישָׁבֵעַ ע"ז הָרִי הַתּוֹבֵעַ נִשְׁבַּע בְּתַקְנַת חֲכָמִים, וְנוֹמְלָא.

ט נִתְחַיֵּב הֶחָשׁוּד שְׁבוּעָה מְדַבְּרִיהֶם, אִם הָיָה מֵהַנְּשַׁבְּעִים וְנוֹמְלִים, אִינוֹ יִכּוֹל לְשַׁבַּע וְלִמְלָא כִּיוֹן שֶׁהוּא חֲשׁוּד, אֶלָּא הִנְתַּבַּע שְׂפָנְגֵדוֹ יִשְׁבַּע [הֶסֶת] וְיִפְטֹר. וְכֵן הוֹנֵם שְׂמֵרָו שִׁישׁ בִּידוֹ שֶׁטֶר עַל אֵלֶּף וּמוֹדָה שִׁכְבֵר גְּבַה חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְכָל בְּיוֹצֵא פְּנֵה כְּגוֹן מוֹצִיא שֶׁטֶר וְהַלוּה טוֹעֵן שִׁכְבֵר פָּרַע לוֹ וְדוֹרֵשׁ שֶׁהַמְלוּה יִשְׁבַּע לוֹ, שְׁדִינוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע וְנוֹטָל, בְּאוֹפֵן שְׂהָיָה הַמְלוּה חֲשׁוּד, וְמוֹעֵן הַלוּה שְׂפָרְעוֹ, וְאָמַר יִשְׁבַּע לִי הַמְלוּה, אִו כְּפּוֹגֵם שֶׁטֶר שֶׁצָרִיד לְהִישָׁבֵעַ אִפִּילוֹ בְּלִי שְׁדוֹרֵשׁ יִשְׁבַּע לִי, כִּיוֹן שֶׁכָּאֵן אִינוֹ יִכּוֹל לְהִישָׁבֵעַ, לְכֵן הָרִי הִנְתַּבַּע נִשְׁבַּע הֶסֶת וְיִפְטֹר מֵהַשְׂמֵר. וְיֵישׁ אִוְמְרִים דְּכְפּוֹגֵם שֶׁטֶר, אִו בְּשֶׁטֶר רִגִיל כֶּשֶׁהַלוּה דוֹרֵשׁ שִׁישְׁבַּע לוֹ שְׂפִינֵן שְׂשֵׁמֶר מְקַנֵּם בִּידוֹ וְהַחֹב וְדָאִי לְפִנֵּינוֹ, רַק שֶׁתְּקַנּוּ שִׁישְׁבַּע לְפָנֵי שְׁגוּבָה חוֹבוֹ, וְכֵן בְּפוּעִלִים שֶׁצָרִיכִים לְהַכְחִישׁ אֶת הַחֲנוּוֹנִי, הַכָּא שְׂאִינוֹ יִכּוֹל לְהִישָׁבֵעַ גּוֹבָה בְּלֹא שְׁבוּעָה אֲבָל בְּשֵׂאֵר נוֹטְלִין כְּגוֹן נִגְזַל וְנַחְבַּל וְחַנוּוֹנִי וְכְדוֹ, דְּכָל כּוּחַם לִיטוֹל הוּא רַק מִכַּח הַתְּקַנָּה שִׁישְׁבַּע וְיטוֹל, כִּיוֹן שְׂאִין יִכּוֹל לְהִישָׁבֵעַ, יִשְׁבַּע הִנְתַּבַּע הִיסֵת וְיִפְטֹר. [וְהַש"ךְ פּוֹסֵק כְּדִיעָה זוֹ].

כו מנחם אב

י הִיָּה הֶחָשׁוּד מֵהַנְּשַׁבְּעִים אִפִּילוֹ בְּטַעֲנַת סָפֵק כְּגוֹן שׁוֹתֵפִין וְאִרִּיסִים כַּמְבוּאֵר בְּסִימָן הַבָּא, שִׁיכּוֹל לְהַשְׁבִּיעַם שְׂלֵא לְקַחוּ לַעֲצָמָם כְּלוֹם, הִנְתַּבַּע אִינוֹ נִשְׁבַּע כִּיוֹן שֶׁהוּא חֲשׁוּד, וְאִין שְׂפָנְגֵדוֹ נִשְׁבַּע לִיטוֹל, טַעַם רֵאשׁוֹן לְפִי שְׂלֵא נִתְחַיֵּב זֶה הִנְתַּבַּע שְׁבוּעָה מְדֵאוֹרִייתָא כְּדִי שֶׁנַּחֲיִיבוּ לְשַׁלֵּם, וְטַעַם שֵׁנִי שְׂהָרִי לֹא מוֹעֵנֵנוּ מוֹעֲנַת וְדָאִי וְלִכֵּן לֹא יִתְכַּן שְׂאִם הִנְתַּבַּע חֲשׁוּד שֶׁהִתּוֹבַע יִשְׁבַּע וְיטוֹל, כִּיוֹן שְׂאִין טַעֲנָתוֹ טַעֲנַת וְדָאִי.

יא נִתְחַיֵּב הֶחָשׁוּד שְׁבוּעַת הֶסֶת אִפִּילוֹ בְּטַעֲנַת וְדָאִי, וְאִינוֹ יִכּוֹל לְהִישָׁבֵעַ, אִין שְׂפָנְגֵדוֹ נִשְׁבַּע וְנוֹמְלָא דְּכָל חַיִּיב שְׁבוּעַת הִיסֵת הוּא תְּקַנָּה, וְדִינָא

דבחשוד שכנגדו נשבע ונטל הוא גם תקנה, ולא עושים תקנה לתקנה, אלא הרי הנתבע נפטר בלא שבועה, ומכל מקום, מחרימין סתם קמ"א על מי שפטר ממון חבירו ואינו משלם לו. הגה: מיהו, הנתבע יכול להפך את השבועה על התובע ולומר השבע וטל כמו שנתבאר לעיל סימן פ"ז סעיף י"א בכל מחוייב שבועת היסת, ואם התובע אינו רוצה להישבע, אז פטור אפלו מקבלת הרים (הגהות שניות דמרדכי דכ"מ).

כו מנחם אב

יב החשוד על השבועה, ומוציא שטר על היתומים, בין שתקנו חז"ל שאין נפרעים מהיתומים אלא בשבועה, והוא אינו יכול לשבע, לכו יפסיד.

יג מי שנתחייב שבועת הסת ונתבאר לעיל סימן פ"ז סעיף י"א שהנתבע יכול להפך את השבועה על התובע שיישבע ויטול, והיה התובע חשוד, אין הנתבע יכול להפך עליו שבועה, שהרי אין יכול לשבע ולא תקנו היפוך רק כשיכול באמת להישבע, אלא ישלם הנתבע או ישבע הסת. והוא הדין לקמן התובע, ונתחייב הנתבע היסת, באופן שיתבאר לקמן סימן צ"ו סעי' ב' ששבעין על טענת קטן, שאין הנתבע יכול להפך עליו שבועה. מי שנתחייב שבועה, בין של תורה בין של דבריהם, ונשבע, ואחר כך באו עדים שהוא חשוד, נתברר למפרע שאין שבועתו שנשבע כלום, ולכן אם נשבע ונטל, יחזיר לבעל דינו מה שננטל ממנו ובשטר מקויים כשצריך להישבע וליטול, תלוי בשתי הדעות לעיל סעיף ט', אם צריך להחזיר, ואם נשבע ונפטר בשבועה דאורייתא, כיון שנתברר ששבועתו לא שבועה, הרי זה כמו מי שצריך להישבע ולהיפטר, שאם הוא חשוד, הדין הוא שישבע זה שפגגו ויטל ממנו משא"כ במחוייב שבועה דרבנן להיפטר, דלא תקנו שכנגדו נשבע ונטל, דלא עשו תקנתא לתקנתא.

קעא. הסמ"ע הקשה מדוע לא עושים חרם מפורש, דהא מדינא חייב שבועה, רק אינו יכול להישבע. והט"ז תירץ שכוונת המחבר חרם סתם היינו לאפוקי משבועה, ובאמת הכוונה לחרם מפורש, וכן ברמ"א כתוב 'קבלת חרם' היינו שצריך שיקבלנו על עצמו.

כח מנחם אב

יד מי שנפסל לשבועה בתורת חשוד לְעוֹלָם בְּזָה דְנִים לְחָשׁוּד, עַד שְׁלִקָּה בְּבֵית דִּין ויעשה תשובה^{קכ"ב}. וְאִם יֵשׁ עֲדִים שְׁלָקָה וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה, חוֹזֵר לְבִשְׂרוֹתָיו, בֵּין לְעֲדוּת בֵּין לְשִׁבְעָה.

סימן צג

דין שבועת ספק ושבועת השותפין

ובו י"ח סעיפים

א בדרך כלל אי אפשר להשביע אלא בטענת ברי, אבל יש כאלו שיכולים להשביעים אף בטענת שמא, משום שהם מורים היתר לעכב לעצמם מעט מממון הבעלים, ולכן משביעים אותם שע"ז יחזירו מה שלקחו. **אִלּוּ נִשְׁבָּעִים בְּטַעֲנַת שְׁמָא, הַשְּׁתַּפִּים** שכל שותף רשאי להשביע את שותפו שלא לקח לעצמו מממון השותפות, וְהָאֲרִיסִים הַיּוֹרֵד לַשְּׂדֵה חֵבֵירוֹ לַטַּפֵּל בֵּה וְחוֹלְקִין בפירות, וְאֶפְסוֹרֵפְסִים שְׁמָנוֹ אוֹתָם בֵּית דִּין עַל הַתּוֹמִים לאפוקי מינהו אבי יתומים דאין נשבע, דא"כ יימנע מלהסכים להתמנות, משא"כ מינוהו ב"ד לא יימנע כיון שיש לו בזה כבוד שב"ד סומכים עליו, וְהָאִשָּׁה שֶׁהִיא נוֹשֵׂאת וְנוֹתֵנֶת בְּתוֹךְ הַבַּיִת בַּמּוֹנָה בַּעֲלָהּ אוֹ שֶׁהוֹשִׁיבָה בְּעַלָּהּ הַנְּנֻיָּת, וְכֵן הַבַּיִת גָּדוֹל הַאֲחִים שֶׁהוּא נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּעֵינָיו בְּעַל הַבַּיִת בְּנֹכְסֵי אביו שמת והשאיר ירושה, כָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ נִשְׁבָּע מִדְּבָרֵיהֶם בְּנִקְיִתָּה חֶפְזִין בְּטַעֲנַת סַפֵּק, וְנִשְׁבָּע כְּשֶׁהִשְׁנִי חוֹשֵׁד בּוֹ שְׁמָא גָּזַל חֵבֵרוֹ בְּמִשְׁאֵל וּמִתֵּן, אוֹ שְׁמָא לֹא דִקְדַּק בְּחֻשְׁבוֹן שְׁבִינֵיהֶם. וְאִין כָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ נִשְׁבָּע בְּטַעֲנַת סַפֵּק, עַד שֶׁיִּחְשַׁד הַמִּשְׁבִּיעַ אוֹתוֹן בְּשִׁתֵּי מַעֲזֵין כֶּסֶף כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לַעִיל סִימָן פ"ח סעיף א' שאין שבועה רק בתביעת סכום זה. ומה שמשביעו היינו רק כשייש לו סיבה לחשוד בו^{קכ"ג}. הגה: וסכום זה מחושב

קעב. ובנפסל משום שאכל דבר איסור, חוזר לכשרותו ע"י המלכות בלבד, וכדלעיל סימן ל"ד סעיף כ"ט.

קעג. ודעת כמה ראשונים דאין משביעין אא"כ הודה במקצת, וכפר בשאר.

בין בקרן בין ברוח (הגהות מרדכי פרק כל הנשבעין). וכל אלו יכולין להשיבע אימת שירצה, ואינן צריכין להמתין עד שיחלקו וישביעם לבסוף (הרא"ש פרק אלמנה נוזיט).

כט מנחם אב

ב אף על פי שאין עדים שזה שתפו או אריסו, אלא הוא מודה בפני עצמו ואומר שתפו אני, או אריסו, או בן ביתו, אבל לא נולתו כלום, הרי זה נשבע, דאין אומרים מגו לפטר מן השבועה כיון ששבועה בא לברר דבריו, המיגו לא די לברר דבריו, ולכן אינו פוטר משבועה^{ק"י} (טור נשם הרמז"ס והר"י הלוי פרק הנשבעין).

ג אם מת השותף, הרי היו"ש משביע את שתף אביו או אריסו במענת שפא באופן שגם הוא חושדו.

ל מנחם אב

ד המשלח ביד חברו חפץ למכרו, או ששלח מעות בידו לקנות לו פרות או סחורה, אף על פי שלא נתן לו שקר על זה ואין לו לשליח חלק ולא הנאה בשליחות זו והיה מקום לומר שלא יוכל להשיבועו כדי שלא תנעול דלת בפני גומלי חסדים, וכל שכן באופן שמקבל שכר על הליכתו, הואיל ונשא ונתן בממון חברו הרי זה כבן בית, ויש לו זכות להשיבועו מספק שלא עבב משלו כלום. ויש מי שחולק ואומר שאינו חייב לשבע אלא בשפא למל ברווחים, אבל אם רק מקבל שכר על הליכתו, אינה סיבה להורות היתר, כיון שמקבל את שכר הליכתו. הגה: אבל אם בא לטל חלק ברוח, או שהוציא הוצאות וקא לטל, אין חלוק בין אם נושא שקר על שליחותו או לא כי גם אם לא נוטל שכר על הליכתו, כיון שנוטל חלק ברווחים, מורה היתר לעצמו, כי סבור שלא נתנו לו כמו שמגיע לו (צ"ט יוסף נשם משנת הרשב"א סימן מתק"כ). וכן המקבל עסקא למחצית שקר שחולקים ברווחים, אף על פי שנתן לו שקר

קע. ודעת כמה ראשונים שבשבועת השותפין שהיא רק מדרבנן, אמרינן מיגו דהעזה ועוד טעם משום שהמיגו לטעון לא השתתפתי עמר, אין זה כפירת ממון, וכן הכריע הש"ך.

עמלו על עבודתו מלבד החצי ברווחים, צריך לִשְׁבַע בְּשָׂאֵר הַשְּׂתֵפִין כי מורה היתר לעצמו כי סבור שלא קיבל על עמלו כמו שצריך (כן משמע ברמב"ם). ויש חולקין בזה כיון שעל עמלו מקבל שכר וברווחים חולקים בשוה, אין לו סיבה להורות היתר ולעכב לעצמו מממון חבירו (מוס' ומרדכי פרק הנשבעין והסנהמ"י פ"ט דשלוטין). וְעֵינֵי לְעֵיל סִימֵן צ"א סעיף ג' אִימַת שְׁלִיחַ נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל עֵי"ש לענין חנוני שאמר לו בעה"ב שיתן דינר לפועליו.

ה השתפים שנושאים ונותנים ביחד, או שהיה אחד מהם נושא ונותן ומפקיד הסחורה או מקצתה שקנה במעות שניהם או המעות שקיבל עבור מכירת הסחורה של שניהם ביד השני והפקידו בלא משקל ובלא מנין ובלא מדה ולכן יש לו סיבה להשביעו מספק כי לא יודע בדיוק כמה הפקיד, הרי שניהם נכנסים לספק הראשון משום שנשא ונתן בסחורה, והשני כי הופקדה אצלו הסחורה ולכן יכול כל אחד להשביע את חברו ועושים גורל מי ישבע תחילה. אבל אם היה רק האחד נושא ונותן והשני לא נתעסק כלל, אין נשבעים אלא זה שנושא ונותן.

א אלול

ו חלקו השתפים והאריסין, ונתגרשה האשה, ונפרד מעליו בן הבית, והביא לו השליח סחורה שקנה לו או מעות שמכר לו בהם, ושתק, והלכו להם ולא תבעם מיד, אינו יכול לחזור ולהשביעם בטענת ספק כיון שפקע ממנו שם שותף שיכול להשביע על הספק, אלא רק מהרים סתם על מי שגזלו כלום בשתייה שתפו או אריסו או בן ביתו. אבל אם היתה לו טענת נדאי על שותפות זו, משביעו עליה ומגלגל בה כל מה שירצה גם טענות ספק, וצריך להישבע על טענה זו מכח גלגול. וכן אם לאחר זמן נתחייב לו שבועה על ממון אחר, בין שבועה של תורה בין שבועה של דבריהם בין של שותפות שמשביעו אפי' בטענת שמוא, מגלגל עליו שישבע גם על שותפות ראשון שלא עיכב אצלו כלום מהשותפות הראשונה.

ז יש מי שאומר, שאם פטרו משבועה שפטרו בפירוש שלא יוכל להשביעו על שותפות זו, אינו יכול לגלגל לישבע על השותפות מכח שבועה אחרת.

ב אלול

ח חֲלָקוּ הַשְּׂתָפִים וְנִשְׁאָר לָהֶם חוֹבוֹת אֲצֵל אַחֵרִים שְׂצָרִיכִים לַגְּבוּת, אֵינֶם יְכוּלִים לְהִשְׁבִּיעַ זֶה אֶת זֶה מִסְפֵּק עַל שָׂאֵר הַנִּסְסִים, שֶׁהָרִי כָּבֵד חֲלָקוֹ בָּהֶם וְכִבֵּר אִינֶם שׁוֹתֵפִים, וְהַחֹב שֶׁנִּשְׁאָר לָהֶם אֲצֵל אַחֵרִים לֹא מוֹעִיל לְהַחֲשִׁיב עֲדִיין שׁוֹתֵפִים, כִּי עַל מֵה שֶׁנִּשְׁאָר אִי אִפְשָׁר לְהַשְׁבִּיעַ, וְדָבָר יָדוּעַ הוּא הַחֹב, וּמִמִּילָא בְּכֹל מֵה שֶׁיִּפְרָעוּ יִקַּח בָּל אֶחָד חֲלָקוֹ, וּבְחֻלּוֹק דְּמִי וְלִכֵּן נִחְשָׁב שֶׁכֵּבֵר חֲלָקוֹ לַגְּמָרִי מִכֹּל הַשׁוֹתֵפּוֹת. וְכֵן אִם נִשְׁאָר לְאֶחָד מֵהֶם בְּיַד חֲבֵרוֹ דְּכָר קָצוֹב, אִף עַל פִּי שְׂלֵא נִמְלוֹ, הָרִי זֶה בְּאֵלוֹ חֲלָקוֹ. אֲבָל בָּל זְמַן שֶׁנִּשְׁאָר בָּל שֶׁהוּא שְׂלֵא חֲלָקוֹ אוֹתוֹ וְאֵינֶם יוֹדְעִים מִשְׁקָלוֹ, אוֹ שֶׁנִּשְׁאָר בְּיַנְיָהֶם צַד מִהַשְּׂתָפוֹת שְׂלֵא עָשׂוּ בּוֹ חֲשָׁבוֹן וְלֹא יָדַע בָּל אֶחָד מֵהֶם בְּמֵה הוּא חֲלָקוֹ, עֲדוֹן הַשְּׂתָפוֹת קִנְיָת וּמִשְׁבִּיעִין זֶה אֶת זֶה גַם עַל מֵה שֶׁכֵּבֵר חֲלָקוֹ.

ט תֵּבַע אֶחָד מֵהֶם אֶת חֲבֵרוֹ וְאָמַר לוֹ הִשְׁבַּע לִי כִי עֲדוֹן הַשְּׂתָפוֹת קִנְיָת, וְהִנְתַּבַּע אוֹמַר חֲלָקְנוּ בְּכֵר וְכִבֵּר אִין לָךְ זְכוּת לְהַשְׁבִּיעֵנִי, אוֹ שֶׁאִמַּר הַתֵּבַע בֵּן חֲלָקְנוּ אֲבָל תִּנְאִי הִיָּה שְׂאִשְׁבִּיעֶךָ בְּכֹל עַת שְׂאִרְצָה וְעֲדוֹן לֹא נִשְׁבַּעְתָּ לִי וְהַשְׁנִי כּוֹפֵר בְּתַנְאִי זֶה, אֵינּוּ יְכוּל לְהִשְׁבִּיעוֹ בְּטַעֲנַת סֵפֶק. אִפְלוֹ אָמַר הַנְּתַבַּע חֲלָקְנוּ וְכָךְ וְכָךְ נִשְׁאָר לָךְ אֲצִלִי, וְזֶה שֶׁנִּשְׁאָר לָךְ אֲצִלִי אֵינּוּ אֵלָא חֹב שֶׁנִּקְפַּת עָלֶי מְלוֹה, אוֹ הַנְּחַתוֹ אֲצִלִי פְקָדוֹן, אֵינּוּ יְכוּל לְהִשְׁבִּיעוֹ בְּטַעֲנַת סֵפֶק כִּי לַטַּעֲנַת הַנְּתַבַּע אֵינּוּ כִבֵּר שׁוֹתֵף וְאִי אִפְשָׁר לְהַשְׁבִּיעוֹ בְּטַעֲנַת סֵפֶק, וְגַם אֵינּוּ יְכוּל לְהִשְׁבִּיעוֹ הַסֵּת שִׁשְׁבַּע שֶׁבְּכֵר חֲלָק אוֹ שְׁמַעוּלָם לֹא נִשְׂתָּתְפוּ כִּשְׁהַנְּתַבַּע טוֹעַן זֹאת, וְאִפְלוֹ עַל יְדֵי גְלָגוּל אִי אִפְשָׁר לְהַשְׁבִּיעַ עַל דְּבַר זֶה, לְפִי שֶׁאֵינֶן מִשְׁבִּיעִין הַסֵּת וְלֹא מְגַלְגְּלִין, אֵלָא מַעֲנֶה שְׂאֵם יוֹדֶה בָּהּ חֵיב מְמוֹן לִכֵּן יְכוּל לְהַשְׁבִּיעוֹ כְּדִי שְׂלֵא יִשְׁבַּע וְיִוְדֶה וְיִשְׁלַם מִמּוֹ, אֲבָל דְּבַר שֶׁאִפְלוֹ הוֹדֶה אֵינּוּ חֵיב אֵלָא שְׁבִיעָה כְּמוֹ כֵּאֵן שֶׁהוֹיְכוּחַ אִם הוּא שׁוֹתֵף אוֹ לֹא, דֹּאפִּילוֹ אִם יוֹדֶה, יוּכַל רַק לְהַשְׁבִּיעוֹ שְׂלֵא עֵיכֵב לְעַצְמוֹ כְּלוּם, אֲבָל לֹא יוּכַל לְהוֹצִיא מִמּוֹ שׁוּם מִמּוֹ, אֵינּוּ נִשְׁבַּע עָלָיו אִפְלוֹ עַל יְדֵי גְלָגוּל.

ג אלול

י מַעֲנֵנו עֲדוֹן שֶׁתִּפִּי אֶתָּה וְנִשְׁאָר לִי אֲצִלְךָ בְּךָ וְכָךְ, וְזֶה אוֹמַר בְּכֵר חֲלָקְנוּ וְלֹא נִשְׁאָר לָךְ אֲצִלִי כְּלוּם, אוֹ לֹא תִיִּיתִי שֶׁתִּפְדֶּךָ

מעולם, כיון שתובעו בטענת ודאי הרי הנתבע נשבע הסת שאין לו כדור כלום, ומגלגל עליו שלא גולתני כלום מעולם, ואינו מגלגל עליו שישבע שלא היה שתפו או שקבר חלקו, מהטעם שאמרנו בסעיף הקודם.

יא טען עדין שתפין אנהנו ויש לי להשיעף בטענת ספק, והלה אומר לא נשתתפנו מעולם, והכריח התובע עדים שהיה שתפו ונמצא מוכחש בעדים על טענתו, וחזר הנתבע אחר כך ואמר אמנם היינו שותפים אבל חלקנו ושוב אינו שותפים ואי אפשר להשביעני על טענת ספק, אין שומעין לו, שהרי החוק כפרן לשבועה זו דכיון שאמר לא הייתי שותף, הרי זה כמו שאמר לא חלקנו^ה, וישבע שבועת השתפין אבל לא נעשה חשוד על השבועה, דאע"פ שנעשה כפרן על השותפות, לא נעשה כפרן על הממון, כי יתכן שהיה שותף ולא השאיר לעצמו כלום, וכן כל ביוצא בזה.

ד אלו

יב שתף שטען על חברו שכפר וכך היה התנאי ביניהם, והלה אומר לא היה תנאי זה מעולם, או שטען התובע הקרן שלי היה כך וכך, והלה אומר אינו אלא פחות מזה ועל מה שהודה אמר הילך שאין שבועת מודה במקצת, או שטען התובע כבר נתתי לך חלקך מהשתפות, והלה אומר לא לקחתי, או שמישב מה שקיבלתי ממך סחורה זו שלי היא, והלה אומר משל אמצע משל השותפות, וכל ביוצא בטענות אלו וטוען טענות אלו בברי, ולכן אם רצה התובע שלא ישבע השתף שבועת השתפים בטענת שמא וישביענו הסת על הטענה שכופר בה, ואומר לא היו דברים מעולם, הרי זה משביעו רק היסת. ואם רצה משביעו שבועת השותפין, ומגלגל עליו כל אלו הדברים כל טענות הנ"ל בשבועת השתפים ע"י גלגול.

יג הקדמה לסעיף ראה בהערה^פ ראוּבֵן שֶׁהִטִּיל לְכִים אֲרֻבַּע מְאוֹת
 דִּינָרִים, וְהִטִּיל שְׁמֵעוֹן מְאוֹתִים וּבֶסֶד הֵחֵל הִיא שֵׁשׁ מְאוֹת, וְנִשְׁתַּתְּפוּ
 וְנִשְׁאוּ וְנִתְּנוּ בִּיחָד, וְהָרִי תִמְמוֹן בְּלוֹ הִיא בְּיַד רְאוּבֵן, וְטָעַן רְאוּבֵן
 שְׁנֵפֶחֶת [מִן] תִּקְרָן תִּמְשׁ מְאוֹת דִּינָרִים וְכִיוֹן שְׁצָרִיכִים לְהַתְּחַלֵּק
 בַּהֶפְסֵדִים, כֹּל א' צָרִיךְ לְשַׁלֵּם מֵאֵתִים וְחֲמִישִׁים, וְלִכּוֹן תּוֹבֵעַ אֶת שְׁמֵעוֹן שֶׁהֵנִיחַ
 רַק מֵאֵתִים, שְׁצָרִיךְ לְהַשְׁלִים מְכִיסוֹ עוֹד חֲמִישִׁים, אִין אֲוִמְרִים שְׁיִשְׁבַּע
 רְאוּבֵן שְׁבוּעַת הַשְּׁתַּפִּים שְׁפָחֶתוֹ בְּיַד וְיִשְׁלַם שְׁמֵעוֹן מִבֵּיתוֹ תִּמְשִׁים
 דְּבִשׁוּתָפִין לֹא תִקְנוּ שֶׁנִּשְׁבַּע וְנוֹטֵל, אֲלֵא רַק לְהִישְׁבַּע וְלִהְיוֹתִי בְּמֵה שְׁבִידוֹ,
 אֲלֵא יִשְׁבַּע רְאוּבֵן שְׁבוּעַת הַשְּׁתַּפִּים שְׁפָחֶתוֹ כְּפִי טַעֲנַתוֹ, וְיִלְדֵי בְּמִנְהָ
 שְׁבִידוֹ בְּלִבְדֵי וְאִין צָרִיךְ לְתַת מֵמֵה שְׁבִידוֹ לְשְׁמֵעוֹן כְּלוֹם, מִכֵּה שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁכֹל
 חִלְקוֹ שֶׁל שְׁמֵעוֹן נִפְסֵד, וְלֹא יִשְׁלַם שְׁמֵעוֹן מְכִיסוֹ בְּלוֹם כִּיוֹן שְׁאִין יִכּוֹל
 לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ בְּלִי רְאוּתוֹ. וְאִם טָעַן רְאוּבֵן שְׁשְׁמֵעוֹן יוֹדַע בְּוֹדָאֵי זֶה
 שְׁפָחֶתוֹ בְּסִכּוֹם הַנִּ"ל, וּמִמִּילָא חַיִּיב לוֹ חֲמִישִׁים, וְשְׁמֵעוֹן מְכַחֵשׁ שְׁאִינוֹ יוֹדַע,
 יִשְׁבַּע אֶת שְׁמֵעוֹן שְׁבוּעַת הַשְּׁתַּפִּים שְׁלֹא לִקַּח לְעַצְמוֹ מִמְמוֹן הַשׁוֹתְפוֹת
 כְּלוֹם וְיִנְלַגֵּל עָלָיו שְׁאִינוֹ יוֹדַע בְּוֹדָאֵי סִכּוֹם הַפָּחֶת הַזֶּה^ק. וְאִם לֹא
 נִתְּעַסַק שְׁמֵעוֹן בְּשְׁתַּפּוֹת זֶה בְּלָל אֲלֵא רַק רְאוּבֵן הִתְעַסַק בְּסַחֲרוֹהָ,
 וּמִמִּילָא אִינוֹ יִכּוֹל לְהַשְׁבִּיעַ אֶת שְׁמֵעוֹן שְׁבוּעַת הַשׁוֹתְפוֹת, כִּי הִמְמוֹן לֹא הִיא
 תַּחַת יָדוֹ כֹּלֵל, כִּיוֹן שְׁטוּעַן טַעֲנַת בְּרִי שְׁשְׁמֵעוֹן יוֹדַע מֵהַפְּסֵד, יִשְׁבַּע שְׁמֵעוֹן
 הַסֵּת שְׁאִינוֹ יוֹדַע בְּוֹדָאֵי בְּנֵה הַהֶפְסֵד, וְיִפְטֹר. וְלֹא עוֹד מֵה אֲמַרְנוּ
 לְעִיל דְּאִין שְׁמֵעוֹן מְשַׁלֵּם נ' מְכִיסוֹ, לֹא רַק זֶה, אֲלֵא פַעֲמִים שְׁאֵף מִקְבֵּל חֵלֶק
 מֵהַמְּנָה שֶׁנִּשְׁאָר, כְּגוֹן אִם הָיָה זֶה הַמְּנָה הַנִּשְׁאָר בְּיַד שְׁמֵעוֹן, כִּיוֹן
 שְׁשְׁמֵעוֹן מוֹחֵזֵק בּוֹ, חוֹלְקִין אוֹתוֹ בְּשָׂוֵה, כִּיוֹן שְׁאִין דִּין הַשְּׁתַּף
 מֵהַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטִילִים בְּיַד שְׁרְאוּבֵן יִשְׁבַּע וְיִטַּל מֵה שְׁבִיד חֲבָרוֹ, אֲלֵא
 כֹּל שׁוֹתֵף נִשְׁבַּע וְנִפְטֹר אוֹ נוֹטִיל מְדַבֵּר שְׁהוּא תַּחַת יָדוֹ וְכִיוֹן שֶׁהַמְּנָה

קעו. שני שותפים שאחד השקיע בעסק יותר מחבירו, מתחלקים ברווחים שווה בשווה, ואם היה הפסד, לרמב"ם מפסידיים בשווה ולראב"ד לפי כמה שכל אחד השקיע בעסק, ודעת השו"ע כהרמב"ם.

קעו. באופן זה שמשביעו שבועת השותפין ומגלגל עליו, א"צ שיטען ששמעון יודע בודאי סכום הפחת, דגם בספק יכול לגלגל עליו, אלא נקט כן משום הסיפא שאין משביעו רק שבועת היסת, דלזה צריך טענת ברי.

תחת יד שמעון, לא מועיל לראובן להישבע שהפסיד וממילא כל המנה יהיה שלו, כיון שאין יכול להוציא ממון ע"י שבועתו. **טען שמעון שיש ללוי עליו חוב מזה השתפות מנה שחייבים מנה ללוי, וראובן מכחיש זאת, אם היה בידו של שמעון בדי החוב שטוען שחייבים ללוי, ויהיה יכול לתנו ללוי כגון שאין עדים שממון זה בידו והיה יכול לומר לראובן שמעולם לא היה ממון זה בידו, נאמן לומר שחייבים מנה ללוי, במיגו שהיה נותנו לו, ונותנים החוב ללוי ואחר כך מחשבין אם נשאר עוד ממון ומחלקין ביניהם. ואם אין בידו לתן ללוי, כי ידוע שממון השותפות היה בידו, וממילא אין לו מיגו שהיה יכול ליתנו ללוי, לכן אינו נאמן להוציא ממון מיד ראובן או מהסתורח הידועה לשתפים, שפא קנוניא הם עושים, שמעון ולוי, על נכסי ראובן להוציא ממון השיך לו ואח"כ יחלקוהו ביניהם, ואפלו היתה המלוה של לוי בפטר, מ"מ כיון שהשטר לא כתוב על שם ראובן, אלא רק על שם שמעון, אע"פ ששמעון טוען שזוהו לצורך השותפות, אינו נאמן, ולכן אין ראובן חוב ממנה פלום. אבל אם טען שמעון שראובן יודע בודאי^{קט} שנה החוב שעלי מחמת השתפות הוא והחוב אצלנו הוא מוטל על שנינו, כיון שטוען נגדו טענת ברי ישבע ראובן הסת או על ידי גלגול כשמשביעו שבועת השותפין מגלגל עליו שאינו יודע שחוב זה אצלנו, וישלם שמעון החוב משלו כיון שהשטר כתוב על שמו.**

ה אלול

יד וכן אם יצא שטר חוב על לוי בשם שמעון במאה דינרים מממון השתפות דהיינו שלוי לזה מממון השותפות, וכתוב בשטר שמעון הוא המלוה, ואמר שמעון נפרעתי והחזרתי לפים, או שאמר קבעתי לו זמן לשנה או לשתים שהאריך לו את זמן הפירעון יותר ממה שכתוב בשטר, כיון שידוע שהחוב נעשה מממון השותפות, אע"פ שהשטר כתוב על שמו של שמעון, אינו נאמן נגד ראובן, שפא קנוניא הוא עושה על נכסי ראובן, וכיצד דנין בדין זה, לוי כבר נפטר בהודאת

קעה. אם אין טוען שראובן יודע בודאי, א"כ ודאי שאינו יודע, כי לא היה שם בשעה ששמעון נתחייב, ולכן באופן זה לא שייר שבועה אפי' ע"י גלגול, ולכן כתב השו"ע דין גלגול רק באופן זה [ש"ך].

שְׁמַעוֹן הַדּוּדָאֵת בַּעַל דִּין כַּמֵּאָה עֵדִים, וְאִם לֹא הֵבִיא שְׁמַעוֹן רְאִיָּה לַדְּבָרִי, יִשְׁלַם מִבֵּיתוֹ חֲצֵי הַחֹב לְרֵאוּבֵן, וְבִאוּפֵן שֶׁאִמְרָה שֶׁהֶאֱרִיךְ אֶת הַזְּמַן לְלוֹי וַיִּתְּבַע שְׁמַעוֹן מִלְּוֵי בְּסוּף זְמַן שְׁאֵמְרָה. הַגֵּס: וְאִם מִפְּרֵשׁ בְּשִׁטְרָה שֶׁהוּא מִמּוֹן הַשְּׁתַּפּוּת, וְהַשִּׁטְרָה יוֹצֵא מִתַּחַת יַד רְאוּבֵן קָיִם, אֵינֶן שְׁמַעוֹן נֶאֱמָר בְּהוֹדָתוֹ רַק עַל מַחְצָה שְׁלוֹ, וְרֵאוּבֵן יִכּוֹל לִתְבַּע מַחְצָה שְׁלוֹ מִשְׁמַעוֹן דַּבְּעָם רֵאוּבֵן יִכּוֹל לְהוֹצִיא מִלּוֹי, רַק לּוֹי יַחֲזוֹר עַל שְׁמַעוֹן שִׁישְׁלָם לוֹ חֶלְקוֹ, כִּיֹּן שֶׁהוּדָה שִׁכְבַּר פֶּרַע לוֹ, וְאֵינֶן עֵינֵי לַעֲשׂוֹת שְׁתֵּי גְבוּיֹת, לִכֵּן רֵאוּבֵן גּוֹבֵה יִשֵּׁר מִשְׁמַעוֹן, אוֹ מִלְּוֵי אִם אֵינּוּ יִכּוֹל לְהוֹצִיא מִשְׁמַעוֹן (טוֹר צֶסֶס הַרְלֵא"ד).

מִזֵּי רְאוּבֵן וְשְׁמַעוֹן שְׁתַּפְּסִים, וְקָנָה רְאוּבֵן בְּגָדִים מִגּוֹי וּמְכָרָם לְלוֹי, וַיּוֹצֵא לוֹי לְגּוֹי בְּמַעוֹת הֵינּוּ שֶׁהִסְכֵּם הָיָה שְׁלוֹי יִפְרַע לְגּוֹי אֶת דַּמֵּי הַמַּעוֹת שֶׁרֵאוּבֵן הִתְחַיֵּב לְגּוֹי עַל הַקְּנִיָּה, וְכֵתֵב רְאוּבֵן שְׁטָר לְגּוֹי שְׂאֵם לֹא יִפְרָעֵנו לוֹי לְזְמַן שְׁקָבַע, שִׁיִּפְרָעֵנו הוּא, וְאַחֲרַי כִּד חֶלְקוֹ רְאוּבֵן וְשְׁמַעוֹן הַשְּׁתַּפּוּת, חֵיב שְׁמַעוֹן לַעֲשׂוֹת שְׁטָר הַתְּחַיִּיבוֹת לְרְאוּבֵן, שְׂאֵם אַח"כַּ יִּכְרַר רְאוּבֵן בְּעֵדִים שְׁלֹא פֶּרַע לוֹי לְגּוֹיִם וַיִּצְטַרֵּךְ רְאוּבֵן לְפָרַע לְגּוֹי, שִׁיִּפְרַע שְׁמַעוֹן חֶלְקוֹ, וּבְכָל מָה שִׁיּוֹצִיא עַל עַסְקֵי זֶה הַיּוֹצֵאוֹת וְשִׁחַר וְשִׁחַר דְּבָרִים, בְּכָל מָה שִׁיִּכְרַר רְאוּבֵן בְּעֵדִים, שִׁיִּפְרַע שְׁמַעוֹן חֶלְקוֹ כִּיֹּן שֶׁעֲשָׂה כָל זֶה לְצוּרֵךְ הַשְּׁתַּפּוּת, מִמּוֹלֵא כָל הַהַפְסָדִים מוֹטֵל עַל שְׁנֵיהֶם.

ו אלו

מִזֵּי רְאוּבֵן שֶׁהִיא שְׁתַּףּהּ שֶׁל שְׁמַעוֹן נִשְׂא וְנָתַן עִם גּוֹיִם, וְהַטְּעָם בְּחֻשְׁבוֹן וְשִׁילְמוֹ יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהָיוּ צָרִיכִים, וְנָתַן אֶת הַמַּעוֹת הָאֵלוֹ לַשְּׁתַּפּוּת, וְאַחֲרַי שֶׁחֶלְקוֹ הַשְּׁתַּפּוּת בְּנֵיהֶם יֵרָא שִׁיּוֹכְרוּ מַעוֹתָם, וּבְקִשׁ

קַט. מִשְׁמַע שֶׁאִם הַשִּׁטְרָה בִּיד שְׁמַעוֹן, נֶאֱמָר לְהוֹדוֹת שֶׁהִשְׁטַר פְּרוּעַ, אַע"ג שֶׁמּוֹזְכָר בְּשִׁטְרָה שֶׁהוּא מִמּוֹן הַשְּׁתַּפּוּת, וְכֵתֵב הַסְּמִיעַ דֵּהִטְעָם מִשׁוּם שֶׁהִשְׁטַר כְּתוּב עַל שֵׁם שְׁמַעוֹן.

קֶפ. מִשְׁמַע שֶׁאִם אֵינּוּ מְבָרָר בְּעֵדִים, אֵינֶן יִכּוֹל לְחַיֵּב אֶת שְׁתַּפּוּתוֹ, כִּיֹּן דִּמָּה הַשְּׁתַּפּוּת תּוֹבַעוֹ אֵינּוּ אֵלֵּא עַלִּילָה, וְאֵינֶן הַשְּׁתַּפּוּת חַיִּיב לְשַׁלֵּם לוֹ מָה שֶׁאֵינּוּ חַיִּיב ע"פ דִּין וְעֵי"ב סַמִּיעַ כֵּאֵן, וּבְנֵיבוֹת סִימָן קַע"ו ס"ק נ"א מִש"כ בַּז.

שְׁיַעֲשֶׂה לוֹ שְׁמֵעוֹן שְׁטַר עָלָיו שְׁאֵם וְצִמְרָךְ לְהַחזִיר לְגוּיִים מְעוֹת אֵלּוּ, שְׁיִפְרַע לוֹ חֶלְקוֹ, עוֹד תִּבְעוּ, שְׁהָיוּ לוֹ מִשְׁבוּנוֹת מְאֻחָרִים וּמְכָרִים, וְיֵרָא שְׂיִבֵּא לוֹ הַפְסֵד מְזֵה, וְדוֹרֵשׁ מִשְׁמֵעוֹן שְׁיַעֲשֶׂה לוֹ שְׁטַר שְׁיִפְרַע לוֹ חֲצֵי הַהֶפְסֵד שְׂיִבֵּא לוֹ מְזֵה, אֵינּוּ חַיֵּב לְעֲשׂוֹת לוֹ שְׁטַר כִּיּוֹן שְׂגֵם עַל רְאוּבֵן אִין שׁוּם שְׁטַר הַתְּחִיבוֹת [מִשְׁא"כ בְּסַעֲיָהּ הַקּוֹדֵם שִׁישׁ לְגוּי שְׁטַר עַל רְאוּבֵן, לִכֵּן שְׁמֵעוֹן צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת שְׁטַר לְרְאוּבֵן], אֲלֵא יוֹדֵה שְׁמֵעוֹן בְּפָנָי עֲדִים שְׁהַמְעוֹת שְׁסִכּוּמָן בְּךָ וּבְךָ שְׁהַטְעָה רְאוּבֵן לְגוּי פְּלוֹנִי, שְׁהַכְנִיסִם לְשִׁתְּפוֹת סְכּוּם זֶה, וְהַעֲדִים יִבְתְּבוּ הוֹדָאֵת שְׁמֵעוֹן וְיִחַתְּמוּ עָלֶיהָ וְיִתְּנוּ אוֹתָהּ לְיַד רְאוּבֵן שְׁלֵא יוּכַל אַח"כ לְהַכְחִישׁ, [אֲבָל אִין לֹא דִין שְׁטַר]. וְכֵן בְּמִשְׁבוּנוֹת שְׁמֵעוֹן בְּפָנָי עֲדִים כָּל הַדְּבָרִים בְּמֹו שְׁהָיוּ, וְיִבְתְּבוּ הוֹדָאֵה וְיִתְּנוּהָ לְרְאוּבֵן וְאִם אַח"כ יִקְרָה נֶעֱ, יִשְׁלַם לוֹ חֶלְקוֹ עַל פִּי עֲדִים אֵלּוּ.

יז רְאוּבֵן וְשְׁמֵעוֹן שְׁתַּפִּים, וְאָמַר רְאוּבֵן לְאָחִיו יְהוּדָה תִּשְׁתַּדְּלֵנִי תִצְטַרֵף עִמּוֹ בְּשִׁתְּפוֹת וְתִנִּיחַ מְעוֹתֶיךָ עִם שְׁלָנוּ וְקַח רְיוּחַ בְּכַדֵּי מְעוֹתֶיךָ, וְשְׁמֵעוֹן יַדַּע בְּדָבָר הַיֵּינוּ שְׁלֵא יַדַּע בְּשַׁעַה שְׁצִירְפוֹ, רַק עֵתָה נִדְוַע לוֹ, וְאִין מִכְחִישׁ אֵת הַהֶסְכֵּם שֶׁהִיָּה בֵּין רְאוּבֵן לְאָחִיו, רַק עֵתָה אוֹמַר שְׁמֵעוֹן מְאֻחָר שְׁלֵא הוֹדַעְתֵּנִי אִין לִי לְתַנּוּ מִחֶלְקִי לְאָחִיךָ חֶלֶק מִתְּרוּחַ כִּי אֵינִי לֹא הִשְׁתַּתַּפְתִּי עִמּוֹ, הַדִּין עִם רְאוּבֵן כִּי יֵשׁ רְשׁוּת לְשׁוֹתָהּ לְצַרְף שׁוֹתִפִּים כַּשִּׁזָּה לְטוֹבַת הַשׁוֹתִפּוֹת, וְיִטַּל אָחִיו חֶלְקוֹ בְּרְיוּחַ בְּפִי חֶלְקוֹ בְּמְעוֹת אַע"פ שְׁשׁוֹתִפִּים חוֹלְקִין בְּרוּחַ בְּשׁוּוֹה אִפִּי כַּשִּׁלֵּא הַכְּנִיסוּ מְעוֹת בְּשׁוּוֹה, מ"מ כִּאֵן הַתְּנָה עִמּוֹ שִׁיִּקְבַּל לְפִי מְעוֹתָיו.

ז אלול

יח בָּאוּ לְחֶלֶק, וְהוֹצִיא רְאוּבֵן קְצֵת שְׁמֵרוֹת שְׁמֵכָר לְיְהוּדִים בְּהַקְפָּה וְחִיִּיבִים לוֹ חוֹבוֹת בְּגַלּל הַמְּכִירָה בְּהַקְפָּה, אִם מְנַהֵג הָעִיר לְמִכְבַּר בְּהַקְפָּה, צָרִיךְ שְׁמֵעוֹן לְקַבֵּל חֶלֶק בְּהַפְסְדִים אִם יֵהִיוּ מִחֲמַת הַקְּפָה זֶה, כִּי הִקִּיף בְּרִשׁוּת, וְאִם שְׁמֵעוֹן יִרְצֶה וְשִׁבְעַת לְרְאוּבֵן שְׁאֵלּוֹ תִּתְּקַפּוֹת הֵם מֵעַסְק הַשְׁתַּתַּפּוֹת וְשַׁעֲשָׂאֵם לְצַרְף הָעַסְק וְלְמִוְכָתּוֹ דְשׁוֹתָהּ יוּכַל לְהַשְׁבִּיעַ אֶף עַל הַסַּפֵּק. וְאִם אִין מְנַהֵג הָעִיר לְמִכְבַּר בְּהַקְפָּה, לֹא יִטַּל שְׁמֵעוֹן חֶלְקוֹ בְּהַקְפָּה בְּהַפְסְדִים שֶׁהִיוּ מִחֲמַת הַהַקְפָּה, אֲלֵא חוֹלְקִין בְּמְעוֹת וּבְסִחוּרָה וְהַהֶפְסֵד שֶׁל הַהַקְפָּה הַכֹּל עַל רְאוּבֵן.

סימן צד

דין גלגול שבועה

ובו מ' סעיפים

א כֹּל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה בְּבֵית דִּין, אִפְלוּ רַק שְׁבוּעַת הַסֵּת שֶׁהִיא תְּקֵנָה דְגַמ', יָכוֹל בְּעַל דִּינֹו לְגַלְגֵּל עָלָיו שִׁישְׁבַע עַל כָּל תְּבִיעָה שִׁישׁ לוֹ עָלָיו אִפְלוּ עִם טַעֲנַת שְׂמָא, וְיִלְפִינָן לֵה מִסוּטָה, שִׁמְשַׁבְּעָה אוֹתָהּ עַל כָּל הָאוֹפְנִים שְׂאוּלֵי נֹאסְרָה עֲלָיו, אֲבָל רַק תְּבִיעָה שֶׁאִם הָיָה מוֹדָה בּוֹ הָיָה מִתְחַיֵּב בּוֹ מִמּוֹן. וְיֵשׁ מִי שֶׁפָּתַב, דָּאִם בָּא לוֹ חַיִּיב הַשְּׁבוּעָה רַק עַל יְדֵי הַפּוֹכּוֹ, מִשּׁוּם שֶׁאָמַר לוֹ הַנִּתְבַּע הַשְּׁבַע וְטַל, אִין מְגַלְגְּלִין עָלָיו דַּעַל כְּרַחֵךְ אִיירֵי בַשְּׁבוּעָה דְרַבְנָן, דְּבַדְאוּרִיתָא אִין מֵהַפְכִין, וְא"כ עֲצַם הַשְּׁבוּעָה הִיא תְּקֵנָה, וְתִקְנַתָּא לְתִקְנַתָּא לֹא עַבְדִּין^א (מְרוּמַם הַדָּטָן סִימָן ס"ו). וְאִם הַתְּבִיעָה הַנוֹסֶפֶת שְׁעָלֶיהָ הוּא רוּצָה לְהַשְׁבִּיעוֹ אִפְלוּ הָיָה מוֹדָה בּוֹ לֹא הָיָה מִתְחַיֵּב מִמּוֹן, אֲלֵא שְׁבוּעָה כְּגוֹן שְׁטוּעֹן שֶׁהִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ וְהִלָּה מִכְחִישׁוֹ, שֶׁאִפְלוּ הִיא מוֹדָה הִיא חַיִּיב רַק שְׁבוּעָה, אִינוּ יָכוֹל לְגַלְגֵּל לְחַיִּיבוֹ שְׁבוּעָה עַל טַעֲנָה זוֹ. אֲבָל שְׁכִיר שְׁטוּעֹן שֶׁלֹּא קִיבַל שְׂכָרוֹ וְהַבְעָה"ב מִכְחִישׁוֹ, שֶׁהִדִּין שֶׁנִּשְׁבַּע וְנִמְלָל כְּדַלְעִיל סִימָן פ"ט סעי' ב', אִין מְגַלְגְּלִין עָלָיו מִשּׁוּם תְּקֵנַת הַשְּׁכִיר שֶׁנּוֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ לְשַׁכְרוֹ. אִפְלוּ לֹא תִבַע הַתּוֹבַע לְגַלְגֵּל, בֵּית דִּין מַעֲצָמָם מְגַלְגְּלִין^ב וּבְשִׁכִיר אִפְלוּ תִבַע, אִין מְגַלְגִּין.

ח אלו

ב אִין מְגַלְגְּלִין שְׁבוּעָה עַל תְּבִיעוֹת נוֹסֶפֶת אֲלֵא כִּשְׁהַנְּתַבַּע מוֹעֵן וּמִכְחִישׁ תְּבִיעוֹת אֵלּוֹ בְּדָא, וְכִיוֹן שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה עַל דְּבַר אַחַד,

קפא. וט"ז וש"ך פסקו דמגלגלין אף בשבועה הבאה מחמת היפור, ולא שייך סברא דתקנתא לתקנתא לא עבדינן, דמעיקר הדין אין לתובע כלל זכות ליטול, והזכות באה רק מכח הנתבע שמהפך עליו, ושפיר יכול לומר לו ליטול רק אם תשבע גם על שאר הדברים.

קפב. יש ראשונים שחולקים וס"ל שאם הבע"ד לא תבע גלגול, אסור לב"ד לתבוע עבורו, שלא יהיו כעורכי הדיינים.

מגלגלין גם על התביעות הנוספות, **אָבֵל אִם** על התביעות הנוספות **מוֹעֵן מַעֲנַת סֶפֶק וְנִתְחַיֵּב שְׁבוּעָה** בתחילה על טענה אחרת ודאית, **אִין מְנַלְגֵּלִין עֲלָיו** להישבע גם על מה שאינו יודע, שאינו יודע, וגם לא אומרים על הגלגול מתוך שאינו יכול להישבע משלם. **אָבֵל עַל מַעֲנַת סֶפֶק שֶׁל הַתּוֹבֵעַ, מְנַלְגֵּלִין** היינו שגם אם התביעות הנוספות הם רק בטענת שמא, ובטענת שמא אי אפשר להשביע, מ"מ מגלגלין, **וּבְלִבְד שְׂוִהִיָּה רְגֵלִים לְדַבָּר** לטענתו, **כְּמוֹ בְּשִׁבוּעַת הַשְּׂתָפִים** שמשביעים בטענת שמא מחמת סברת הוראת היתר באופן שחושדו.

ג מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה, וְהִתְחִיל הַתּוֹבֵעַ לְגַלְגֵּל עָלָיו דְּבָרִים אֲחֵרִים שֶׁלֹּא מַעֲנֵן אוֹתָם בתחילה, וְרָאָה הַנִּתְבַּע כִּד וְאָמַר אִינִי רוֹצֵה לְהִשָּׁבַע על התביעה העיקרית **אֶלֶּא הֲרִינִי מִשְׁלֵם** על הטענה הראשונה **שֶׁנִּתְחַיֵּבְתִּי עַל כְּפִירְתָּה שְׁבוּעָה** וממילא לא יוכל לגלגל עליו, **אִין שׁוֹמְעִין לוֹ**^ט, **אֶלֶּא אוֹמְרִים לְנִתְבַּע אוֹ תֵּן לוֹ כֵּל מַה שֶׁנִּלְגַּל עֲלֶיךָ מִהַמַּעֲנוֹת תּוֹרְאִיֹּת, אוֹ הַשְּׁבַע** על הכל. **וְאֶפְלוּ רוֹצֵה לְתֵן לוֹ** גם דְּמֵי הַגְּלוּלִים, **וְהַתּוֹבֵעַ רוֹצֵה** את הַדְּבָרִים עֲצָמָן שְׁתוֹבֵעַ וטוען שהם קיימים ברשות הנתבע, והנתבע מכחיש ולכן רוצה להשביעו (נמוקי יוסף פרק המפקדי). **אָבֵל אִם מַעֲנֵן עָלָיו הַתּוֹבֵעַ** על הגלגולים רק **מַעֲנַת סֶפֶק, וְרוֹצֵה הָלָה לְשֵׁלֵם** את עֶקֶר תְּבִיעָתוֹ ולהיפטר מלהישבע על הגלגולים, **אִינֹו חַיֵּב עַל הַגְּלוּלִין לְשֵׁלֵם** כיון שתביעתו עליהם רק מספק, ואין לו בהם זכות תביעת ממון, רק זכות להשביע, וכיון שאין נשבע על העיקר, אין יכול לחייבו ממון.

ט אלו

ד אִם כְּשֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה, מִיד אָמַר אֲשֵׁלֵם וְלֹא אֶשְׁבַּע, וְאֲחֵר שְׁאָמַר בֵּן תִּבְעוּ דְּבָרִים אֲחֵרִים, אִינֵם כְּגַלְגוּל, בֵּינֵן שֶׁכֶּבֶד הַזֶּדֶה והסכים לפרע קדם שידע שרוצה לנלגל עליו דברים אחרים ממילא לא נתחייב מעולם להישבע, ולכן אין יכול לגלגל עליו.

קפג. ואם מביא עד אחד המסייע לדבריו, נפטר משבועה, וממילא פטור אף על הגלגולים [טז].

ה כְּשֶׁמְגַלְגֵּל עָלָיו תְּבִיעוֹת וְדַאִיּוֹת, וְאָמַר הַנְּתִבֵעַ אֵינִי רוֹצֵה לְהִשְׁבַּע אֱלֹא הֲרִינִי מִשְׁלָם עַל הַטַּעֲנָה הָרִאשׁוֹנָה, שְׂאֵמְרָנוּ לַעֲיִל סַעִיף ג' שְׂאִין שׁוּמְעִין לוֹ, אֱלֹא אִזּוֹ וַיִּתֵּן וַיִּשְׁלַם עַל כָּל מַה שֶׁגִּלְגַּל עָלָיו אִזּוֹ יִשְׁבַּע עַל הַכֹּל, אִם אַחַר שֶׁאָמְרוּ לוֹ שֶׁכֵּךְ הֵדִין רוֹצֵה לְשִׁבְעַת, נִפְטָר מִחֻבְל, אֶפְלוּ מִתְּבִיעָה רִאשׁוֹנָה, אִף עַל פִּי שֶׁכִּבֵּר נִתְרַצָּה לְפָרַע אוֹתָהּ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ, אֶפְלוּ אַחַר שֶׁיֵּצֵא מִבֵּית דִּין וַנִּתְבָּאֵר לַעֲיִל בְּסִימָן כ"ב סַעִיף ג' דָּאִם הַסְּכִימִים לְשִׁלָּם וַיֵּצֵא מִכ"ד וַחֲזוֹר וְרוֹצֵה לְהִישְׁבַּע, דַּאִין שׁוּמְעִין לוֹ, כִּאֵן יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ, מִשׁוּם שֶׁלֹּא נִתְרַצָּה לְפָרַע אֱלֹא פְּרִי לְהַפְטָר מִשְׁבֻּעָה, אֲכַל מֵאַחַר שֶׁצָּרִיךְ לְהִשְׁבַּע, נִשְׁבַּע אִף עַל תְּבִיעָה רִאשׁוֹנָה.

י אלו

ו אִם זֶה שֶׁנִּתְחַיֵּב הֶסֶת וְרוֹצֵה שֶׁמְגַלְגֵּלִים עָלָיו הֲרִיבָה הַפֶּה הַשְּׁבֻעָה שֶׁל הַהִיסָת שִׁישְׁבַּע הַתּוֹבַע וַיִּטּוֹל, וְרוֹצֵה שֶׁמִּמּוֹלֵא לֹא יִהְיֶה בְּסִים לְגַלְגוֹל, אוֹמְרִים לוֹ אִזּוֹ הַשְּׁבַע עַל הַכֹּל, אִזּוֹ תִּהְיֶה הַכֹּל שִׁישְׁבַּע זֶה הַתּוֹבַע עַל הַכֹּל וַיִּטּוֹל. וְאִם אָמַר הַנְּתִבֵעַ עַל הַגְּלִגְלוֹת אֵינִי נִשְׁבַּע וְנִפְטָר וְעַל הַטַּעֲנָה הָרִאשׁוֹנָה יִשְׁבַּע וַיִּטּוֹל אוֹ לְהִיפָּרֵךְ^פ, הֲרִישׁוֹת כְּדוֹ.

ז מְעַנּוּ מִנֶּה וְהוֹדָה לוֹ בְּחַמְשִׁים, וְעַל הַשָּׂאֵר מְעַנּוּ אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבֻעַת מוֹדָה בְּמִקְצָת, וְכִיוֹן שֶׁאֵין יָכוֹל לְהִישְׁבַּע מִחַמַּת שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ, מִשְׁלָם, וְהָאֲחֵר גִּלְגַּל עָלָיו כְּמַה גִּלְגְּלוֹת, וְהַנְּתִבֵעַ הִשִּׁיבוּ עַל הַגְּלִגְלוֹתִים בְּטַעֲנַת בְּרִי אֵין לָךְ כְּדִי כְּלוּם, אִף עַל פִּי שֶׁעַל עֵקֶר שְׁבֻעָה אֵינוֹ דָּנִים כֶּה מִתּוֹךְ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְשִׁבְעַת מִשְׁלָם, לֹא נִדִּין כֵּן עַל הַגְּלִגְלוֹתִים, וְמַה דִּינּוֹ, וַיֵּשׁ מִי שֶׁאָמַר, שֶׁנִּשְׁבַּע עַל הַגְּלִגְלוֹת אִם יִרְצֶה אִזּוֹ יִתְפַּכֵּנָה עָלָיו, וַיֵּשׁ מִי שֶׁאָמַר, שֶׁאֵין כָּאֵן גִּלְגוֹל, שֶׁלֹּא נִתְחַיֵּב לוֹ שְׁבֻעָה מִעוֹלָם, אֱלֹא תִּבֵּי לְשִׁלָּם לוֹ מִן הַתּוֹדָה, וַאֲיִן כָּאֵן גִּלְגוֹל^פ.

קפד. והגר"א חולק וס"ל שאם אינו מהפך את עיקר השבועה לא יוכל להפוך רק את הגלגולים.

קפה. והסמ"ע כתב דאם על טענת הגלגולים בפני עצמה היה יכול לחייבו שבועה, אף כאן הדין שאו ישבע או יפך, אבל אם לא היה מחוייב שבועה עליה,

יא אלול

ח נְתַחֵיב לוֹ שָׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה מִחַמַּת מוֹדָה בְּמִקְצַת אוּ מִחַמַּת עַד אֶחָד, וְכֹא לְגַלְגַּל עָלָיו שָׁבוּעַת הַסֵּת, וְכֹזֵל לֹאמַר לוֹ שָׁבוּעָה דְאֻרִייתָא אֲשַׁבַּע לָךְ וּאִפְטַר, דְּבִשְׁבוּעָה דְאֻרִייתָא אֵי אִפְשַׁר לְהַפְךָ, וְעַל הַגְּלָגוּלִים תִּשָּׁבַע הַיִּסֵּת וְתִמַּל מִדִּין הַיַּפּוֹךְ^פ.

ט טַעֲנֵנוּ מְנָה, וְהוֹדָה לוֹ בְּחַמְשִׁים וְכִפַּר בְּחַמְשִׁים, וְכִשְׁבָּא לְשַׁבַּע שְׁבוּעַת מוֹדָה בְּמִקְצַת גְּלָגַל עָלָיו גְּלָגוּלִים, הַשִּׁיבֵנו עַל הַגְּלָגוּלִים אֵינִי יוֹדֵעַ לֹא אִמְרִינוּ בִּזְהַ דִּין מִתּוֹךְ, אֲלֵא יִשָּׁבַע עַל הַעֲקָרָה, וְיִפְטַר מִלְשַׁבַּע עַל הַגְּלָגוּלִים דְּאִירֵי שְׁעֵלֵיהֶם כִּפְנֵי עֲצֻמָּן לֹא הִיָּה יִכּוֹל לְהַשְׁבִּיעוּ אִפִּילוּ הַיִּסֵּת, אֲכַל מִחֲרִימִין בְּפָנָיו כָּל מִי שִׁיּוֹדֵעַ לְפָלוּנִי בְּכַף וְכַף וְלֹא יוֹדָה.

סימן צה

דין איזו שבועה נשבעין על קרקעות,
ודין הקדש בזמן הזה
ובו ו' סעיפים

יב אלול

א אֵלֶּי דְבָרִים שָׂאִין נִשְׁבָּעִין עֲלֵיהֶם מִן הַתּוֹרָה, קַרְקָעוֹת אֲפִלּוּ שֶׁל חוּץ לְאֶרֶץ קַמ"ל דְּלֹא נֹאמַר שְׁעוּמָדִים לְהִימַכֵּר מִמַּכֵּר עוֹלָם וְאִינוּ יוֹצֵא בַיּוֹבֵל וַיִּיחַשְׁבוּ כְּמַטְלָטְלִין, וְעַבְדִּים, וְשִׁטְרוֹת דִּילִפְנֵי מַכְלָל וּפְרַט וְכֻלָּל שָׂאִין נִשְׁבָּעִים אֲלֵא עַל מַטְלָטְלִין שְׁגוּפָם מִמוֹן, לֹאִפּוֹקֵי קַרְקָעוֹת, וְעַבְדִּים שֶׁהוֹקְשׁוּ לְקַרְקַע, וְשִׁטְרוֹת שָׂאִין גּוֹפֵן מִמוֹן, וְהַקְדָּשׁוֹת דְּכַתִּיב 'רַעְהוּ' לְמַעַט

לכ"ע אין כאן דין גלגול כלל.

קפ"ו. והש"ך פסק דכיון דדין גלגול הוא מדאורייתא, לכן כמו שבשבועה דאורייתא אי אפשר להפך, ה"ה בהיסת שבא מכח גלגול, נחשב כשבועה דאורייתא שאי אפשר להפכו.

הקדש, וכן נכסי גוים שלא נקראים 'רעהו', לא שָׁנָא נתחייב מחמת מוֹדָה מקצת, לא שָׁנָא בּוֹפֵר כּפֹל וְעַד אֶחָד מִבְּחִישׁוֹ והתחייב שבועה להכחישו, לא שָׁנָא שְׂבוּעַת הַשּׁוֹמְרִים שנתחייב שבועה לאמת טענתו. וּמֵאִלּוּ אִם פִּשְׁעוּ בָהֶם וְנִאֲבְדוּ שאפילו שומר חייב בפשיעה, בדברים הנ"ל כשם שפטורים מלהישבע, פְּטוּרִים אף מְלֻשְׁלָם, לא שָׁנָא שׁוֹמֵר חָנָם אוֹ שׁוֹמֵר שְׂכָר וְשׁוֹאֵל דברים אלו נתמעטו אף מדין שומרים^פ. וְאִם הִתְנָה לְשֵׁלֶם, הִכֵּל לְפִי תִנְאוּ (מימוני פרק ב' משכירות). וְעַיֵן לְעֵיל סִימָן ס"ו סְעִיף מ' שנתבאר שם שתנאי מועיל לחייבו רק כשחייב עצמו בקניו. אֲכָל שְׂבוּעַת הַסֵּת כשטוענו ברי, או שבועת השותפין אף כשטוענו שמא, או שאר שבועת הנוטליו, נִשְׁבְּעִין אֲפִלּוּ עַל דְּבָרִים אֲלוֹ כִּי דברים אלו נתמעטו רק בשבועה דאורייתא, משא"כ כל שבועות דרבנן. וְכֵן עַל יְדֵי גִלְגּוּל נִשְׁבְּעִין עֲלֵיהֶן אִם נתחייב שבועה דאורייתא על מטלטליו, יכול לגלגל על קרקע ושטרות. וְהִקְדָּשׁוֹת שֶׁאֲמָרוּ שאין נשבע עליו ולא חייב בשמירתו, דוֹקָא הִקְדָּשׁ גְּבוּהָ, אֲכָל הִקְדָּשׁ לְעֵנִיִּים אוֹ לְבֵית הַכְּנֶסֶת אוֹ לְסֹפֵר תּוֹרָה וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה, נִשְׁבְּעִין עֲלֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁנִּשְׁבְּעִין עַל נְכֵסֵי הַדְּיוֹטָא דהקדשות אלו יש להם דין חולין. הַגֵּס: וַיֵּשׁ אֲוִמְרִים דְּתַלּוּשׁ וּלְבִסּוֹף חֲבָרוּ בְּקִרְקַע לֹאוּ בְּקִרְקַע דְּמִי (טור נסס עטור), וַיֵּשׁ חוֹלְקִין. וְלָזֶן אִם שָׁאֵל בֵּית, וְנִשְׁרַף אַע"פ ששואל חייב באונסין, מ"מ פְּטוּר מְלֻשְׁלָם כיון שלפי הדיעה השניה נחשב כקרקע ואין בה דין שמירה, ואי אפשר להוציא ממנו, דיכול לומר קים לי כדיעה זו^פ (מרדכי פרק הדינים ועין לקמן סימן ע"א).

ב מַעֲנֵי עֲנָבִים הָעוֹמְדִים לְבָצֵר וְתִבְוָאָה יְבִשָּׁה הָעוֹמְדֵת לְקָצֵר, וְהוֹדָה בְּמִקְצָתָן וְכִפֵּר בְּמִקְצָתָן, הֲרִי זֶה נִשְׁבַּע עֲלֵיהֶם בְּשֵׂאֵר הַמְטַלְטְלִים, וְהוּא שְׂאִינֵם צְרִיכִים יוֹתֵר לְקִרְקַע, משום שְׁכֹל הָעוֹמֵד לְבָצֵר הֲרִי הוּא כְּבָצוּר לְעֵינֵי בְּפִירָה וְהוֹדָאָה וּנִשְׁבַּע עֲלֵיהֶם שְׂבוּעַת מוֹדָה בְּמִקְצַת, לאפוקי לענין חיוב שמירה ושבועת השומרים נדחשב

קפו. ודעת הרמב"ם דבפשיעה חייב מדין מזיק, ולכן אע"ג שהתמעטו מדין שומרים אבל לא נתמעטו מחיוב מזיק, וחייב לשלם, וכן הכריע הש"ך. קפח. והש"ך כתב דכל המחלוקת הוא רק בכותל הבנוי, שבה נחלקו אם דינו כתלוש או כמחובר, אבל בית לכו"ע נחשב כמחובר.

קרקע^{קפ}. אָבֵל אִם הָיוּ צָרִיכִים לְקַרְקַע, הָרִי הֵם בְּקַרְקַע לְכָל דָּבָר. הגה: יש אומרים דמירי שתבעו המעות של ענבים שאין ענבים לפנינו ותובע מעות של כולן והודה במקצת, מ"מ כיון שהתביעה היתה שהפקיד בידו ענבים מחוברים, נחשב כתביעת קרקע, אע"ג שבשעת התביעה כבר נהפך לתביעת מעות, ובוה יש לחלק בין אם אין עומדות ליבצר דהוי קרקע, לעומדות ליבצר דהוי כמטלטלין, אָבֵל אִי תְּבַעו עֲנָבִים המחבורות, וטוען שהן שלו והודה במקצתן, אִפְלוּ עוֹמְדוֹת לְבָצֵר מִקְרִי הִילָף כיון שהן מונחים לפניו ברשותו (ר"ן סס). ויש חולקין וסבירא להו דאם תבעו מעות הענבים, בְּכָל עֲנָן מִקְרִי מִטְּלָטְלִין אע"פ שהתביעה נובעת מקרקע, מ"מ כיון שהתביעה כעת רק על מעות, ה"ז נחשב כתביעת מטלטלין, אִלָּא מִקְרִי שֶׁתְּבַעו הָעֲנָבִים שהפקיד בידו י' גפנים טעונות בפירות, וכופר שלא נתן לו אלא ה' ומודה במקצתן, ואומר שאותן ה' שמודה בהם בָּצֵר וְאֶכְלֶן, דְּלֹא הָרִי הִילָף דאע"פ שההודאה היא במטלטלין, כי מודה שחייב כעת מעות, מ"מ כיון שהכפירה היא בגפנים טעונות, נחשב כהודאה בתביעת קרקע (סס נשס הרשב"א) וְעֵין לְקִמְן סִימָן זֶה סְעִיף ו' שנחלקו בוה השו"ע והרמ"א בשם הרמב"ם והראב"ד.

יג אלול

ג מְעַנּו שְׁנֵי חֲדָשִׁים שְׂכַנְתָּ בְּחֻצְרֵי וְאַתָּה חַיֵּב לִי שְׂכָר שְׁנֵי חֲדָשִׁים, והוא אומר לא שְׂכַנְתִּי אִלָּא חֲדָשׁ אֶחָד, הָרִי זֶה מוֹדָה מְקַצֵּת, ולכן אִם הָיָה שְׂכָר הַחֲדָשׁ שְׂכַפְפָר בּו שְׁוֹה שְׁתֵּי כֶּסֶף דִּשְׁבֻעַת מוֹדָה במקצת היא רק כשכופר בשני כסף כדלעיל סימן פ"ח סעי' א', גִּשְׁבַּע, ואין זה נחשב כפירת קרקע, כיון שְׁאִין הַמְעַנָּה בְּגוֹף הַקְּרָקַע דהיא ודאי שייכת למשכיר, אִלָּא בְּשִׂכְרָה, שֶׁהוּא מִטְּלָטְלִין. הגה: והוא הדין אִם מכר לו קרקע, ואין ויכוח ביניהם על עצם המכירה רק תבעו דמי הקרקע שְׂמַכְר לו, והוא מוֹדָה לוּ בְּמִקְצַת דָּמִים, נחשב כְּתֵבַעו מְמוּן, הוֹאִיל וְאִינְן חֲלוּקִים פְּמָה קְרָקַע מְכָר לוּ, רַק עַל הַדָּמִים (המגיד פ"ה מהלכות טוען).

קפ. דעת הסמ"ע דנחשב כמטלטלין לכל דבר, והשו"ך הכריע כשיטת הראשונים שבכל מצב נחשבים קרקע לכל דבר, חוץ מלענין גביית בעל חוב ממנו דלא סמכא דעתו דיכול לתלושו ולהעלימו.

וְכֵן אִם תִּכְעַז דְּמֵי גִזְרֵי הַשְּׁטָרוֹת וְלֹא אֵת הַחֹב הַכְּתוּב בָּהֶם, הֵיךְ מְמוּן?^א
 (שם דין א' נכס רבנו האו').

ד' שְׁטֵר מְסֻרְתֵי לֵךְ לְשׁוּמְרוֹ וְעֵשְׂרָה דִּינָרִים הִיָּה לִּי בּוֹ רְאִיָּה, וְזוֹה
 אֹמֵר לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוֹלָם, אִו שְׁמַעֲנָן שְׂאֵבֵד, פְּטוֹר אִף
 מִשְׁבוּעַת הַסֵּת, שְׂאֵפְלוּ פֶשַׁע בּוֹ וְאֵבֵד, פְּטוֹר, כְּמוֹ שְׁנֵת־בְּאֵר שְׁאִין
 חִיּוֹב שְׁמִירָה עַל שְׁטָרוֹת, וְאִפִּי פֶשַׁע בָּהֶם פְּטוֹר־כָּא.^א

יד אלול

ה' מְעַנּוּ בָּלִים וְקַרְקָעוֹת, בֵּין שְׁהוּדָה בְּכָל הַבָּלִים וְכֹפֵר בְּכָל
 הַקַּרְקָעוֹת, בֵּין שְׁהוּדָה בְּכָל הַקַּרְקָעוֹת וְכֹפֵר בְּכָל הַבָּלִים, בֵּין
 שְׁהוּדָה בְּמִקְצַת הַקַּרְקָעוֹת וְכֹפֵר בְּכָל הַבָּלִים, פְּטוֹר מִשְׁבוּעַת
 הַתּוֹרָה כִּי צָרִיךְ שֶׁהוּן הַהוּדָאָה וְהוּן הַכַּפִּירָה יִהְיוּ מִמְטַלְטְלִין. אֲבָל אִם כֹּפֵר
 בְּכָל הַקַּרְקָעוֹת, וְהוּדָה בְּמִקְצַת הַבָּלִים וְכֹפֵר בְּמִקְצַתָּם, חַיִּב לְשַׁבַּע
 שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה עַל הַבָּלִים כִּיוֹן שֶׁכֹּפֵר מִקְצַת מִטַּלְטְלִין וְהוּדָה בְּמִקְצַת
 מִטַּלְטְלִין, וְכִיוֹן שֶׁכֹּבֵר נִתְחַיֵּב שְׁבוּעָה, מְגַלְגְּלִים עָלָיו שְׁבוּעָה גַם עַל
 הַקַּרְקָעוֹת. וְכֵן תְּרִין מְעַנּוּ בָּלִים וְעֵבֵדִים אִו בָּלִים וְשְׁטָרוֹת שְׁדִינָם
 כַּקַּרְקָעוֹת.

ו' הַחֹפֵר בְּשִׁדְדָה חֲבָרוֹ בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמְעָרוֹת (פִּירוֹט, צוֹר: עֵגוּל. שִׁיט:
 אֵרוֹן וְכֵל. וּמַעֲרָה: חֲפִירָה חֲמַת לֵארוֹן שְׁפִיָּה מִן הַגֹּד, לֹא לַמַּעֲלָה כְּצוֹר
 וְשִׁיט), וְהַפְּסִידָה גַרֵם נוֹק לְשִׁדְדָה, וְהָרִי הוּא חַיִּב לְשַׁלֵּם כִּיוֹן שֶׁהוּזִק בִּידֵיָּם,
 חַיִּיב אִף בַּקַּרְקַע, בֵּין שְׁמַעֲנָנוּ שְׁחָפֵר וְהוּא אֹמֵר לֹא חֲפֵרְתִּיכֶם,^א אִו

קצ. ומיירי שהפקיד בידו שטרות שאינם עומדים ליגבות, אבל אם היה יכול לגבות
 בהם רק עכשיו תובע דמי הנייר תלוי במחלוקת בסעיף ב'.

קצא. הסמ"ע והש"ך תמהו במשיב להד"ם מ"ט פטור, הא אין תובעו מחמת חיוב
 שמירה, אלא תובעו שטרו שנמצא ברשותו ושישבע היסת, וי"מ שכיון שאמר
 להד"ם אנו מפרשים דבריו שנאבד בפשיעה, ותלוי במחלוקת הראשונים הנ"ל
 אם חייב בשטרות בפשיעה כיון שלא טען בברי שעדיין ברשותו. והעיקר מסיק
 הש"ך דבטוען להד"ם אכן חייב שבועת היסת, כיון שהיא תביעה ממונית שיש
 בידו שטר ששווה כסף.

קצב. אה. יש להעיר דבאופן זה הוא כופר הכל ופטור משבועה דאורייתא אף
 במטלטלין, ומה החידוש שבקרקע אין נשבע. ואלו י"ל דהחידוש הוא שנשבע

שְׁמַעְנוּ שְׁחַפֵּר שְׁתֵּי מְעֻרוֹת וְהוּא אוֹמֵר לֹא חֲפַרְתִּי אֶלָּא אַחַת
 שהוּדָה בַּמִּקְצָת, אוֹ שֶׁהָיָה שָׁם עַד אֶחָד שְׁחַפֵּר, וְהוּא אוֹמֵר לֹא
 חֲפַרְתִּי כְּלוּם וּלְכַאוּרָה צָרִיךְ לְהִישָׁבַע לְהַכְחִישׁ אֶת הָעֵד, מ"מ פְּטוּר
 מִשְׁבֻּעָה דְאוֹרְיָתָא אַע"פ שִׁכְתָּה הַתְּבִיעָה הִיא עַל דְּמִים, מ"מ כִּיּוֹן
 שֶׁהִסְתַּעֲפָה מִכַּח קִרְקַע, נִחְשָׁב שְׁבֻעָה עַל קִרְקַע כְּדִלְעִיל סַעִי' ב', וְאִין נִשְׁבַּעִין
 עַל הַקִּרְקָעוֹת. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּוָקָא שְׁתִּבְעוּ לְמִלְאוֹת הַחֲפִירוֹת דְּבֵאוּפֹן
 זֶה נִחְשָׁב תְּבִיעַת קִרְקַע, אֲבָל אִם תִּבְכְּעוּ לְשִׁלְּם פְּחָתוֹ הָרִי זֶה פֶּשְׁעָר תְּבִיעוֹת
 מְמוּזָן וְכַבֵּר הוּבָא מִחֻלּוּקַת זֶו לְעִיל סַעִיף ב' (טוֹר צַטֵּס הַרְאָצ'7).

סימן צו

חֲרַשׁ שׁוֹמֵה וְקָמַן אִיזָה שְׁבֻעָה נִשְׁבַּעִים,

וְגַם אִשְׁתׁ אִישׁ

וְבו' סַעִיפִים

טו אלול

א אִין נִשְׁבַּעִין עַל טַעֲנַת חֲרַשׁ שׁוֹמֵה וְקָמַן דְּבִשְׁבֻעָה כְּתִיב כִּי יִתֵּן
 אִישׁ, וְדַרְשִׁינוּ וְלֹא קָטַן, וְחֲרַשׁ וְשׁוֹמֵה לְמַדִּים מִקָּטַן שְׁדוּמִים לוֹ שְׁאִין בְּהֵם
 דַּעַת, אֶחָד תִּבְּא בְּמַעֲנַת עֲצָמוֹ שֶׁהִקְטַן טוֹעֵן מִכַּח שֶׁהוּא תוֹבַעוּ, אוֹ
 בְּמַעֲנַת אֲבִיו שֶׁהִקְטַן תוֹבַעוּ מִכַּח אֲבִיו, וְהִיִּינוּ אִם הִנְתַּבַּע הוּדָה בַּמִּקְצָת עַל
 טַעֲנָתוֹ, פְּטוּר מִשְׁבֻּעָה לְפִי שְׁוָה הַמִּקְצָת שֶׁהוּדָה בּוֹ לְקָמַן אִינוֹ אֶלָּא
 בְּמִשְׁיַב אֲבָדָה כִּי בְּכָל מוּדָה בַּמִּקְצָת הַטַּעַם שְׁאִין מִיגוּ שִׁיכַל לְהִיּוֹת כּוֹפֵר הַכֵּל,
 כִּי אִין אָדָם מַעֲזֵי פְּנִי, מִשָּׂא"כ כֹּאן שֶׁלֹּא הֵבֵן הַלוּוֹה לוֹ, וְגַם שֶׁהוּא עִכְשֵׁיו קָטַן,
 וְלִכְּן אִין לוֹ פְּחַד לְהַעֲזִיז פְּנִי בּוֹ, וְכֵן עַל טַעֲנַת עֲצָמוֹ, אָדָם מַעֲזֵי בְּפִנֵי קָטַן עַל
 טַעֲנָתוֹ, וְלִכְּן כִּשְׁהוּדָה בַּמִּקְצָת פְּטוּר בְּמִיגוּ שֶׁהִיא כּוֹפֵר הַכֵּל. וְכֵן אִם כָּפַר
 בְּכָל, וְכֹא עַד אֶחָד וְהַעֲזִיר לְקָמַן, אִינוֹ נִשְׁבַּע שְׁבֻעַת עַד א', מִשּׁוּם

עכ"פ היסת ולא אמרינן כיון דהוי גם כופר הכל וגם קרקע שיהיה פטור אף מהיסת ודוק.

שְׁוֹה רק עַד אֶחָד וְאִין שָׁם תּוֹבֵעַ, שְׁתַּבְּיַעַת הַקָּטָן אֵינָה תְּבִיעָה גְּמוּרָה מִשֵּׁא"כ אִם יֵשׁ שְׁנֵי עֵדִים, חֵיב, דֵּא"צ בְּהֵם תּוֹבֵעַ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּצִרְיָה לְשִׁבְעַ עַל פִּי הָעֵד נִחָשׁב שֵׁישׁ כִּאֵן תּוֹבֵעַ עַל פִּי הָעֵד, כִּמוּ כָל תּוֹבֵעַ בְּשִׁמְאָה עַל פִּי טַעֲנַת הָעֵד, דְּחֵיב לְהִישָׁבַע, וְהַשּׁוֹ"ע ס"ל דְּתַבְּיַעַת קָטָן אֵינָה תְּבִיעָה כָּל דֵּהֲתַמְעֵטָה מִהַפְּסוּק (טוֹר וּמְרַדְכִי פֶרֶק הַדֵּינִים). נִמְצְאָתָה אוֹמְרָה, קָטָן שְׁאֹמֵר לְגִדּוֹל מְנָה לִי בְּיָדָהּ, אוֹ אֲבָא הִיא לֹא בְּיָדָהּ, וְהִלָּה אוֹמְרָה אִין לָךְ בְּיָדִי אֲלֵא חֲמֻשִׁים, אוֹ אִין לָךְ בְּיָדִי כְּלוּם וְעַד אֶחָד מְעִידוֹ שְׁיֵישׁ לוֹ, הֲרֵי זֶה פְּטוּר מִשְׁבֻּעַת הַתּוֹרָה כִּנ"ל דְּתַבְּיַעַת קָטָן אֵינָה מַחֲיִיבַת שְׁבֻעָה. אֲבָל אִם שְׁמַר לְקָטָן וְטוֹעֵן הַשּׁוֹמֵר שְׁאֲבָד, הֲרֵי זֶה נִשְׁבַּע שְׁבֻעַת הַשּׁוֹמְרִים אַע"פ שֶׁהַמִּפְקִיד הוּא קָטָן, לְפִי שְׁאִינוֹ נִשְׁבַּע מַחֲמַת טַעֲנָה כִּי גַם בְּגִדּוֹל הַמִּפְקִיד אִין נִשְׁבַּע מַחֲמַת טַעֲנָה, דְּהֲרֵי הוּא שִׁמְאָה, אֲלֵא הַתּוֹרָה חֵיבָה אוֹתוֹ לְהִישָׁבַע עַל טַעֲנָתוֹ שֶׁאֲבָד, וְא"כ מַה לִּי קָטָן מַה לִּי גִדּוֹל, וְמַה שֶׁכְּתוּב בַּפְּסוּק כִּי יֵתֵן אִישׁ, בֹּא לְמַעַט רַק בְּשִׁבְעָה שְׁבֹאָה מַחֲמַת טַעֲנָה וְדֹאֵי. הַגֵּס: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִין נִשְׁבַּעִין לֹא שְׁבֻעַת שׁוֹמְרִים שְׁהִיא שְׁבֻעַת הַתּוֹרָה דִּס"ל דֵּהֲפַסּוּק מִמַּעַט כָּל שְׁבֻעָה שְׁבֹאָה בַּעֲקֻבוֹת תְּבִיעַת קָטָן^{קכ"ב} (טוֹר זֶסֶס הַרְמַז'וֹן וְהַרְלָצ'שׁ וְהַרְלָצ'ד שֶׁס זַפ"ז מִשְׁכִּירוֹת זֶהֲשִׁגְמוֹ), אָף עַל פִּי שְׁתַּבְּעוּ בְּשִׁהוּא גִדּוֹל, רַק שְׁהַנְתִּינָה הִיתָה בְּשִׁהִיָּה קָטָן דְּכַתִּיב 'כִּי יֵתֵן אִישׁ', דְּצִרְיָה שֶׁהַנְתִּינָה תִּהְיֶה ע"י אִישׁ^{קכ"ג} (שֶׁס זֶהֲשִׁגְמוֹ הַרְלָצ'ד), וְכֵן נִרְאָה לִי עֲקָר. וְכֵן אִם הוֹרָה שְׁהִיא שְׁתַּתָּה לְקָטָן, אוֹ אֲפּוֹטְרוֹפּוֹס עָלָיו, יַעֲמִידוּ בֵּית דִּין אֲפּוֹטְרוֹפּוֹס לְקָטָן, וְיִשְׁבַּע הַשְּׁתַּתָּה, וְכִיּוֹצֵא בּוֹ אֲפִילוֹ עַל טַעֲנַת שְׁמָא דְּשִׁבְעַת שׁוֹתֵפִין וְאֲפּוֹטְרוֹפּוֹסִים נִשְׁבַּעִים גַּם בְּשִׁמְאָה^{קכ"ד}.

ב אָף עַל פִּי שְׁאִין נִשְׁבַּעִין עַל טַעֲנַת קָטָן שְׁבֻעַת הַתּוֹרָה דִּנְתַּמְעַט מ'אִישׁ, אֲבָל שְׁבֻעַת הַסֵּת שֶׁהוּא מְדַרְבְּנָן נִשְׁבַּעִין שְׁלֵא יִהְיֶה כָל אֶחָד נוֹטֵל מִמוֹנוֹ וְהוֹלֵךְ, וְאֲפִילוֹ הִיא קָטָן שְׁאִינוֹ חֲרִיף לְעֲגֹנֵי מִשְׁאָה וְיִמְתֵּן

קַצָּה. וּלְפִי"ז גַּם אִין חֵיבֵי תְּשׁוּמוֹת לְקָטָן, כִּיּוֹן שֶׁהַתּוֹרָה מֵיעֵטָה מְדִינֵי שׁוֹמְרִים כִּי יֵתֵן אִישׁ וְלֹא קָטָן.

קַצָּה. וְאִם הַהַפְּקָדָה הִיתָה ע"י אֲבִיו שֶׁהִיא גִדּוֹל וְהַתְּבִיעָה ע"י קָטָן, לְדַעַת הַסַּמ"ע אִין נִשְׁבַּע, וְלְדַעַת הַש"ךְ בְּאוֹפֵן כֹּזֵה כִּיּוֹן שֶׁהַנְתִּינָה בְּגִדּוֹלוֹת, חֵיב לְהִישָׁבַע. קַצָּה. וְאִם אִין עֵדִים שֶׁהִיא שׁוֹתֵף אוֹ אֲפּוֹטְרוֹפּוֹס, תְּלוּי בְּמַחְלֻקַת לְעִיל סִימָן צ"ג סוּעִיף ב', אִם אוֹמְרִים מִיגו לְפַטּוּר מִשְׁבֻּעָה.

היינו אפילו קודם עונת הפעוטות שתקנו חכמים שיש להם כח לישא וליתן, מ"מ נשבעין הַסֵּת עַל טַעֲנָתוֹ. נִמְצְאָתָ לְמַד שֶׁהַקָּטָן שָׁמַעַן עַל הַגְּדוֹל, בֵּין שְׁהוֹדָה מִקְצַת בֵּין שֶׁכָּפַר כֻּבֵּל, בֵּין שֶׁהָיָה שָׁם עַד בֵּין שֶׁלֹּא הָיָה שָׁם עַד, הָרִי זֶה נִשְׁבַּע הַסֵּת, וְאִינוּ יוֹבֵל לְחַפְדָּ עַל הַקָּטָן, אַע"פ שֶׁבְּכָל שְׁבוּעַת הַיִּסֵּת יִכּוֹל לְהַפְךָ עַל הַתּוֹבָע, כֹּאן אֵין מֵהַפְכִּין, לְפִי שֶׁאֵין מְשִׁבְעִין אֶת הַקָּטָן כֻּלָּל, וְאֶפְלוּ חֵרֶם סֵתָם אִינוּ מְקַבְּלִים, לְפִי שֶׁאִינוּ יוֹדְעִים עֲנֵשׁ הַשְּׁבוּעָה וְלֹא עוֹנֵשׁ הַחֵרֶם, מִמִּילָא זֶה לֹא אִמּוֹר לְהַשְׁפִּיעַ עֲלָיו. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין נִשְׁבְּעִין עַל טַעֲנָתוֹ, אֲלֵא אִם בֶּן הַגִּיעַ לְעוֹנֵת הַפְּעוּטוֹת שְׁכִיּוֹן שֶׁתִּקְנוּ שֶׁמִּקְחוּ מִקַּח וּמִמְכְּרוּ מִמְכָּר, יִכּוֹל אִף לְהַשְׁבִּיעַ הַיִּסֵּת, אֲבָל קוֹדֵם לְכֵן אִף אֵין מַחֲרִימִין עַל טַעֲנָתוֹ (טוֹר גֵּזֶס הַרְמַז'ן וְהַרַ"שׁ וְר"ן פֶּרֶק הַדֵּינִיס).

טז אלול

ג' י"ש מו' שְׁאוּמֵר, שְׁאָף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁבְּעִים שְׁבוּעַת הַסֵּת לְקָטָן, עַל הַשְּׁמָרוֹת אִם תִּבְעוּ מִסְרֵתֵי לַךְ ג' שְׁטֵרוֹת וּמוֹדָה שְׁקִיבֵל שְׁתֵּיִם, בְּדַגּוּל אֵין נִשְׁבַּע שְׁבוּעָה דְאוֹרִייתָא דְנִתְמַעְטוּ מִקְרָא, אֲבָל נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַיִּסֵּת, כֹּאן בְּתַבִּיעַת קָטָן אֵין נִשְׁבְּעִין לוֹ כֻּלָּל דְשְׁבוּעַת הַיִּסֵּת בְּשְׁטֵרוֹת תִּקְנָתָא, וְמָה שֶׁנִּשְׁבְּעִין לְקָטָן הוּא תִּקְנָה וְתִקְנָתָא לְתִקְנָתָא לֹא עֲבָדִין. קָטָן שָׁמַעַנּוּ וְתִבְעוּ הַגְּדוֹל, אִם טַעֲנֵנוּ בְּדָבָר שֵׁישׁ לוֹ הִנָּאָה לְקָטָן, בְּגוֹן עֶסֶק מִשְׁאָ וּמִתָּן, לְאַחַר שֶׁהִגִּיעַ לְעוֹנֵת הַפְּעוּטוֹת שֶׁתִּקְנוּ בּוֹ דֵּינֵי מִקַּח וּמִמְכָּר, וְהוֹדָה הַקָּטָן, נִפְרָעִים מִנְּכֶסֶיוֹ אַע"פ שֶׁתִּמִּיד אֵין מוֹדַקְקִין לְתַבִּיעָה נֹגַד קָטָן, הֵכָא אִם לֹא יַעֲשׂוּ כֵן אִף אַחַד לֹא יֵשׂא וְיִתֵּן עִמּוֹ, וְלֹא יוֹכֵל לְחַיּוֹת, וְאִם אֵין לוֹ מַהֲיֹכֵן לְשֵׁלֶם, יִמְתִּין עַד שֶׁהָיָה לוֹ, וְיֵשְׁלֵם. וְאִם כָּפַר הַקָּטָן, מִמְתִּינִים עַד שֶׁיִּגְדֵל וְיִשְׁבַּע הַסֵּת כִּי קָטָן לֹא נִשְׁבַּע וְכִמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסַעֲרֵף הַקּוֹדֵם. וְאִם טַעֲנֵנוּ בְּדָבָר שֶׁאֵין לְקָטָן הִנָּאָה, בְּגוֹן נִזְקִים וְחֻבְלוֹת, אִף עַל פִּי שֶׁמוֹדָה וְאִף עַל פִּי שֵׁישׁ לוֹ מִמָּה לְשֵׁלֶם, פְּטוֹר, וְאֶפְלוּ לְאַחַר שֶׁהִגְדִּיל כִּיּוֹן שֶׁקָטָן לֹא חַיִּיב עַל מָה שֶׁעָשָׂה בְּקִטְנוֹתוֹ (טוֹר סִימָן פ"ט ס"ד וְסִימָן ז"א ס"י). וְאִם הָיָה הַתּוֹבָע מֵהַנִּשְׁבְּעִים וְנוֹזְמֵלִים, בְּגוֹן הַשְּׂכִיר וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, כִּיּוֹן שֵׁישׁ הִנָּאָה לְקָטָן שֶׁיִּשְׁתַּכַּר לוֹ שְׂכִיר שִׁישְׁכִימוֹ לְהַיּוֹת פּוֹעֵלִים אַעֲלוּ, הָרִי זֶה נִשְׁבַּע וְנוֹזְמֵל מֵהַקָּטָן. אֲבָל חֲנוּנֵי כֶּשָׂאֵמֶר לוֹ לְתַת אוֹכֵל לְפּוֹעֲלָיו בְּשִׁכְרָם, וְטוֹעֵן שֶׁנִּתֵּן וְתוֹבַע תְּמוֹרָתָם, וְהַפּוֹעֲלִים

טוענים שלא נתן להם ותובעים ממנו שכרם, שתקנו **שְׁנֵשְׁבַע** החנווני על **פְּנִקְסוֹ** ונוטל, **אֵינּוּ נִשְׁבַּע וְנוֹמַל מִהַקְטָן, שְׂאִין לְקָטָן כְּזֶה הַנְּאִה, שְׁחָרִי הוּא חֵיב לְתַנּוּ גַם לְפִועֲלָיו** כיון שטוענים שלא קיבלו, והדין **שֶׁנִּשְׁבָּעִין וְנוֹמְלִין מִמֶּנּוּ, וְזֶה הַחֲנֻנִי הַפְּסִיד עַל עֲצָמוֹ שֶׁנִּתֵּן מִמּוֹנוֹ עַל פִּי הַקְטָן** והיה לו ליתן להם בפני עדים כדי שלא יוכלו להכחישו.

ד **אֵין קִנְיָן סוּדֵר שֶׁל קָטָן בְּלוֹם** דכתיב שלף 'איש' נעלו, ומה שתקנו מקח וממכר בקטן היינו בשאר קנינים. **לְפִיכָךְ, עֲדִים שָׂרְאוּ קִנְיָן שְׁלוֹ, לֹא יִכְתְּבוּ עָלָיו שְׂמֵר אַע"פ שְׁכַל קִנְיָן לְכַתִּיבָה עוֹמֵד, מ"מ קִנְיָן שֶׁל קִטָּן אֵינוֹ קִנְיָן.**

יו אלול

ה **הַחֲרָשׁ וְהַשּׂוֹמֵה** דלא תקנו בהם כח קנין כמו בקטן שהגיע לפעוטות, ולכן **אֵין נִזְקָקִין לְהֵם לְכָל מַעֲנָה, לֹא לְמַעֲנַתָּם עַל אַחֲרִים וְלֹא לְמַעֲנַת אַחֲרִים עֲלֵיהֶם, לֹא לְשְׁבוּעָה קְלָה, וְאֵין צָרִיךְ לִזְמַר שְׁבוּעָה חֲמוּדָה אוֹ תִשְׁלוּמִין, אֲבָל הַסּוּמָא, חֲרִי הוּא בְּבִרְיָא לְכָל דְּבָרַי בְּעֲנִינִים אֵלוֹ, וְנִשְׁבַּע כָּל מֵינֵי שְׁבוּעוֹת, וְנִשְׁבָּעִים עַל מַעֲנָתוֹ. וְיֵשׁ מִי שֶׁכְּתִיב, שְׂדֵינִי הַחֲרָשׁ בְּדִין הַקְטָן** שיכול להשיב, וחייב לשלם מנכסיו בדבר שיש לו בו הנאה, וס"ל דבחרש שיש בו קצת דיעה, תקנו בו מקח וממכר כמו בקטן, **אֲבָל הַשּׂוֹמֵה, אֶפְלוּ נִתְרַפָּא וְהוֹדָה, אֵינוֹ חֵיב לְשִׁלּוֹם, וְאֶפְלוּ אִם הִלְחִיחַ בְּעֲדִים, מִשּׁוּם שְׁכַל מִי שְׁמִלוּהוּ לְשׁוּטָה אֲבָדָה מִדַּעַת הוּא, וְאֵין צָרִיךְ לִזְמַר שְׂאִין מִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ לְכִשְׂוִתְרַפָּא. וְהַסְבָּרָא הָאֲחֵרוֹנָה נִרְאֶה לִי עָקֵר.**

ו **אֵשֶׁת אִישׁ שֶׁנִּתְחַיְבָה שְׁבוּעָה, מִשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ דַּאֲשֶׁה שׁוּוֹה לַאִישׁ לְכַל דִּינֵי מַמוֹנוֹתָא²². וְאִם מְסַרְבֵּת מִלְּשַׁבַּע, כּוֹפֵין אוֹתָהּ בְּמוֹ שְׁבוּפִין לְאִישׁ. הַגֵּס: וּמִזְמִינֵין אוֹתָהּ לְדִין אוֹ שׁוֹלְחִין אֶצְלָה, בְּדִרְךְ שִׁיתְבָּאֵר לְקָטָן סִימָן קכ"ד. וְאִם אֵין לָהּ לְשִׁלּוֹם, יִכְתְּבוּ לּוֹ לְתוֹבַע פֶּסֶק**

קצי. כתב הש"ך דמה שמשביעין אותה הוא רק באופן שיתכן שהיא תשלם כעת אפי' קצת, אבל אם ברור שאין לה מהיכן לשלם, לא משביעין אותה עד שיהיה לה מהיכן לשלם.

שחייבת לו, וירויח מהפסק שְׁתַּשְׁלֵם לְכַשְׁתַּתְּאֲלֵמֶן או לְכַשְׁתַּתְּגַרְשׁ (טור), אָבֵל אֵין בְּעֵלָה חֵיב לְשַׁלֵּם בְּשִׁבְלִיהָ, אָף עַל פִּי שְׁנוּשָׂאת וְנוֹתַת תּוֹף הַבַּיִת (מהרי"ק שרש קל"ז נשס מוהר"מ), וְדֹלָא כְּיֵשׁ חוֹלְקִין בְּזָה וּס"ל דאם נושאת ונותנת בבית בממון בעלה, ודאי הבעל חייב לשלם כל חוב שפוסקים על האשה, כיון שעשתה זו לטובתו, וכן עיקר ק"י [ש"ך] (מרדכי פרק החוזל ופ' הנשבעין). וְעֵינֵן בְּאֶבְן הָעֶזְרִי סִימָן צ"א סעיף ד', אם המלוה גובה מהבעל מנכסים שהכניסה לו בנדונייתה. וְאִם הִבְעֵל מוֹדָה שֶׁבָּאוּ הַכֶּלִים, שְׁתוּבְעִים אוֹתָהּ כַּעַת, לְרִשׁוֹתוֹ הֵינּוּ שְׁמוּדָה שֶׁהָיוּ פִּעַם בְּרִשׁוֹתוֹ, וְהָאִשָּׁה קִיבְלָה אוֹתָם בְּתוֹרַת פִּיקְדוֹן, רַק טוֹעֵן שְׁכַעַת אֵינָם בְּרִשׁוֹתוֹ, חֵיב לְשַׁבַּע שְׂאִינָן בְּרִשׁוֹתוֹ וְשָׁלָא שְׁלַח בְּהֵן יָד וְשָׁלָא פְּשַׁע בְּהֵן בְּמָה שְׁנַגְגְּבוּ (טור). וְשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין מְשַׁבְּעִין הָאִשָּׁה כְּשֶׁהִיא מְעַבְּרַת ק"ה, דְּהָא מוֹצִיאֵין אוֹתָהּ מִבַּיִת הַכְּנֶסֶת כְּשֶׁנוֹתְנִין חָרָם מַחֲמַת חֲשַׁשׁ סַנְהֵד שְׁלָא תִּסְתַּכֵּן בְּלִידָה ח' וְק"י (צ"ז סימן שפ"ה).

קצו. ועכשיו כל הנשים על סך מועט מחוייבים הבעלים לשלם עבורם אם היא חייבת בדין, משום תקנת השוק, ולפעמים בנשים אשת חיל אפילו סך גדול חייב הבעל לשלם כפי ראות עיני הדיין ומנהג המקום [ש"ך].

קצח. כתב התומים שזה רק בשבועת היסת שאין יורדין לנכסיו רק מנדין אותו, ובאשה מעוברת אין מנדין, אבל שבועה דאורייתא שמחוייבת מעיקר הדין, משביעין אותה.

קצט. מדברי הרמ"א משמע שבחרם מוציאין אותה מביהכנ"ס אפי' כשארין החרם מכוון עליה, והסמ"ע כתב דווקא כשהחרם מכוון עליה, אין מחרימין ואף לא בביהכנ"ס.

הלכות גביית מלוה

סימן צו

הללוות לעני ושלא לנוגשו, [ושלא לחבול כלי אוכל
נפש ואלמנה], והשבת העבומ, ודין הסידור
ובו ל' סעיפים

יח אלול

א מצות עשה להלוות לעניי ישראל שנאמר 'אם כסף תלוה את עמי את העני עמך', ו'אם' זה, אינו רשות אלא חובה, והיא מצוה גדולה יותר מהצדקה כי מצוה להלוות גם לעשיר, דכתיב 'את עמי', משא"כ צדקה נוהגת רק בעני. וקדומו עני קדם לעניים אחרים כי כתוב את העני עמך, מי שעמך דהיינו קרובך קודם לאחרים, ועני עיר קודמים לעני עיר אחרת דגם זה בכלל עמך. ואפלו עשיר שצריך להלוות ללוות, מצוה להלוותו לפי שעה כשצריך לו, אלא כשיש לפניו עני ועשיר, עני קודם, ולהתנותו אף בדברים וליעצו עצה תהוננת לו.

ב אסור לנגש את הלזה לפרע, בשיודע שאין לו דכתיב 'לא תהיה לו כנושה'. ואפלו להתראות לו, אסור, מפני שהוא נכלם בראותו למלוה ואין ידו משנת לפרע וגם זה בכלל האיסור לגרום לו שיתבייש מהמלוה בגלל ההלוואה.

יט אלול

ג אסור מדרבנן ללוה לקבש ממונ חברו ולומר לו 'לך ושוב ומחר אאתן, ויש איתו דכתיב (משלי ג, כח) אל תאמר לרעך לך ושוב ומחר אתן ויש אתך.

ד אסור ללוה לקחת הלוואה ולהוציאה שלא לצורך ולאבדה היינו שמוציאה שלא לצורך הענין שלוה עבורו, וכן מאבד את הכסף שאין תמורת הכסף קיים בעולם, ובאופן כזה כשמוציאה שלא לצורך גדול נחשב כמו

שמאבדה מהמלוה עד שלא ימצא המלוה ממה לקנות חובו, ואם עושה כן נקרא רשע. ובשעהמלוה מכיר את הלזה שהוא בעל מדה זו שכך הוא רגיל להתנהג, מוטב שלא ללוותו להלוותו ממה שילווהו ולא יפרע לו ויצטרך לנגשו אחר כך ויעבר בכל פעם משום לא תקיח לו בנשה' (שמות כב, כד).

ב אלול

ה אם בא המלוה לבית דין למשכן ללוה או לפרע ממנו, יש לבית דין לעשות לו דין היינו לקיים את דרישת המלוה, ולא יאמרו פלוני הלוה, הוא עני ואין לו, ופלוני התובע, הוא עשיר ואין צורך לו, אלא אין מרחמים בדין.

ו אסור למלוה למשכן את הלוה בעל כרחו, אפילו שלא בביתו, ולשליח ב"ד מותר למשכנו בעל כרחו בחוץ, אבל אף הוא אסור להיכנס לביתו למשכנו. אם בא למשכנו שלא בשעת הלואהו [דבשעת הלוואה לא שייך בעל כרחו, כי ההלוואה היא בתנאי זה, ונחשב שממשכנו מדעתו], לא ימשכנו הוא בעצמו, שאם משכנו הוא בעצמו עובר בלאו לא תבוא אל ביתו לעבוט עבוטו. ועני לעיל סימן ד'. אלא בית דין ישלחו לו שלוחם ולשליח ב"ד מותר למשכנו בעל כרחו, ואף שלוחם לא יכנס לביתו למשכנו, הגה: ואפלו אם בקש המלוה לכנס לבית הלזה ולכתב כל מה שקביתו כדי לדרוש מב"ד שיגבוהו ממנו לצורך פירעון החוב, אין בית דין נזקקין להתיר לו לכנס לביתו כלל דכתיב 'בחוץ תעמוד', משמע שכל כניסה לצורך העבוט, אף אם לא עומד לקחתו, אסורה (נימ יוסף סימן ל"ט נסס הרשב"א), אלא רק אם השליח ב"ד ימצא לו דבר בחוץ, יקחנו. ויש זכות והיתר לשליח בית דין לקח המשכון מיד הלזה, ברזע ויכול להכותו כשמתנגד מיישכון, ונותנו למלוה. ואפלו בחוץ שמתר לשליח ב"ד למשכנו בעל כרחו, מ"מ לא ימשכנו שלא בשעת הלואה דבר שעושים בו אכל נפש [אבל בשעת הלוואה שנותן לו מדעתו, כיון שעושה זאת ברצונו הוי כמכירה], כמו רחים ורכב של יד שהם מטמלים דכתיב 'לא יחבול רחיים ורכב כי נפש הוא חובל', ודרשו דה"ה כל כלי אוכל נפש. אבל בתי רחים של מים שטוחנים בהם ע"י זרימת מי

נהר הרי הם בקרקע, ולא שיך פה בקרקע משפון כי לא שיך ליתנו לרשות המלוה, אלא רק לצורך גובינא בשאר קרקעות, שאין בית דין ממשפונין לקח קרקע למשפון אלא רק לצורך גביית החוב, וה"ה בריחיים של מים, ולכן אין איסור של מישכון כלי אוכל נפש כשהוא נועל לו את הריחיים האלו. ומכל מקום, אם המלוה עצמו נכנס לבית הרחיים ונטל רחיים העליונה או הפרול והסוכב והגלגלים, כיון שהפרידו מהקרקע, כבר נעשו ממלמלים, ויש להם דין כלי אכל נפש ועובר עליהם איסור של מישכון כלי אוכל נפש ומחזיר אותם בשעת מלאכה דבכלי הצריך לו יש חיוב החזיר לו כשצריך לו וכדלהלן סעיף ט"ז, ודין זה לא שיך בקרקע דלא נוטלו לשם משכון, אבל כשתלשו מן הקרקע, נעשה מטלטלין וחיוב להשיבו כשצריך לו אפי' כשנטלו באיסור.

כא אלול

ז אם ראו בית דין שהלוה תולש רחיים התפתנה וכיוצא בה, ממקום חבורה, להכריח מפעל חוב שלא יהיה למלוה מהיכן לגבות, וכן אם הוא הלוה עוקר נטיעות וסותר גבן הכתים להכריח מפעל חוב, בית דין מנבין לו מהם לשעתו אע"פ שעדיין לא הגיע זמן הפירעון, דבמקום הפסד, גובין אף קודם זמנו.

ח כלים שעושים בהם אכל נפש שאמרו, הינו שעושים בו אכל נפש ממש, כגון הרחיים והערכות ויורות שמכשלים בהם, וסבין של שחיטה, וכיוצא בהם, ואם עבר וחבל משכנו, מחזיר על פרחו בזמן צריך למלאכתו, אבל כשמסיים צריך להחזירו למלוה. הגה: אכל שאר כלי אמנות, כגון זוג מספריים של ספרים ופרות החורשות או מחרישה, מתר למשכנם אע"פ שמרויח כסף ע"ז, ומהם קונה אוכל, לא נחשב כלי אוכל נפש, לאפוקי מהשיטות הסוברות שגם זה נקרא כלי אוכל נפש (טור נ"ט ור"ל ט"ז).

ר. והחכמת שלמה מפרש כפשוטו שמחזיר לגמרי, כיון שעבר על שני לאווין שחבל בעצמו ולא ע"י שליח ב"ד או שחבל כלי אוכל נפש, והפסוק שאומר שמהני מעשיו מיירי שעבר רק על לאו אחד.

כב אלול

ט לקמן סעיף ט"ז יתבאר שאם משכן עני כלי הצריך למלאכתו, חייב להחזיר לו לצורך שימוש, אבל אם יש לו כמה כלים כאלו, א"צ להחזיר לו, אבל לענין האיסור למשכן כלי אוכל נפש, אפילו היו לו חמשה רתים, אינו רשאי למשכן אפלו אחת מהן. ואם אינו עושה מלאכה אלא באחת מהן, מתר למשכן השאר כי אינם נחשבים כלי אוכל נפש.

י חבל בלים הרבה של אכל נפש, חייב על כל בלי ובלי. ואפלו שני בלים המחרים יחד לעשות בהם מלאכה אחת, כמו המספרים שגוזזים בהם ירק, [הרי] זה עובר בשני לאוין מדכתיב 'לא יחבול ריחיים ורכב', שזה החלק העליון והתחתון של הריחיים, ומדפירטם, ש"מ שעובר על כל אחד בנפרד.

כג אלול

יא אכל נפש, מתר למשכנו, ובלבד שישאיר לו השעור שמשדרין לו דרך כלי אוכל נפש שמכין ממנו מזון כל הזמן, אסרה התורה למשכנו, משא"כ מזון שעשוי לאכילה ולא נשאר ממנו, לכן אם השאיר לו כדי ל' יום, שוב אין איסור למשכנם.

יב בכלי אוכל נפש או שאר דברים הצריכים לו אם הוא בעצמו משכנו ולא נתן לו מעצמו וכדלהלן, חייב להחזיר לו כשצריך לו, ואח"כ מחזיר למלוה את המשכון, דמ"מ הועיל מישכנו, אלא אם בן הממשכן גובר הקדש או גובר עניים אם התחייב להקדש או לעניים ולא קיים התחייבותו, מותר לגובר ההקדש או לגבאי הצדקה למשכנו ואין צריך להחזיר לו אפי' כשצריך לו למלאכתו, דכתיב על מי שנוהר להחזיר את המשכון כשצריך לו, 'ולך תהיה צדקה', יצא הקדש וצדקה שהוא עצמו צדקה. הגם: והיגו דוקא כלי אכל נפש, [דהוי] כמו השליח בית דין שנאמר בפסוק דאף כששליח ב"ד משכנו ברשות, צריך להחזיר לו כשצריך למלאכתו. אבל אם משכנו המלוה שאר דברים שאין צריך להם, אף על גב דעובר בלאו כמו שנתבאר לעיל סעיף א' דאסור למלוה בעצמו למשכנו בעל כרחו, מקל מקום כשעבר ועשה מה שעשה עשוי ואין צריך להחזיר לו עד שישלם לו (צ"ת יוסף נ"ס הרשב"א).

כד אלול

יג אם הלוה מדעתו מסר למלוה או לשליח בית דין בלי ששעושיין
בָּהֶן אֶכֶל נֶפֶשׁ, מִתֵּר לְקַחְתָּם דֵּהאִסוּר רק כשלוקח בעל כרחו.

יד בפסוק נאמר 'לא תחבול בגד אלמנה', דהיינו שיש איסור מיוחד שלא
למשכן כלים של אלמנה. אֲלֻמְנָה, בֵּין שֶׁהיא עֲנִיָּה בֵּין שֶׁהיא
עֲשִׂירָה, אִין מְשֻׁבְּנִין אוֹתָהּ שְׁלֵא בְּשַׁעַת הַלְוָאָה כִּיוֹן שֶׁהיא חלשה
ואין לה בעל שיעזור להר"י, וְאִפְלוּ שְׁלִיחַ בֵּית דִּין אִסוּר לוֹ לִמשכנה,
דֵּהפִסּוּק בא לומר שמי שמוותר לו למשכן אדם רגיל, דהיינו שליח ב"ד, אסור
לו באלמנה. וְאִם עֵבֶר וְחֶבֶל בְּגַד אֲלֻמְנָה, מִחֲזִירִין מִמֶּנּוּ בְּעַל פְּרָחוֹ
כשצריכה לו, ואסור לו להחזיק במשכון בתורת גבייה, וְלִכֵּן אִם תּוֹרָה,
תְּשַׁלֵּם, וְאִם תִּכְפֹּר, תִּשְׁבַּע. אֲבָד הַמְשָׁבּוֹן אוֹ נִשְׁרָף, קִדְּם שְׁיַחֲזִיר,
לוֹקָה עַל הֵלֵאוּ שֶׁעֵבֶר, אֲבָל כֹּל זְמַן שֶׁהִכְלִי קִיִּים, אִינוּ לוֹקָה, דְּנִיתַק לַעֲשֵׂה
שִׁיכּוֹל וְצָרִיךְ לְהַחֲזִירוֹ כְּשֶׁצָּרִיךְ לוֹ, אֲבָל כְּשֶׁהִתְבַּטְּלָה אִפְשָׁרוֹת הַהַחֲזָרָה, שׁוֹב אִינוּ
נִיתַק לַעֲשֵׂה וְלוֹקָה עַל הֵלֵאוּ. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים שְׁאִסוּר לְמְשָׁבְנֵהוּ הוּא
בְּעֲצָמוֹ אִפִּילוֹ חוץ לְבֵיתוֹ, וְכִמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּסַעֲיָא א', וְשְׁאִסוּר לְכַנֵּס לְבֵיתוֹ
לְמְשָׁבְנֵהוּ אִפְלוּ שְׁלִיחַ בֵּית דִּין כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּסַעֲיָא א', דוּקָא לִמשכן
לְלוֹה, אֲכָל לְעָרֵב, מִתֵּר לְמְשָׁבּוֹן בְּזוֹעַ שְׁלֵא עַל פִּי בֵּית דִּין, וְלְכַנֵּס
לְבֵיתוֹ לְמַלְּ הַמְשָׁבּוֹן דְּכֵתִיב לֹא תִבּוֹא אֶל 'בֵּיתוֹ', דְּהֵינּוּ שֶׁל הַלוֹה, וְיִישׁ
אוֹמְרִים מִכָּל מְקוֹם לְעֲנִין שְׁלֵא לְמְשָׁבּוֹן כְּלִי אֶכֶל נֶפֶשׁ אִין חֵלוֹק בֵּין עָרֵב
לְלוֹה כִּי אִסוּר זֶה הוּא לֹא בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ, וְשֵׁם לֹא נִאֲמַר מִיעוּט זֶה שׁוֹה רק
עַל הַלוֹה וְלֹא עַל הָעָרֵב, וְה"ה לְעֲנִין לְחִבּוֹל בְּגַד אֲלֻמְנָה (טוֹר צִטָּט סֵרַמ"ס),
אֲלֵא אִם בֵּין הוּא עָרֵב קְבָלָן שִׁיכּוֹל לְתוֹבְעוֹ בְּלִי שֶׁתִּבְעַע אֶת הַלוֹה תְּחִילָה,
שְׁאֵז דִּינֵהוּ כְּלוֹזָה וְגַם עֲלֵיו יֵשׁ אִסוּר זֶה. וְכֵן מִי שִׁישׁ לוֹ שְׁכָר אֲצֵל
חִבְרוֹ שֶׁחַיִּיב לוֹ חוֹב שְׁכִירוֹת, בֵּין שְׁכָר עֲצָמוֹ שְׁכָר פּוֹעַל בֵּין שְׁכָר
בְּהִמְתּוֹ אוֹ בְּלוֹי אוֹ שְׁכָר בֵּיתוֹ, מִתֵּר לְמְשָׁבְנֵהוּ שְׁלֵא עַל פִּי בֵּית
דִּין, וְלְכַנֵּס לְבֵיתוֹ לְמְשָׁבְנֵהוּ דֵּהאִסוּר רק עַל חוֹב שֶׁל הַלוֹוָאָה, וְאִם זָקָה

רא. לפי הש"ך רק אלמנה אסור לחובלה, אבל גרושה וכדו' מותר. ולדעת הסמ"ע
גם גרושה אסור, ולדעת הט"ז אסור למשכן אף פנויה.

עליו השָׁכַר בְּהִלּוּאָה שכתב לו שטר על חובו, אָסוּר כי ע"י הזקיפה נחשב כחוב חדש של הלוואה.

כה אלול

מזו יש מי שאומר, שאין שלית בית דין אסור לפנֵם לביתו למשכנו, אלא כמשכנו להיות בטוח ממעותיו, ולא הגיע זמן הפָּרְעוֹן ולכן לא ממשכנו לשם גביית החוב, או אפי' הגיע הזמן, אבל לא ממשכן לגביית החוב, אלא רק כדי להיות בטוח שיפרע לו, בזה נאמרו איסורים הנ"ל. אָבֵל בְּשֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַפָּרְעוֹן וְכֵן לְגִבּוֹת חוֹבוֹ, וְזֶה אֵינוֹ רוֹצֵה לְפָרְעוֹ כִּי אֹמֵר שֶׁאֵין לוֹ, וְהוּא בְּחֻקָּה שֵׁשׁ לוֹ מִטְּלָטְלוֹן וּמִבְּרִיחָם, לִכְן שְׁלִיחַ בֵּית דִּין נִכְנָס לְבֵיתוֹ לְמִשְׁכְּנוֹ, וְיִפְרַע לָזֶה חוֹבוֹ, וְהִטְעַם שְׂבֹאוֹפֵן זֶה מוֹתֵר לְמִשְׁכְּנוֹ, שֶׁפָּרִיעַת בְּעַל חוֹב מְצוּחֵי, וּמִכֵּין אוֹתוֹ עַד שֶׁתִּצָּא נִפְשׁוֹ בְּדֵי לְקַנְיָה וְעַד שֶׁאֵתָה כּוֹפְהוּ בּוֹפּוֹ, כִּפְהוּ בַּמּוּנּוֹ. אָבֵל אֵין בּוֹפִין אוֹתוֹ לְהַשְׁכִּיר עֲצָמוֹ וְלֹא לַעֲשׂוֹת שׂוֹם מְלֵאכָה בְּדֵי לְפָרַע דַּכְּתִיב 'כִּי לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים' וְלֹא עֲבָדִים לְעֲבָדִים. וְאֶפְלוֹ הִתְנַהַּ עַל עֲצָמוֹ שֶׁיִּתְפַּשׂ הַמְּלוֹחַ אֶת גּוֹפּוֹ, וְכֹתֵב לוֹ זֶה בְּשֵׁטֶר, אֵינוֹ מוֹעִיל כִּי הוּא מִתְנַהַּ עַל מַה שֶׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה, שֶׁלֹּא יִשְׁעַבֵּד גּוֹפוֹ לְאַחֵרִים, וְאֵינוֹ יָכוֹל לֹא לְאָסְרוֹ בְּמֵאסֵר כְּדֵי שֶׁיַּעֲבֹד וְיִשְׁלַם לוֹ וְלֹא לְהַשְׁתַּעֲבֵד בּוֹ. הַגֵּה: וְדוֹקָא שֶׁאֵין לוֹ לְשַׁלֵּם בּוֹה אֵי אִפְשֵׁר לְכַפּוֹתוֹ לְעֲבֹד כְּדֵי לְשַׁלֵּם. אָבֵל אִם יֵשׁ לוֹ, וְאֵינוֹ רוֹצֵה לְשַׁלֵּם, בֵּית דִּין חוֹבְשִׁין אוֹתוֹ וּמִכֵּין אוֹתוֹ עַד שֶׁתִּצָּא נִפְשׁוֹ וְכּוֹפִין אוֹתוֹ לְשַׁלֵּם כִּי כּוֹפִין עַל הַמַּצּוּת (ד"ע זַלְגָדָה פֶּרֶק כֵּל כַּתְּנֵי וְרִצ"ט סִימָן טפ"ד וְכמ"ט טוֹר). וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֶפְלוֹ אִם אֵין לוֹ לְשַׁלֵּם וְאֵינוֹ חַיִּיב לְהַשְׁכִּיר עֲצָמוֹ כְּדֵי לְשַׁלֵּם, מ"מ אִם נִשְׁבַּע לְהִיּוֹת חָבוּשׁ עַד שֶׁיִּשְׁלַם, צָרִיךְ לְקַנֵּס שְׂבוּעָתוֹ (רִצ"ט סִימָן טפ"ד). וְעַזְן לְקַמֵּן סוֹף הַסִּימָן לַעֲנִין שְׂבוּעָה שֶׁלֹּא יִסְדְּרוּ לוֹ כְּדִין סִדוֹר.

מזו אָחַד הַמְּשַׁבֵּן אֶת חֲבֵרוֹ כְּדִין בְּבֵית דִּין ע"י שְׁלִיחַ ב"ד, וְאָחַד שֶׁמְשַׁבֵּן בְּדוֹדוֹ בְּזוֹרֵעַ בְּאִיסוּר אוֹ מְדַעַת הַלּוּחַ, אִם אֵישׁ עָנִי

רב. לפי רש"י לומדים מהין צדק', ודרשו חז"ל שיהיה הן שלך צדק, וכיון שהבטיח לשלם, מצוה עליו לשלם. ולדעת הרמב"ן לומדים מהפסוק 'והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט', שיש מצוה לפרוע חוב.

הוא ומשכנו דבר שהוא צריך לו לשימוש, שאין לו אחר כמוהו, הרי זה מצוה להחזיר לו העבוט בעת שהוא צריך לו. ולכן מחזיר לו את הכר בלידה כדי לישן עליו ובבוקר מחזירו למלוה, ואת המחרשה ביום כדי לעשות מלאכתו ובערב מחזירו למלוה. אם בן, מה מועיל לו המשכון אם ממילא כל יום הוא תחת יד הלוה, מועיל לו כדי שלא ישמיט החוב בשביעית דלולא המשכון החוב יישמט, וכעת נחשב שיש לו משכון ובאופן זה אין החוב נשמט, ומועיל נמי שלא יעשה ממלמלים אצל בניו אלא יפרע מהמשכון אחר שמת הלוח כשמת הלוה, אין גובים את חובותיו ממשלטין אלא רק מקרקעות, אבל אם יש משכון אצל המלוה, גובה ממנו¹. כמה דברים אמורים שחייב להחזיר לו משכנו כשצריך לו, כשמשכנו שלא בשעת הלוואתו. אבל אם משכנו בשעת הלוואתו, אינו חייב להחזיר לו שהפסוק מחייב להחזיר רק שלא בשעת הלוואתו, אע"פ שבאופן זה בע"ח קונה משכון. הגה: מצות השבת העבוט הוא מצות עשה שמתן שקרה פתיב בצדה דכתיב 'וברכך, ולך תהיה צדקה לפני ה' אלקיך', ולכן אין בית דין של מטה מחייבין לכף עליה כיון ששכרה מוזכר בתורה, זה עצמו יגרום לקיום המצוה, אבל אם רוצים לכף, הרשות בידם (משנזכר הרמב"ן סימן פ"ח) [ועין ביו"ד דעה ריש סימן ר"מ סעיף א', דאין כופין על מצוות כיבוד אב מטעם זה].

בו אלול

יו שלית בית דין שפא למשכנו, לא ימשכן דברים שאי אפשר לתן אותם משכון שאין יכול לחיות זולתם², כגון בגד ששעליו וכלי שאוכל בו וכיוצא באלו, ומנית מטה לישב עליה שהיה דרכם לאכול ע"ג מיטה נפרדת מהמיטה שהיה ישן עליה ומטה ומצע הראויים לו לישן

רג. ואפילו אחר תקנת הגאונים לקמן סימן ק"ז שגובים אף ממשלטלי דיתמי, עדיין יש נפ"מ במשכון, שאם המלוה רוצה לגבות מהמשכון, והיתומים רוצים לפרוע במעות או בממשלטין אחרים, יוכל המלוה לגבות מהמשכון, כיון שזה זכותו מדינא דגמ', משא"כ שאר משלטין שאין גובה אלא מכח התקנה.
 רד. לדעת הרמב"ם רק מה שכתוב כאן אסור למשכנו, אבל דעת הרמב"ן דכל מה שמאירין כשמסדרין לבעל חוב וכדלקמן סעיף כ"ג, גם כאן אסור למשכנו, והשו"ע ס"ל כהרמב"ם.

עליהם, ואם היה עני שאין לו מצע, היה מניח לו מטה ומפין לישן עליו. וכל הנמצא בידו חוץ מאלו, יש לו למשכנו אפילו כר או מחרישה, כי יכול לחיות במשך הזמן בלעדם, רק ויחזיר לו כלי היום ביום וכלי הלילה בלילה, וכן מחזיר לו כלי אמנות ביום.

יח אם היו לו שני בלים אחד שמשמש בו ביום ואחד בלילה, כגון מחרישה וכו', נוטל אחד היינו ביום נוטל את הכר ומחזיר אחד את המחרישה, ובערב עושה להיפך. עד מתי הוא תיב לתחזיר ולקח, עד לעולם ואין יכול להגבותו בחובו, אא"כ באופן שיתבאר לקמן בסעיף כ"ב. ואם היה המשכון מדברים שאינו צריך להם לשימוש צריך להחזירו כל יום, ואין מניחים אותם ללנה לגמרי כמו מיטה וכדו', מ"מ אין מוכרו מיד, אלא חרי זה מניחו אצלו עד שלשים יום, ומשלשים יום ואילף מוכרו בבית דין לשם גבייה.

כו אלול

יח אם מת הלזה אחר שהשיב לו המשכון, אע"פ שאין גובין חוב ממטלטלי של יתומים, כאן שזממו ולקחו מעל פניו ואינו מחזיר כיון שכבר קנה את המשכון בחיי הלוה וכדלעיל סעיף ט"ז.

כ אפלו הוא עשיר הרבה בקרקעות, ואין לו מטלטלים אלא אלו שמשכון, צריך לתחזירם לו. אבל אם יש לו מטלטלים אחרים, שאין צריך לאלו שיש לו עוד מחרישות או עוד כרים, אין צריך לתחזיר לו.

כח אלול

כא פשמחזיר המשכון, צריך לתחזיר לו בעדים ולהתרות בו אל תחזירוהו לי אלא בפני עדים. הגם: שאם לא כן היה נאמן לומר החזרתי, או פרעתי, במגו דהחזרתי^י (טור נ"ט כ"י ברלנוני), ובבלבד שלא יהיה תוף זמנו דבתוך זמנו אין נאמן לומר פרעתי, דאין אדם פורע

רה. אבל בלי המיגו לא היה נאמן לומר פרעתי, כיון שהמלוה כבר היה מוחזק במשכון.

תוך זמנו, ולא מהני לומר פרעתי במיגו דהחזרתי, דהוי מיגו נגד חזקה"י (צ"ט) יוסף צ"ט התרומות), כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר לְעֵיל סִימָן ע"ח.

כב משכון שצריך להחזירו אינו יכול לְמַכְרוֹ לְעוֹלָם, בֵּינָן שֶׁלְקָחוּ בְּתוֹרַת מִשְׁבוֹן וּנְתַחִיב לְהַחזירו לעולם, אִם לֹא שִׁיחֲזִירָנוּ לוֹ עַל מְנַת שְׂלָא לְחֹזֵר לְקַחְתּוֹ בְּתוֹרַת מִשְׁבוֹן, דהיינו וּמְחִיר לוֹ הַכֶּר אֶפְלוּ בְיוֹם, וּמְחַרְשָׁה אֶפְלוּ בְלֵילָה שאין זה זמן החזרתם, ומראה בזה שמשלק ממנו זכות המשכון, וְכֹא לְבֵית דִּין וּמִנְגִין לוֹ חוֹבוֹ מִמְטַלְטֵלִין אלו.

כט אלו

כג כְּשִׁיגִיעַ זְמַן הַפְּרָעוֹן וְכֹא לְגִבּוֹת חוֹבוֹ (טור), מְסַדְרִין לְבַעַל חוֹב הַטּוֹר ס"ל דדין סידור הוא רק כשבא לגבות חובו ולא כשבא ליקח בתורת משכון. בַּיֵּצֵד הוא דין הסידור, אוֹמְרִים לְלוֹחַ הַבָּא כָּל הַמְטַלְטֵלִים שְׂוִישׁ לָהּ, וְלֹא תִנִּיחַ אֶפְלוּ מִחַטָּ אַחַת, וְאֶפְלוּ כָּלִי אֶכֶל נֶפֶשׁ (נמוקי יוסף סוף פרק המקנל) דבדין סידור אין בו כללי החזרת המשכון, שמחזירים מחרישה וכו' וכלי אוכל נפש, אלא רק מה שיתבאר להלן, וְנוֹתְנִין לוֹ מִהַבֵּל אם יש לו מזונות משאירים לו מהם, ואם לא משאירים לו ממון לקנות מזון, בשיעור מְזוֹן שְׁלִשִׁים יוֹם כְּבִינוּנֵי שְׂפָעִיר, אִף עַל פִּי שְׂאֵבֵל תְּחַלֵּה כְּעִנֵּי דעד כעת הסכים להצמצם כדי להשאיר לבני ביתו, אבל בסידור שממילא לא משאירים כלום לבני ביתו, יכול לטעון שרוצה לאכול כאדם בינוני. וה"ה להיפך אם היה אוכל עד כעת כעשיר, נותנים לו רק כבינוני (נמוקי יוסף פרק ה"ג), וְכִסּוֹת שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֲדָשׁ, וְלֹא רק שלא נותנים לו מעות בשיעור שְׁלִשְׁבַּשׁ בְּגָדֵי מְשִׁי אוֹ מְצַנְפַת זְהוּבָה, אֶלְאִי אִף אם יש לו בגדים כאלו, מְעַבְרִים אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ וְנוֹתְנִים לוֹ כִּסּוֹת הָרְאוּיָה לוֹ לפי מעלתו לְשָׁנִים עֶשְׂרֵי חֲדָשׁ, וּמִטָּה לְיֹשֵׁב עָלֶיהָ בּוֹמֵן אֲכִילָתוֹ, וּמִטָּה וּמִצַּע וּשְׂאֵר צָרְכֵי הַמִּטָּה כְּרִים וְכִסְתוֹת וְסִדְיָן, אִף שאין חובה להחזירם בדין משכון (טור) הָרְאוּיִים לוֹ לְיִשָּׁן עָלֵיהֶם, וְאִם תִּהְיֶה עֲנֵי שאין דרכו במצע, נותנים

רו. הגמ' מסתפקת אם נאמן לומר פרעתי בתוך זמנו במיגו, וכיון דלא איפשיטא מהני מיגו, מ"מ הני מילי כשהוא מוחזק, אבל הכא שזכה במשכון, נחשב המלוה למוחזק, ולא מהני מיגו נגד הך חזקה.

לו מטה ומפץ לישן עליו, ואין נותנין כלום באלו אלא רק לו, ולא לאשתו ובניו, אף על פי שהם קטנים שהוא חיב במזונותיהם, ונותנים לו סגדלו ותפיליו. הנה אמן, נותנים לו שני כלי אמנות מכל מין ומין, כגון שהיה תרש נותנין לו שני מעצדין (פירש"י דולדייר (בלע"ז) קטנה ומחליק זה את הנמרים), ושתי מגרות שמנסר בהם את העצים. הנה לו מין אחד כגון מעצדין מרבה שניים או יותר ומין אחד כגון מגרות מועט רק אחד, נותנין לו שנים מן המרבה, וכל מה שיש לו מהמועט, ואין לוקחים לו בלים מדמי המרבה להשלים לו למועט, אלא מקבל רק מה שיש לו. הנה אפר (פירוש, מורש) או חמר, אין נותנין לו לא צמדו השוורים שחורש בהם ולא חמורו. וכן אם היה ספן, אין נותנין לו ספינתו. אף על פי שאין לו מזונות אלא מאלו, כי אין אלו נחשבים לבלים היינו לכלי אומנות, שיש דין להשאיר לו שניים מהם, אלא הם נחשבים לנכסים, וימכרו עם שאר המטלטלים בבית דין, וינתנו לבעל חובו. ואפלו אם הוא תלמיד חכם ותורתו אמנותו, אין מניחים לו ספריו, ואפלו ספר תורה, לפי שהם בשאר נכסים שבעל חוב גובה מהם אבל תפילין משאירים לו שהוא מצוה שבגופו. והוא הדין למקומות בית הכנסת, שהם בכלל נכסים וה"ה שמוציאין אותו מביתו, ובעל חוב גובה מהם חובו.

כד אין צריך לומר שלא תטל אשתו ממזונותיה לצורך מזונותיה להכבא, אלא אפלו כבר תפסה מנכסי בעלה, כגון שהחלה למדינת הים ותפסה מנכסיו כדי שתזון מהם, אם בא המלוה לגבות חובו מוציאין מידה מה שתפסה ונותנים למלוה, שאין לאשה מזונות, לא ממקרקעי ולא ממטלטלי, עד שיפרע המלוה, אפלו היתה קודמת שנישאת קודם ההלוואה, ונתחייב לה לפניו, משום שאין הבעל חייב לזונה אא"כ יש לו, וגם כשאין לו חייב מדרבנן כמו שכתב בכתובה ואנא אפלה וכו', משא"כ למלוה מחוייב מן התורה בכל אופן, לכן המלוה קודם. ואפלו חלה בעלה למדינת הים ולוזה בשטר ואכלה, אף על פי שקדמה הלואה ממזונותיה בשטר להלואתו של בעל השטר, אין הלואה המזונות נגבית עד שיפרע בעל השטר תחלה כי הוא לא הלוה לבעל ואין הבעל משועבד לו כלל, אלא הוא הלוה לאשה, והאשה שבאה

לגבות כעת מכח השטר שלוותה בו, והמלוה גם בא לגבות מכח שהבעל נשתעבד לו, כיון ששיעבודו קודם לזמן גבייתה, יש לו זכות קדימה¹. וכל זה רק במלוה בשטר שיש בו דיני קדימה, אבל אם המלוה שעל הבעל היתה על פה, והיא לזכות לצורך מזונותיה על פה או בשטר, אינה מהם שייבא לגבות תחלה קודם דבמלוה על פה אין לו זכות קדימה נגד האשה, ולכן כל הקודם זכה, ואם באו שניהם באחד, חולקים². הגה: מיהו, אם מעות נדונייתה עדין בידה או ברשות אביה, כיון שהבעל עדיין לא זכה בהם, וכולה לתפסם למזונותיה אפילו לצורך מזונות דלהבא (מרדכי סוף פרק טף על פי). היה חייב לגוים, ותבעוהו בדיני גוים, ובאתה האשה עם כתבתה ונדונייתה ותבעתם, וסלקיה הגוים בעלי חובות שנתנו לה מה שמגיע לה, פי כן הוא בדיניהם להגבות לאשה נדונייתה תחלה לפני בעלי חובות אחרים, ובא אחר כך מלוה ושאל לתבע חובו ולהוציא מיד האשה מה שגבתה בדיני גוים, הדין עם המלוה, דהרי הכתבה והנדוניא לא נתנה לגבות מחיים ועדיין לא הגיע זמן פרעונם, אלא כשימות הבעל או יגרשנה, ולכן המלוה קודם לה לגבות חובו (ר"י נכ"ג ח"י), כמו שנתבאר באבן העזר סימן צ"ג סעיף א'.

א תשרי

כה אין בעל חוב גובה מפיסות אשתו ובניו של לזה שקנה עבורם, שנחשב כאילו מכרן להם, ואין בעל חוב גובה ממטלטלין שמכרן לאחרים, ולא מבגדים צבועים שצבען לשמן אף בגדים שקנה לצורך עצמו, אם אח"כ צבען עבורו, השינוי נחשב כאילו מכרן להם³, אף על פי שעדיין לא לבשו אותם כי די בעצם הקנייה או הצביעה עבורם, ולא מסנדלים

רו. כל זה מירי כשגובים קרקע אז יש דיני קדימה, אבל כשגובים מטלטלים אין דיני קדימה וחולקים [רעק"א].

רה. הש"ך מקשה שלדעת השו"ע בסי' ק"ד מלוה ע"פ מוקדמת קודמת אפי' למלוה בשטר, א"כ למה כאן פוסק שיחלוקו, הרי המוקדם היה לו לגבות הכל, אולם הש"ך עצמו בסק"כ פוסק שם שיחלוקו.

רס. והקצות חולק ששינוי אינו קונה רק בגנב וגזלן, אלא כאן מירי שהבגדים היו של האשה והצבע של הבעל, וע"י שצבען זכו בצבע.

חדשים שְׁלָקְחָן לְשָׁמוֹן, וְלֹא מִסְפָּרִים שֶׁקָּנָה לְכַנּוּי לְלַמֵּד בָּהֶם, אֵלֶּא הָרִי אֱלוֹ שְׁלָהֶם.

כּו בַּמָּה דְבָרִים אֲמוּרִים שֶׁאֵין גּוֹבֵה מִבְּגַדֵי אִשְׁתּוֹ, דּוּקָא בְּכֵלֵי חָל. אֲכָל בְּגָדֵי שֶׁבֶת וּמוֹעֵד, גּוֹבֵה אֹתָם בְּעַל חוֹב כִּיּוֹן שֶׁהֵם יְקָרִים, אֵין בִּדְעָתוֹ לְהַקְטוֹתָם לָהֶם, אֵלֶּא בִּדְעָתוֹ לְהַשְׁאִירוֹ בְּחֻזְקָתוֹ, שֶׁאֵם יִצְטָרֵךְ לָהֶם יוּכַל לְמוֹכְרוֹ, וְלִכֵּן בַּע"ח גּוֹבֵה מֵהֶם. וְיֵשׁ חוֹלְקִים וְסוֹבְרִים שֶׁאֵף מִבְּגַדֵי שֶׁבֶת אֵין גּוֹבֵה. וְאֵין צָרִיךְ לִזְמַר אֵם הָיָו בָּהֶם מְבַעֲרוֹת וְכֵלֵי זָהָב וְכֶסֶף, שֶׁהִכָּל לְבַעַל חוֹב כִּי וְדַאי לְכוּ"ע אֵין דַּעַת הַבַּעַל לְהַקְטוֹת לֵה דְבָרִים אֱלוֹ, אֲא"כ הַקְנָה לֵה אֹתָם בְּפִירוּשׁ. וְהוּא שֶׁקָּנָה לֵה הַבַּעַל בּוֹה אִמְרִינֵן שֶׁלֹּא תִּתְּנוּן לְהַקְטוֹת לָהּ, וְלִכֵּן אֵין גּוֹבֵה מֵהֶם, אֲכָל כֹּל מַה שֶׁהִכְנִיסָה לֹו בְּנִדּוּיָהּ, בֵּין נִכְסֵי מְלוֹג שֶׁהָאֲחֵרוֹת שֶׁל זוֹלָא וְיוֹקְרָא עַל הָאִשָּׁה, וְאֵין הַבַּעַל אוֹכַל אֵלֶּא פִירוֹת בֵּין נִכְסֵי צֵאָן בְּרָזָל שֶׁהָאֲחֵרוֹת שֶׁל זוֹלָא וְיוֹקְרָא עַל הַבַּעַל וּמִשְׁלָם לֵה רַק כְּפִי מַה שֶׁהָיָה שׁוּוֹה בְּשַׁעַה שֶׁהִכְנִיסָה לוֹ, אֵין בְּעַל חוֹב גּוֹבֵה מִמֶּנָּה כִּיּוֹן שֶׁגּוֹף נִכְסִים אֱלוֹ שִׁיךְ לְאִשָּׁה, וְהֵינּוּ אֵם יְדוּעַ שֶׁהוּא מִמָּה שֶׁהִכְנִיסָה הִיא אוֹ מִמָּה שֶׁפָּסַק הַבַּעַל לֵה בְּשַׁעַת גְּשׁוּאֵין דְּדִינָם כִּנְכָסִים שֶׁהִיא הִכְנִיסָה לוֹ, שֶׁהִגּוֹף שִׁיךְ לֵה. וְאֵם אֵינֹו יְדוּעַ שֶׁל מִי נִכְסִים אֱלוֹ, הִיא נִאֲמָנֶת בְּבִגְדֵים וְתַכְשִׁימִים כִּיּוֹן שֶׁצָּרִיךְ הָאִשָּׁה לְהַכְנִים לְבַעַלָּהּ וְנִאֲמָנֶת בְּשׁוֹבָהּ. [אֲכָל] אֵם הִכְנִיסָה לֹו מַעוֹת בְּנִדּוּיָהּ, בְּעַל חוֹב גּוֹבֵה מֵהֶם כִּי מַעוֹת לְהוֹצֵאָה נִיתְּנוּ, וְנִחְשָׁב מִיד שֶׁזֶה בְּרִשׁוֹת הַבַּעַל. הַגִּס: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דָּאֵף בְּמַעוֹת שֶׁאִמְרָנוּ שֶׁנִּחְשָׁב בְּרִשׁוֹת הַבַּעַל, מְכָל מְקוֹם אֵם עֲדִין הִנְדוּנָהּ בְּרִשׁוֹתָהּ אוֹ בְּרִשׁוֹת אֲבִיהָ וְעֲדִיין לֹא נִיתְּנוּ לְבַעַל, אֵין בְּעַל חוֹב גּוֹבֵה מֵהֶן כִּי הַבַּעַל עֲדִיין לֹא זָכָה בָּהֶם, וְאֲפִלּוֹ נִשְׁבָּה בְּעֵלָהּ וּפְדָאוּהוּ אֲנִשִּׁים אֲחֵרִים בְּתוֹרַת הַלוּוָאָה, אֵין חוֹזְרִין וְגוֹבִין מֵאֱלוֹ הַנִּכְסִים אֲבָל אֵם כִּבְר הִגִּיעַ מַעוֹת הַנְּדוּנָהּ לְבַעַל, גּוֹבִים מִמֶּנּוּ מַעוֹת אֱלוֹ, אַע"פ שֶׁעִי"ז לֹא הָיָה לֵה מֵהִיכֵן לְגַבּוֹת כְּתוּבָתָהּ (מַרְדְּכִי סוֹף פֶּרֶק אָף עַל פִּי).

ב תשרי

כּו אֵין חֲלוּק, בְּעֵנֵן סְדוּר מַה שֶׁמִּסְדְּרִין וּמִשְׁאִירוּן לְבַעַל חוֹב וְכנ"ל, בֵּין מְקַרְקְעֵי לְמַטְלָטְלֵי, שֶׁאֵם אֵין לֹו אֵלֶּא קַרְקָעוֹת, מְנִיחִים לֹו מִהַקְרָעוֹת לְצָרֵךְ כָּל הַדְּבָרִים הָאֲמוּרִים.

כח התנה המלוה עמו עם הלוה שלא יסדרו לו פחוב זה אלא יגבו ממנו כל נכסיו, תנאו קיים דאע"פ שדין סידור הוא דאורייתא, מ"מ אין זה נחשב כמותנה על מה שכתוב בתורה, דהוי כמו שאמר 'אל תשמטיני בשביעית' דמהני, להתנאי הוא על גוף הלוה ולא על חלות דיני ההלוואה, וכל תנאי בממון קיים. אבל במה שישעבד לו כל נכסיו אם לא התנה בפירוש שלא יהיה סידור, אלא רק כתב שמשעבד לו 'כל' נכסיו אין בזה תנאי לבטל הסדור, שלא היה בדרעתו אלא על הנכסים הראויים לו על פי התורה, עד שיוכר בהדיא תנאי הסדור. ואפלו כתב מגלימא דאכתפאי שגבנו מבגד שעל כתפיו, שלכאורה מדין סידור אין גובים בגד זה, ויחשב כאילו התנה שלא יהיה סידור, אינו כן, אלא לא אמר על בגד הגיל הראוי לו, שזה כן משאירים לו, אלא התכוון על אצטלא (פינוש, מרגוס אדרת שנער (יטוש ז, כא) אנטלא צנלסה) פת מאה זוו, שאינה בסות הראויה לו, שהדין שמוכרו ויתנו לו בסות הראויה לו. ואם אמר על מנת שלא יהא פחוב זה' דין סדור, כיון שהתנה על גוף החוב עצמו, אינו מועיל, דהנה לה מתנה על מה שכתוב בתורה, כמו התנה על מנת שלא תהא שביעית משממתו דלא מהני, כיון שהתנה על גוף השביעית ולא על גוף הלוה.

ג תשרי

כמ' יש מי שאומר, שאין מסדרין פחוב שאינו דרך הלואה, כגון על חוב שהגיע מחמת שכירותו ושכירות בהמתו וכיוצא בהן, אם לא זקפן עליו במלואו כי באופן שכתב את סכום החוב בשטר חדש, נעשה כעת כהלוואה ונחשב כחוב רגיל. וכן כשנא לפרע מהערב שאינו קבלן אין בו סידור כיון שאין זה חוב מחמת הלוואה, אבל בערב קבלן שדינו שיכול לתובעו בלי לתבוע את הלוה תחילה, הרי זה נחשב גם כלוה עצמו, והוי חוב שבה מחמת הלוואה. ויש אומרים שגם באלו מסדרין דדין סידור הוא בכל מיני החובות.

ל הא דמסדרין, דקא בשלא נשבע לפרע. אבל אם נשבע לפרע ואין לו מהיכן לפרוע אלא מהאוכל והבגדים שזקוק להם, אין מסדרין לו, ואפילו הוא בעצמו חוב למכור כל מה שיש לו, ואפלו חלוק ומכנסים ואבגמ, לפרע לבעל חובו אע"פ שעי"ז יצטרך להישאר ערום,

ויתפּלש בְּאָפֶר וְלֹא יַעֲבֹר עַל שְׁבוּעָתוֹ. וְעַנְן לְעִיל סִימֵן זֶה סְעִיף ט"ו. וְעַנְן לְעִיל סִימֵן ע"ג מִסְעִיף ה' וְאֵילֶךְ בְּדִין מִי שֶׁנִּשְׁבַּע לְשֵׁלֶם לְחֻבְרוֹ.

סימן צח

סדר גביית החוב, והמבקש זמן לפסול שטר,
ואם לא בא בזמנו
ובו י"א סעיפים

ד תשרי

א סדר גְּבִיַת הַחֹב בְּךָ הוּא, בְּשֵׁהמְלוּה מוֹצִיא שְׁטֵר חוֹב מְקַיֵּם שֶׁהב"ד כּבֵר קִיּוּמוֹ שֶׁאִינוֹ מוֹזִיין, אֹמְרִים לְלוֹה שְׁלֵם. אֶפְלוֹ שֶׁהָהּ הַמְלוּה בְּמָה שְׁנַיִם וְלֹא תִבְעוּ, אֵין אֹמְרִים מְחַל לוֹ בִּיּוֹן שֶׁשֶׁהָהּ כָּל בְּךָ שְׁנַיִם וְלֹא תִבְעוּ, וְאֶפְלוֹ שֶׁמִּעֲנֵנו שְׁנַתִּיאַשׁ (פִּירוּשׁ, מִרְגּוּס יִנּוּאֵשׁ מִמְּנֵי שְׁאוּלִי וַיִּנּוּא מְנֵי שְׁאוּל (בְּשִׁמוּאֵל אַ כו, א) זֶה כִּי מִי שֶׁלְּצוֹ הוֹמָה עַל דֵּבַר מֵה, וְחָתַר כֶּךָ נֵם וְאִינוֹ חוֹשֵׁב עוֹד בְּדַבַּר הַהוּא, יֹאמֵר עֲלֵיו לְשׁוֹן יֹאשׁ) מִתְּחֹב לְגַמְרֵי, וְאָמַר וַיִּלְחָסְרוֹן בַּיִם, אֵינוֹ יֹאשׁ כִּיוֹן שֶׁהִתְחַיֵּב לְפִרְעוֹ לְמַלּוּה, נִחְשָׁב כְּמוֹ בְּאִיסוּרָא אֵתָא לִידּוֹ שֶׁלֹא מוֹעִיל בּוֹ יֹאשׁ. וְאֶפְלוֹ רָאָה הַמְלוּה שֶׁהַלוּה בְּתֵב כָּל נְכִסָּיו לְבִנְיָו, וְלֹא כְּתִב לְמַלּוּה רַק קָרָקַע כָּל שֶׁהוּא, וְשִׁתַּק, אֶפְלוֹ הֵכִי לֹא אִמְרִינֵן דְּמַחְלִי"א (טוֹר). אֶפְלוֹ אֵין שְׁטֵר חוֹבוֹ יוֹצֵא מִתְּחַת יָדוֹ שֶׁל הַמְלוּה אֵלֵא אֲבָד לוֹ, מ"מ אִם תִּחְיֵב הַלוּה מוֹדָה שְׁעִדִּין לֹא פִרַע לוֹ, אַע"פ שֶׁטוּעַן שֶׁמִּסְתַּמָּא מַחֵל לוֹ, מ"מ הַחֹב קַיִים.

רי. ומיירי שלא נשתנה מעמדו מבראשונה, אבל אם נשבע כשהיה עשיר והעני, אינו מחוייב למכור המכנסיים והאבנט [נתיבות].
ריא. ואפילו אם מחל לו בלב, יכול לחזור בו, דמחילה בלב אינה מחילה כשאין אומדנא דמוכח שמחל לו [פתחי תשובה].

ב אע"פ שאמרנו שמה שלא תבעו זמן רב אין בזה משום מחילה, מ"מ צריך לעשות הדין הרי"שה וחקירה בשטרות ישנים שמוציאים אותם, למה לא תבעו עד עתה, אם נראה לו צד רמאות, וזאת כדי להוציא הדין לאמתו ועיין לעיל סימן ס"א סעיף ט' שהאריך השו"ע והרמ"א בזה.

ה תשרי

ג אין יודדים לנכסיו עד שיודיעוהו התחלה כי הגבייה מנכסיו הוא מתורת ערב, ואין גובין מהערב עד שיתבע את הלוה תחילה, אם הוא פאן או במקום קרוב כשיעור שילך השליח ויחזור תוך ל' יום. ואם טעה הדין והוריד לנכסיו קדם שיודיעוהו, מסלקים אותו מהנכסים, כי לא חלה גבייה זו.

ד טען הלוה ואמר שטר זה שנתקיים בפניכם מזוה הוא, אני אביא ראיה ואבטלנו ויש לי עדים במקום פלוני והם פלוני ופלוני שיעידו שהשטר מזויף, אם נראה לדנים שיש ממש בדבריו, קובעים לו זמן להביא עדיו ומשך הזמן שהב"ד קובעים הוא לפי ראות עיניהם לפי המקום של העדים ושאר פרטים שאמר להם, וכל שאין יכולים לשער, קובעים לו זמן ל' יום וכמו שכתב הרמ"א להלן. ואם נראה להם שאינו פא אלא בעלילות דברים ובטענות של דפי, אומרים לו שלם, ואחר כך, אם יש לו ראיה להוכיח שהשטר מזויף, ביאנו והמלוה יחזיר מה שקיבל. ואם היה המלוה אלם (פירוט, מקיף, מרגוס מזקן וחמנו (דברים לא, ו) תקיפו ואלינו), ושקמא אם כבר ישלם לו אינו יכול להוציא מידו, מוציאים ממנו את המעות ומניחים על ידי שלישי ומקציבים לו זמן עד מתי הכסף יישאר ביד השלישי, ואם יעבור זמן זה, יתנוהו למלוה. ומן הסתם, נותנין לו זמן שלשים יום (טור).

ו תשרי

ה קבעו לו זמן להביא ראיה לבטל השטר, והגיע הזמן ולא בא, ממתנין לו שני וחמשי ושני ומתרין בו בשני וחמישי ושני, ואם בכל

יב. בנימוקי יוסף כתב שמסלקים את הדיין שיותר לא ידון, כי אם טעה בטעות כזו, יבוא לטעות בטעות נוספות.

זאת לא בא, בותבין עליו פתיחה היינו כתב נידוי, ומשמתינן אותו ואחר שישים יום מחרימין אותו ובסך הכל הוא בנדיוי תשעים יומי. שאלמו תשעים יום ולא בא לשלם, בית דין בותבין לו למלוה על הלוה אדרבבא (פירוט, שטר שנית דין כותבין למלוה ומדריכין אותו שיפרע ממנו על נכסי הלוה) על נכסיו, וכיון שכבר כותבין אדרכתא על נכסיו מתירין לו נדיוי. ואין בותבין אדרבבא עד ששולחים ומודיעים לו, והוא שיהא קרוב לבית דין יום אחד כיון שכבר היה לפני ב"ד ונתנו לו ל' יום, אין ממתנינים לו יותר, ויש מי שאומר שני ימים לדיעה ראשונה ב"ד יושב ביום ב', וכשלא בא כל היום שולחין לו ביום ג', ומגיע ביום ד' ובא לפני ב"ד ביום ה', ולדיעה שניה שולחין לו בתחילת יום ב', והשליח מגיע בסוף יום ג', והנתבע הולך מהלך ב' ימים ומגיע ביום ה' בסוף היום לב"ד, ואם היה רחוק יתר על זה, אין צריכין להודיעו כיון שכבר המתינו לו מספיק זמן.

ו במה דברים אמורים שממתנינים לו צ' יום, בפתיחה כל תשעים יום נשמט ואומר עתה אביא ראיה ואבטל השטר. אבל אם מיד אמר איני בא לבית דין, אין ממתנינים לו כלל אפי' ל' יום לא, אלא מיד בותבין אדרבבא, בין על הקרקעות (טור סעי' י"ג נסח הרמב"ם) בין על המטלטלין משא"כ בטוען שרוצה עדיין להביא ראיה, אין כותבין אדרכתא על מטלטלין וכדלקמן בסעיף הבא. וכן אם השטר על פקדון היינו שתובעו בשטר שיחזיר לו פקדונו שהוא בעין, והוא טוען שיש לו ראיות לבטל את השטר, אין ממתנינן לו תשעים יום כי לא שייך כאן הסברות לתת לו צ' יום, כיון שאם השטר נכון, הרי החפץ בעין, אלא בותבין אדרבבא על נכסיו, מיד אחר ל' יום שנתנו לו להביא ראיות לבטל את השטר.

ריג. באופן שמודה בחוב, ממתנינים לו רק ל' יום כדי לכתוב אדרכתא, אבל כאן שטוען שהשטר מזויף, אמנם כיון שלא הביא ראיה, אינו נאמן, מ"מ נותנים לו יותר זמן, כי תולים של' יום ראשונים טרח להשיג כסף מזומן ולא השיג, ל' יום מציעים טרח למצוא קונה לנכסיו, ול' יום נוספים שהקונה מנסה להשיג כסף.

ז תשרי

ז זה שאמרנו שאם לא בא בסוף התשעים בותבין אדרבבא, היינו רק על הקרקעות, אבל על המטלטלים, אפלו אחר התשעים יום, כל זמן שהוא אומר עתה אביא ראיה ואכטל השטר, אין מורידין המלוה למטלטלים, ששם יאכל אותם ויביא זה ראיה ויכטל השטר, ואם לא ימצא [המטלטלין] קיימים בעין מה יטל. ואפלו היה למלוה קרקע מ"מ לא כותבים על המטלטלין, ששם תבסוף (פירש רש"י, מצור ומפסת מדמיה) או תשתדף (פירוט משדף, ענין שדפון שהוא לקוח הזרע צרוח הנכנס צניבלים) אבל על קרקע הלוח כותבים, אע"פ שיש חשש שתכסיף או תשתדף, כי זה בא ע"י שמים, וגם אם יישאר אצל הלוח, יקרה לו אותם מקרים, ואף על גב דלא בתבין אדרבבא אמטלטלי מטעם הנ"ל, מ"מ יתבין להו מניחים אותם ביד שלישי, ויתבין ונותנים לו זמן הראוי לבית דין, אי מרע לשטרא בגו ההוא זמנא אם הביא ראיות שפוסלים את השטר, אתרע, ואי לא מביא ראיה בזמן זה, יתבין להו ונותנים אותם ביד המלוה.

ח אם המלוה אדם ולא יוכל הלוח להוציא הקרקעות מידו אחר שנפסל שטרו, מאחרין האדרבבא עד שיודיעו ללוח שעומדים לכתוב אדרכתא על נכסיו, אפלו אם הוא במקום רחוק שצריך לשהות שנים עשר חדש לילך ולבא שירא משם ולהודיעו, ואם צריך יותר מ"ב חודש, ממתניים כמה שצריך.

ח תשרי

ט כיצד בותבים האדרבבא, אם לנכסים בני חורין הורידוהו, בותבים 'איש פלוני נתתיב לפלוני בדין בך וכה, ולא נתן לו מעצמו, וכתבנו לו אדרבבא זו על שדה פלונית שלו, ואחר בך שמיין לו שלשה שמאים פאותו שדה חלק השווה בנגד חובו, ומכריזין עליה למוכרה לכל המרבה במחיר, וזמן ההכרזה כפי מה שיראה עד שיפסקו המוספין ולהרבה ראשונים זמן ההכרזה הוא ל' יום, ולאחר שנקבע מחיר הקרקע לפי ההכרזה, מורדין אותו בחובו לחלק ששמו אותו, וקורעין שטר החוב וכותבים על השטר שקעוהו וכמו שיתבאר בסעיף הבא, אם היה שם שטר. ואם מתחילה לא היו לו נכסים בני חורין

וצריך לטרוף מלקוחות שקנו קרקעות מהלוה, בותבין האדרבכתא בך איש
 פלוני נתתיב לפלוני בך בשטר חוב שבידו, ולא נתן לו חובו,
 ולא מצינו לו נכסים בני חורין, וכבר קרענו לשטר שיש לו עליו,
 ונתננו לפלוני רשות לדרש ולחקר ולהיות ידו נטויה על כל
 הנכסים שימצאו לו, וכל הקרקעות שמכר מזמן פלוני והלאה יש
 לו רשות לנבות חובו מהבל. ואחר שבותבין אדרבכתא זו, הולך
 המלוה ומחפש, אם מצא לו נכסים בני חורין, שמין לו מהם כנ"ל,
 מצא לו נכסים משעבדים שנקנו מהלוה מאחר זמן שטרף וא"כ נכסים
 אלו משועבדים למלוה, ולכן מטרף מהם וקורעים שטר האדרבכתא,
 ובותבין לו שטר המרפא. ביצד בותבין, איש פלוני בן פלוני וכה
 בדין למטרף בדין כחוב שפלוני חייב לו שהוא בך וכך והטריפה היא
 בשדה פלונית שלקחה פלוני בכך וכך מזמן פלוני, וכבר קרענו
 האדרבכתא שהיתה בידו והרשנוהו למטרף מזה בכך וכך. ואחר
 שבותבין המרפא למטרף, מורדין שלשה בקיאים לאותה שדה
 ושמן לו ממנה כשעור חובו מחקרן וחצי השבח כשהלוקח השבח
 את הקרקע, המלוה טורף ממנו גם חצי מהשבח לאחר ניכוי ההוצאות, ופרטי
 דינים אלו יתבארו לקמן בסימן קט"ו, ומכריון עליה שלשים יום בדרך
 שמכריון על נכסי יתומים, ואחר כך לפני שמוציאין את הקרקע
 מהלוקח, משביעין את הלזה שאין לו כלום דבמקום שיש בני חורין אין
 טורפין מהלוקח אם היה הלזה עמנו במדינה, ומשביעין את המטרף
 בנקיטת חפץ שלא נפרע חוב זה ולא מחלו ולא מכרו לאחר
 דכשטורף מהלוה עצמו, אין משביעים את המלוה שלא נפרע, אלא רק על פי
 בקשת הלוה, אבל כשטורף מלקוחות, אינו גובה בלי שבועה, ואחר כך
 מורדיים אותו לנכסי הלוקח בשומא שלו, ובותבין שטר הורדה.
 וכיצד בותבין, אחר ששמנו לפלוני בשומא שהיתה בידו, והקרנו
 שלשים יום בראוי, והשבענו את זה המטרף את המלוה שלא קיבל
 כבר חובו ואת הפעל חוב הלוה שאין לו נכסים אחרים, הורדנוהו למלוה
 לשדה פלונית להיות משתמש בה בדרך שאדם משתמש בקנינו'
 וצריך לקרוע את שטר הטריפא וכדלהלן. ומאימתי אוכל המטרף פרות
 שדה זו, משפסקו ימי ההכרזה (עס נפ' הנושא). ואם יש מעות

בְּאֲדָרְבֵּתָא שלא נעשה כפי כל הפרטים דלעיל, **אֵינּוּ אוֹכְלֵי פְרוֹת אֶפְלוּ** מיום שְׁשָׁלְמוּ יְמֵי הַחֶבְרֹזָה.

י בָּל אֲדָרְבֵּתָא שְׁאִין בְּתוּב בְּה' קְרַעְנוּ לְשֹׁמֵר הַלְוָאָה, **אֵינְהָ אֲדָרְבֵּתָא** כי חוששין שלא יקרעו את השטר, והמלוה יגבה בשטר זה פעם שניה בב"ד אחר, אבל אם צריכים לכתוב שקרעו, לא ישכחו לקרוע. **וְכָל מַרְפָּא שְׁאִין בְּתוּב בְּה' קְרַעְנוּ לְאֲדָרְבֵּתָא,** **אֵינְהָ מַרְפָּא** כדי שלא ישתמש בשטר אדרכתא פעם נוספת. **וְכָל שׁוֹמֵא** היינו שטר הורדה לשדה **שְׁאִין בְּתוּב בְּה' קְרַעְנוּ לְמַרְפָּא,** **אֵינְהָ שׁוֹמֵא.**

ט תשרי

י א בִּיצַד בּוֹתְבִין אֲדָרְבֵּתָא עַל נְכֵסֵי יְתוּמִים, **וּתְבָאָר בְּסִימֵן ק"ט** סעיף ב"ר.

סימן צט

בִּיצַד מִשְׁבִּיעִין לָלוּה אִם יֵשׁ לוֹ, **וּמַחְרִימִים מִי שְׂוֹדֵעַ לוֹ נְכֵסִים,** **וְאִם הוּא כֶּשֶׁר אוֹ רְמוּאִי,**
וְאִם נָתַן שְׁלוֹ בְּמַתְנָה
וְבוֹ ח' סְעִיפִים

א לֹא תִּהְיֶה לוֹ שׁוּם מַעֲנָה בְּנֶגְדַּי הַשֹּׁטֵר, **אֶלֶּא שְׁאֲמַר שְׁאִין לוֹ בְּמַה לְפָרַעַ, אִם לֹא נִמְצָא לְלוֹה בְּלוּם** אפילו לא קרקעיתו יִתֵּר עַל מַה שְׁמַסְרִין לוֹ כְּפִי שֶׁנִּתְבָּאָר לְעֵיל סִימֵן צ"ז סעיף כ"ג. **מְדִין תוֹרָה** באופן זה הלוה הולך לו בלי לשלם, ומשנתרבו הרמאין שהיו טוענים שאין להם, **הַתְּקִינּוּ הַגְּאוּנִים שְׁמִשְׁבִּיעִין אֶת הַלְוָה בְּעֵין שְׁל תוֹרָה** דהיינו בְּנִקְיִטַּת חֶפְזָן,

י"ד. ז"ל שם: כשכותבים האדרכתא על נכסי יתומים, בין גדולים בין קטנים, כותבים בה. והכרנו שהנכסים האלו הם של פלוני המת. ואם לא כתבו כך, הרי האדרכתא זו פסולה, ואין אוכלים בה פירות, אפילו אחר שישלימו ימי ההכרזה. רמ"ו. דעת הש"ך שאפילו רוצה לפרוע בקרקע, יש שבועת הגאונים שאין לו מעות, כן שהדין שחייב לשלם מעות כשיש לו.

שׂאִין לוֹ כְּלוּם יוֹתֵר עַל מַה שְּׁמֻסְדְּרִין לוֹ, וְשָׁלֵא הֶחְבִּיא בְּיַד אַחֲרִים, וְשָׁלֵא נִתַּן מִתְּנָה עַל מְנַת לְהַחְזִיר הֵיינוּ עַל מְנַת הַלְבִּירָה מִהַמְלוּה, שְׂבֹאֲפֹן כּוּה אֵינָה מִתְּנָה כֻּלָּל, וְצָרִיךְ לִיתֵנוּ מִיַּד לְמִלוּה. וְכֹלֶל בְּשִׁבּוּעָה זֶה שֶׁלְּהִבֵּא כָּל מַה שְּׁרָוִיחַ וְכָל שְׂוִבֵא לְיָדוֹ אוֹ לְרִשּׁוֹתוֹ מֵאֲשֶׁר תִּשְׁיג יָדוֹ, לֹא יֵאָכִיל מִמֶּנּוּ לֹא לְאִשְׁתּוֹ וְלֹא לְבָנָיו, וְלֹא יִלְבִּישׁ אוֹתָם וְלֹא יִטְפֵּל בָּהֶם, וְלֹא יִתֵּן מִתְּנָה לְאָדָם בְּעוֹלָם, אֲלֵא יוֹצִיא מִכָּל אֲשֶׁר תִּשְׁיג יָדוֹ מִזֶּה מִזֶּה שְׁלֹשִׁים יוֹם וּכְסוּת שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ - מִזֶּה תִּרְאוּ לוֹ וּכְסוּת תִּרְאוּהָ לוֹ, לֹא אֲכִילַת הַזֹּוּלָלִים וְהַסּוֹבָאִים אוֹ בְּנֵי מְלָכִים, וְלֹא מְלַבְּשֵׁי הַפְּחוֹת וְהַסְּנָנִים, אֲלֵא כְּדָרְבּוֹ הֵיינוּ כְּאָדָם בִּעֲוֹנוֹ, וְכָל הַתֵּתֵר עַל צָרְבּוֹ יִתֵּן לְכַעַל חוֹבּוֹ רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן, עַד שְׁיִגְבְּנוּ כָּל חוֹבּוֹ. הַגָּה: לֹא נִשְׁבַּע לְהִבֵּא לְתֵן לוֹ כָּל מַה שְּׁתִּשְׁיג יָדוֹ הֵיינוּ אִם לֹא כֻּלָּל בְּשִׁבּוּעָתוֹ, גַּם מַה שִּׁרְוִיחַ וְיִשֵּׁג הַבֵּא, יוֹכֵל לְהַשְׁבִּיעוֹ בְּסוּף כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם שְׂאִין לוֹ כַּעַת לְפָרוּע (טוֹר ס"ג). וּמְחַרְמִין תַּחֲלָה עַל מִי שְׂיִוְדַע שֵׁשׁ לְפָלוּגֵי נְכָסִים גְּלוּיִם אוֹ מְמוּנִים וְלֹא יוֹדִיעַ לְבֵית דִּין. וְאִם יֵשׁ לוֹ בְּעַלֵּי חוֹבוֹת תְּרַבָּה וְאִין לוֹ לְפָרוּע לָהֶם, אִין צָרִיךְ לְשַׁבַּע שְׁבֹוּעָה זֶה לְכָל אַחַד וְאַחַד, אֲלֵא שְׁבֹוּעָה אַחַת לְכֻלָּם. וְאִם נִרְאָה לוֹ מִמּוֹן קָדָם שְׁנִשְׁבַּע אוֹ (טוֹר ס"י) אַחַר שְׁנִשְׁבַּע שְׁבֹוּעָה זֶה, אוֹ שֶׁהָיָה שְׂטָרֵי חוֹבוֹת כְּתוּבִים עַל שְׁמוֹ בְּיָדוֹ, (תְּשׁוּבָה הַרצ"א צ"י ר"ט סימן נ"ח) וְאָמַר שֶׁל אַחֲרָיִם הוּא וְאִינֵי יוֹכֵל לְפָרוּע חוֹבוֹתֵי מִמּוֹן זֶה, אוֹ שְׂאָמַר יַחְדָּתִי מִמּוֹן זֶה לְאַחֲרָיִם שְׂאֵנִי חֵיב לָהֶם (ת' הַרצ"ט כֻּלָּל ע"ט סימן י"א), אוֹ עָסַק הוּא בְּיָדֵי שְׂהוּא עֵיִסְקָא שְׂקִיבַלְתִּי מֵאַחֲרֵים לְהַתְּעַסַק בָּהֶם לְמַחְצִית שְׂכָר, שְׂכוּלוֹ שִׁיךְ לְנוֹתֵן וְאִי אִפְשָׁר לְפָרוּע בָּהֶם חוֹבוֹתֵי, אִין שׂוּמְעִין לוֹ עַד שְׂיִבִּיא רְאִיָּה כִי לֹא מַהֲנֵי הוֹדָאת בַּעַל דִּין שְׂמִמּוֹן זֶה שֶׁל אַחֲרָיִם, כְּשֶׁחָב לְאַחֲרָיִם בְּהוֹדָא זֶה. הַגָּה: וְאָף עַל פִּי שְׂיֵשׁ לוֹ מְגוֹ, שְׂהָיָה יְכוֹל לְהַחְזִירָם לְתַת מִמּוֹן זֶה לְמִי שְׂאוּמֵר שְׂהוּא שְׂלוֹ אוֹ לְזִמְר לֹא הָיָה דְּבָרִים מְעוֹלָם שְׂהָיָה יְכוֹל לְהַסְתִּירוֹ, מ"מ אִינֵי נְאָמָן, דְּהָיָה מְגוֹ בְּמִקּוּם חֲזָקָה, דְּחֻזְקָה דְּכָל מַה שְׂנִמְצָא בְּיַד אָדָם בְּחֻזְקָת שְׂהוּא שְׂלוֹ וְלִכֵּן אִינֵי נְאָמָן לְזִמְר שְׂמִמּוֹן זֶה אִינֵי שְׂלוֹ, אֲבָל נְאָמָן בְּמִינֵי זֶה

לומר שחייב כסף לאנשים נוספים, ויתחלקו יחד בממון זה (המגיד פרק א' דמלוה דין ד'). ויש חולקין בזה דמהני מיגו, וכן הכרעת הש"ך (משוואה הרא"ש כלל ע"ט סימן י"א, וכן משמע ממשוואה רש"א שכחז"י ס"ס מ"ז). מיהו, אם ידוע שיש לו עסקא מאחרים רק לא ידוע איזה ממון זה, נאמן לומר על מעות שבידו אלו מעסק פלוני הם, במגו שהיה נותן לו דאין זה נגד חוקה, כיון שידוע שיש לו עסק מפלוני.

י תשרי

ב ראובן השביע לשמעון שבועה זה בתקנת הגאונים שאין לו כעת שום ממון, ולא השביעו על מה שיגיע לידו להבא, ואחר כך תבעו לוי ששטרם מאחר משטרו של ראובן, והשביעו להבא מה שירויח יותר על הוצאתו שיתן לו, דאם לא שנסבע היו חולקים ראובן ולוי בממון שהשיג כעת, וכיון שנסבע לתתו ללוי צריך לקום שבועתו דנחשב כאילו קדם לוי ותפס, ובמטלטלין אין דין קדימה ומי שתפס זכה, כך כתב [הטור] בשם הרא"ש. ולי נראה, שאמנם הלוח לא ראשי ליתנו לראובן מחמת השבועה שנשבע ללוי, אבל הבית דין יבפו ללוי לתן תחצי לראובן. וענין לקמן סימן ק"ד סעיף א' בתבתי בסברת הרא"ש.

ג ראובן נתן חפץ לשמעון למכור, וכא לוי בעל חוב של שמעון ולקחו בחובו, אם ידוע בעדים שחפץ זה של ראובן וצריכים להעיד שידועים שגם כעת הוא עדיין בחזקתו של ראובן שהוא הפקידו אצל שמעון, צריך להחזירו לו. אבל אם אינו ידוע בעדים, אף על פי ששמעון מודה שהוא של ראובן, אין מוציאין מלוי כי חוקה מה שתחת יד אדם שלו, ואין נאמן בהודאתו לחוב לאחרים. ואם ימען ראובן ללוי אתה ידוע שזה החפץ שלי ולוי מכחיש זאת, צריך לשבע הסת כמו בכפירת כל תביעה (משו' הרא"ש מנאמיה בכלל ק"ו ס"ס ז'). ואם שמעון הוא סרסור ורגיל לסחור בחפצים של אחרים, לכן החפצים הנמצאים בביתו שהוא רגיל למכרם אינם בחזקת שלו שיומשכנם בעל חובו. ולכן הסרסור או בעל החפץ, נאמנים בשבועה לומר של מי זה (טור והוא נמשוואה הרא"ש סו). וכן אם מצא המלוה בבית בעל חובו הלוח דברים העשויים להשאל ולהשכיר, וכא אחר ואמר

שֶׁשְׂאִילָם אִי הַשְּׂבִירָם לֹא וַיֵּשׁ לֹא שְׁנֵי עֲדִים"ו שֶׁהָיוּ שָׁלוּ, נֶאֱמָר,
וְלֹא יֻכַּל בְּעַל חֹבֹה לְמַשְׁבֵּם בְּחֹבֹה.

יא תשרי

ד' לעיל הובא שתקנו הגאונים שאם טוען שאין לו, שישבע שאין לו. מי
שֶׁהִתְחַזַּק שֶׁהוּא עֲנִי וְכֹשֶׁר וְהוֹלֵךְ בְּתֵם, וְהִדְרָךְ גְּלוֹי וְיִדּוּעַ לְדָוָן
וְלָרֶב הַעֵם, וְכֹא בְּעַל חֹבֹה לְהַשְׁבִּיעוֹ בְּתִקְנָה זֹה, וְהִתְחַזַּק הַתּוֹבֵעַ
שֶׁאִינוֹ מִסְתַּפֵּק בְּעֵנִיּוֹת זֹה שֶׁאִין לוֹ סִפְק שֶׁהִתְנַבֵּעַ צוֹדֵק בְּטַעַנְתּוֹ, אֵלֶּא
רוּצָה לְצַעֲרוֹ בְּשִׁבּוּעָה זֹה לְהַצִּיר לוֹ וּלְבַיֵּשׁוֹ בְּרַבִּים כְּדִי לְהַנְקֵם
מִמֶּנּוּ, אִי כְּדִי שְׂוֹלֵךְ וְיִלְוֶה מִתְּגוּזִים אִי שְׂוֹקֵחַ נִכְסֵי אִשְׁתּוֹ וְיִתֵּן לוֹ
עַד שֶׁיִּנְצַל מִשְׁבּוּעָה זֹה וְרוּצָה לְהַשְׁבִּיעוֹ כְּדִי לְהַכְרִיחוֹ לְהַשִּׁיג כֶּסֶף, כִּי יוֹדַע
שֶׁלֹא יִרְצֶה לְהִישָׁבַע, אִסּוּר לְדָוָן לְהַשְׁבִּיעוֹ שְׁבּוּעָה זֹה, וְאִם הַשְׁבִּיעוֹ,
בְּמַל לֹא תַעֲשֶׂה שָׁל תּוֹרָה 'לֹא תִהְיֶה לוֹ בְּנִשְׁוֹה' (שְׁמוֹת כג, כד) וְלֹא
עוֹה, אֵלֶּא רָאוּי לְדָוָן לְעַד בְּתוֹבֵעַ וּלְמַדְרוֹ. הִגֵּס: וְעֵינֵן בְּיִזְרְהֵל דַּעָה
סוֹף סִימָן רנ"ג עֲנִי שְׂקִבֵץ מִמּוֹן בְּשִׁטְר קְבוּצָה, אִם צָרִיךְ לְשַׁלֵּם לְכַעַל
חֹבֵרִית.

ה' מי שֶׁהִתְחַזַּק רְמָאִי וְדָרְכָיו מְקַלְקְלִים בְּמַשְׂאוֹ וּמִתְנַן, וְהָרִי הוּא
אִמּוֹד שֵׁישׁ לוֹ מִמּוֹן, וְטוֹעֵן שֶׁאִין לוֹ בְּלוֹם וְהָרִי הוּא רִץ
לְהַשְׁבֵּעַ שֶׁאִין לוֹ כֶּסֶף, אִין לְהַשְׁבִּיעוֹ כִּי יוּצֵא שִׁישְׁבַע לְשִׁקְרִית. הִגֵּס: וְכִיּוֹן
שֶׁהוּא אִמּוֹד שֵׁישׁ לוֹ, יֵשׁ לְדָוָן לְנִדּוּתוֹ אוֹ לְכַפּוֹ עַד שֶׁיִּפְרַע (טוֹר סַעִיף

ר"י. אבל עד אחד לא מהני, דאין כאן שבועת עד אחד, כיון שגם בשני עדים לא
היו מחייבין ממון בלי שבועת התובע. והש"ך חולק דהוי כנסכא דר' אבא
שאומרים מתוך שא"י להישבע משלם, וגם כאן או שישבע להכחיש את העד או
שלא יוכל לגבות.

ר"ח. ז"ל שם בסעיף י"ב: מי שצריך לבריות ושט אחר פרנסתו ונתנו לו צדקה,
אין בעלי חובות יכולים להפרע ממה שגבה בצדקה. הגה - אם לא שכתוב בקבוצו
שחייב לאחרים, דאז נתנו לו אדעתא דהכי שישלם.

ר"ט. כתב הסמ"ע ז"ל: הטור בשם הרמב"ם מסיים בזה וכתב ז"ל, כללו של דבר,
כל מה שיעשה הדיין מדברים האלו וכונתו לרדוף אחר הצדק, הרי זה מורשה
לעשותו ומקבל עליה שכו. מיהו המגיד משנה כתב על דברי הרמב"ם הללו
דמשרבו הדיינים שאינם מומחים יש לחוש שלא יהא כל אחד פורץ לעשות לו
דרך לרצונו, עכ"ל.

י"ב ורמז"ס פ"ב דמלוה). וַעֲנֵן סִמְּךָ צ"ו סְעִיף ט"ו שאם יש לו ואין רוצה לשלם, חובשין אותו ומכין אותו עד שתצא נפשו עד שישלם.

יב תשרי

ו הַחֵיב לְחַבְרוֹ, וְאַחֲרֵי שֶׁכָּבַר לוֹוֶה נָתַן כָּל אֲשֶׁר לוֹ לְאַחַר לְהַפְקִיעַ חוֹבוֹ מֵהַמְלוּה שֶׁלָּא יִהְיֶה לוֹ מֵהֵיכָן לְגַבּוּת, דָּאֵם הַמֵּתְנֶה הִיתָה אִמִּיתִית, בְּאִמַּת לֹא הִיא גוֹבֵה מִמְקַבֵּל הַמֵּתְנֶה, דְּאִין גּוֹבִים מִטְּלַטְלִין מִלְּקוּחוֹת, רַק כֵּאֵן לֹא תוֹעִיל עֲרָמְתּוֹ כִּי וּדְאִי שֶׁלֹּא הִתְכוּוֹן לְהַקְנוּת נִכְסָיו בְּאִמַּת לְמַקְבֵּל הַמֵּתְנֶה, כִּי אִין אָדָם מִקְנֶה כָּל נִכְסָיו לְאַחַר וּמִשְׁאִיר אֶת עֲצָמוֹ בְּלֵי כְּלוּם, וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא חָלָה מֵתְנֵתוּ, לְכֹן יִנְכְּהוּ בְּעַל חוֹב חוֹבוֹ, אֲפֹלוּ הוּא מְלוֹחַ עַל פֶּה, מְמַקְבֵּל הַמֵּתְנֶה, וְיִשְׁבַּע מְקַבֵּל הַמֵּתְנֶה עַל דַּעַת בֵּית דִּין כְּלָא עֲרָמָה וּמְרָמָה כְּמָה קִבֵּל מֵתְנֶה מְרָאוּבָן [שְׁבוּעָה זוֹ הִיא חוֹמְרָא בַּעֲלֵמָא], וְיִנְבּוּ בֵּית דִּין לְבַעַל הַחוֹב חוֹבוֹ מִכָּל מַה שֶּׁקִּבֵּל מְרָאוּבָן. אָכֵל אִם מִקְבֵּל הַמֵּתְנֶה הִרְוִיחַ כְּלוּם בְּסַחֲרָה אוֹ בְּרַבִּית בְּאוֹתָהּ מִכַּח אוֹתָהּ מֵתְנֶה, אִין בֵּית דִּין מְנַבֵּן לוֹ מִתְּרוּחַ, דְּאֲפֹלוּ מְקַרְקְעֵי הַמְּשַׁעֲבָדִים לְמְלוֹחַ מ"מ אִם אָכֵל לִזְקָתָהּ אוֹ מְקַבֵּל מֵתְנֶה הַפְּרוּת כְּמָה שְׁנַיִם, כָּאֵל בְּעַל חוֹב וְגוֹבֵה הַקְּרַקְעָה כְּמוֹ שֶׁהוּא, וְאִינוּ מוֹצִיא מִיָּדָם הַפְּרוּת שֶׁאֲכָלוּ וְהִכָּא נִמְי הַרוּוּחַ שֶׁהוֹצִיא מִכַּח הַמַּעוֹת שֶׁקִּיבֵל מֵהַלוֹה, נִחְשָׁב כְּמוֹ שֶׁאֲכַל אֶת הַפִּירוּת. הַגֵּס: מִיָּהוּ, אִם נִרְאָה לְבֵית דִּין שֶׁלֹּא כָּנְנוּ לְעֲרָמָה, רַק לְמֵתְנֶה גְּמוּרָה כְּגוֹן שֶׁכְּתוּב בְּשֹׁטֵר מֵתְנֶה שֶׁנָּתַן לוֹ מֵתְנֶה חֲלוּטָה, קִנְיָה הַמְּקַבֵּל אֶף עַל גַּב שֶׁהִיָּתָה כְּנֻתָה לְהַבְרִיחַ הֵיינו שְׁלוּלָא הַחוֹב לֹא הִיא נוֹתֵן לוֹ מֵתְנֶה זוֹ, מ"מ כַּעַת הִתְכוּוֹן בְּאִמַּת לְמֵתְנֶה, וְזִכָּה בַּהּ מִקְבֵּל הַמֵּתְנֶה (צִיטָה יוֹסֵף צִטָה כַּסֵּ"א וּמוֹסַפּוֹת וְאִשְׁרֵי וּמְדַכֵּי פֶרֶק הָאֵשֶׁה שְׁנַפְלוּ).

ז הַבּוֹתֵב כָּל נְכָסָיו לְאַחַר, וְאַחַר כֵּן לָוֶה מְאַחֲרִים, וְכֵבּוֹא הַמְלוֹחַ לְגַבּוּת חוֹבוֹ מֵצִוָּה הַלוֹה לְמַקְבֵּל הַמֵּתְנֶה לְהוֹצִיא שְׁמֵר מֵתְנֶה שֶׁקָּדַם לְשְׁמֵר הַחוֹב, וְהַבֵּל רוֹאִים שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁכְּתוּב כָּל נְכָסָיו לְאַחֲרֵים הוּא מִחֲזִיק בָּהֶם וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בָּהֶם וּמַעוֹלָם לֹא יֵצְאוּ מִרְשׁוּתוֹ, וְלֹא יִתְּבוֹן אֲלֵא לְהַבְרִיחַ מִבְּעַלֵּי חוֹב שֶׁלֹּא יִמְצְאוּ מִמֶּה לְגַבּוּת, וְיִאֲכַל מִמוֹן אַחֲרֵים, הַמֵּתְנֶה כְּמִלְּהָ וְגוֹבֵה בְּעַל חוֹב מִמֵּנָה, אֵף עַל פִּי שֶׁקָּדְמָה לְהַלוֹאָה.

יג תשרי

ח מי שְׁקַנָּה קַרְקַעַ, וְהִתְנָה בְּשַׁעַת הַקִּנְיָן עִם הַמוֹכֵר שֶׁלֹּא יֵהָא לְאִשְׁתּוֹ שְׁעֵבֹד בְּתַבְתָּה עָלָיו הֵינּוּ שֵׁאֵם תְּבוֹא לַגְבוֹת קַרְקַע זֹ, תַתְּבַטֵּל הַמְּכִירָה לַמַּפְרַע, וְהַמְעוֹת שִׁילֵם לַמוֹכֵר יֵהִי לוֹ בַּמְתַּנָּה, אוֹ שְׁקַנָּה קַרְקַע וְצוּחַ לְכַתֵּב הַשְּׂמֵר בְּשֵׁם אֲחִיו, בְּדִי לְהַפְקִיעַ מִמֶּנּוּ מֵהַקְרַעַ שְׁעֵבֹד בְּתַבְתָּה, לֹא הוֹעִיל בְּלוֹם, וְאִשְׁתּוֹ גּוֹבֵה בְּתַבְתָּה מֵאוֹתָם קַרְקַעוֹת. הַגָּה: דְּכָל מִי שֶׁבָּא לְהַפְקִיעַ תַּקְנַת חֲקָמִים בְּעֶרְמָה וּבְתַחְבּוּלָה, וְכָל שֶׁפָּן לְגֹזֵל שֶׁל חֲבֵרוֹ, חֲזָבִים חֲקָמֵי הַדּוֹר לְבַטֵּל בְּנִתּוֹ, אָף עַל פִּי שְׂאִין פֶּאֶן רְאָיָה שֶׁהַתְּכוּוֹן לֹכֵד, אֵלֹא יֵשׁ רַק אֲמֻדָּנוֹת הַמוֹכִיחֹת הַיֵּטֵב (טוֹר צַסס תְּשׁוּבַת הַרָ"ט).

סימן ק

הַמְּבַקֵּשׁ זְמַן לַפְּרַעוֹן, כַּמָּה זְמַן נּוֹתְנִים לוֹ, וְאֵם לֹא כֹא בּוֹמְנֵנוּ, וְהַמְּסַרְבַּ צִּוּוֵי בֵּית דִּין וְבו ג' סְעִיפִים

א לֹחַ שֶׁאֲמַר הַרִינִי מִשְׁלֵם, קִבְּעוּ לִי זְמַן בְּדִי שְׁאֵלֹה מֵאַחַר אוֹ אֲמַשְׁבֵּן אוֹ אֲמַכֵּר וְאֲבִיא מְעוֹת, קוֹבְעִין לוֹ זְמַן שְׁלִשִׁים יוֹם כִּי גַם כְּשִׁישׁ לוֹ קַרְקַעוֹת, אִי אִפְשֵׁר לַגְבוֹת מִמֶּנּוּ מִיד אֶת הַקְרַעַ בְּלִי הַכְּרוּה לִי יוֹם, לִכֵּן נּוֹתְנִים לוֹ אִפְשָׁרוֹת לְהַשִּׁיג מִזְמַן בַּתּוֹךְ לִי יוֹם. הַגָּה: וְאֵם נְרָאָה לְדַקֵּן שְׁלֹא יִסְפִּיק לוֹ שְׁלִשִׁים יוֹם, יוֹסִיף לוֹ, וְאֵם אֵינּוּ צָרִיף כָּל כֶּף, יִפְחַת לוֹ (טוֹר צַסס תְּשׁוּבַת הַרִי"ק). וְאֵם אֲמַר הַתּוֹבֵעַ שְׁצָרִיף לִילֵף לְדַרְכּוֹ וְלֹא יוֹכֵל לְהַמְתִּין עַל הַזְּמַן אֵין זֶה סִיבָה שֶׁלֹּא לַתֵּת זְמַן לַלוּה, אֵלֹא אוֹמְרִים לוֹ שְׁיַעֲשֶׂה שְׁלִיחַ שְׂמִיתִין עַד הַזְּמַן שֶׁקִּבְּעוּ וְהוּא יִקְבַּל אֶת הַמְעוֹת מֵהַלוּה (סס תְּשׁוּבַת הַרָ"ט כִּלֵּל פ' סִימָן ג'), וְאֵין מְחַיְבִים אוֹתוֹ לְתַנּוּ מִשְׁבּוֹן כְּדִי שֶׁלֹּא יִבְרִיחַ נִכְסָיו, דַּעַל כְּרַחֵךְ אֵיירִי שֶׁאֵין לוֹ מַטְלַטְלִין לְמַשְׁכֵּנִי, שְׁאֵלֹו

רב. א.ה. לפי"ז מה שאמר בתחילת הסעיף שהוא רוצה זמן למשכן או למכור הכונה על קרקע ולא על מטלטלין.

נְכָסִים, אִין מְנַדִּין אוֹתוֹ כִּי אֵינוּ מִסְרֵב לְקִיּוּם פֶּסֶק הַדִּין, רַק אִין לוֹ מַהֲיֹכֵן לְשֵׁלֶם. אָבָל אִם יֹאמֶר אֵינִי רוֹצֵה לְשֵׁלֶם וְאֵינוּ טוֹעַן שְׂאִין לוֹ, בּוֹתְרִין מִדְּאֲרֻכְתָּא עַל נְכָסָיו וְאִין מִמַּתְנִים אֲפִילוּ לִי יוֹם, וְאִם אִין מוֹצֵאִים לוֹ נְכָסִים וְחוֹשְׁשִׁין שְׂמַטְמוּנָם, מְתַרְיִן בּוֹ שְׁנֵי תְּמִישֵׁי שְׁנֵי, וְאַחַר כֵּן מְנַדִּין אוֹתוֹ וְעוֹמֵד [בְּגִדוּיוֹ] עַד שֵׁיִשְׁלֶם לוֹ, אִזְ עַד שְׂיִמְעֵן שְׂאִין לוֹ כְּלוּם וְיִשְׁבַּע עַל זֶה. וְאִם עֹמֵד בְּגִדוּיוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם וְלֹא תִּבְעֵן לְהַתִּיר גִּדּוּיוֹ, מְנַדִּין אוֹתוֹ עוֹד שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְאִם עֹמֵד בְּהֵם מְחַרְיָמִים אוֹתוֹ. וּמִשְׁפָּטֵי תְּנִדּוּיֹ וְתַחֲרָם וְהַהֲבֵדֵל בֵּינֵיהֶם נִתְבָּאָר בְּמִזְרֵךְ יוֹרֵה דַּעָה וּבְשׁוּ"ע סִימָן ש"ד.

סימן קא

מגבין לבעל חוב מעות או מטלטלין, ואם תלה מעותיו בגוי, ואם יש עליו חובות לגויים וכו' י"א סעיפים

טו תשרי

א בָּא לְפָרַע, אִם יֵשׁ לוֹ לְלוֹה מְעוֹת צָרִיךְ לְתַנֵּם לוֹ, וְאֵינִי יָכוֹל לְדַחֲתוֹ אֲצַל מְקַרְקְעֵי אוֹ מְטַלְטְלֵי לְגַבּוֹת מֵהֶם, כִּיּוֹן שֶׁהַלוּה לּוֹ מְעוֹת בְּמִזְמוּן, צָרִיךְ לְפָרוּעַ מְעוֹת כְּשִׁישׁ לוֹ. וְאִם אֵינִי יָדוּעַ לָנוּ שְׂוֵשׁ לוֹ מְעוֹת וְהוּא טוֹעַן שְׂאִין לוֹ, אִין מְשַׁבְּעִין אוֹתוֹ אֲפִילוּ טוֹעַן הַמְלוּה בְּטַעַנַת בְּרִי שְׂוִידַע שִׁישׁ לוֹ, מ"מ אִין זֶה סִיבָה לְהַשְׁבִּיעוֹ עַל כֵּךְ, כִּיּוֹן שֶׁכֵּל מְלוּה עֵיקַר סְמִיכְתּוֹ הוּא לְגַבּוֹת מְקַרְקְעוֹת שְׂאִי אֲפִשֶׁר לְהַבְרִיחַוָּיָא. וְאֲפִלּוּ תְּזִינָן רוֹאִים אֲנִי שְׂוֵשׁ לוֹ מְעוֹת, וְהוּא אוֹמֵר אֵינָם שְׁלִי אֶלָּא שְׁלִ פְּלוֹנִי, מ"מ לֹא מְשַׁבְּעִין לָהּ, אָבָל גַּם כִּשְׁלֹא רָאוּ עֵתָה מְעוֹת בִּידוֹ מְחַרְיָמִים עַל

רבא. שיטת הש"ך שמה שאין משביעין אותו, הוא רק מדינא דגמ', אבל שבועת הגאונים שתקנו שצריך להישבע שאין לו מעות, משביעין אותו, דאל"כ כל אחד טוען שאין לו מעות וישלם בקרקע.

כָּל מִי שְׂוִידַע שֵׁישׁ לוֹ מְעוֹת וְלֹא מִסְפֵּר לָנוּ. וְהִיבֵא דְאָמַר אֵין לִי מְעוֹת, וְנִמְצָא שֶׁקָּרַן שֶׁנִּתְבַּרר בְּעֵדִים שֶׁבִשְׁעַת אִמִּירְתוֹ הִיה לֹ מְעוֹת, תָּנו לֹא מְהִימָן בְּזֶה הַחֹב אִם אֹמֵר אֵין לִי מְעוֹת אֵע"פ שֶׁכַּעַת אֵין אֲנו יוֹדְעִים אִם בִּאֲמַת יֵשׁ לוֹ מְעוֹת, אֲלֵא צְרִיךְ לְמַטְרַח וְלְמִזְבֵּן מִטְלָטְלוֹ אוֹ קִרְקָעוֹת וְלְהִבְיֵא מְעוֹת כִּיּוֹן שֶׁאֵיבֵד נִאֲמֵנוּתוֹ בַּעֲנֵין זֶה. הַגֵּה: וְכֵן אִם נִרְאֶה לְבֵית דִּין שֶׁהוּא מְשַׁקֵּר, וְיֵשׁ לוֹ מְעוֹת וְאֵינוֹ רוֹצֵה לְשַׁלֵּם אֵע"פ שֶׁלֹא נִתְבַּרר בְּעֵדִים שֶׁהוּא מְשַׁקֵּר, מ"מ כּוֹפִים אוֹתוֹ שֶׁיִּשְׁלַם מְעוֹת (טור). וְעֵינֵן לְמַטָּה סֵעִיף ז' ח'.

ב אִם בִּאֲמַת אֵין לוֹ מְעוֹת, אֵינוֹ צְרִיךְ לְמַכֵּר נִכְסָיו בְּדֵי לְתֵן לוֹ מְעוֹת, אֲלֵא נֹתֵן לוֹ מִמָּה שֵׁישׁ לוֹ דְּבִשְׁעָה שֶׁהִלּוּה עִקֵּר סְמִיכְתוֹ הוּא עַל הַקִּרְקָע וְלֹא עַל כֶּסֶף. וְאִם יֵשׁ לוֹ מְטַלְטְלִים וְקִרְקָע, וְחִפְצֵי הַמְּלִיחָה יוֹתֵר בְּמְטַלְטְלִים מִבְּקִרְקָע, צְרִיךְ לְתֵן לוֹ מְטַלְטְלִים שִׁיּוֹתֵר נוֹחַ לְמוֹכֵר וְלִהְשִׁיג תְּמוּרְתָן בְּמְעוֹת, דְּכִיּוֹן שֶׁהִלּוּהוּ מְעוֹת, צְרִיךְ לִיתֵן לוֹ דְּבַר הַכִּי קָרוֹב לְהִשְׁגִּיג עֲבוּרוֹ מְעוֹת, אֲלֵא שְׁנוֹתֵן לוֹ מֵאִיּוֹה מְטַלְטְלִים שֶׁרוֹצֵה הוּא הִלּוּה, וְאֵין הַמְּלִיחָה יָכוֹל לֹאֵר אֵינוֹ רוֹצֵה מְטַלְטֵל זֶה אֲלֵא זֶה כְּמוֹ בְּפוּרַע מְעוֹת שֶׁאֵין יָכוֹל לְתַבּוּע פִּירְעוֹן בְּמִטְבַּע מְסוּיִים.

טז תשרי

ג אִם יֵשׁ לוֹ מְעוֹת וְקִרְקָע, אוֹ מְעוֹת וּמְטַלְטְלִין, וְהִלְזָה אוֹמֵר רוֹצֵה לְפִרְעוֹ בְּמְעוֹת, אֵין הַמְּלִיחָה יָכוֹל לֹאֵר אֵינוֹ רוֹצֵה מְעוֹת אֲלֵא קִרְקָע אוֹ מְטַלְטְלִין כְּמוֹ שֶׁהִמְלוּה יָכוֹל לְתַבּוּע שִׁיתָן לוֹ מְעוֹת כְּשִׁישׁ לוֹ, ה"ה הִלּוּה יָכוֹל לְתַת לוֹ דּוּקָא מְעוֹת כְּשִׁישׁ לוֹ. וְכֵן אִם אֵין שָׁם מְעוֹת, אֲלֵא קִרְקָע וּמְטַלְטְלִין, וְהִלְזָה רוֹצֵה לְתֵן לוֹ מְטַלְטְלִין, אֵין הַמְּלִיחָה יָכוֹל לֹאֵר אֵינוֹ רוֹצֵה אֲלֵא קִרְקָע כְּמוֹ שֶׁהִמְלוּה זְכוּתוֹ לְתַבּוּע פִּירְעוֹן בְּמִטְלָטְלוֹן וְלֹא בְּקִרְקָע כְּשִׁישׁ לוֹ מִטְלָטְלוֹן.

ד אִם אֵין לוֹ אֲלֵא קִרְקָע וְכֹא לְתַנּוּ לוֹ, וְאָמַר הַמְּלִיחָה אֵינוֹ רוֹצֵה אוֹתוֹ וְאֵינוֹ מְבַקֵּשׁ מִמֶּה עֲתָה בְּלוּם, אֲלֵא אֲמַתֵּין עַד שֶׁיְהִיּוּ לָךְ מְעוֹת, תְּדִין עִם הַמְּלִיחָה כִּי אֵי אִפְשֵׁר לְהַכְרִיחוֹ לְתַבּוּע וְלִקְבַל כַּעַת חֹבוֹ. הַגֵּה: וְעֵינֵן לְעִיל סֵימָן ע"ד סֵעִיף ו' שֶׁכְּתַב כֵּן הַמַּחְבֵּר שֶׁם. הִיוּ מְעוֹת הִלְזָה מִפְקָדוֹת בְּיַד אַחַר, מוֹצִיאֵין אוֹתָם וְנוֹתְנֵין לְמְלִיחָה. אֲבָל אִם הִיוּ

בְּיָדָם בְּהִלְוָאָה ויש ללוה קרקעות או מטלטלין, אע"פ שאם יש לו מעות חייב לפרוע מעות, הכא שהמעות בהלוואה אין מוציאין מידם קדם הזמן דהוי כמו שאין נפרעים מנכסים משועבדים כשיש בני חורין, אבל כשהגיע הזמן מוציאים מהם מדין שיעבודא דר"נ^ב (משנזת רשז"א אלף קכ"ג).

יו תשרי

ה אם יש ללוה שמרי חובות על אחרים שאחרים חייבים לו, יכול הלוה להגבותם לו למלוה בחובו וישומו אותם את שיווי השטרות כפי מה שהוא הלוח, אם הוא אלם, וכפי מה שהם נכסיו, עדית או זבורית כי אפילו שטר של מאה, לא תמיד הוא שווה את מלוא הסכום, כי אם קשה לגבות מהלוה, או שגם אם גובה בקלות, אבל קרקעותיו זיבורית, ה"ז מפחית את שיווי השטר. (פירוש עדית, המשנז שזקרקע שראוי לקצב עליו דירה, תרגום 'נאות יעקב' (איכה ג, ג) עדית דצית יעקב. ופירוש זבורית, החלק הגרוע שזקרקע, מלשון זורא שהוא מין מהבעלי חיים העוקסים). הגה: וְאִפְלוּ יֵשׁ לוֹ שְׂאָר מְטַלְטְלִים והמלוה רוצה לגבות מהמטלטלין ולא מהשטרות, יכול להגבות לו שטרות בשוים^ב. (דייק מהתרומות שהצא הצ"י שכתב למ"ד אין גוזין מירי שיש נכסים אחרים, ממילא למ"ד דגוזין מירי נמי צכהאי גונא).

ו יש אומרים דבמוכר סחורה על מנת שהקונה ישלם לו על הקנייה לזמן פלוני, והגיע הזמן ואין לו מעות אינו מוזרדו לשומא כלל אין יכול ליתן לו מטלטלין או קרקעות בשומא, אלא שנותן לו מעות כמו שהתנה ומאותו ממנע שהתנה^ב דאנן סהדי שכל מוכר סחורה דעתו לקבל מעות ולא מטלטלין או קרקעות, והוי כהתנה ע"מ שישלם לו דוקא מעות, ולכן מוטל על הקונה לטרוח ולמכור מה שיש לו ולפרוע במעות.

רבב. כתב הש"ך שאף לאחר הזמן, אם הלוה רוצה לפרוע בקרקע ולהאריך את זמן הפירעון ללוה שלו, אין מוציאין ממנו, כיון שיש בני חורין.
רבג. ויש חולקים וס"ל דאין יכול להגבותו שטרות כשרוצה מטלטלין, וכן הכריע הש"ך.

רבד. והקצות מחדש שאעפ"כ יוכל לפרוע בסחורה עצמה שקנה, ואפי' התנה לפרוע במעות יוכל לשלם ע"י החזרת הסחורה.

יח תשרי

ז אם יש מעות ללוה, ותולה אותם בגוי שטוען שהמעות שייכות לגוי, ולכן רוצה לפרוע במטלטלין או בקרקעות, ותמל'ה חושש שיהם של'ו וסתם משתמט בטענות שוא, ואין יכול להשביעו ע"ז, דאין משביעין בטענת שמא, לכן רק מקרימין על כל מי שיודע שיש לו ללוה זה ממטלטלין או מעות שחייב לבוא ולספר. ויש אומרים שאם הל'ה אמוד שיש לו מעות, וממילא נראה שטענותיו טענות שוא, אין שומעין לו וכו'פין אותו לתן מעות ולטענתו שהמעות שייכות לגוי, כיון שאנו תולים שהוא משקר, אומרים לו שיטרח וימכור נכסיו ויביא מעות.

ח כשתלה מעותיו בגוי, אם נודע שבאמת המזון של'ו וסתם תלה אותו בגוי, וכעת אע"פ שנודע שהם שלו אינו יכול לתן לו מעות אלו כי הגוי מעצבו, כיון שהוא גרם שלא יוכל לפרוע במעות, כו'פין אותו למכור קרקע ולתן לבעל חוב מעות. וכן אם הדבר ידוע שיש לגוי ערעור על נכסיו הל'ה שרוצה לפרוע מהם חוב זה, ונרא המלוה למל קרקע בחובו מןראת ערעורו של גוי, צריך הל'ה למרח ולמכור ולתן המעות.

יט תשרי

ט כל מה שיתן לו, מקרקעי או ממטלטלין, ושמו לו למלוה, ששוים כפי מה שיוכל למכרם מיד היינו אחר ימי הכרזה, אפלו בביתו ולא כפי שנמכר ביריד, לפי השעה ולא להמתין עד שימצאו לקוחות ולפי הזמן ולא להמתין עד זמן היוקר, ולא שיעטרך לחוד למכרו בעירות ובשוקים, או שיעטרך לעצבו עד שימצאו לו קונים או שיתנקר, דאם כן נעלת דלת בפני לוויים^{יה}.

י מנבין למלוה כל המטלטלים שימצאו ללוה, ואם לא הספיקו המטלטלים, מנבים לו קרקע אחר שהחרימו על כל מי שיש לו ממטלטלים או על כל מי שיודע שיש לו ממטלטלים ואינו מכירם

רבה. כתב הסמ"ע דהכוונה כמה זה שווה אם יבוא לוקח כעת בזמן זה ובמקום זה לקנותו, ובא לאפוקי שלא שמיין כמה שווה להוליכו לשוק או להמתין לזמן היוקר, אבל ודאי אם המחיר כעת נמוך מחמת שיודעים שהוא לחוץ למכור, אין זה שומתו האמיתית.

לְבֵית דִּין. וְכֵן עָקֵר, וְדָלָא כְּיֵשׁ אֲמָרִים שֶׁאִם טוֹעַן שֶׁאֵין לוֹ מַעוֹת כִּלְלֵי, וְרוֹצֵה לְהַגְבֹּתוֹ מִטְּלָטְלִין אוֹ שְׁטוֹעַן שֶׁאֵין לוֹ מִטְּלָטְלִין וְרוֹצֵה לְהַגְבֹּתוֹ קַרְקַעוֹת שְׁצָרִיד לְשִׁבְעַת עַל זֶה שְׁבוּעַת הַגְּאוּנִים שֶׁהוּבָא לְעִיל סִימָן צ"ט סְעִי א' בְּמֵי שְׁטוֹעַן שֶׁאֵין לוֹ כִּלְלֵי מֵהִיכֵן לְפָרוֹעַ, דְּכִיּוֹן שֶׁכָּאֵן רוֹצֵה לְפָרוֹעַ בְּדַבָּר אַחֵר אֵין מִשְׁבִּיעֵין אוֹתוֹ, אֲלֵא רַק מִחֲרִימִין (הַרְשָׁנ"א), וְגוֹבֵין כָּל תְּקַרְקַע שְׂוִישׁ לוֹ, אֲפֵלוֹ הוּא מְשַׁעְבָּד לְכַתְּבַת אִשָּׁה אוֹ לְבַעַל חוֹב שְׁקָדָם, מ"מ מְגַבֵּין לְזֶה מִיד, וְאִם יָבֵא בַעַל חוֹב רֵאשׁוֹן שְׁקָדָם חוֹבוֹ לְבַעַל חוֹב זֶה וְיִמָּרָף מֵהַבַּעַל חוֹב שֶׁגָּבָה, כִּיּוֹן שֶׁהוּא קוֹדֵם לוֹ, וְיִמָּרָף אֲבָל זֶה לֹא סִיבָה לְעַכֵּב בְּנֵתִים אֶת גְּבִיית הַשְּׁנִי.

כ תשרי

יֵאָמֵר הֵיוּ לוֹ מִטְּלָטְלִין אוֹ קַרְקַע, וְיֵשׁ עָלָיו חוֹבוֹת לְגוּזִים, וְאִמָּר הָרִי כָּל נִכְסֵי מְשַׁעְבָּדִים לְגוּזִים, וְאִם יָמְלוּ אוֹתָם יִשְׂרָאֵל בְּחוֹבֵי יְבוּאוֹ הַגּוּזִים וְיִאָּסְרוּ אוֹתֵי וְאֶהְיֶה בְּשִׁבְיָה, אַע"פ שֶׁהַב"ד יוֹדְעִים שֶׁדַּבְּרוּ אִמְת, מ"מ אֵין שׁוֹמְעֵין לוֹ, אֲלֵא יִגְבֶּה הַיִּשְׂרָאֵל חוֹבוֹ כִּיּוֹן שֶׁחוֹבוֹ קוֹדֵם לְחוֹבוֹת הַגּוּזִים, וְאִם יִאָּסְרוּהוּ הַגּוּזִים אֵין זֶה סִיבָה שֶׁלֹּא לְהַגְבֹּת לְבַעַל חוֹבוֹ, דְּהָרִי כָּל יִשְׂרָאֵל מְצִוִּים לְפָדוּתוֹ וְאֵין הַמְלוֹה חַיִּיב לְשַׁלֵּם לְבַד אֶת כָּל דְּמֵי פְדִיוֹנוֹ, אֲלֵא מוֹטֵל בְּשׁוּוֹה עַל כּוֹלֵם רַ"י.

סימן קב

מאיזה קרקע מגבין החוב לבעל החוב

ובו ה' סעיפים

א מן התורה בעל חוב גובה מזיבורית, אלא שחכמים תקנו שיגבה מבינונית כדי שלא תינעל דלת בפני לוויים, ולכן בא המלכה לגבות קרקע, מגבין לו מן הבינונית שבנכסי הלזה, דבשלו הם שמיין היינו שהגדרת

רבי. אבל כשיש לו מעות וקרקע, ורוצה לפרוע המעות לגויים והקרקע למלוה כדי שלא יאסרוהו, יכול לעשות כן דבמקום פסידא רשאי לפרוע קרקע אע"פ שיש לו מעות [תומים].

עידית בינונית וזיבורית, אינו לפי הקרקעות בעולם, אלא כל אחד לפי הקרקעות שיש לו, ואם יש לו כמה קרקעות, הטובות נחשבות לעידית והגרועות לזיבורית, וכל מה שבאמצע נחשב לבינונית.

כא תשרי

ב הָיָה לוֹ שְׁלֹשָׁה או ארבע שדות בינונית, לא יוכל המלוה לומר תן לי משדה פלוגית שהיא חביבה עלי, אלא בְּרִשּׁוֹת זכותו של הלוה הוא לתן לו מאיזה שִׁירְצָה דכתיב 'והאיש יוציא אליך את העבוט', משמע שתלוי בו מה לתת. אם חפץ המלוה בְּזַבְּוּרִית כי כשנטול זיבורית עבור מאה זוז מקבל מעט יותר ממה שיקבל כשיטול בינונית, וְאוֹמֵר לוֹ תֵּן לִי זַבְּוּרִית טָפִי פְּרָתָא (פירוט, מעט יומת), שוֹמְעִים לוֹ דעיקר דינו ליטול בזיבורית, רק תקנו בינונית לטובתו, וודאי שאי אפשר לכופו ליטול בינונית, וְנוֹטְלָה בְּזוֹלָא דְהַשְׁתָּא וְלֹא בְּיוֹקְרָא דְלִקְמָה שיש זמנים שהקרקעות זולות יותר, ויש זמנים שיקרות יותר, ואם כעת זול, אין הלוח יכול לומר לו שרוצה לחשב כפי המחיר היקר, כי המלוה יאמר לו אילו היו המעות בידי הייתי קונה כפי המחיר של עכשיו. הגה: ויש אומרים דאין בופין אותו לתן לו זבוגרית כי לא תהיה זיבורית זו חשובה יותר מבינונית, וכשיש כמה בינוניות, יכול הלוח להחליט איזה לתת לו, אלא רק אם רוצה לתן לו בְּיוֹקְרָא דְלִקְמָה היינו רק אם הלוח כבר גילה דעתו שמוכן לתת לו שדה זיבורית זו, רק הויכוח באיזה מחיר לחשב, בזה בופין אותו לתן לו בְּזוֹלָא דְהַשְׁתָּא כיון שכבר גילה דעתו שמוכן לתת לו שדה זו, שוב אין לו זכות לחשב לפי המחיר של היוקר שלעתיד מהטעם הנ"ל (טור צסס הרל"ט).

ג אם אומר המלוה תן לי עדיית בציר פְּרָתָא (פירוט, מעט פחות), אין בופין אותו לתנה לו אפלו בְּיוֹקְרָא דְלִקְמָה כיון שאין שום חיוב לתת למלוה עידית, ואינו יכול לטעון שאילו היו לי מעות הייתי קונה עידית, דאין שכיח שמוכרין עידית^{רבי}. אם אין ללוה אלא עדיית וא"כ כעת רק שדה זו משועבדת למלוה אע"פ שהיא עידית, הלוח אינו יכול למכרה

רבי. ואם גילה דעתו שמוכן לתת לו עידית ביוקרא דלקמיה, יכול לכופו לעשות כן [טור].

וְלִקְנוֹת בִּינוּנִית לְהַנְבוֹת לְבַעַל חוּבוֹ, אֲלֵא מִנְּבִין לֹא מִהֶעֱדִית כִּמוֹ
 באופן שאין לו רק זיבורית, אין מחייבין אותו לקנות בינונית. וְאִפְּלוּ יֵשׁ לֹא
 עֲדִית בְּמִקְוֹמוֹ וּבִינוּנִית בְּמִקְוֹם אַחֵר, אִינּוּ יָכוֹל לִזְמַר לֹא שְׂיִטַּל
 מִהֶבִּינוּנִית שֵׁישׁ לֹא בְּמִקְוֹם אַחֵר, אֲלֵא צָרִיךְ לִתֵּן לֹא מֵעֲדִית
 שֶׁבְּמִקְוֹם הַבַּעַל חוּב דָּגִם זֶה בְּכֻלּוֹ נְעִילַת דֶּלֶת שִׁיצַטְרַךְ לַגְבוֹת קִרְקַע
 שֶׁרְחוּקָה מִמִּקְוֹם מַגּוּרָיו, כְּשֵׁישׁ מִמָּה לַגְבוֹת בְּמִקְוֹמוֹרֵיָּהּ.

כב תשרי

ד אֵין לֹא אֲלֵא עֲדִית אוֹ רַק בִּינוּנִית אוֹ רַק זְבוּרִית, יִקְחָנָה בְּמֹו
 שְׂתֵּיָּהּ וְאֵין חַיִּיב לִמְכּוֹר אֶת הַזִּיבוּרִית וְלִתֵּת לֹו בִּינוּנִית, וְכֵן אֵינוֹ רֹשָׁאי לִמְכּוֹר
 עִידִית וְלִקְנוֹת בִּינוּנִית וְכִנ"ל. אִם יֵשׁ לֹא עֲדִית וּבִינוּנִית, יִתֵּן לֹא בִּינוּנִית.
 יֵשׁ לֹא עֲדִית וְזְבוּרִית, לֹא יִתֵּן לֹא אֲלֵא זְבוּרִית כִּי אֵינוֹ חַיִּיב לִתֵּת לֹו
 עִידִית, וּמִמִּילָא מְעַמִּידִים אוֹתוֹ עַל עֵיקַר חַיּוּבוֹ לַגְבוֹת מִזִּיבוּרִית. יֵשׁ לֹא
 זְבוּרִית וּבִינוּנִית, אִם הִיתָּה לֹא עֲדִית בְּשֵׁעָה שְׁלֹוֹה וּמִכְרָה, צָרִיךְ
 לִתֵּן לֹא בִּינוּנִית כִּי בִשְׁעַת הַהֲלוּוָאָה חֲלָה שִׁיעֻבּוֹדוֹ עַל בִּינוּנִית זוֹ. וְאִם לֹאוֹ
 אִם לֹא הִיא לֹו עִידִית מְעוּלָם, אֲלֵא רַק בִּינוּנִית וְזִיבוּרִית, יִתֵּן לֹא זְבוּרִית דְּכִיוּן
 שֶׁבִּשְׁלוֹ הֵן שְׂמִין, הִרִי הַבִּינוּנִית נִחְשָׁבַת כְּעִידִית, וּמִמִּילָא גּוּבָה מִהַזִּיבוּרִית.

ה הָיָה לֹא עֲדִית בִּינוּנִית וְזְבוּרִית, וְהִתְנָה עִמּוֹ לְפָרְעוֹ מִהֶעֱדִית,
 הַכֹּל לְפִי הַתְּנָאוֹ, וְאִם הִתְנָה עִמּוֹ לְפָרְעוֹ מֵעֲדִית, וְהִיתָּה לֹא
 עֲדִי עֲדִית וְנִפְסְדָהּ וְתוֹבַע שִׁיתֵן לֹו אֶת הָעִידִית שֵׁישׁ לֹו כְּפִי שֶׁהִתְנֵו, אוֹמְדִין
 דַּעְתּוֹ שֶׁכֵּל מָה שֶׁהִסְכִּים לִתֵּת לֹו עִידִית, כִּי הִיא לֹו עִידִית עִידִית, וְכַעַת שֶׁהֶעֱדִי
 עִידִית נִפְסְדָה, הַדִּין הוּא שֶׁקִּנְיָא עוֹמְדַת הָעֲדִית בְּמִקְוֹם עֲדִי עֲדִית שׁוֹה
 לֹא רֹצָה לִתֵּת לּוֹ, וְאִינּוּ פּוֹרְעוֹ אֲלֵא מִהֶבִּינוּנִית י"ב.

רבה. ולקמן סימן קי"א סעי' י"א מבואר שמתעם זה גובה ממשועבדים שבמקומו
 אף שיש בני חורין במקום אחר.
 רבט. ה"ט מקשה שדברים שבלב אינם דברים, וכיון שהתנה לפרוע בעידית לא
 ייפטר ע"י שנפסד העידי עידית, ולכן גורס כאן התנה עמו שלא לפרוע מעידי
 עידית אלא מעידי, ונפסדו העידי עידית, פורע בבינונית. דבאופן כזה לא נחשב
 כדברים שבלב.

סימן קג

שמין קרקע של לוה, ואם טעו בשומא,
ושומא הדרה לעולם
ובו י"א סעיפים

כג תשרי

א כְּשֶׁשָּׂמִין הַשְּׁלֵשָׁה שְׂמָאִין קֶרְקַע הַלּוֹה, אִין שְׂמִין אֵלָא כְּפִי הַזְּמַן
לאפוקי שלא שמין לפי זמן היוקר שיהיה יותר מאוחר וּכְפִי הַשְּׁעֵה
שְׂנַמְכָּרִים הַקֶּרְקַעוֹת אִזּוּ בְּאִתּוֹ מְקוֹם וְלֹא לְפִי מַחִירוֹ בְּמִקּוֹם אַחֵר. הַגֵּה:
וְאִם אִין הַקֶּרְקַע מְגִיעַ לוֹ בְּלֵה, כְּגוֹן שְׂאִין לוֹ בְּחֹב אֵלָא מְנָה, וְהַקֶּרְקַע
בְּיַחַד גְּשׁוּמַת בְּחֻמְשׁ מְאוֹת זְהוּבִים, אִין אִומְרִים לוֹ תַּן לוֹ חֲמִישִׁית
הַקֶּרְקַע, אֵלָא שְׂמִין כְּמָה שְׂכִיכּוֹל לְמַכֵּר מְזַאֵת הַקֶּרְקַע אוֹ הַבֵּית כְּמָה
זְהוּבִים, וְנִתְּנִין לְמַלְוֵה כִּי יִתְּכוּ שֵׁם קוֹנֵה חֶלֶק קֶטַן הַקֶּרְקַע בְּשׁוֹתְפוֹת
הַמַּחִיר יוֹתֵר זוֹל מֵאֲשֶׁר כִּשְׁקוֹנֵה אֵת הַכֹּל לְעַצְמוֹ. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר אִין שְׂמִין
לוֹ אֵלָא דָּבָר שְׂכִיכּוֹל לְמַכֵּר מִיַּד וּלְגַבּוֹת חוֹבוֹ, וְאִין חוֹשְׁשִׁין לְהַפְסֵד הַלּוֹה
(מְשׁוֹמֵת הַר"ש כֻּלּוֹ פ' סִימָן ט') וְעִין לְקַמְן סְעִיף ה' בַּרמ"א, וְאַחַר כֵּן
מְכַרְוִין עָלֶיהָ כְּפִי מַה שְׂיִרְאוּ, עַד שְׂיִפְסְקוּ תְּמוֹסִיפִים וּא"צ ל' יוֹם
כְּמוֹ כְּשִׁבְאִים לְגַבּוֹת מִלְּקוּחוֹת אוֹ מִיתוּמִים. וְאִם קֶרְקַע זֶה הָיָה מִזְרָף
הַמְּלוֹה מִהַלְקוֹחוֹת, צְרִיכִים לְהַכְרִיז עָלֶיהָ שְׁלִשִׁים יוֹם, כְּדָרְדָר
שְׂמַכְרִוִין עַל נִכְסֵי יְתוּמִים, וְעִין לְקַמְן רִישׁ סִימָן ק"ט, וּכְבָּאִים
הַלּוֹקְחִים וְקוֹצְבִים דְּמִים כְּרִצּוֹנָם, אִם מְצָאוּ כֶּה שְׁשׁוּה עֵבֹרִם
כְּשׁוּמַת בֵּית דִּין אוֹ יִתֵּר אוֹ שְׁשׁוּה עֵבֹרִם אִפִּי יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהִב"ד שָׂמוּ,
לוֹקְחִים תְּדָמִים וְנִתְּנִים אוֹתָם יִשֵּׁר לְמַלְוֵה, וְאִם רָצָה הַמְּלוֹה
לְקַחְתָּהּ בְּאוֹתוֹ סָף, הוּא קוֹדֵם לְשֵׂאֵר לְקוּחוֹת, כִּי אִם יִתְּנוּהוּ לְמַלְוֵה, יוּכַל
אח"כ הלוה לתת לו כסף ולקבל קרקעו בחזרה, דשומא הדרא וכדלקמן סעיף
ט', אבל אם יתנוהו ללוקח, יפסיד הלוה את זכותו לקבלה בחזרה. וְאִם לֹא
מְצָאוּ כֶּה כְּדִי שׁוּמְתָן שְׁמוּכְנִים לְשֵׁלֵם פְּחוֹת מִהַמַּחִיר שֶׁשָׂמוּ הִב"ד,
מְחַלְטִין אוֹתָם לְמַלְוֵה כְּכִי שׁוּמְתָן דָּאִם יִתְּנוּ לוֹ אֵת הַמַּעוֹת, הִרִי לֹא

נפרע כל חובו, לכן מגבים לו את הקרקע, ונפרע בזה כל חובו, כיון שהב"ד שם שזה כן שוה כפי חובו. הגה: ויש חולקין וסבירא להו דהוא הדין אם בא לגבות מבני חרי, כיון שנמכר שלא מדעתו בבית דין, צריך שומא והכרזה ל' יום כמו בשל יתומים (טור וזית יוסף נזס המרומות).

ב שלשה שמאים שירדו לשום, ונחלקו בשומת הקרקע, אחד אומר במנה, ושנים אמרים במאתים, או אחד אומר במאתים, ושנים אמרים במנה, כמל יחיד במעוטו והולכין אחר הרוב. אחד אומר במנה, ואחד אומר בשמנים, ואחד אומר במאה ועשרים, נדון במאה, מפני שאנו ממצעים מה שיש בין המועט למרבה לוקחים את הסכום שיש בין המועט למרובה, וחוצין אותו, ומסיפין על המועט המחצית, וגורעין מהמרבה המחצית, וכיון שבין האומר שמנים לאומר מאה ועשרים יש ארבעים וכשמחלקין לחצי יוצא עשרים, בשאתה מוסיף על המועט המחצית, וגורעין מהמרבה המחצית, נמצא שהוא נדון במאה. ולפי זה, אם אחד אומר במנה, ואחד אומר בתשעים, ואחד אומר במאה ושלשים שההפרש בין המרובה למועט הוא ארבעים והמחצה הוא עשרים, נדון במאה ועשרים, ועל דרך זו שמין בניניהם לעולם.

כד תשרי

ג שמונה שלשה, ואומר הלזה או המלוה ישומו אותה שלשה אחרים תקביראים יותר בשומא, אין שומעין לו כיון שכבר נקבעה השומא ע"י שלשה מומחין. הגה: ויכולין אלו שלשה השמאים להיות קרובים זה לזה דאין לזה תורת דין שאסור שיהיו הדיינים קרובים זה לזה ר"ל (כן כתב הר"י זן הרא"ש).

רל. כן הוא דעת הרמב"ם, אבל דעת הר"ף הרשב"ם והרא"ש אינו כן, אלא הולכים אחר ב' דעות מתוך שלשה, וכיון ששניים מודים ששוה לפחות ק', נידון בק', וכן מכריע הסמ"ע. אבל הבאר הגולה חולק וס"ל דדעת הר"ף והרא"ש כהרמב"ם, ולכן פוסק כהמחבר.

רלא. אבל אסור שיהיו קרובים לא' מבעלי הדינים, דהווי נוגעין [נתיבות].

ד בית דין ששמו לטורף בנכסי לוקת, ומעו בקל שהוא בין פחתו משוויו ובין הותירו על שוויו, מברך בטל, אפלו הקריזו דנחשבים שלוחים של הלוקה, וכשטעו אפי' בפרוטה יכול לומר להם לתקוני שלחתיך ולא לעוותי. אבל אם היו נכסים בני חורין וטורפין מהלוה עצמו, ומעו בשומא, אין נחשבים כשלוחו אלא כב"ד, כיון שעליו מוטל למכור ולפרוע, ולכן דינם כבית דין שמברו נכסי יתומים ומעו שגם עליהם מוטל למכור בעצמם ולפרוע, שיתבאר בסימן ק"ט סעיף ג' שאם מכרו בלי הכרזה באופן שא"צ הכרזה וטעו עד שתות אין מוכר בטל.

כה תשרי

ה אם החוב דבר מועט, באופן שאם יגבה קרקע שלא יגיע למלוה בחובו חלק ראוי לשימוש שמיועד לו לפי מה שהוא קרקע בית או שדה או כרם בשעור שיתבאר בסימן קע"א סעיף ג', בחצר ד' אמות על ד' אמות ובשדה מקום זריעת ט' קבין וכו', ואומר המלוה ללוה או מכר לי מהנשאר לך עוד חלק בקרקע כדאי שניניע לי שעור הראוי לי או פרע לי מעותי, הדין עמו, ולא מבעיא באופן הקודם שהמלוה נותן ללוה שתי אפשרויות, ששומעין לו, אלא אפילו אם אין המלוה רוצה לקנות יותר מברך חובו, ונותן ללוה רק אפשרות אחת ואומר פרע לי מעותי מאחר שהקרקע מה שהוא כדאי חובו אין בו שעור הראוי, הדין עמו כי אי אפשר לכפותו לקנות קרקע, וגם אי אפשר להגבותו קרקע בשיעור שאינו ראוי לשימוש, ולכן בופין את הלזה למכור הקרקע לאחר או למשכנו בעד הלוואה אחרת שילוה, או שישכירנו על מנת שישלם מראש את תשלום השכירות ויפרע לזה מעותיו. הגה: ואין חוששין להפסד הלזה, ואין מרחמים בדין לומר כיצד נוציא הלזה מביתו משום דבר מועט (הגהות רש"א סימן אלף קמ"ג). אם היה הדבר בהפקד, שלא נשאר ללוה בשעור אחרי שהגבו למלוה חובו, אינו יכול לכהן^{ריב} למלוה שיקחנה את מה שנותר במעות אבל יכול להציע למלוה שתי אפשרויות, או שתקנה ממני מה שנשאר, או שתשאיר לי חלק ראוי ותגבה רק

את השאר, וישאר חלק מהחוב, ואני אמכור או אשכיר את החלק שבידי ואפרע את יתרת החוב. ומה שאמרנו שאם נשאר ללוה חלק שאינו ראוי, אין יכול להכריח את המלוה לקנות את השאר, הוא רק כשטורף מהלוה, אבל אם היה מורף מלוה קרקע מתלוכם וכשיגבה חובו לא נשאר ללוכם בשעור, יכול לכפו שיקחנו ממנו במעות.

ו קרקע שעשו בית דין שומא והכרזה להוריד בו המלוה, וארע שנשתתה זמן שלא הורידוהו בו, כל זמן שלא תחליטו בית דין תקרקע למלוה שעדיין לא הורידוהו לקרקע, אי איקר או זילי אם הקרקע התייקרה או הוזלה פשוטא דלנה קאי ברשותו של הלוה עומדת בין ליוקרה ובין לזולא, ולכן צריך לעשות שומא אחרת והכרזה אחריו. בכל חוב שגובין מהקרקע אם ירד המלוה לנכסי לנה והחזיק בהם, או מכרן, בלא בית דין, אינו פלוס. אפלו היתה משבונה בידו או אפותיקי מפרש שהסכימו ביניהם מתחילה שאם יגבה מקרקע, יגבה רק מקרקע זו, מ"מ אין גבייתו כלום בין שיוכל לשלם לו מעות ולסלקו. ויש אומרים שאם עבר הזמן שקבע לו לפרע, או אפילו אין עדים שעבר הזמן, אלא שהיא משבונה מחזקת ביד המלוה שהיא כבר בידו ג' שנים, וממילא נאמן שעבר הזמן במיגו שיכל לטעון לקוחה היא בידי, כיון שעבר הזמן ולא פרעו במעות יכול למכרה כיון שלא פרע לו במעות, הרי הגבייה עומדת להיות רק מקרקע זו, ולכן א"צ פסק ב"ד ע"זר"י.

בו תשרי

ז מקום שנהגו לכתב בשטרות שיוכל לירד לנכסי הלוה ולמכור בלא שומא והכרזה, אם אע"פ שכתבו כן, מ"מ נהגו שלא לירד ולמכור כי אם בשומא והכרזה, אין לירד ולמכור וזולתם אבל במקום שאין מנהג הולכים אחר התנאי שבשטר, ובלבד שלא יהיה בזה משום אסמכתא ר"ל.

ר"ל. גם כאן צריך שומא והכרזה, רק דעה זו סוברת שאם מכרה ואח"כ עשו שומא והכרזה, חל המכירה למפרע [נתיבות].
ר"ל. ואף שאין למשכנו רק בב"ד, תירץ הסמ"ע דכל תנאי שבמזמן קיים. והקצות תירץ שאם ממשכנו לגוביינא אין איסור למשכנו חוץ לב"ד, ורק בתורת משכון אסור.

ח אם ירד מלִוּה לְנִכְסֵי לִוּה בְּלֹא רְשׁוּת בֵּית דִּין, אֵינּוּ כְּלוּם וכדלעיל סעיף ו', וְכָל הַפְּרוֹת שְׂאֵבֶל מִנְּבִין לוֹ מֵחֻבּוֹ.

כז תשרי

מ בֵּית דִּין שִׁשְׁמֵו קָרַקַע לְבַעַל חֻב לַמְלוּה, אֲבָל שׁוּמַת מִטְּלָטְלִין לֹא הִדְרָא, (טור סעיף י"ח). בֵּין שִׁגְבוּ בְּנִכְסֵי לִוּה, בֵּין שִׁגְבוּ בְּמִשְׁעָבְדִים שֶׁבִּיד הַלּוֹקָח, וְלֵאחֲרַי זְמַן הַשִּׁנְיָה יָדוּ שָׁל לִוּה אוֹ שָׁל נִמְרָה אוֹ שָׁל יוֹרְשִׁיָהֶם וְהֵבִיאוּ לְבַעַל חֻבּוֹ מְעוֹתָיו, מְסַלְקִין אוֹתוֹ מֵאוֹתָהּ קָרַקַע, אִפְּלוּ שֶׁהִתָּה בְּיַד הַבַּעַל חֻב בְּמָה שְׁנִים מִשׁוּם וְעִשִׂית ה'יִשְׂרָהּל הַטּוֹב, וְדוּקָא קָרַקַע שְׁעוּמַדַּת לְעוֹלָם וּקְרוּיִים 'נַחֲלָה', יֵשׁ בּוֹה עִשִׂית ה'יִשְׂרָהּל הַטּוֹב, מִשָּׂא"כ מִטְּלָטְלִין. הַגָּס: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּלוֹקָח לֹא יוֹכֵל לְסַלֵּק הַבַּעַל חֻב לֵאחֲרַי שְׁגָבָה אֶת הַקָּרַקַע, דְּשׁוּמָא לֹא הִדְרָא אֲלָא לְבַעְלֵיו דְּשְׁגָבָה מִמֶּנּוּ בְּגֵי חוֹרִין, אֲבָל לֹא לְלוֹקָח לֹא מִבְּעִיָא כַּשְׁקִיבֵל הַלּוֹקָח מְעוֹתָיו מֵהַלּוּה, שְׁאִין לוֹ שׁוּם הַפֶּסֶד, אֲלָא אִפִּילוּ לֹא קִיבֵל מְעוֹתָיו, מ"מ אִין יִכּוֹל לַחֲיִיב אֶת הַמְלוּה לְהַחֲזִיר לוֹ קָרַקַע, כִּי אִין בַּלּוֹקָח עִשִׂית ה'יִשְׂרָהּל הַטּוֹב, כִּיֹּן שִׁקְנָה קָרַקַע הַמְשׁוּעֶבֶדַת לַמְלוּה (טור צ"ט ה"ר"ט פֶּרֶק מִי שֶׁהִיא נְשׁוּיָה). וְאִם הַמְלוּה סָתַר וּבְנָה וְלֹא הִשְׁבִּיחַ הַקָּרַקַע בְּבֵר, אֵינּוּ נוֹטֵל הוֹצָאָתוֹ כִּיֹּן שְׁאִין שִׁבַּח, לֹא מִגִּיעַ לוֹ הוֹצָאוֹתֵיהֶן. וְאִם כֵּן הִשְׁבִּיחַ, אִם הַשִּׁבַּח הוּא מִחֻמַּת הוֹצָאָה, נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל בְּדִין הַיּוֹרֵד בְּרְשׁוּת הַיֵּינִי שֶׁמִּקְבֵּל בַּשִּׁבַּח כִּמוֹ אִירִיס. וְאִם הִשְׁבִּיחַ מֵאֲלִיו, בְּגוֹן שְׁנֵינְקָר, אֵינּוּ נוֹתֵן לוֹ אֲלָא דְּמֵי חֻבּוֹ בְּלִבְדֵי דַתְקַנַּת 'שׁוּמַת הַדְּרָא', הַיֵּינִי לְהַתִּיחַס לְקָרַקַע כַּשֶּׁהַלּוּה בֵּא וּמִבֵּיא מְעוֹתָיו, כִּאִילוּ הִיא שֶׁל הַלּוּה מְעוֹלָם, וְלֹא הִיתָה שׁוּם גְּבִיָיָה, וּמִמִּילָא אִסּוּר לַמְלוּה לְקַבֵּל כְּלוּם יוֹתֵר מִחֻבּוֹ, דֹּא"כ הוּי כְּרִיבִית. הַגָּס: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דָּאִם הוֹצִיא עָלֶיהָ וְהִשְׁבִּיחָהּ, לֹא הִדְרָא כְּלָל אִפִּילוּ אִם רּוֹצֵה לְשַׁלֵּם לוֹ הַשִּׁבַּח, דְּקִנְיָה בְּשִׁנְיָרֵלִי. וְאִם נִתְיַקְרָה מֵאִלִּיה דְּלֹא קִנְיָה בְּשִׁנְיָרֵלִי, לֹא הִדְרָא אֲלָא בְּשַׁעַת הַיְקָר דָּאִם כֵּן תְּמִיד יִמְתִּין הַלּוּה עַד שֶׁהַקָּרַקַע

רִלָה. הַטּוֹר מִבֵּיא בְּזֵה מַחֲלוּקָת, וּמַחֲמַת הַסֶּפֶק נֶקֶט הַשׁו"ע דֵּהַלּוּה נַחֲשֵׁב לְמוֹחֶזֶק, וְא"א לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ אֶת הַהוֹצָאוֹת, אֲבָל דַּעַת הַסֵּמ"ע שְׁכִיֹן שֶׁהַב"ד הַחֲלִיטוֹ אֶת הַקָּרַקַע לַמְלוּה, הִרִי הוּא נַחֲשֵׁב לְמוֹחֶזֶק, וְאִין הַלּוּה יִכּוֹל לְהוֹצִיאָה מִיָּדוּ בְּלִי לְשַׁלֵּם אֶת הַהוֹצָאוֹת.

רִלָה. וְדַעַת הַש"ך שֶׁאִם מוֹכֵן לְשַׁלֵּם לוֹ כְּפִי כִּמָּה שֶׁשׁוּוֹה עֵכְשִׁיו, חִיב לְהַחֲזִיר לוֹ.

תתייקר, ואז יפדנה במחיר הזול, ואתה נועל דלת בפני לוויין (טור סעיף כ"ט נשס הרא"ש פ"ק המפקיד). **וְאִם הַזּוּל לֹא הִפְסִיד הַמְלֻוָּה, וְאִם רוֹצִים לְסַלְקוֹ צָרִיךְ לְתַתּוֹ לּוֹ כָּל דְּמֵי חוּבוֹ** כפי שהיה שווה כשגבהה הקרקע ולא כפי ששווה עכשיו, דאל"כ אין בזה ישר וטוב. **וְאִם קָנוּ מְרֹדוֹ שְׂלֵא לְסַלְקוֹ, שׁוֹב אֵינָם יוֹבְלִין לְסַלְקוֹ.** הגה: הגב"ה הלנה למלוה עצמו מרצונו בלא בית דין לסמ"ע היינו שלא בא לב"ד כלל אלא הגבהו מעצמו, ולדעת הש"ך אפי' עשו הב"ד שומא, אלא שבא לב"ד בלי כפייה, לָא מְהַדְרִינָן לָהּ דְכוּיִן שעשה זאת מרצונו, נחשב כמכירה גמורה (טור סעיף כ"ו).

י קָרַקַע שְׁשָׂמוֹ אוֹתָהּ לְבַעַל חוּב היינו שהגבוהו מראובן הלוה לשמעון המלוה **וְאַחַר כֵּן שְׂמוּתָּהּ בֵּית דִּין לְבַעַל חוּב שָׁל זֶה הַמְלֻוָּה** ששמעון היה חייב ללוי, והגבוהו משמעון ללוי, **הָרִי זֶה חוֹזְרֵת כְּשֶׁרְאוּבֵן מְבִיא כֶסֶף, לוי צריך להחזיר לו, וְלֹא יִהְיֶה בְּחֹזֵר שֶׁל לוי נְדוּל מִבְּחַ בְּעַל חוּב תְּרַאשׁוֹן** שמעון, שגם הוא היה צריך להחזיר לראובן. **וּמִיָּהוּ, בְּזֶה יָפָה בְּחֹזֵר שֶׁל לוי, שְׂאֵם שְׂמוּתָּהּ לְרַאשׁוֹן** לשמעון בעד חוב של מאה, **וְשְׂמוּתָּהּ לְשֵׁנִי ללוי בְּמֵאֲתַיִם, אוֹ אִם שְׂמוּתָּהּ לְרַאשׁוֹן בְּמֵאֲתַיִם וְלְשֵׁנִי בְּמֵאֲתָה, לְעוֹלָם לֹא יִחְזוֹרְנָה אֶלָּא בְּמֵאֲתַיִם** באופן ששמוה לשני במאתיים יכול לומר אין זה טוב וישר שאפסיד בשבילך, ואם שמו לראשון במאתים, יכול לומר למה תרויה, הרי אם היית פודה מהראשון היית צריך לשלם לו מאתיים. **קָרַקַע שְׂשָׂמוֹ לְבַעַל חוּב, וּמְכָרָהּ הַבְּעַל חוּב אוֹ נְתַנָּה בְּמֵתְנָה, אוֹ שְׂשָׂמוּתָּהּ צ"ל ששמה לְבַעַל חוּב מְדַעְתָּהּ, אוֹ שְׂמֵת וְחוֹרֵיֶשָׁה, אֵינָה חוֹזְרֵת דְרַק** בשמוה לבעל חוב שירד על דעת לקבל מעותיו, איכא ישר וטוב להחזירה כשמקבל מעותיו, משא"כ כל הני שלא ירדו על דעת המעות. ובשמה מדעתו, היינו שהלוה נתנה מדעתו למלוה בלי שומת ב"ד, הוי כמכרה לו, ולכן אין יכול לתבוע להחזירה לו. הגה: **וְיֵשׁ אוֹמְרִים דָּאֵם מֵת וְחוֹרֵיֶשָׁה, חוֹזְרֵת, אִם אֵין בָּאֵן אֶלָּא יוֹרֵשׁ אַחַד דְּעוֹמֵד בְּמִקּוּם אַבִּיו, וְנִחְשַׁב שְׁבֵא לְרִשׁוֹתוֹ** מחמת מעות הלוה. **אָבֵל אִם הָיָה בָּאֵן יוֹרֵשִׁין תְּרַבָּה, וְחִלְקוֹ וְנִפְלַל לְאַחַד בְּחֵלְקוֹ, שׁוֹב אֵינָה חוֹזְרֵת דְכוּיִן** שנתן לאחיו דברים אחרים תמורת שדה זו, נחשב כאילו קנאה מהם. ואם הורשה מחיים, אפי' הוריש לבן אחד, אינה חוזרת דהוי כמתנה (טור נשס הרא"ש). **שָׂמוֹ קָרַקַע לְאִשָּׁה, וְנִשְׂאָתָה, אוֹ שְׂשָׂמוֹ מִמֶּנָּה וְנִשְׂאָתָה, בְּעַל בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ בְּלוֹקַחַת הוּא, וְלֹא מִחְזוֹר דְּהוּי כְמוֹ**

שמכר המלוה דאין הלוקח מחזיר וְלֹא מְחַזְרִין לוֹ דהוי כמו שמכר הלוח השדה לאחר אחר שכבר גבו ממנו. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּוָקָא בְּשִׂמְתָהּ הָאִשָּׁה צִרִיךְ את הטעם שבעל לוקח, דאם הוי יורש היה צריך להחזיר כמו שכתב הרמ"א קודם, וגם היו מחזירין לו דהרי מחזירין ליורש דלוה כדלעיל. אבל כשלא מתה האשה, א"צ להגיע לטעם שבעל כלוקח, דאפי' כיורש אין מחזיר ואין מחזירין לו, דאין יורשה בחייה (טור סעיף כ"ה וז"ל יוסף נצטט רש"י והר"ל טז).

כח תשרי

יֵא הִיתָה הַשּׁוֹמֵא בְּמַעוֹת, כְּנֻזן שׁוֹמֵר תָּנִים שֶׁפָּשַׁע וְחִיבוֹהוּ לְשִׁלּוֹם וְשִׁמּוֹ קִרְקַע שְׁלוֹ לַפְּרוּע לַמַּפְקִיד, וְאַחַר כֵּן נִמְצָא שֶׁהַפְּקֻדוֹן הָיָה בְּרִשׁוֹתָיו וְיָדַע מִזֶּה וּכְפָר, דּוֹדָאֵי הוּי שׁוֹמֵא בְּמַעוֹת, אִו אִפִּילוּ בְּאוֹפֵן שֶׁנֶּאֱמָר בַּפְּשִׁיעָה וְהִיא חַיִּב מְדִינָא וּמְצָאָהּ אַח"כ, לֹא תִּוּי שׁוֹמֵא, וְהִדְרָא אִפְלוּ מִקְרָה תְּרַאשׁוֹן אִו הוֹרִישָׁה כִּי הִיא טַעוֹת מִתְחִילתוֹ, וּבְאוֹפֵן זֶה שְׁנִיִּים יְכוּלִים לְחַזּוֹר בֵּהֶם, מִשָּׂא"כ כְּשִׁידַע וּכְפָר, אִין הַשּׁוֹמֵר יְכוּל לְחַזּוֹר בוֹ, אֵלָא רַק הַמַּפְקִיד. וְהוּא תְּרִין אִם שְׁמוּנָה לְבַעַל חוֹב בְּחֻבּוֹ, וְאַחַר כֵּן נִוְדַע שֶׁהָיָה לְלוֹחַ מַעוֹת מְצוּיִים, דְּתוּי שׁוֹמֵא בְּמַעוֹת, וְלִכֵּן אִם יִרְצָה תְּמַלֵּךְ יִבְרַח לְלוֹחַ שֶׁיִּקְחֶנָּה וְיִתֵּן לוֹ מַעוֹתָיו אֲבָל הַלוּה לֹא יְכוּל לְחַזּוֹר בוֹ, דִּהְרִי יָדַע שִׁישׁ מַעוֹת בְּרִשׁוֹתוֹ, וּבְכָל זֹאת הִגְבַּה אֵת הַקִּרְקַע לְמַלּוּה. אֲבָל אִם בְּאֵמֶת לֹא הִיא בִּידוֹ מַעוֹת, רַק הַעֲשִׂיר אַחַר כֵּן, גַּם הַמַּלּוּה אִינּוּ יְכוּל לְכַפֵּו שֶׁיִּחְזֹר וְיִקְחֶנָּה דְּלֹא הוּי שׁוֹמֵא בְּמַעוֹת.

סימן קד

דין בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מקרקעי
או ממלטלי, ומלוה על פה מוקדמת קודמת
למלוה בשטר
וכו מ"ז סעיפים

א מי שיש עליו בעלי חובות הרבה ואין לו די נכסים עבור כולם, כל מי שקדם זמן קננו של שטר, קודם הוא לגבות, בין כשהגבייה

היא מקרקע בין מטלטלים] היינו מדאורייתא, אבל מדרבנן אין קדימה כשגובין ממטלטלין וכולם שווים בהם], אפלו אם הגיע זמן פרעון של המאחר קדם והטעם דאין קובע זמן הפירעון של מי קודם, אלא זמן ההלוואה, ודין הקדימה בין כשגובה מלוה עצמו בין מלקוחות. ואם קדם המאחר ונכה קרקע, אפלו הנפו לו בפני המקדם, ושתיק, מוציאין מידו אבל במטלטלין אם קדם וגבה, מה שגבה גבה. הגס': מיהו, פשפא המאוחר לגבות כי כבר הגיע זמן פרעונו, גובין לו, וכשיבא זמן הראשון לגבות, יטרף ממנו ובנתיים יכול לאכול פירות. ודוקא פשפא לגבות מקרקע, אבל פשפא לגבות מטלטלין, יכול בעל חוב הראשון לטעון שלא להגבותם, פן יבדיחם או יפסידם אבל בקרקע לא שייך שיבדיחם, ולכן לא חוששין שמא יפסידה, ועוד, דאם יגבה המאחר שוב לא יוכל המקדם להוציא ממנו דבמטלטלין אם קדם וגבה, מה שגבה גבה, אבל כשלא יגבוהו עד שיגיע זמנו, יבואו שניהם לגבות כאחת, ויחלקו ביניהם. אבל אם הלך עצמו נותנם לו, יש אומרים דאין בעל חוב המקדם יכול לקחת כמו שאי אפשר למחות בלוה שמוכר נכסיו קודם זמן הפירעון^{ר"ל} (משום רשנ"א אלף קי"א). וכל זה במלוה בשטר, אבל מלוה על פה, אם קדם המאחר ונכה אפילו גבה קרקע, מה שגבה גבה אבל לכתחילה גם במלוה על פה יש דין קדימה וכדלהלן סעי' י"ג (ר"ן פרק מי שיהיה נשוי), מה שאמרנו שאם קדם וגבה מוציאין מידו, אינו בכל גוונא אלא אם בן גבה ולא הניח מהיכן לגבות, אבל אם נכה בעל חוב מאחר בינונית, והניח ופורית לבעל חוב מקדם, דאז מה שגבה נכה דאע"פ שהשאיר לו זיבורית ולקח את הבינונית שהיתה אמורה להגיע אליו, מ"מ אין מוציאין מידו, דסוף סוף השאיר לו מהיכן לגבות. ובאופן שלא הועילה לו קדימתו, אם מקדם קודם שהתפיק הראשון להוציאם מידו, אין המקדם חוזר עליו, אפלו אם המעות עדין בידו דאין המעות משועבדות לו, אלא רק הקרקע, אלא חוזר על הלקוחות ששעבודו בידם. ואם מקדם לגוי, שאינו יכול להוציאם מידו, בזה חוב לשלם לו, אפלו אין המעות בידו, מדינא דגרמי. וכן אם הניח בעל חוב מאחר מטלטלין לבעל חוב מקדם

ר"ל. ולפי מאי דקיי"ל בסימן ע"ג סעי' י' שאם רואים שהלוה מבזבז נכסיו, מונעים ממנו למכור, ה"ה כאן שמוחין בידו [תומים].

היינו שנשאר אצל הלוה מטלטלין לגבותם, **מה שְׁנָבַח גָּבַח** דאם הניח זיבורית שאין עיקר גבייתו מהם, מ"מ מה שגבה גבה, כ"ש במטלטלין שעיקר גבייתו עליהם. הגה: יש אומרים דבְּדָבָר שְׁאִינוּ עֵתָה בְּעוֹלָם, וְעֵתִיד לָבֵא אַחַר כֵּן, לא שִׁיבָה בַּה דִּין קְדִימָה, וְנִפְ"מ אִם קָדָם שָׂבָא הַדָּבָר לְעוֹלָם נִשְׁבַּע לָתֵת אוֹתוֹ לְבַעַל חוֹב מְאָחָר, צְרִיף לְקָדָם שְׁבוּעָתוֹ כִּי הַשְּׁבוּעָה חִלָּה קוּדָם שַׁחַל הַשִּׁיעֵבֵד (משוּבָּה חוֹה הַמְנוּפָּה וְהַזִּיאָו הַטּוֹר סִימָן ל"ט ס"ז). וְעַיֵן לְעֵיל סִימָן צ"ט סְעִיף ב' שם הֵבֵא שְׁתֵּי דִיעוֹת בְּאוֹפֵן שִׁישׁ שְׁנֵי בַע"ח וְאֵין לִזוּה קְדִימָה יוֹתֵר מִחִבְרֵי, וְנִשְׁבַּע לָתֵת לְאַחַד, אִם מִקְבַּל הַכִּלְיָיִת.

כט תשרי

ב בַּעַל חוֹב שְׁנָבַח חוֹבוֹ מִכֶּתִי שְׁמַעוֹן בְּכֶתֶב שְׁלִמּוֹן הָעִיר שְׁעָשׂוֹ הַכְּרֹזָה יוֹם אֶחָד וְה"ה אִם עָשׂוֹ ל' יוֹם, וְאַחַר כֵּן בָּא בַּעַל חוֹב הַמִּקְדָּם לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ כְדוּן בַּע"ח מְאוּחָר שְׁקָדָם וְגַבְה, שְׁמוּצִיאֵין מִמּוֹנוֹ, וְטוֹעֵן הַמְאָחָר בֵּינּוֹן שְׁלֵא עָרְעָרְתָּ בְּשַׁעַת הַכְּרֹזָה הַפְּסָדָתְךָ בְּכֵה, אִם הָיָה הַכְּרֹזוֹ יוֹצֵא כָּל מִי שִׁישׁ לוֹ זְכוּת וְשִׁיעֵבֵד עַל כְּרַקַּע זֶה יִבֵּא וְעָרְעָר, וְכָל מִי שְׁלֵא יְעָרְעָר וְכִפְּלוֹ זְכוּתָיו, אִם נִהְגוּ בּוֹ, דִּינָא דְמִלְכוּתָא הוּא, וְכִפְּלוֹ זְכוּתָיו. הגה: וְהוּא הַדִּין אִם הָיָה הַבַּעַל חוֹב תְּלוּקִים עִם הַלוֹה שְׁלֵא רָצָה לְשַׁלֵּם וְצוּוֹ וְכַל אֶחָד שֶׁלַח אֶת הַשׁוֹטֵר לְהַשְׁפִּיץ אוֹ לְעַקֵּל נְכִסֵּי הַלְוָה, וְלֹא יִדְעֵנוּ מִי הַקּוֹדָם מִי הַרְאִשׁוֹן שִׁיעֵקֵל עֲבוּרוֹ, וְזִכָּה מִדִּין קָדָם וְגַבְה, וְהַשׁוֹטֵר מְעִיד כְּדָבָרֵי הָאֶחָד, נֶאֱמָן מִכֵּחַ דִּינָא דְמִלְכוּתָא, אִם הַמְנַהֵג בֵּן לְסִמוּךְ עַל עֵדוֹת הַשׁוֹטֵר, וּבִתְנָאֵי שְׁלֵא מִקְבַּל שׁוּחַד^{ל"ב} (צִיט יוֹסֵף צִסס מְשׁוּבָּה שְׁכַסּוֹף חוֹה הַמְנוּפָּה, וְע"ל ס"ס סְס"ט).

וְכֵן אִם הָאֶחָד גָּבַח, וְהַשְּׁנֵי טוֹעֵן עָלָיו שְׁנָבַח שְׁלֵא פָּדִין וְשְׁלֵא הָיָה חוֹב

רלח. ומה שכתב הרמ"א בלשון 'יש אומרים', הוא רק לענין אם חלה השבועה וחייב לתת הכל לאחד, אבל לעצם דין קדימה בנכסים שקנה אחרי ההלוואה אפילו כשכתב 'דאקנה' ששיעבד עצמו גם על נכסים אלו, מ"מ לכו"ע אין בהם דין קדימה, ואין בזה שום מחלוקת.

רלט. הסמ"ע כתב דה"ה בלוה ישראל דהשוטר נאמן במקום שכך דין הגויים, אבל הנתיבות הביא בשם התומים דבישראל ודאי לא מהני, דמדיני ישראל לא מהני תפיסת השוטר, דתופס לבע"ח במקום שחב לאחריני, וגם אין שליחות לגוי, ורק בלוה גוי מהני, דכשהלוה לו נתכוון להתנהג כפי דיני הגויים.

לו או שעל פי דין הוא קודם, הואיל וגובה על פי דינא דמלכותא, מה שגובה גבה דבלוה גוי נשתעברו לגבות לפי חוקי הגויים (מ' הרשז"א סימן ממקמ"ו). אַבְּל אַם בְּסֵתֶם הַכְרִיזוּ כָּל מִי שֵׁישׁ לוֹ זְבוֹת יבֵּא ויערער ולא אמרו שמי שלא יערער יפסיד זכויותיו, לֹא בְּמָלוֹ זְכוּיָתוֹ בְּשִׁבִיל שְׂלָא עֵרְעֵר כי מה שלא בא משום שלא מצא זמן פנוי לזה. הגה: וְאִם הַכְרִיזוּ שְׂכָל מִי שְׂלָא יבֵּא יֵאָבֵד זְכוּיָתוֹ, וְאֶחָד טָעַן שְׂלָא שְׁמַע הַהַכְרָזָה, מִהֲנִי טָעַנָה שְׁלוֹ, וְלֹא אִמְרִינָן [בְּזָה] חֲבָרָא חֲבָרָא אֵית לָהּ דַּרְק בַּחֲקָת קַרְקָעוֹת אִמְרִינָן כֵּן כִּי הַמְחִזִּיק חוֹקֵר אִם הַבְּעֵלִים מַחָה כִּנְגֻדוֹ, וְאִם אִכְּן מַחָה מַגִּיעַ אֵלָיו הַמַּחָאָה מִכַּח חֲבָרָא חֲבָרָא אֵית לֵיהּ, מִשְׁאֵ"כ הַכָּא שְׁאִינוּ מְבַרֵר כְּלוּם. וְאִם יֵשׁ מִנְהֵג שְׁגָם בְּאוֹפֵן זֶה מִפְסִיד זְכוּיָתוֹ, הוֹלְכִין אַחַר הַמְנַהֵג (משו"ב רש"א סימן מתל"ג).

ג בְּמִטְלָטְלוֹי, וְכֵן בְּעֵבְדִים, אֵין בְּהֵם דִּין קְדִימָה וְאִם בְּאִים שְׁנִיִּים לַגְבוֹת, אֵין שׁוּם זְכוּת לְמוֹקְדֵם, אֲלֵא חוֹלְקִין אוֹתָם בִּנְיָהֵם, וְגַם נִפְ"מ לְעֵנָן שְׂאֵם קְדָם הַמֵּאָחַר וְנִבְּהָ אֵין מוֹצִיאֵין מִיָּדוֹ אֲלֵא הַכֵּל שְׁלוֹ, וְלֹא עוֹד לֹא רַק שְׁאֵין מוֹצִיאֵין מִיָּדוֹ, אֲלֵא שְׂאֵם עֵמֵד הָרֵאשׁוֹן וְתַפְסָם מֵהַבְּעֵל חוֹב הַמֵּאוּחַר שְׁקָדֵם וּגְבָאֵם, הַבְּעֵל חוֹב הַמֵּאָחַר שְׁקָדֵם וְנִבְּהָ מוֹצִיא אוֹתָם בְּבֵית דִּין מִיָּדוֹ כִּיוֹן שֶׁכֵּבֵר זְכֵה בְּהֵם. מִיְהוּ, אִם תַּפְס שְׁטָרוֹת, אֲפִלּוּ הַמְקָדֵם, לֹא הוּי תַּפְסֵם הַמְמוּזָן כִּיוֹן שְׁאֵין גּוֹפֵס מִמוֹן, לֹא נַחֲשָׁב בְּכֹל שֶׁנַּעֲשֶׂה גְבִייהַ בְּמִמוֹן, וְיִחְלְקוּ כְּאִילוֹ בְּאוֹ שְׁנֵיִם לְכַתְחִילָה לְב"ד, דְּחוֹלְקִין בִּנְיָהֵם (רצ"ו ירוח"ס נמצ" כ"ו חלק ג').

ל תשרי

ד לֹא מִקְרֵי גְבִיָּה שְׂאֵם קְדָם וְגִבְהָ אֵין מוֹצִיאֵין מִיָּדוֹ, אֲלֵא אִם בֵּין שְׁמוֹ בֵּית דִּין הַמְטְלָטְלוֹיִם וְנִתְּנוּ בְּיָדוֹ. אַבְּל אִם רַק סָנַר בֵּית דִּין חֲנוּתוֹ שְׁלֵל לָזֶה לְעַקֵּל הַסְּחוּרָה שְׁבַחְנוּת בְּעַד בְּעַל חוֹב מֵאָחַר כְּדֵי שְׂלָא יִבְרִיחַ נִכְסָיו, אֵין זֶה גְבִיָּה, וְכַעַל חוֹב הַמְקָדֵם גְּבִיָּה מַחֲצָה מֵאוֹתָם מִטְלָטְלוֹיִם. הגה: בֵּית דִּין שְׁעָקְלוֹ מַעוֹת שְׁלֵל רְאוּבֵן שְׁנַמְצָאִים בְּיַד שְׁמַעוֹן

ר.ב. לפי הסמ"ע דווקא שמו, דבלי שומא לא סמכה דעת המלוה שמה ישומו ביוקר, וא"כ עדיין החפץ ברשות הלוח. ולפי הש"ך שומא לאו דווקא וה"ה תפס מעצמו בלי שומא, רק הדרך שהב"ד שמין.

דהיינו ששמעון חייב מעות לראובן, ואמרו לשמעון שלא יחזירם לראובן מכה שראובן חיב ללוי וממילא שמעון משועבד ללוי מכה שיעבודא דרבי נתן, ושמעון עבר ונתן לראובן, עין לעיל סימן פ"ו סעיף ה' שחייב לשלם שוב ללוי.

ה נתבאר בסעיף ג' שאין קדימה במטלטלין, אבל שעבד לו מטלטלי בקנין אגב מקרקעי, דינם במקרקעי, ואם קדם המאחר ונכה, מוציאין (ע' גד"מ ס"ו), מידו כמו בקדם וגבה מקרקע, והוא שנתפרד בעדים שמטלטלים אלו היו בידו קדם שלוח משניהן, אבל אם לא נתפרד בן בעדים, מחזיקים להו בלוח ולוח וקנה, דקנימא לן דיחלקו באופן שלא שיעבד בפירוש לראשון גם מה שקנה אח"כ, א"כ כל מה שקנה אחרי הלוואת הראשון, משועבד לראשון ולשני בשווה, ולכן רק אם יברר בעדים שכבר היו ברשותו לפני הלוואת הראשון, יש לו דין קדימה, משא"כ כשלא יברר, הרי שניהם שווים ולכן אם קדם השני ונכה, זכה. ואם קדם המאחר ונכה מעות, אפילו כשיעבד מטלטלין אגב קרקע, מ"מ אין מוציאין מידו, שהרי מטבע אין בו סימן שיוכלו העדים להעיד על אלו המעות שראו אותם עצמם ביד הלוח, והיו להו כמו לוח ולוח ושיעבד עצמו מטלטלין באגב וגם שיעבד עצמו בדאקנה וקנה וחזר וקנה, שזכה התופס בין אם הוא ראשון או אחרון דמה שקנה אח"כ אין דין קדימה וכולם שווים, והקודם זוכה, וכמו שיתבאר בסעיף הבא. ואם אפשר הדבר להתפרד בעדים שמעות אלו כבר היו ברשותו בזמן ההלוואה הראשונה, זכה הראשון, והכל לפי ראות עיני הדיון.

א מרחשון

ו ה' דבמקרקעי שנה קדימה, דוקא בשתי בידו קדם שלוח ולכן חל שיעבודו של הראשון על הקרקע לפני שחל שיעבודו של השני. אבל אם קנאם לקרקעות אחר שלוח מבעלי חובות הרבה, אף על פי ששעבד לכל אחד מהם מה שעתידי לקנות, מ"מ אין בהם דין

קדימה, אלא בלם שוים כי בשעה שקנה את הקרקע חל השיעבוד עליה כולם בשווה, וכל תקודם ונכה וכה, אפלו הוא אחרון.

ז לזה וכתב לו מה שאני עתיד לקנות משעבד לך, ואחר כך קנה שדה וחרו ולזה מאחר דהיינו שקנאה בין שתי ההלוואות, השדה משעבד לראשון, והוא קודם לגבות כי בשעה שקנאה השתעבד רק לראשון ולא לשני, וכן אפלו היו מאהריב.

ב מרחשון

ח היו עליו בעלי חובות הרבה, ובלם נכתבו ביום אחד, או כולם נכתבו בשעה אחת במקום שבותבין שעות, אין בהם דין קדימה כיון ששיעבודם שווה, ואפי' אם יברר שהשטר בא לידו קודם שטר חבירו, מ"מ כיון שאין על כך הוכחה בתוך השטר, שיעבוד כולם חל בשווה, וכל תקודם לגבות וכה, בין מקרקעי בין מטלטלי.

ט אם בית דין מכרו קרקע של זה הלוה להגבות לבעל חוב מקדם, אין בעל חוב מאחר יכול לטרף מהלוקח, כיון שקנאה מהב"ד, כוחו חזק, ונחשב כאילו השדה נמצאת ביד הבע"ח המוקדם, כי מעותיו נמסרו לבע"ח במקום הקרקע, וממילא אין הבע"ח המאוחר יכול לטרף מהמוקדם (ועין לקמן סימן קי"א סעיף ה'). אכל אם תלוה בעצמו מכרו כדי לפרע במעות לבעל חוב מקדם אין זה נחשב כאילו הקרקע נמצאת ביד המוקדם, ולכן בעל חוב מאחר טורף מהלוקח.

ג מרחשון

י שמרות שזמן בלם יום אחד, או שעה אחת במקום שבותבין שעות שנתבאר לעיל סעיף ח' שאין בהם דין קדימה וכולם שווים בה, ובאו בלם בחד לגבות, וכן בעלי חובות שכל אחד מהם קודם לזמן חברו שבאו כולם לגבות מטלטלי, שחרי אין בהם דין קדימה,

רמב. ואם לא כתב לראשון 'דאקנה', וקנה בין שתי ההלוואות, לדעת הסמ"ע משתעבד רק לשני, ולדעת הגידולי תרומה רק לראשון, ולדעת הש"ך כיון שהשדה ברשות הלוה ולא ברשות הלוקח, השדה משתעבדת לשניהם בשווה, ויחלוקו.

או שפאו לנבות מקרקעי שקנה הלזה לאחר שלזה מהאחרון שפיהם שנתבאר לעיל סעיף ו' שאין בהם דין קדימה וכולם שווים בה, ואין בנכסים כדי שונבה כל אחד מהם חובו, מחלקים ביניהם. ביצד חולקים, אם בשיתחלק המזון הנמצא על מנינם יגיע לפחות שפיהם בשעור חובו, [או פחות, חולקים לפי מנינם בשונה, ואם יחלקו לכולם בשווה יגיע לפחות שפיהם יותר על חובו, בתחילה חולקים מכל המזון ביניהם, כדי שניגיע לפחות שפיהם בשעור חובו], וחוזרים הנשארים מפעלי חובות, וחולקים היתר ביניהם בדרך הזאת. ביצד, היו שלשה חובות, של זה מאה ושל זה מאתיים ושל זה שלש מאות, אם היה כל הנמצא שם שלש מאות והחוב הכי פחות הוא מאה, מחלקים את הכל לשלש, ונומלים מאה מאה. וכן אם נמצא שם פחות משלש מאות, חולקים בשונה. אבל אם נמצא שם יותר על שלש מאות, חולקים שלש מאות בשונה כדי שייצא שווה לפי הפחות שבהם, וכל אחד יקבל מאה ויסתלק בעל המאה כי קיבל חובו לגמרי, ושאר המזון חולקים אותם השנים על אותו הדרך. ביצד, נמצאו שם חמש מאות או פחות, חולקים שלש מאות בשונה, ויסתלק האחד, וחוזרים וחולקים המאתים או הפחות, בשונה, ויסתלק השני, נמצא שם שש מאות^ב או פחות, חולקים שלש מאות בשונה, ויסתלק בעל המנה, וחוזרים וחולקים המאתים בין השנים כי לבעל המאתיים נשאר עוד חוב של מאה, ויסתלק בעל המאתים, ונתנין המאה הנשאר לבעל השלש מאות, ונמצא בידו שלש מאות ואם נשאר פחות משש מאות, אין לו את כל השלש מאות. ועל דרך זו חולקים, אפלו הם מאה, בשיבואו לנבות באחרים^ב.

רמז. מה דלא קאמר שבאופן זה יקח כל אחד חובו, משום שיש נפ"מ כשיש לו ג' שדות עידיית בינונית וזיבורית, דבתחילה מחלקין את הבינונית ביניהם שזה עיקר דינו, ואח"כ מחלקין את הזיבורית לפי החוב שנשאר, ולבסוף חולקין את העידיית.

רמז. ודעת רבינו חננאל, שכשיש בעל מנה, ובעל מאתיים, ובעל שלש מאות, כיון שכל החובות יחד הם שש מאות, מחלקים את הכל לשש חלקים, ויש לבעל המאה חלק א' ולבעל המאתיים שני חלקים, ולבעל השלש מאות ג' חלקים, ולפי

יא כְּכֹל מְקוֹם שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים בָּהּ יַחֲלְקוּ וְעִי"ז שְׁנֵיהֶם מַפְסִידִים חֶלֶק מֵחֻבָּה, אִי שְׂזוּבָה הֶרְאֵשׁוּן וְהַשְׁנִי מַפְסִיד לְגַמְרֵי אֶת חֻבּוֹ, הַזּוּבָה בְּנִבְכָּסִים יִשְׁבַּע תַּחֲלָה שְׁעָדוֹן לֹא נִפְרַע מֵחֻבּוֹ, וְאִפְלוּ אִם יֵשׁ נִמְאָמְנוֹת בְּשִׁטְרוֹ אִין זֶה פּוֹטְרוֹ מֵהַשְׁבוּעָה, דֵּהנִאמְנוֹת מוֹעִילָה רַק כִּלְפֵי הַלוּה שְׁלֵא יִצְטָרֵךְ לְהִישָׁבַע לוֹ שְׁלֵא נִפְרַע, וְלֹא מֵהֵנִי כִלְפֵי אַחֲרִים, וְנִתְבָּאָר כֹּל זֶה לְעֵיל סִימָן פ"ב סעי' ב'.

ד מרחשון

יב מִי שֶׁהוֹצִיא שְׁנֵי שְׁמֵרֵי חֻבּוֹת עַל אֶחָד שֶׁנֶּעֱשׂוּ בְיוֹם אֶחָד מִסְבּוּם אֶחָד, תָּרִי זֶה שְׁתֵּי הַלוֹאוֹת וְגוֹבָה שְׁנֵינְהֶם, וְאִין אוֹמְרִים שְׁנֵינְהֶם [נֶעֱשׂוּ] עַל הַלְוָאָה אֶחָת.

יג מְלוֹנָה בְּשִׁטְר וּמְלוֹנָה עַל פֶּה מְקַדְמָת לַמְלוּה בַשִּׁטְר, מְלוֹנָה עַל פֶּה קוֹדְמָת לְגִבּוֹת מִכְּנֵי תָרִי, בְּיוֹן שְׁעָדִים מְעִידִים שְׁקַדְמָה כִּיוֹן שְׁדִין שִׁיעֻבּוֹד מִבְּנֵי חוֹרִין הוּא מְדֹאֲרִייתָא, וּמְמִילָא הוּא מְשׁוּעֵבֵד לַמְלוּה עַל פֶּה קוֹדֵם־יָהּ. וְכֹל שֶׁכֵּן שְׁמֵלוּה עַל פֶּה מוֹקֵדֵם קוֹדֵם לַמְלוּה עַל פֶּה מֵאוּחַר.

ה מרחשון

יד מְלוֹנָה שְׁלֵא מִצָּא נִבְכָּסִים לְלוֹה לְהַפְרַע מֵהֶם חֻבּוֹ, אֶלָּא מֵה שְׁנִתֵּן לוֹ עַל תְּנָאִי שְׁאָמַר לוֹ וְאַתְרִיף לְפָלוֹנִי הֵינֵנו שְׂרָאוּבֵן נִתְּן מִתְּנָה לְשִׁמְעוֹן שֶׁהוּא הַלוּה כָּאן, וְאָמַר לוֹ אַחֲרִיךְ לְלוֹי, וְהַכוּנָה שֶׁאִם שִׁמְעוֹן יָמוּת לֹא יַעֲבֵרוּ הַנִּכְסִים לְיֹרְשָׁיו, אֵלֶּא לְלוֹי, וְדֵינוּ שֶׁאִם שִׁמְעוֹן מָכַר לְאַחַר מֵה שִׁמְכַר מִכֵּר, דֵּהכוּנָה הִיתָה רַק מֵה שִׁישָׂאֵר יַעֲבֹר לְלוֹי, וְכֹא הַמְלוּה לְבֵית דִּין לְפָרַע מִנְּבִכָּסִים אֵלּוּ, אֵף עַל פִּי שֶׁהֶרְאֵשׁוּן שִׁמְעוֹן הַלוּה קָנָם וְאִ"כ הַנִּכְסִים שִׁיכִים לוֹ וְיִכּוֹל אִפְּלוֹ לְמוֹכְרוֹ, מ"מ אִין בֵּית דִּין מִנְּבִינֵן אוֹתָם מִגּוֹף הַנְּבִכָּסִים, אֶלָּא מֵהַפְּרוֹת בְּלִבָּד וְהַטַּעַם שֶׁרַק אִם מָכַר לֹא נִשָּׂאֵר לְשֵׁנִי

יחֵס זֶה מַחֲלָקִים אֶת הַנִּכְסִים. וְטַעַם הַרִי"ף שְׁחֻלְקִים בְּשׁוּוֹה כִּיוֹן שֶׁהַנִּכְסִים הַשְׁתַּעֲבָדוּ לְבַעַל הַמָּאָה כְּמוֹ לְבַעַל הַשֶּׁלֶשׁ מֵאוֹת. רַמְדָּה. וְדַעַת הַרִי"ף דְּכִלְפֵי הַמְלוּה בַשִּׁטְר נִחְשָׁב כְּאִילוֹ מָכַר לְלִקְחוֹת, דְּבִזָּה הַמְלוּה ע"פ לֹא גוֹבָה מֵהֶם, וּמְמִילָא אִין דִּין קְדִימָה לַמְלוּה ע"פ לַמְלוּה בַשִּׁטְר. וּבְשֵׁנֵיהֶם מְלוּה ע"פ, לְכו"ע הַמוֹקֵדֵם קוֹדֵם. וְהַשִּׁי"ךְ כּוֹתֵב דֵּהמִנְהַג כְּהַרִי"ף, אֲבָל לְדִינָא פּוֹסֵק שִׁיחֻלְקוּ הַמְלוּה ע"פ מוֹקֵדֵם עִם הַמְלוּה בַשִּׁטְר מֵאוּחַר.

כלום, משא"כ כשרק שיעבדם, כיון שבידו לפדות את השיעבוד ע"י שיפרע במעות, לכן נשאר הזכות לשני, ואין מגבין אותו למלוה. [ויש חולקין וס"ל דמגבין למלוה, כמו שהראשון יכול למוכרם]. **מַת הָרֵאשׁוֹן וְכֹא בַעַל חוֹב לְגַבּוֹת מִנְכָּסִים אֵלּוּ, אֵין מִגְבִּין לוֹ בְּלוֹם, אִפְלוּ עֲשָׂאן אִפּוֹתִיקוּ, אִלָּא תְּרִי הֵם שָׁל שְׁנֵי דְמִיד שְׁמַת הָרֵאשׁוֹן עֵבֵר הַקִּרְקַע לְשֵׁנִי כְּפִי צִוּוּי הַנּוֹתָן.**

מִזּוּ שְׁנֵינִים שֶׁהֲלוּ לְגוֹי בְּרִיבִית בְּזָה אַחֵר זֶה, וְאֵין בְּנִכְסֵי הַגּוֹי בְּרִי לְזֶה וְלְזֶה, וּבְשִׁבְאָ רְאוּבֵן הַמִּקְדָּם לְגַבּוֹת שִׁמְרוּ קֶרֶן וְרִפִּית שְׁעֵלָה עַד כַּעַת, מַעַן שִׁמְעוֹן רִפִּית שֶׁעֲלָה בְּזִמְנָן מִזְמַן הַשְּׁמֵר שֶׁל שְׁמַעוֹן לֹא תִגָּבַח עַד שֶׁאֲנִיבָה קֶרֶן חֹבֵי לְפִי שְׁלֵא חֵל חוֹב הַרְבִּית מִזְמַן הַשְּׁמֵר אִלָּא כָּכֵל יוֹם הוּא מְתַרְבֶּה וּמִמִּילָא הַלוּוֹאֲתִי קִדְמָה לְחוֹב הַרִיבִית שְׁנוּצָר אַחֵר הַהַלוּוָאָה שְׁלִי, אֵין בְּדַבְרֵי שִׁמְעוֹן בְּלוֹם כִּי כֹל הַרִיבִית שֶׁכִּבֵּר נּוּצָר עַד שַׁעַת הַגְּבִיָּה, נַחֲשָׁב כַּחֲלָק מֵהַחוּב, וְהוּא קוּדֵם לְשֵׁנִי^{יב}.

ו מרחשון

מִזּוּ (כְּפוֹל לְקַמֵּן ס"ס ר"פ ס"ז) לְזֶה שְׁאֵין לוֹ מְמָה לְפָרַע, וְנִפְּל תְּפִית עָלָיו וְעַל מוֹרִישָׁיו אֲבִיו אוֹ אַחִיו, וּבְנֵי תְּלוּזָה אֲזִמְרִים אֲכִינּוּ מַת רֵאשׁוֹן וְנִרְשָׁ אֶת מוֹרִישׁוֹ בְּקִבְרָה וְהוֹרִישׁוּ לָנוּ וְאֵין לְבַעַל חוֹב לְטַל בְּלוֹם מִמְנוּ, שֶׁהָרִי אֵין בַּעַל חוֹב נוֹטֵל בְּרֵאוּרָי^{יב} מֵה שֶׁנִּפְּל לְרִשׁוֹתוֹ אַחֵר שְׁמַת נַחֲשָׁב רֵאוּ, וְאֵם הַלוּה מַת קוּדֵם לְמוֹרִישָׁיו, מִמִּילָא מֵה שִׁירֵשׁ אַח"כ נַחֲשָׁב רֵאוּ, וְאֵין בַּע"ח גּוֹבֵה מִמְנוּ (טוֹר ס"ס ז), וְהַמְלִיָּה אֲזִמְרָה הַמוֹרִישׁ מַת רֵאשׁוֹן, וְנִמְצָא שְׁזָכָה תְּלוּזָה בְּנִכְסֵים מִתִּים וְאֵין זֶה רֵאוּי וּבַעַל חוֹב גּוֹבֵה מִהוֹרִישִׁים, כִּיוֹן שֶׁהִדְבַּר סַפְקֵי, תְּרִין עִם תְּיוֹרְשִׁים דֵּהֵם מוּחַזְקִים בְּנִכְסִים, וְהַמוּצִיא מַחְבִּירוֹ עָלָיו הָרֵאִיָּה.

רמז. משא"כ בלוה מישראל עם ריוח ע"פ היתר עיסא, שמעון קודם לגבות קרן לפני הרווח של ראובן, כי בריבית מגוי חל השיעבוד מיד גם על הריבית, אבל בישראל אסור להשתעבדמיד על הרווח עד שיגיע זמנו והרויח, לכן שמעון קודם [פתחי תשובה].

רמז. הש"ך סובר שבעל חוב נוטל בראוי, רק כאן היורשים טוענים שירשו ישר מהסבא, ולכן לא היו ראוי כלפי אביהם.

סימן קה

דין התופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים,
ונפקד שתפס הפקדון כשביל הבעל חוב
ובו ו' סעיפים

א הלזה שחב לשנים או יותר, ואין לו גְּדֵי לְפָרֵעַ לְכֻלָּם, וְקָדַם
אָדָם אֶחָד וְתַפְס מִהַמְמַלְמָלִים שֶׁל לֹוֹה גְּדֵי לְזִכְרוֹת לְאֶחָד
מִבְּעָלֵי חֻבּוֹת דּוֹכֵין לַאֲדָם שְׁלֵא בִּפְנֵיו, לֹא זָכָה, שֶׁכָּל הַתּוֹפֵס לְבַעַל
חֻבּ בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ עָלָיו חֻבּ לְאַחֲרִים, לֹא קָנָה^{רמ"ב} וּמִמִּילָא נִשְׁאָר שֵׁיךְ
לְלוֹה וְכֵל הַמְלוּיִם חוֹלְקִים בּוֹ, וְאִפְלוּ עָשְׂאוּ שְׁלִיחַ וְכָתַב לוֹ הַרְשָׁאָה
שִׁיגְבָה חוֹבּוֹ בְּמָקוֹמוֹ, מ"מ לֹא נִעְשָׂה עֵי"ו כִּד בַּעֲלִים, וְלֹא מוֹהֲנֵי תְּפִיסַתוֹ^{רמ"ג}.
אָבֵל אֶפְסוֹרְפוֹס קָנָה, דִּיךְ בְּעָלִים הוּא מִמֶּשׁ.

ז מרחשון

ב אִם הִלְזָה חֵיב גַּם לְתוֹפֵס כְּגוֹן שְׁחֵיב לְכֹל אֶחָד מֵהֶם מֵאָה, וְתַפְס מֵאָה,
זָכָה בְּתְּפִיסָתוֹ, מְגוֹ דְאִי בְּעֵי זָכִי לְנַפְשָׁה, זָכִי לְחֻבְרָה לֹא מִבְּעֵיא
כַּשֶּׁהַחֻוּן לְתַפּוֹס עֲבוֹר עֲצָמוֹ וְחִבִּירוֹ כִּדִּי לְהַתְחַלֵּק בִּינֵיהֶם, אִלֵּא אִפְלוּ תַפְסוֹ
רַק עֲבוֹר חִבִּירוֹ, מוֹהֲנֵי^ז.

ג מוֹה שְׁאִמְרָנוּ שְׁלֹא מוֹעִיל תְּפִיסָה בְּמָקוֹם שְׁחָב לְאַחֲרִים, זֶה רַק אִם תַּפְס
מִעֲצָמוֹ כִּדִּי לְזִכְרוֹת לְחִבִּירוֹ, אֲבֵל אִם הִלְזָה אָמַר לְאָדָם אֶחָד זָכָה

רמ"ח. הטעם בזה כתב הפני יהושע הביאו הקצות דדומה לשליח לדבר עבירה
שמפסיד לשני ע"י תפיסתו, ואין שליח לדבר עבירה. והקצות השיג עליו וכתב
דהטעם דדין זכייה אינו מטעם אנון סהדי שעשאו שליח, אלא זה גזירת הכתוב
שאפשר לזכות לשני, וכשיש צד חוב לאחר, לא חידשה התורה דין זכייה.
רמ"ט. ודעת הש"ך שאם שכרו כדי לתפוס מהני [דיד פועל כיד בעה"ב, ואינו מדין
זכייה או שליחות], ודעת התומים דאף בזה לא מהני.

רנ. ואם תפס מאה וחמישים, דעת הב"י והש"ך דמהני, גם על החמישים, כיון שיש
לו זכות תפיסה בנכסי הלוה, יש לו יד וזכות גם יותר מחובו, אבל הסמ"ע חולק
וס"ל דיכול לתפוס רק כשיעור חובו, והסכימו עמו התומים והנתיבות.

בְּחֶפְזֵי זֶה לְפָלוּגֵי, או תֵּן מְנָה זֶה לְפָלוּגֵי, זָכָה לוֹ כְּמוֹ שֶׁהִלּוּהוּ רִשְׁאֵי לַתּוֹבָה לְאַחַד מֵהֶם אֶע״פ שֶׁעִי״ז מִפְסִיד לִשְׁנֵי ה״ה שִׁיכּוֹל לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ שְׂיִזְכָּה לִשְׁנֵי, אֶע״פ שֶׁאֵין חַיִּיב לוֹ כְּלוּם. וְאַפְלוּ אֵין חֲזוּכָה מִכִּיר לְאוֹתוֹ פְּלוּגֵי מ״מ אִפְשָׁר לִזְכּוֹת גַּם לְמִי שֶׁאֵין מְכִירִים. וְאֵין אֶחָד מִבְּעָלֵי חֻבּוֹת יְבוּלִים לְגַבּוֹת מֵאֱלוֹ, מִשּׁוּם שֶׁכִּבֵּר זָכָה בָּהֶם אַחֵר.

ח מרחשון

ד אִם אֵין עָלָיו חוֹב לְאַחֵרִים, זָכָה הַתּוֹפֵס לְבַעַל חוֹב לְמִלּוּה, מִדִּין זְכִיּוּה. וְדוֹקָא בְּמָקוֹם דְּאִבָּא פְּסִידָא לְבַעַל חוֹב לְמִלּוּה, בְּגוֹן שְׁחֻמָּא הִלּוּה נִבְרָא דְמִפְסִיד נִכְסֵי שֶׁמְבֻזְבוּ נִכְסֵי אוֹ שֶׁהֶעֱנִי וְיִרְדּוּ מִנְכָסָיו אֲבֵל בְּאוֹפֵן שֶׁאֵין פְּסִידָא, אֵין רִשְׁאֵי לַתּוֹפֵס מִנְכָסֵי הִלּוּה שְׁלֵא מִדַּעְתּוֹ לְאַחֵרִים. וְאַפְלוּ תוֹךְ זְמַן שֶׁעֲדִיין לֹא הִגִּיעַ זְמַן הַפִּירֵעוֹן, מ״מ מְהֵרָא תְּפִיסָה, אִם אֵין לוֹ נִכְסִים אַחֵרִים וְיִפְסִיד הַמְלִוּה אֵי לֹא הֵךְ תְּפִיסָה. וְדוֹקָא דְנִקְיַת בְּעַל חוֹב שֶׁמְרָא בְּגִידָה, דִּיכּוֹל הַשְׁתָּא לְקַנְמוּ וְאֶע״פ שֶׁהִמְלוּה צָרִיךְ לְהִישָׁבַע שְׁלֵא נִפְרַע כְּשֶׁהִלּוּה דוֹרֵשׁ זֹאת, מ״מ מְהֵרָא תְּפִיסָתוֹ, וְיִשְׁבַע כְּשִׁיקְרָאוֹ לוֹ, אֲכַל אֵי לִית לֵה רְאִיָּה שֶׁאֵין שֹׁטֵר בִּידוֹ אוֹ שֶׁאֵין בִּידוֹ לְקִיּוּם אֵת הַשֹּׁטֵר, וְהַלְלוּה מִבְּחִישׁ שֶׁאֵין חַיִּיב לוֹ אוֹ שֶׁכִּבֵּר פִּרְעוֹ, מְהֵרָא מְמוֹנָא לְמִירָה אַחֵרֵי שֶׁהִלּוּה נִשְׁבַע שֶׁאֵין חַיִּיב לוֹ, מִחֲזִיר לוֹ הַמְמוֹן וְלֹא מוֹעִיל לוֹ תְּפִיסָתוֹ, וְלֹא מְצִי הַמְלוּה לְמִימַר קִבְעוּ לִי זְמַן דְּמִיתִינָא רְאִיָּה אֵלֹא יַחֲזִיר הַמְמוֹן, וְכִשְׁבִּיא רְאִיָּה יִקְבַּל מֶה שֶׁמִּגִּיעַ לוֹ.

ה הַתּוֹפֵס לְבַעַל חוֹב בְּמָקוֹם שְׁאִינוּ חֵב לְאַחֵרִים דְּמְהֵרָא תְּפִיסָתוֹ, חֵיב הַתּוֹפֵס בְּאַחֲרִיּוֹתָיו כְּלִפֵּי הִלּוּה, וּמ״מ אִם נֹאבֵד, הַמְלוּה יִכּוֹל לְבֹא וּלְתַבּוֹעַ חֻבּוֹ מֵהִלּוּה בְּאוֹפֵן שֶׁלֹּא שֶׁלְּחוֹ לַתּוֹפֵס, וְהִלּוּה יִתְבַּע אֵת הַתּוֹפֵס מִכַּח חֻיּוֹ בְּאַחֲרִיּוֹת. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִינוּ חֵיב בְּאַחֲרִיּוֹתָיו אִם נֹאנֵס (טוֹר גַּסֵּס הַר״שׁ). וְאִפִּילוּ לְדַעַת הַר״שׁ שֶׁאֵין חַיִּיב בְּאַחֲרִיּוֹת, מ״מ אִם יֹאמֵר הַלְלוּה לַתּוֹפֵס קִבְלָה עָלֶיךָ אַחֲרִיּוֹת עַל אוֹנֵסִים בְּפִירוּשׁ אוֹ תְּחִזִּיר לִי מֶה שֶׁתְּפִסָּתְךָ דְלֹא מְהִימְנֵת לִי, שׁוֹמְעִין לוֹ וְגַם לְדַעַת הַשׁוֹ״ע יֵשׁ נִפְ״מ בְּמֶה שֶׁדוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ בְּפִירוּשׁ שִׁיקְבַּל אַחֲרִיּוֹת, דִּיכּוֹל לְחַיִּיבוֹ לִיתֵן אֵת הַאֲחִרִיּוֹת בְּשֹׁטֵר.

ט מרחשון

ו נִפְקָד שׁוֹמֵר שֶׁתְּפִסָּה בְּפִקְדוֹן שֶׁהִפְקִיד אֲצִלוֹ הִלּוּה, וְרוּצָה לְתַפְסּוֹ לְבַעַל חוֹב בְּמָקוֹם שְׁאִינוּ חֵב לְאַחֵרִים, דִּנְתַּבְּאָר לְעִיל סֵעִף ד' דְּבִמְקוֹם שֶׁאֵין

פסידא למלוה אף כשאין חב לאחריני לא יתפוס, בנפקד שבא לידו בהסכמת הלוה, אע"פ שצריך להחזיר ללוה כיון שאין פסידא למלוה, מ"מ מועיל לו תפיסתו לענין זה שאם מת המפקיד אינו נעשה מטלטלים אצל בניו דאם הלוה מת אין גובים ממטלטלין שהשאייר ליתומים, אא"כ תפס מחיים, והכא מהני תפיסתו לענין זה, ומהני נמי לענין ששביעית אינה משממתו דכיון דנחשב שתפסו שוב אין השביעית משממתו דאין מחוסר נגישה, ואם נתנו המפקיד באגב (פירוש, אגב קרקע) או בקנין סודר או במתנת שכיב מרע [לאחר], אינו נתון כי הועילה תפיסת השומר לזכות עבור המלוה. ומכל מקום אם אין המלוה בעל חוב פאן לתת לו את הפקדון, אין הנפקד יכול לעכב הפקדון בשבילו, ואפלו אם תלוה מודה שחייב לו, שהדין נותן בכל פקדון להחזירו למי שהפקידו אצלו, ואם יש לאחרים תביעת זכות בו הרי הדין ביניהם בין זה שתובע לבין המפקיד. אמנם אע"פ שצריך להחזירו ללוה, מ"מ הועיל תפיסתו שלא יעשה מטלטלין אצל בניו ולא ישמטנו שביעית. ואפילו במקום שהדין נותן שהנפקד יחזירו למפקד, אם בכל זאת מסרו הנפקד ליד מלוה, פטור, ואפלו אם היה שומר שבר. דהא אף אם היה מחזירו למפקד, הוא המפקד שהוא הלוה היה צריך לשלם למלוה לכן לא נחשב שהזיקו (טור ס"ח).

סימן קו

דין הבא ליפרע שלא בפני בעל חובו

ובו ג' סעיפים

א מלוה שקבא לפרע בשטר מקום שפירו, שלא בפני לזה, אם יכולים בית דין לשלח לו ולהודיעו עד שיצמד [עמו] פדיו, שולחים ומודיעין לו דשמא יש בידו שובר שכבר פרעו, וזה רק אם הוא בקדי שולח השליח ויחזר תוך שלשים יום, ותמלוה יתן בנתיים שבר השליחות, וינכנו אח"כ בנוסף על חובו אם בסוף נתייב הלוה, כיון ששליחות זה לטובת הלוה, [אבל שבר הזמנת הלוה לדין, הוא על חשבון המלוה

כי זה לטובתו]. ואם הוא במקום שאין השלית יכול לילך ולחזר תוך שלשים יום, מגבין לו חובו מיד, אחר שישבע המלוה כיון שגובה שלא בפניו, ב"ד משביעין אותו, ויטל בין מהמקרקעי (רש"א) בין מהמטלטלים, ואין חוששין לשובר כל זמן שהלוה לא טוען שיתנו לו זמן להוכיח שהשטר פרוע, ולכן לא חוששים בגביית מטלטלין שהמלוה יבריחם ולא יוכלו אח"כ להחזירם ללוה. ואם כתב בשטר נאמנות בפרוש שאפלו יפרע שלא בפניו לא יצטרך להישבע, או שקתוב בו נאמנות עליו ועל פאי כחו שהוא או באי כוחו לא יוכלו להשביעו, אינו צריך לשבע דמה שהב"ד משביעים את המלוה, הוא משום דהב"ד נחשבים כבאי כוחו של הלוה. הגה: יש אומרים דאין גובין שלא בפניו, אלא רק מלוה עצמו או מנכסיו שהוריש ליורשיו, אבל לא מיורשיו היינו מנכסים ששייכים להם עצמם, באופן שהנכסים שהוריש להם נמצאים במקום אחר, אלא צריך לילך אחריהם (ריב"ש סימן שנג). ועיין לעיל סימן ע"ג סעיף י' מתי מעקלים נכסי הלוה שלא בפניו, וסימן י"ד סעיף א' כשהלוה אינו כאן, אם מעקלים מעותיו עד שיבוא.

י מרחשון

ב שלשה ראיות צריך להביא לבית דין, ואחר כך יפרע שלא בפניו, ראיה ראשונה, לקיים שטר שפירו שאינו מזויף, כיון שאינו לפנינו הב"ד טוען עבורו שמא זה מזויף, ראיה שנייה עליו להוכיח שבפעל חובו במדינת אחרת רחוק יותר מקברי שולף השלית ויחזר תוך שלשים יום וכדלעיל סעיף א', ראיה שלישית עליו להוכיח שאילו הנכסים בחזקת פלוני הלוח הם.

ג תבא לפרע שלא בפני לוח, בשם שבית דין יכולים לפרעו מנכסיו לגבות לגמרי שלא בפניו, כך הם יכולים למשכן לבצל חוב קרקע בחובו, שזה יותר טוב לו שאין מגבין קרקעו לגמרי, אלא רק בתורת משכון.

לעי"נ
אאמו"ר הגה"צ
רבי יעקב יצחק
ב"ר אברהם צבי גלינסקי זצ"ל
ואמי מורת הרבנית
מרת צביה
בת רבי חיים בנימין הלוי זצ"ל

לע"נ אמי
מרת יענטא פראדיל ע"ה
בת ר' יהושע אריה ז"ל

הונצח ע"י בנה
הרה"ח ר' נתן מימון שליט"א

נתרם סכום נכבד להוצאת הקונטרס
לזכות ולרפואת האברך החשוב

הרב **אלתר נפתלי בן ציון**

בן מינדל

בזכות לימוד התורה וזיכוי הרבים יקום ממיטת חוליו במהרה
ויזכה לאריכות ימים ושנים
מתוך בריות גופא ונהורא מעליא.
נתרם על ידי ידידיו ומכיריו

לעילוי נשמת

אבינו מורינו הגאון החסיד

אשר השקה ממימי הנחל לרבבות אלפי ישראל

רבי נח ב"ר ישראל זצ"ל

נלב"ע יא' מרחשוון התשפ"ב

ורעייתו הצדקנית אמנו מורתנו

מרת שרה דינה ב"ר אליהו מאיר ע"ה

נלב"ע ד' כסלו התשס"ג

חפץ

תנצב"ה.